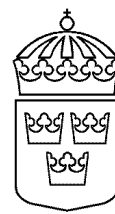

Riksdagens protokoll

1998/99:42

Onsdagen den 20 januari

Protokoll
1998/99:42

Kl. 9.00 – 12.27

14.00 – 22.55

1 § Allmänpolitisk debatt

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Partiledardebatt

Talmannen inledde dagens sammanträde med att framföra sina varma lyckönskningar till statsminister Göran Persson på 50-årsdagen.

Anf. 1 CARL BILDT (m):

Fru talman! Låt mig börja med att bli nummer två i raden av officiella gratulanter till personen Göran Persson på hans 50-årsdag. Jag övervägde ett tag om jag skulle sjunga i riksdagens talarstol, men vi har inom den s.k. sångalliansen en ansvarsfördelning på den punkten där vi respekterar respektive kompetensprofiler. Och jag tror att om jag skulle börja anta den typen av ton i riksdagens talarstol skulle det vara att alltför mycket förmörka den dag som skall vara ljus för Göran Persson, mig själv och förhoppningsvis nationen. Men låt mig framföra en hjärtlig gratulation.

Lika svårt men helt annorlunda en dag som denna, när vi skall blicka ut över de politiska arbetsuppgifterna, utmaningarna och frågorna, är att gå förbi det som händer nere i sydöstra Europa. Jag tog upp det som hastigast i partiledardebatten i höstas. Jag sade att det håller på att ske och förberedas en explosion där nere. Sedan dess har vi sett TV-bilderna på människor som dödas, oskyldiga som drivits på flykt och barn som sörjer sina föräldrar. Återigen står vi i världssamfundet osäkra, trevande och handfallna inför vad som kan göras och vad som måste göras.

Jag är övertygad om att det behövs ett starkt europeiskt, amerikanskt och ryskt agerande samfällt, i första hand för att stoppa våldet. I en ond värld krävs det ibland våld för att stoppa våld. I dag är Nato i detta avseende fredsinstrumentet nummer ett i Europa. Vi står av olika skäl utanför dess diskussioner. Men vi har anledning att hoppas på att de diskussionerna kan leda fram till ett sådant tryck på bägge sidor att våldsspiralen kan stoppas och att man därefter kan bereda vägen för en politisk lösning som är hållbar inte för veckan, månaden och året utan på sikt. Och där kan vi spela en större roll, både i vår roll i den europeiska unionen, politiskt, ekonomiskt och humanitärt när det gäller att bygga de europeiska fredsstrukturerna också i denna del av Europa, men också mera konkret genom att vara närvarande där nere.

Redan i dag är det många svenska män och kvinnor, pojkar och flickor som i uniform arbetar för fredens sak i Bosnien, i Makedonien och i

andra delar av detta område. I morgon kan deras tjänster komma att krävas också i Kosovo eller i andra delar av detta område.

Det ställs krav på vår utrikespolitik, det ställs krav på vårt europeiska engagemang, och det ställs också krav på försvarspolitiken. Det är inte billigt att göra insatser för den europeiska freden. Och när vi i dessa dagar också mellan partierna resonerar om det framtida försvaret är det visserligen så att vi tack och lov inte står inför hotet av en invasion av Sverige som vi själva alldeles isolerade skall möta bara med våra krafter och vår förmåga. Men vi står inför hot mot freden och mänskligheten i Europa som vi måste vara med och möta, också med insatser som kostar pengar, resurser och kompetens. Andra skär inte ned försvaret i en tid då freden i Europa inte är säker. Vi bör undvika att sänka ned vårt eget försvar i mera av det tumult och den osäkerhet som vi har sett under den senaste tiden utan ge det stabilitet för lång tid framöver. Det är vårt bidrag inte bara till vår egen säkerhet på sikt utan också till en europeisk freds- och säkerhetsordning för människor oavsett i vilken del av Europa vi lever. Det gynnar oss själva om vi skall vara egoister. Det ger oss bättre samvete när vi blickar ut över världen i övrigt.

Hitintills har försvarssamtalen inte lett till så mycket. Det kanske inte är så underligt i ljuset av olika situationer. Det krävs en vilja från regeringen att göra mer än att bara prata med lite olika stämmor. Det är en väl utvecklad talang nu för tiden. Jag hoppas att det finns vilja till samförstånd och kompromiss. Vi får se hur det går. Det är viktigt för Sveriges ansvarstagande och för bilden av Sverige.

När vi skildes åt, fru talman, i höstas inför julen var det en riksdag som skildes lite mer i moll än i dur när vi tittar inte minst på den ekonomiska situationen. Vi hade gått igenom en valrörelse där bilden från regeringens sida hade varit en bild i dur och väldig optimism. Allt skulle lösas, och det fanns inga problem över huvud taget. Och löftena ströddes över den lite överraskade valmanskåren. Men mot slutet av hösten smög Finansdepartementet ut sina pressmeddelanden där man reviderade ned tillväxten med en fjärdedel för 1999, reviderade upp den öppna arbetslösheten med en tredjedel för år 2000 och de facto kastade det heliga målet om 4 % öppen arbetslöshet år 2000 i papperskorgen, och Ekonomistyrningsverket började varna för att statens budget går mot underskott.

Vi sade: Åtgärder, redovisning och bedömning av regeringen. Men av detta blev som bekant ingenting.

Sedan dess har vi fortsatt att fråga: Vad vill regeringen göra? Vi kan inte ovanpå en förlorad höst – jag tror att det var Aftonbladets ledarsida som myntade detta begrepp – lägga ytterligare förlorade månader. Inte minst är det diskussionen om företagandeklimat och företagsflytt från Sverige – rätt eller fel – som har kommit att stå alltmer centralt. Om vi förlorar nyföretagande och om vi förlorar gamla företag, då förlorar vi jobb, och då förlorar vi välfärd, och då kommer mycket annat av det som vi ägnar oss åt också att te sig som hus byggda på skäligen lös sand.

Det som vi har sett i kombinationen av diskussionen om företagsflytt och företagsklimat å den ena sidan och bilden av en mycket framgångsrik start för den gemensamma europeiska valutan euro är ju bilden av Sverige som ett land som hamnat lite utanför och som förlorar både fart och företag, jobb och tillväxt.

Så där skall det inte behöva vara. Det finns ingen anledning. Vi har inte sämre förutsättningar än andra länder. I många viktiga avseenden har vi faktiskt bättre förutsättningar än andra länder. Men i många hänseenden bromsas vi. Jag läste t.ex. den årliga rapporten från SNS konjunkturråd som kom i måndags. På många områden är det så tydligt. Bedömning efter bedömning visade att vi bromsas av en felaktig och ålderdomlig politik.

Jag tror inte, fru talman, att det handlar om någon enstaka åtgärd för att råda bot på det här. Jag tror att det har gått för långt i det avseendet. Det som nu krävs är mycket tydliga tecken på en samlad och stark vilja att föra vad jag skulle vilja kalla en tillväxtpolitik med turbo. Det är när vi får *de* starka och tydliga signalerna om *den* politiken som det finns förutsättningar för att vända denna utveckling.

I höstas talades det ju ganska friskt om det djärva initiativet att till skapa ett tillväxt- och näringsdepartement. Vi fick alla möjlighet att ta del av den ena intervjun efter den andra och av debattinlägg efter debattinlägg. Det förkunnades snabba, det förkunnades stora åtgärder. Orden som kom från det hållet var inte direkt små. Det utlovades en stor tillväxtproposition som skulle läggas på riksdagens bord när vi samlades efter årsskiftet.

I går fick vi då propositionsförteckningen där regeringen redovisar för riksdagen vilka förslag som vi här i riksdagen skall ha att behandla under våren som ett resultat av regeringens intensiva, spännande arbete med framtidsfrågorna. Det stora tillväxt- och näringsdepartementet, med två statsråd, fem statssekreterare – eller har det tillkommit fler den senaste veckan? – säkert bataljoner av sakkunniga och med all sannolikhet härskaror av informatörer, har nu låtit meddela att man på riksdagens bord för behandling under våren lägger fyra propositioner, varav ingen är speciellt central i förhållande till vad vi skall göra. Det är mindre än en proposition per statsråd varannan månad. Intervjuerna tar tydligen väldigt mycket tid, men en viss omdisposition av tiden förefaller motiverad. En snigel skulle lätt framstå som stressad i jämförelse med tillväxtdepartementets tempo när det gäller att åstadkomma förslag till riksdagen.

Det är ju detta som är lite av det grundläggande problemet just nu. Det pratas, och det pratas, och det pratas. Men det blir inga propositioner och därmed ingen förändring – och därmed samma gamla politik.

Jag ser i medierna att ministrarna pratar med varandra genom medierna, och sedan pratar ministrarna med journalister. Och sedan säger de att det vore bra om parterna i ekonomin pratade med varandra om de här olika sakerna. Men eftersom man har svårt att prata har man pratat med Ingvar Carlsson om att han kan prata med parterna om att de kanske kunde prata vidare om det man möjligtvis skall prata om.

Sedan skall man nu bjuda på middag, har jag sett, i morgon i regeringens gästvilla på Djurgården, där man skall prata om de här sakerna. I Dagens Nyheter står det att det inte är fråga om prat, utan det är fråga om ett rejält snack som skall äga rum om de olika åtgärderna. Och så blir det pladder, prat, snack. Men propositionsförteckningen är tom så det dammar om det när man tittar på vad som kommer ut ur detta.

Det som krävs är åtgärder. Vi moderater har lagt fram förslag som riksdagen bör kunna behandla – förslag som tillväxtdepartementet skulle

ha lagt fram, eller någonting annat. Vi hoppas att de kan bli föremål för behandling.

Min första fråga till statsministern – ursäkta, statsministern, att jag bryter dagen – är väl egentligen den: När slutar pratandet, och när börjar politiken? När kommer propositionerna från regeringen som gör det möjligt för riksdagen att ta ställning till alla de frågor som det behövs ta ställning till?

Till dessa frågor skall jag självfallet lägga inte minst den gemensamma valutan euro. Där har socialdemokraterna gömt sig bakom den ena bastionen efter den andra. Den nesligaste av dessa var folkopinionen. Jag tyckte aldrig att det var något argument. Det är heller inte något argument i dag. Men det var regeringens eget argument, och även den bastionen har fallit.

Regeringen eller, om det dröjer för länge, riksdagen bör ta initiativ till överläggningar och överenskommelser om en tidtabell för Sveriges anslutning till den gemensamma valutan. Låt mig bara kort ange tre utgångspunkter.

Vi bör vara med senast när de gemensamma sedlarna och mynten införs i de andra länderna i Euroland. Vi bör ha en klart redovisad politik och strävan under det svenska ordförandeskapet i EU det första halvåret år 2001. Och vi bör inte bli allra sist i den europeiska unionen. Finland var först, mera på grund av geografin än någonting annat, men i alla fall. Skall Sverige då bli sist av alla länder i EU med denna viktiga fråga? Jag tycker inte det.

Min andra fråga till dagens jubilar är då denna: När får vi överläggningar om en tidtabell för Sveriges ställningstagande och därmed möjliga medverkan i den gemensamma valutan?

(Applåder)

Anf. 2 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall så småningom tacka ordentligt för all uppmärksamhet på högtidsdagen. Men låt mig, innan jag gör det, börja med att ställa en liten fråga till Carl Bildt.

Det pratas och pratas, sade han, och det pladdras i svensk politik. Vi har haft försvarsöverläggningar. Där har moderaterna inte dykt upp, de har uteblivit. Andra partier har konstruktivt suttit ned och försökt hitta en lösning. När Carl Bildt tillfrågas om moderaternas inställning säger han att det är meningslöst att tala med försvarsministern. Man kan lika gärna prata med en korvgubbe på Mynttorget, säger Carl Bildt. Vad han menar med rätt ton är en av vår tids viktigaste frågor. Det skulle vara intressant att höra hur man som oppositionsledare kommer fram till en sådan attityd i en sådan här fråga.

Anf. 3 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Jag har problem med tiden eftersom tidsmaskinen var sönder. Har vi sådana här oerhörda sekunddebatter bör tekniken också kunna fungera i riksdagen. Men det är en annan sak.

Jag hade två frågor till jubilarerna. Jag hoppas att svaren kommer vad det lider.

Det är riktigt som statsministern säger. Vi satt i förtroendefulla samtal med försvarsministern. Jag gjorde det, och de andra borgerliga partierna

gjorde det. Vi slöt en överenskommelse om försvarsekonomi med regeringens försvarsminister och med de socialdemokratiska ledamöterna i försvarsutskottet. Den desavouerades av en rätt ohelig allians mellan Erik Åsbrink och Birger Schlaug, och statsministern gav aldrig sin försvarsminister det stöd han borde ha fått efter den överenskommelsen.

Det säger sig självt att då är det mindre meningsfullt, om vi skall sluta en överenskommelse med regeringen, att tala med den person som Göran Persson själv har desavouerat. Det som visades i de överläggningarna var att försvarsministern – som jag inte har svårt att komma överens med – icke talar för landets regering.

Skall man göra upp med socialdemokraterna, måste man nog tala med Göran Persson eller med Erik Åsbrink. Nu för vi samtal med försvarsministern, men jag har sagt att de inte kan avslutas på den nivån. Det har vi gjort en gång, och det som vi då kom överens om var inte värt vatten. Skall det föras samtal som skall leda framåt, får de dessvärre föras på en annan nivå. Jag beklagar att försvarsministern desavouerades av sin statsminister, men det är ett faktum.

Anf. 4 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Försvars- och säkerhetspolitik är centrala frågor i debatten. Carl Bildt har ju försökt att profilera sig på det området. Här skall man sträva efter samling och breda lösningar, och det har vi gjort. De enda som här skiljer ut sig radikalt i ton och i sak är ju moderaterna. Jag tycker att det är illustrativt att en tidigare statsminister kostar på sig att i den här för Sveriges skull centrala frågan döma ut en försvarsminister som en korvgubbe.

Fru talman! Det ligger i detta någonting som väl bäst sammanfattas i det som Carl Bildt förut själv talade om: prat, prat, prat. Korvgubbar är naturligtvis respektabla människor, men det var väl inte det som Carl Bildt avsåg.

Vad sedan gäller budgetuppgörelserna om försvaret vill jag säga att dessa skall hållas. Det handlar om en långsiktig framtida inriktning, men då mäter sig moderaterna ut. Kanske orkar man inte ta ansvar. Kanske vågar man inte säga att vi nu skall reducera resurserna i en tid då det säkerhetspolitiska läget är bättre, men säg då det! Stå upp för den saken! Säg att försvaret skall ha mer pengar, även om andra inser att vi kan reducera det, men göm er inte bakom detta billiga spel, detta billiga personangrepp att reducera en försvarsminister på så sätt som Carl Bildt har gjort.

Björn von Sydow talar naturligtvis för hela regeringen när vi diskuterar en långsiktig inriktning av försvaret. Det är självklart. Men med tanke på den ton och det anslag Carl Bildt hade i sitt inledningsanförande, som ju i övrigt var rent på förslag, kunde jag inte låta bli att erinra om det egentligen enda som han har gjort i svensk politik det senaste halvåret, nämligen hans utspel om försvaret. Det är en väldig diskrepans däremellan och vad han nu sade.

Detta är tänkvärt för Carl Bildt, för riksdagens moderater och för oss övriga, som försöker att hitta en bred lösning. Det kanske inte går, men i så fall beror det på att moderaterna så kraftfullt avviker från oss andra.

Anf. 5 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Jag höll på att säga till statsministern: Tala med försvarsministern! Det som inträffade i höstas var förmodligen – jag är inte säker på att det är riktigt, men jag vågar göra antagandet – att jag talade mer med hans försvarsminister än vad han själv gjorde. Vi hade de facto en överenskommelse om hur vi skulle lösa de aktuella problemen i försvaret, och försvarsministern desavouerades av statsministern, av finansministern och av Birger Schlaug.

Jag har sedan begärt att vi skall ha partiledaröverläggningar om försvaret. Intresset för det har varit rätt begränsat.

Det är vidare inget fel på korvgubbar, men deras inflytande över finansministern och över statsministern när det gäller försvarspolitiken är rätt begränsat, och problemet är att också försvarsministerns inflytande har varit begränsat.

Jag begär överläggningar i seriös anda. Man desavouerar inte sin försvarsminister utan att detta får konsekvenser. Detta har varit, Göran Persson, en regering där statsråd har pratat fram och tillbaka men sällan har verkat prata med varandra, och då blir det en sådan här röra. Den är inte ens rödgrön. Den är bara röd.

Anf. 6 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Jag vill först instämma i mycket av det som Carl Bildt sade om utvecklingen i sydöstra Europa. Jag tycker uppriktigt att det är stimulerande att vi i Sveriges riksdag har en så kunnig debattör i de frågorna, som kan tillföra mycket till diskussionen. Jag vill gärna gå längre och säga att mycket av det som hänt de senaste dagarna kräver ett tydligt fördömande och att det behövs ett rättsligt ingripande mot förövarna av de senaste dåden i det här området.

Jag tycker att det är positivt att de här värderingarna och bedömningarna tar ett rejält utrymme också i Sveriges riksdag.

Sedan delar jag också mycket av synpunkterna om att prat har ersatt konkreta nödvändiga åtgärder för en tillväxt i Sverige. När man sysslar med datorer använder man ju en annan benämning för att prata, nämligen att chatta, och vi vet att Carl Bildt mycket håller på med det. Men tyvärr är det väl i detta sammanhang så att det är moderaterna som mest chattar och just bara chattar. Jag har svårt att i det som Carl Bildt redovisat i dag och även i det som Carl Bildt tidigare sagt hitta några skarpa åtgärder vad gäller att se till att informationstekniken, IT, blir tillgänglig för alla i det här landet. Jag saknade ordet informationsteknik när det gällde möjligheterna till tillväxt och utveckling i hela landet.

Det bekymrar mig att det råder så stora skillnader i tillgänglighet till den här tekniken. På en del håll i landet kan det kosta en struntsumma att komma i åtnjutande av breda band och en god tillgänglighet. I de större städerna kan det kosta ett par tusen kronor. På andra håll, inte alls långt utanför tätorterna, kan det kosta 30 000–40 000 kr att komma i åtnjutande av möjligheterna att chatta mer eller mindre seriöst. Inte minst vad gäller näringslivet sker det ofta seriöst.

Jag och vi i Centern tycker att det är angeläget att samhället är med om att satsa på detta och tar ansvar för åtminstone den utbyggnaden.

Man kan fundera över hur mycket en utbyggnad av ett sådant här nät för informationstekniken skulle kosta. Förra gången vi pratade om det

här gjorde jag den bedömningen, som naturligtvis är grundad på mer kvalificerade bedömares uppfattning, att det skulle krävas i storleksordningen 50 miljarder kronor för ett rejält fiberoptiskt nät över hela landet som skulle möjliggöra det som vi kallar en digital allemansrätt.

Detta är ju mycket pengar. Oavsett om det rör sig om 50, 40 eller 60 miljarder behövs det en rejäl satsning för att hela landet skall kunna få nytta av det. Jag tycker mig se ett motstånd från moderaterna mot ett statligt ansvar för att bygga upp den här digitala allemansrätten. Min fråga är: Vill Carl Bildt medverka till ett statligt ansvar för att se till att detta kommer till stånd?

Anf. 7 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Tiderna förändras – nu blir jag attackerad av Centerpartiet för att inte tala så mycket om bredband. Jag håller med Lennart Daléus om att detta är väldigt viktigt och att vi måste göra mera när det gäller digitala motorvägar och digitala grusvägar och bredband för alla. Vi har lagt fram förslag beträffande privatiseringen av Telia. Björn Rosengren bör med Telia göra det som han har gjort med andra företag. Då får vi pengar som kan användas för att hjälpa till också här. Kan vi ha en dialog mellan våra bägge partier om hur vi bättre konkretiserar våra båda förslag om detta, vore det bra för alla. Bredband för alla, moderater, centerpartister och socialdemokrater!

Anf. 8 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Varken jag eller Carl Bildt skall vara ledsen för att man från Centerpartiets sida talar om bredband och digital allemansrätt. Det finns säkert mycket att utveckla gemensamt på den punkten. Men det viktiga är att moderaterna har det tydliga engagemanget i att det är ett samhälleligt ansvar och ett statligt ansvar och i att investeringarna kommer till stånd, och att vi inte bara, som jag har läst i Carl Bildts artiklar, anser att det är marknaden som skall svara för detta. Jag tror att om detta skall ut till varje hushåll och till varje arbetsplats, då måste samhället ta ansvaret. Marknaden kommer inte att klara av det. Det är möjligt att Moderaterna och Centern inte klarar av det ensamma, men man kan hoppas att det kommer att finnas en bred uppslutning kring engagemanget i att skapa en digital allemansrätt.

Anf. 9 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vill också börja med att instämma i den oro som vi väl alla känner över läget nere i Kosovo och provinsen där runtkring. Det här kräver mer av internationell solidaritet och mer av gemensamma satsningar via FN för att klara upp den situation som råder där nere.

Men jag förstår inte riktigt den stora del som Carl Bildt i sitt tal ägnade det svenska försvaret och satsningarna där. Hoten mot Sverige är i dag inte militära, men ändå vill moderaterna i det här läget satsa oerhört stora summor på ett militärt försvar i Sverige. Det kanske inte är bredband till alla utan bandvagn till alla som Carl Bildt vill ha.

Jag vill ställa en fråga eftersom Carl Bildt egentligen inte med ett ord berörde den sociala situationen i Sverige. Den handlar bl.a. om hur våra barn har det. Vi får ständigt larmrapporter om hur resurserna i kommunerna inte räcker för kärnverksamheten, hur klasserna och barngrupperna

är för stora, hur personalen inte hinner med och hur vården och omsorgen inte räcker till för de sjuka och de gamla. Det är därför jag undrar: Är det Moderaternas prioritering inom den ekonomiska politiken att det i dag skall satsas på det militära försvaret och därmed naturligtvis inte finnas ekonomi och resurser för den sociala satsning som behövs i landet i dag?

Anf. 10 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Det är det inte! Jag beklagar, Marianne Samuelsson, att jag inte har tid att säga mer. Talarreglerna är sådana. Jag hoppas att vi kan diskutera detta vid ett annat tillfälle.

Anf. 11 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag tänkte börja med att gratulera Göran Persson på hans 50-årsdag. Vi får tillfälle att gratulera mera i eftermiddag, vet jag.

Jag vill också gärna gratulera till det mycket kloka beslutet att låta tillsätta en sanningskommission. Det var en bra present till alla oss som har arbetat för det här under lång tid och framför allt en bra present till alla de människor som har blivit drabbade av den här orättfärdiga åsiktsregistreringen. Det var klokt, tycker jag.

Debattreglerna tillät inte mig att begära någon replik på Carl Bildts anförande, men jag tycker att det är intressant att diskutera Sveriges roll i världen. Vi har anledning att göra det. Vilken roll skall Sverige ha, och vilken röst skall Sverige ha i den internationella politiken? Jag tror att vi är helt överens om, över alla partigränser, att vi måste verka för att stärka FN:s roll. Jag tror också att vi är överens om att Sveriges röst i världen skall vara en röst som starkt arbetar för att hävda mänskliga rättigheter och som arbetar för fred, nedrustning och avmilitarisering.

Jag ser att det finns uppenbara svårigheter såsom politiken bedrivs i Sverige i dag, också från Sveriges regering, och jag vill ta upp två exempel. Det ena är den rättsprocess som nu pågår i Storbritannien som gäller Pinochets roll och den makt han utövade under sin tid som diktator. Det finns en stark och bred internationell opinion som naturligtvis vill att Pinochet skall ställas inför rätta och anser att man inte kan betrakta immunitet för en statschef som ett legitimt försvar för att man utövar terror, massmord, förtryck och mord.

I den här debatten har Sveriges regering agerat påtagligt svagt, för att inte säga inte alls. Till skillnad från statschefer i många länder, inte minst i Europa och i EU-kretsen, har Sveriges regering inte uttalat sitt stöd i den här frågan. Utrikesministern har sagt att det här är en juridisk fråga och att vi måste ha respekt för att vi lever i en rättsstat. Det är en mycket märklig argumentation, tycker jag. Det innebär ju att Frankrikes president eller Tysklands utrikesminister, för att ta några exempel, tydligen inte har förstått att de skall respektera rättsstaten. De har mycket entydigt gått ut och sagt att de naturligtvis stöder de krafter som nu är i gång för att se till att Pinochet ställs inför rätta.

Jag skulle vilja fråga Göran Persson: Varför har inte den svenska regeringen tagit en klar ställning i den här frågan? Nu har i dag både Svenska PEN, Amnesty och Helsingforskommittén i ett brev till utrikesministern kritiserat det här och vill ha ett klart ställningstagande från den svenska regeringen. Jag hoppas att Göran Persson kan leverera ett sådant.

Det andra gäller vår syn på hur vi skall agera internationellt för att arbeta för fred, nedrustning och avmilitarisering. Det här kopplar jag till Sveriges vapenexport, och det är en fråga som är aktuell i många länder. Jag tänker framför allt på vår försäljning av JAS-planet. Det är aktuellt i Sydafrika och kommer väl igen att bli aktuellt i Chile. Det här är ett sätt att förhålla sig till nya demokratier där man använder vapenindustrin som dörröppnare för nödvändiga och önskvärda civila investeringar.

Jag menar att det är omöjligt för ett land att förena en hög och tydlig röst för fred, nedrustning och avmilitarisering med rollen som internationell vapenhandlare. Det här är en fråga där Sverige måste ta ställning. Man kan inte sitta på bägge de här stolarna. Och jag skulle vilja höra hur Göran Persson resonerar kring de här frågorna. Är det så att Sveriges roll framöver skall vara vapenleverantörens, eller är det så att Sveriges roll framöver i de internationella forumen skall vara en röst som talar klart och tydligt för nedrustning, för fredsbyggande och för att stärka de demokratiska strukturerna i de nya demokratierna? Vi vet ju att det största hotet mot en demokrati är fattigdomen, och vi vet att i de länderna, precis som i Sverige, behöver vi pengarna för att bygga välfärd. Det är den starkaste investeringen i en demokratisk utveckling.

Jag har varit på en resa i Sydafrika och har nyligen kommit hem. Jag är mycket inspirerad av att se hur man där hanterar sina problem. Jag är mycket inspirerad av att se hur det hopp och den framtidstro som finns där är så genomsyrande på samhällets alla nivåer. Det är svårt, skall jag säga, att komma tillbaka till Sverige. Inte bara för att det är mörkt, regnigt och kallt, utan också för att det finns en mental försurning i den politiska debatten. På något sätt har vi i Sverige lyckats få missnöjet som drivkraft i den politiska debatten.

Jag tror inte att det är särskilt fruktbart. Jag tror inte att det är framgångsrikt. Jag tror inte att det entusiasmerar och inspirerar människor att ta egna initiativ. Jag tror inte att det får människor att känna att politiken är ett verktyg för att skapa förändring. Jag tror inte att det initierar delaktighet från alla de människor som faktiskt behövs just nu i arbetet med att bygga välfärden i Sverige.

Det är vad den kommande mandatperioden har som sitt mål. Det är det som vi har fått som uppdrag av väljarna. Vi har haft en tid av saneringar. Nu skall vi gå mot en tid av byggande av välfärd. Vi skall gå från svångrem till skapande i politiken. Det måste vi göra med en tilltro till att vi har möjlighet och kraft och till att varje människa i detta avlånga land som heter Sverige har initiativkraft och egen förmåga till att skapa. Den atmosfären, den mentala omställningen, tror jag att vi måste försöka komma överens om att vi skall frammana. Då har vi som politiska företrädare ett stort ansvar att själva se till att vi skapar oss ett sådant utrymme i politiken att vi kan vara med och få människor att växa.

Jag ser ett stort hinder i detta när vi skall ta oss an de uppgifter vi har. Vi från Vänsterpartiet ser som den viktigaste att alla människor som kan och vill arbeta och ha en egen inkomst att försörja sig på skall kunna få göra det. Det är huvudmålet. På vägen dit har vi problem som också är möjligheter och tillgångar när vi skall se till att alla människor kan arbeta.

Miljöomställningen är nödvändig. Den kan vara en stor drivkraft i att skapa nya jobb, nya möjligheter till försörjning och nya möjligheter för

människor att arbeta med intressanta och utvecklande saker. Vi har jämställdhetsproblem. Det är också en möjlighet när det gäller att skapa arbete. Det gäller att se till att kvinnors delaktighet blir större och att vi får samma tillgång till samhällets möjligheter som männen har. Vi har orättvisor och ojämlikheter som vi måste rätta till. Men det finns en produktiv rättvisa som också skapar jobb.

Vi har obalanser på arbetsmarknaden. En del jobbar nästan ihjäl sig medan andra inte har något arbete alls. Vi kan skapa en bättre balans genom arbetstidsförkortning. Det ger möjligheter och skapar arbete. Det finns många positiva drivkrafter för att skapa möjligheter för människor att ha en egen försörjning. Vi skall inte se det som problem utan som möjligheter att komma vidare.

Men det finns en sak som jag tycker att vi måste diskutera seriöst. Det är varför vi har satt oss i en situation där vi som politiker binder ris åt egen rygg och där vi själva försätter oss i en handlingsförklamation. Det är frågan om budgettekniken. Det låter väldigt kameralt. En majoritet här i riksdagen har beslutat att vi skall ha en budgetprocess som innebär att vi sätter utgiftstak. De utgiftstaken försvaras med näbbar och klor av vår finansminister, och naturligtvis av hela regeringen.

Vi i Vänsterpartiet har i vårt samarbete gått med på den ekonomiska politiken. Men vi är väldigt kritiska till det inslaget av följande skäl. Jag skall försöka att förklara hur det här fungerar, inte i syfte att spräcka något samarbete utan för att få i gång en bred seriös diskussion kring det här problemet.

Det fungerar så här om man sätter utgiftstak. Jag kan ta företagssidan. Om man på Volvo sätter ett utgiftstak för inköp av plåt och sedan fick en beställning på 30 000 bilar kan man inte ta den beställningen, eftersom man satt ett utgiftstak på plåt. Man kan inte köpa mer plåt för att tillverka bilarna. Alltså måste man säga nej till beställningen. Annars spräcker man utgiftstaket. Det är en absurd situation.

Vi kan ta en hushållsekonomi där frun i familjen har fått en efterlängtat och bra löneförhöjning på en tusenlapp i månaden. Hon kommer glädjestrålade hem till familjen vid köksbordet och säger: Nu har jag fått löneförhöjning! Nu skall vi spara den så att vi kan åka på en resa tillsammans allihop i slutet på året. Så säger mannen i familjen: Men kära du, det går inte! Kommer inte du ihåg att vi i våras kom överens om att vi skulle ha ett utgiftstak? Vi kan inte göra av med de här pengarna för då spräcker vi taket. Det är märkligt.

Jag kan ta ett annat exempel som rör jämställdheten. Tänk om vi fick detta genomslag i jämställdheten i Sverige som innebär att fler män börjar ta ut mer av sin föräldraledighet, fler än de 8 % som i dag tar ut den. Männen har som vi alla vet högre lön än vi kvinnor. De får alltså en högre ersättning från föräldraförsäkringen. Det innebär att om en massa män börjar ta ut sin föräldraförsäkring spräcker man taket på den utgiftsposten. Det går alltså inte att uppfylla jämställdhetsmålet.

Säg att vi får många fler människor i arbete än vad vi nu har, vilket vi ju vill. De kommer in i systemet och är naturligtvis ibland också sjuka och utnyttjar sjukförsäkringssystemen. Då spräcker vi taket. Det går inte. Det är en omöjlig situation som jag hoppas att jag har klargjort på det här sättet.

Vi har satt oss med en budgetdisciplin – som inte är nödvändig, men som är beslutad av en majoritet – som innebär att vi inte kan uppnå de politiska mål vi säger att vi vill uppnå, för då spräcker vi utgiftstaket. Vi har skapat en handlingsförlamning i politiken som vi allvarligt måste diskutera av det skälet att vi måste komma till rätta med det.

Vi måste gå från ord till handling. Jag håller med Carl Bildt om att man kan bli lätt frustrerad över att det inte händer mer och att det inte händer fortare. Men det här sättet att hantera budgeten är som en broms för oss att uppnå de politiska mål som vi har fått förtroende i valet att uppnå. Det måste vi föra en seriös diskussion om.

Vi måste skapa oss ett större handlingsutrymme i politiken för att också kunna visa för människor i praktiken att politiken är ett verktyg för de nödvändiga förändringar som krävs och att vi har en handlingsförmåga. Annars får vi den situationen att människor känner att det inte händer någonting, att det inte blir någonting och att vi fortsätter samma nedskärningspolitik som tidigare.

Man sitter nu ute i kommunerna och skär och skär, och sparar och sparar. Barngrupperna blir större på dagis. De som inte har tillgång till barnomsorg för att de är arbetslösa har inte möjlighet att ta arbete, osv. Många människor lever i stora svårigheter. Vår ambition är att göra någonting åt det. Men då måste vi också ha verktyget, den ekonomiska politiken.

Då kan vi inte binda upp oss vid ett budgetförfarande som omöjliggör för oss att förverkliga våra ambitioner. Då har vi reducerat politiken till just bara ett forum för prat och inte handling. Det är inte politikens roll. Politikens roll är att få människor att växa och bli mycket större än de någonsin trodde. Då behöver vi ha verktygen i vår hand.
(Applåder)

Anf. 12 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman sade att det mentala klimatet har förgiftats. Vi har i för hög grad fått missnöjet som drivkraft i politiken. Jag antar att det var en och annan som undrade om vi hörde rätt. Det är väl ingen politiker i Sverige som så systematiskt har utnyttjat missnöje för att vinna politiska framgångar som just Gudrun Schyman.

Men nu är vi i en ny situation, för nu utövar Vänsterpartiet makt. I alla år har vi fått diskutera era idéer, och de är ju dåliga. Men nu har ni ändå fått en väldig massa röster, mycket på grund av den systematiska missnöjespolitiken. Nu har ni fått makt. Då säger Gudrun Schyman: Det händer ju ingenting. Många människor lever i stora svårigheter, barngrupperna växer. Men ni är ju ansvariga nu.

Jag skulle vilja ta upp två konkreta saker. Vi har änkor. Många lever i stora svårigheter, sade Gudrun Schyman. Änkorna brukar demonstrera här utanför en gång i veckan. Jag har varit ute hos dem några gånger. Före valet fick man vänta tills en vänsterpartist hade talat. Men efter valet har vi inte sett till några vänsterpartister på de demonstrationerna.

Jag hörde i TV Gudrun Schyman försvara sig med att oppositionen inte har något samlat förslag. Det är möjligt att det är så, det vet jag inte. Men poängen är att Gudrun Schyman inte längre är i opposition. Gudrun Schyman tillhör ju regeringsunderlaget. Hur har Gudrun Schyman utnytt-

jat sin nya maktställning för att motsvara det förtroende som hon har fått av väljarna?

Det andra området jag skulle vilja ta upp är den stora arbetslösheten, inte minst är många kvinnor arbetslösa. En mycket stor potentiell arbetsmarknad för kvinnor är tjänstesektorn. Men där händer alldeles för lite. Vi har inte alls den tillväxt av nya jobb som vi skulle kunna ha.

Gudrun Schyman har berättat i en intervju att hon själv har köpt städtjänster. Det är en del av detta. Men tjänstesektorn handlar om mycket annat. Borde inte Vänsterpartiet ge upp sitt ideologiskt betingade motstånd mot någon form av skattestimulans för tjänstesektorn. Det är på grund av att ni finns där och är så benhårt emot varje åtgärd för att få fart på tjänstejobben som Margareta Winberg och andra på socialdemokratins vänsterflygel lyckas stoppa detta år efter år.

Om ni ändrade ståndpunkt och sade: Nu har jag t.o.m. köpt städtjänster själv, varför skall vi ha ett sådant ideologiskt motstånd mot detta? Låt oss införa en skattestimulans för den här typen av jobb. Mängder av medelålders invandrarkvinnor med dåliga språkkunskaper och många andra kvinnor i olika situationer skulle på det sättet få en ny chans. Hur utnyttjar Vänsterpartiet sin nya makt?

Anf. 13 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag ser inte det stöd vi fick i valet som ett stöd för missnöje på det viset som Lars Leijonborg försöker att få det att framstå som. Stödet i valet fick vi av människor som vill vara med, som vill vara delaktiga, som vill ha tillgång till ett arbete, som vill ha möjlighet att bättre rå över sina liv, som vill komma bort ur den situationen att man är hänvisad till socialbyrån eller en a-kassa som inte räcker. Det är inte att vara missnöjd att vilja göra något åt sitt liv, att vilja få förbättringar. Det tycker jag faktiskt är en bra drivkraft.

Vad gäller änkorna står vi naturligtvis fast vid det förslag som vi förde fram i valrörelsen, att detta skall rättas till. Det är en av de frågor som vi har med när vi diskuterar med regeringen om den kommande budgeten. Vi har på intet sätt övergett den ståndpunkten.

Men det var så att det inte fanns något samlat förslag på hur det skulle genomföras. En del borgerliga partier hade inte avsatt några pengar alls, andra borgerliga partier hade förslag på att man skulle finansiera detta genom församlingar för andra pensionärsgrupper. Det kan vi inte acceptera. Men vi arbetar med frågan, jag lovar.

Vad gäller arbetslösheten och tjänstesektorn är vi inte emot att prova skattelättnader inom tjänstesektorn, men mycket bredare. Vi ser det inte som särskilt produktivt att bevilja enskilda personer avdrag på skatten när man anlitar en person som kommer och gör en tjänst. Vi vill titta närmare på tjänstesektorn brett. Det innefattar en mängd tjänster. Städföretag erbjuder en sådan tjänst, men det finns andra servicetjänster som också ingår i detta. Det tycker vi är ett intressant förslag, som bl.a. LO har tagit fram. I ett brett perspektiv tittar man närmare på tjänstesektorn, som då företrädesvis består av små företag, och ser efter om det kan vara produktivt att genom skattelättnader för de här företagen se till att få en bättre tillväxt i den sektorn. Vi är ingalunda motståndare till det.

Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Nu börjar Gudrun Schyman låta som ett statsråd. Nu använder hon orden tittar på. Det har jag märkt är de vanligaste orden när man ser statsråd på TV: Vi skall titta på det. Vi skall titta på ett bredare grepp, säger Gudrun Schyman. Men titta inte längre! Idéerna om skattestimulanser för tjänstesektorn fördes fram på ett socialdemokratiskt seminarium i Visby i början av 90-talet. Sedan dess har det politiska systemet tittat på tjänstesektorn. Men titta inte längre, utan gör någonting!

Av alla argument tycker jag det sämsta är att förslaget är för smalt. Men vi har ju försökt att lägga fram de förslag som vi har trott skall ha någon möjlighet att få majoritet. Folkpartiet har ett förslag som innebär att hela tjänstesektorn skulle få lägre beskattning. Det är inte för smalt. Men om Vänsterpartiet nu seriöst skulle gå in för en bredare stimulans av tjänstesektorn är det en mycket intressant situation i Sverige, för då skulle vi äntligen kunna få bättre fart på de jobben.

Gudrun Schyman talade länge om utgiftstaket. Nu har det tydligen blivit den kuliss som man skall krypa bakom och säga: Vi kan inte få igenom några av våra vallöften, för de andra har hittat på någonting som heter utgiftstak. Om detta är så avgörande för er måste ni ju lämna samarbetet. Då stöder ni inte en grundbult i den regeringspolitik som ni i praktiken ger ert stöd.

Men nu råkar det vara så att Sverige är det land i hela världen som har de högsta offentliga utgifterna. Under huvuddelen av de senaste 30 åren har vi haft större utgifter än vi har haft inkomster. Att de flesta av oss därför har kommit överens om ett system som skall hjälpa oss att se till att vi får balans i våra affärer, så att vi slipper låna, är väl inte så konstigt. Om det enda budskapet från Gudrun Schyman egentligen är att vi skall börja låna igen för att kunna göra allt det som Vänsterpartiet har lovat ut före valet, för att "uppmuntra" missnöjet från olika grupper som man har appellerat till, tycker jag att det är en mycket dålig politik. Om ni väljer att fortsätta att vara ett stödparti, måste ni hitta andra vägar för att förverkliga i varje fall en del av era vallöften.

Se till att ni får fart på de jobb som inte minst arbetslösa kvinnor behöver, och visa att ni kan göra någonting åt de änkor som har berövats flera tusen kronor per månad. Det är en mycket utsatt grupp. Några av dem röstade säkert på Vänsterpartiet för att de trodde på era löften. Ni är skyldiga dem att göra mer än ni hittills har gjort.

Anf. 15 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Lars Leijonborg kan vara helt lugn. Vi tänker inte bryta några löften till vare sig änkor eller om att se till att göra det möjligt för människor att få arbete.

Ett av de förslag vi har diskuterat nyligen är att alla barn skall ha möjlighet att få en plats i förskolan – även om föräldrarna är arbetslösa. Ett sådant hinder för kvinnor att få tillgång till arbetsmarknaden är oerhört angeläget för oss att undanröja. Vi skall nog kunna få en bra diskussion om det i regeringen. Grundskälet är barnen. Barnen har rätt till en plats i förskolan som ett första steg i det livslånga lärandet.

Vad gäller synen på tjänstesektorn, vet inte jag varför Lars Leijonborg är så förvånad över att vi har hållningen att det är intressant att göra en bred översyn av tjänstesektorn och se om det går att stimulera tillväx-

ten där. Det har vi upprepat i motioner, och därför är det inte någon nyhet. Det är ingenting vi har försökt att hemlighålla.

Folkpartiets förslag är att man så fort någon kommer hem till den privata våningen, en bilreparatör eller en veterinär, skall få göra avdrag för det. Det var ett märkligt och dåligt förslag. Därför gav vi inte det något stöd. Vi tror att det är bra att se brett på frågan. Företagen skall stimuleras. Skattepengar skall inte användas för att ge enskilda, oftast höginkomsttagare, möjlighet att göra avdrag på skatten för att få billig hjälp hemma. Det är en skillnad i vårt synsätt, och det får vi väl acceptera.

Jag tar upp diskussionen om balanskrav och budgetteknik på ett seriöst sätt, Lars Leijonborg. Det är inte för att spräcka något samarbete, utan för att vi tillsammans måste diskutera hur vi har utformat reglerna för den ekonomiska politiken. Om det visar sig vid en seriös granskning att det här sättet att hantera frågan omöjliggör för oss att åstadkomma det vi vill, måste vi sätta oss ned och fundera.

Jag förväntar mig att få ett seriöst bemötande. Det är inte fråga om att vi skall lämna något samarbete. Tvärtom! Vi skall intensifiera och fördjupa samarbetet. Det skall vara över hela mandatperioden. Vi har ett uppdrag av väljarna, nämligen att se till att vi får rättvisa, jämlikhet, jämställdhet och miljöomställning i Sverige. Det är ett stort och viktigt uppdrag. Vi behöver all den kraft och inspiration och de verktyg som står till vårt förfogande.

Anf. 16 ALF SVENSSON (kd):
Fru talman! Herr statsminister!

Med en enkel tulipan uppå bemärkelseda'n,
jag har den äran, jag har den äran att gratulera!

Blomman kanske ser ut som en tulipanaros – jag vet inte – men den skall i så fall inte uppfattas symboliskt. Den är i alla fall röd och grön. ”Röd och grön.” Samtidigt bör det understrykas att det var tur att det inte var han med sådana *r* som sjöng.

Jag har fått en lapp från ledamöter som ville att vi skulle sjunga: Hipp hurra för Bamsefar som är så snäll och rar. Men jag har absolut motsatt mig det. Någon ordning får det vara, man ändrar inte på talen hur som helst en sådan här förmiddag.

Jag har lagt märke till att herr statsministern väldigt gärna sjunger själv. Jag har t.o.m. sett statsministern med iver sjunga Kungssången. Det är inte alla socialdemokratiska partiledare genom åren som har gjort det. Jag har inte lagt märke till om detta fortfarande gäller sedan Göran Persson slog sig ihop med Gudrun Schyman. Men, vem vet?

Gratulerar på födelsedagen!

Fru talman! Låt mig allra först få instämma i de ord som yttrades om det katastrofala läge som råder på Balkanhalvön. Det var utomordentligt väl sagt.

Det vore väl något märkligt om vi inte lite grann inför ett nytt arbetsår sysslade en aning med politisk revision. Det måste te sig både naturligt och angeläget att fundera över vad som ägt rum politiskt efter valet förra året den 20 september. Försöker man inventera vad regeringen

har åstadkommit, kommer man fram till att den i stort sett inte har åstadkommit någonting.

Jag kan förstå att man viftar bort ett sådant påstående med att det är en oppositionspolitikers sätt att agera, dvs. att påtala politisk försumlighet. Men tänk efter. Hösten 1998 måste gå till den svenska politiska historien som den höst då en svensk regering manifesterade tafatthet och oförmåga mer än någonsin.

Regeringen har ju inte levererat någon politik! Statsråden verkar på något märkligt sätt ha berövats sitt självförtroende. Regeringen har bytt ut ministrar, slagit ihop departement och tillsatt arbetsgrupper. Men var finns politiken? Jo, den finns i viss mån i ord och i pressmeddelanden. Ordrikedomen kan ju ingen klaga på. Man lovar att det ena och det andra skall komma. Men om ord kunde driva undan arbetslösheten, skulle sannolikt varenda svensk ha dubbla arbeten i dag. Om eleganta uttalanden kunde få företagen att kasta utflyttningsplaner och funderingar på att lämna Sverige över bord, skulle nog näringslivet blomstra mer än någon av oss under vår levnad har upplevt. Men det räcker inte med ord och uttalanden!

Hur kunde ni, Göran Persson, få för er att slå ihop departement till ett s.k. superdepartement och sedan inte ha någon politik att leverera från detsamma? Hur kan det komma sig att ni får för er att kalla till skatteöverläggningar med alla partier och be dessa partiets företrädare presentera deras syn på skattepolitik, för att sedan som regering inte själv ha någon sådan politik att presentera och än mindre ha styrka nog att förverkliga?

Försvarspolitikerna skall vi bara inte tala om! Ett tag verkade det som om Birger Schlaug var på väg att bli försvarsminister, trots att det fanns en deklarerad överenskommelse om att Schlaug inte skulle få ha med försvarspolitikerna att göra. Nu har den debatten återgått till det för regeringen normala, nämligen att ingen vet.

Fru talman! Vi kristdemokrater går inte omkring och inbillar oss att en regering har all makt att hålla industrier kvar inom rikets gränser. Men vi skulle, enligt mitt sätt att se, vara anklagansvärda om vi inte reagerade och kände bestörtning – just bestörtning – när vi hör och läser att regeringen ”inte någon gång tidigare sedan Göran Persson blev statsminister 1996 har bjudit in näringslivet”. Är det verkligen sant? Nu skall det tydligen ske något slags brandkårsutryckning sedan tidningarna en längre tid har varit proppade med information om utflyttningar och funderingar runt våra storföretags framtid.

Vi har kunnat ta del av de mest märkliga resonemang i medier. Från regeringshåll verkar man trösta sig med att delar av storföretagen stannar kvar. Man förfäktar den oförsvarbara åsikten att det inte betyder något om huvudkontoren hamnar i London – eller var de nu hamnar.

Det är naturligtvis psykologiskt förödande och på sikt rent eländigt om svenska folket får uppleva hur det ena industriella slagskeppet efter det andra flaggas ut. Det verkar som om regeringen fastnat i handlingsförlamning och att det krävs att metallbasen Göran Johnsson yttrar sig för att regeringen skall våga lyfta ett finger mot den traditionalism som numera tydligen helt dominerar inom svensk socialdemokrati.

Låt mig ta ett enda exempel för att belysa. De allra flesta länder som Sverige konkurrerar med har tagit bort dubbelbeskattningen på avkast-

ningen av aktier. Men i Sverige säger statsministern att det låter sig inte bevisas att dubbelbeskattningen motverkar sysselsättningen. Därmed har ju faktiskt statsministern sagt att i alla de länder som dubbelbeskattningen tagits bort begriper de politiskt ansvariga inte vad de gör – detta oavsett om de är socialdemokrater eller borgerliga. Är inte den inställningen väl stöddig?

När Erik Åsbrink får frågan om dubbelbeskattning, vet vi lika säkert som att solen går ned att han svarar att han kan tänka sig att resonera om detta, men då måste först en sådan åtgärd betalas. Visserligen lär många ha slutat på finansen på sistone, men det finns väl någon kalkylmakare kvar som kan berätta att det dyraste Sverige kan drabbas av är att företagen flyttar ut. Det batteri av åtgärder som krävs för att stoppa utflyttandet måste vidtas. Det är den klokaste och mest nödvändiga satsningen som kan göras.

När sedan Metallbasen talat skall tydligen frågan upp på bordet, som det heter, för resonemang. Men si då uppenbarar sig Vänsterpartiets talesman på scenen och säger att Vänsterpartiet inte tänker acceptera att dubbelbeskattningen tas bort, och Miljöpartiets talesman i skattefrågor yttrar sig precis lika förlamande och förskräckande. Dubbelbeskattningen ”är en viktig inkomstkälla för staten”, säger han. Arma regering, som har sådana överrockar!

Man kan inte låta bli att tänka på hästägaren som sade: Jag hann vänja hästen av med att äta innan den dog, och hade den bara levt ett tag till skulle jag också vant den av med att dricka.

Fru talman! Skall det verkligen inte gå att få förståelse för att näringslivet skapar viktiga inkomstkällor för staten, och att om dessa källor sinar och försvinner ifrån oss så flyttar också den materiella välfärden på sikt ur riket?

Vi tror inte alls att ett avskaffande av dubbelbeskattningen är ett universalmedel, men sättet att nonchalera, bristen på engagemang, det loja och lama beteendet gentemot svenskt näringsliv är häpnadsväckande. Det finns utomordentliga möjligheter också för regeringen att skaffa fram majoriteter här i riksdagen för konkreta åtgärdsprogram, som skulle främja ett positivt näringsklimat och, är vi övertygade om, skapa behövlig optimism. Sverige måste sätta stopp för den tvinsot som vårt land drabbats av! Och regeringen har naturligtvis ett ofrånkomligt ansvar.

Pehr G. Gyllenhammar har naturligtvis helt rätt i – och det han stryker under vet vi ju alla – att vi måste inse vårt geografiska läge, begripa att utbildningen spelar en ofantligt betydelsefull roll för att rädda framtiden och att vi alla påverkas, för att nu inte säga till dels styrs, av skatter och avgifter.

Fru talman! Vi partiledare har inte tillräckligt gett oss i kast med uppgiften att visa medborgarna hur beroende vårt land är av vad som händer i vår omvärld. Den tiden *är* förbi då vi i Sverige kunde fatta de beslut som oss behagade. Det är ett falskspel som vi hamnar i om vi inte klart och entydigt vill och vågar deklarerat för svenska folket att lika lite som vi kan tygla vindar och vattenströmmar kan vi i dag tygla kapitalströmmar eller skydda oss från påverkan utifrån. Därför borde vi också åtminstone kunna bli överens om att skaffa fram konkurrensneutralitet så långt vi nu bara mäktar, för bönder, fiskare, redare, åkare osv. Konkurrenskraften är oerhört viktig för ett så exportberoende land som Sverige.

När andra europeiska länder lockar till sig investeringar kan inte vi i avlägsna Sverige nöja oss med ordkaskader och tro på att allting ordnar sig av sig självt.

Fru talman! Rädslan för strukturförändringar blir förödande i en alltmer internationaliserad värld. Och det är, om uttrycket tillåts, den vanliga hederliga medborgaren som till slut drabbas.

Vi måste ta hänsyn till vad som händer och beslutas eller försiggår i vår omvärld, vare sig vi vill eller inte, när vi själva skall fatta beslut.

Vi politiker måste antingen bestämma oss för att vara med och påverka internationellt eller nöja oss med att enbart påverkas utifrån.

Fru talman! Det är verkligen inte min önskan att främja dysterhet. Sverige har möjligheter. Det finns vilja och kunskap och kreativitet. Men den här viljan att likrikta, häckklipparivern, förmynderiet, misstron och kollektivismen måste vi börja trappa av.

Strax före jul var vi riksdagsledamöter inbjudna till IVA, Ingenjörsvetenskapsakademien. Jag vill påstå att när vi gick därifrån på kvällen hade vi begåvats med stora portioner framtidstro, om vi tagit till oss informationen. Unga forskare berättade om fascinerande medicinska framsteg, om hur koldioxid kan tvätta rent, om hur superkritiskt vatten kan befria oss från de farligaste föroreningar, osv. Var skall de nya forskningsresultaten omsättas i produktion? Vi politiker har ett tungt ansvar för att se till att detta kan ske i Sverige.

Fru talman! Vi har velat lyfta fram som det verkligt akuta att regeringen omedelbart tinar upp den traditionalismens tjäle som ligger tung över svensk ekonomi och i synnerhet över näringspolitiken. Vi måste komma därefter som politiker att vi vågar rensa ut föreställningar som i dag är ur tiden, föreställningar som har överlevt sig själva. Vi måste koncentrera oss vida mer på *hur* resurser skapas och inte enbart träta som om resurser vore en gång för alla naturgivna och fanns till hands bara för fördelning.

Sedan är vi kristdemokrater de första att stryka under vad vi alla vet, men sällan resonerar om, att ingen av oss lever enbart av bröd.

Jag undrar om inte många människor tycker att det vi politiker sysslar med är skalet, fast vi gärna vill framställa det som kärnan i våra medmänniskors vardag. När vi talar om ekonomisk tillväxt gör vi det ofta som om den ekonomiska tillväxten vore mål och inte medel, som om politiken skapade mycket mer än konstruktioner, förutsättningar och möjligheter.

Medier har nyligen rapporterat – och jag studsade inför den rapporteringen för ett par dagar sedan i Ekot – att hundratusentals kvinnor i Sverige varje år utsätts för våld, plågas och torteras. Detta sker medan de stora dagstidningarna träter om vilka politiker som tänker mest rationellt, och medan vi här i riksdagen berömmar oss av att ha världens mest jämställda parlament.

Massor av människors vardag passar inte in i de mönster som vi teoretiserar fram, och många faller genom de sociala skyddsnäten hur vi än konstruerar maskorna. Och de upplever *oss* nog emellanåt som om vi talade om en helt annan verklighet än deras.

Fru talman! För ett par veckor sedan, vid en presskontakt, talade jag mig varm för att den lilla människan måste lyftas fram i fokus, att vården, omsorgen och respekten för människovärdet är viktigare än pen-

ningvärdet. Genast började det komma *e-mail*. Vad menade jag med talet om den "lilla människan"? Begåvade medborgare undrade vad jag avsåg med den typen av uttryck. Jag tror att vi alla nu och då, förr eller senare, upplever oss vara i den situationen att vi känner oss små, känner oss vid sidan om och i behov av omsorg, i behov av något mer än det som kan mätas i kronor och ören.

Under den gångna helgen läste jag en bok med titeln *Den enklaste glädjen*. Där skriver författaren ett par meningar som sedan förföljt mig. Författaren, en pappa till två pojkar som har små eller inga utsikter att få leva till vuxen ålder, skriver: Vårt liv ser sådant ut, att vi inte kan ta till det klassiska: Bara vi får ha hälsan. Vi har inte hälsan. Den har behagat leta sig andra vägar. Ett öde vi delar med många.

Författaren heter Tomas Sjödin.

Ja, det är ett öde som delas av många, att det som vi utgår ifrån som en självklarhet inte längre finns där.

Fru talman! Vi har en pyrande debatt om kommunismens vanvett, om att vi måste rensa rent och visa på de fasor som kommunismen stått och står för. Jag håller med om att det är angeläget. Men det är vilset om vi i det sammanhanget enbart fixerar oss vid planekonomins omöjlighet och den vedervärdiga diktatur som kommunismen medför och glömmar eller bortser från den människosyn som marxismen förgiftade människor och länder med. Människan är vad hon genom arbetet blir, och när människans behov tillfredsställs så frigörs hon till en fullkomlig mänsklig tillvaro – det var marxismens förljugna lära.

Nu skall tydligen här i dag aviseras en sanningskommission. Det är utmärkt. Jag hoppas att statsministern tar tillfället i akt och också aviseras att kommunismens illdåd skall upp på bordet och belysas.

Finns det någon risk för att dagspolitiken alldeles för mycket fastnat i den människosyn som marxismen prackat på oss, dvs. att människan är vad hon producerar och att vi enbart är materiella behovsvarer? Kan det vara förklaringen till att äldreomsorgen och äldreomsjukvården så ofta visar upp allt annat än värdighet? När vi inte längre producerar avtar samhällets intresse för oss.

I måndags kunde vi – för vilken gång i ordningen vet jag inte – läsa en rapport om hur eländigt många äldre har det i denna region. Vi kunde läsa om 79-åringen som får sin morgondos insulin, men inte sin frukost, varför han får kramper och skjutsas i ambulans till lasarettet. Den söndagen i maj, skriver tidningarna, hade en enda sjuksköterska hand om 226 gamla. Vi kunde läsa om hur gamla sitter halvsovande framför en påslagen TV dagarna i ända eftersom ingen hinner med dem och om hur åldrande patienter får lavemang och sedan får bli liggande hela dagen i sina sängar, osv.

Nu talar Socialstyrelsen om att en nolltolerans skall införas så att ingen skall behöva ha trycksår. Utmärkt! Välkomna att anamma vad vi kristdemokrater efterlyste och ivrade för under hela valrörelsen – en värdighetsgaranti.

Fru talman! Jag anklagar inget parti. Jag anklagar oss alla – mig själv och alla andra – och jag tycker att vi får stämma ned vårt fagra tal om demokrati och välfärdssamhälle tills vi skaffat fram garanti för att de som slutat producera eller de som aldrig kunnat detta får möta värdighet.

Fru talman! Politik handlar inte bara om att satsa här och där och öka anslagen hit och dit så att vi blir kvitt vårt eget ansvar. Politik handlar i första hand om att se människan och se till så att hennes värde i görligaste mån upprätthålls oberoende av ålder. Ingen av oss skall väl ändå inbilla sig att vårt samhälle inte har råd att ge våra gamla värdigare förhållanden. Det handlar inte enbart om resurser. Det handlar om att manifesteras respekten för människovärdet.

Fru talman! Vi måste få fart på svenskt näringsliv och få slut på utflyttningskarusellen. Denna jubileumsdag skall man kanske också nämna att Vilhelm Moberg gav ut *Utvandrarna* för femtio år sedan. Jag hoppas att det inte skall vara möjligt att publicera fler sådana epos. Det är inte enbart företag och arbetsplatser som försvinner ur vårt land. Det gör också, som en följd därav, våra möjligheter att skapa värdiga vård- och omsorgsförhållanden.

Ytterst är det respekten för individen och för familjen och tilltron till den enskilda människan det handlar om. Är den ideologiska förankringen inte klar för oss alla tror jag att vi har små möjligheter att vitalisera demokratin – en av våra viktigaste uppgifter.

(Applåder)

Anf. 17 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag beundrar Alf Svensson för hans retoriska förmåga. Det låter alltid så trovärdigt när han står i talarstolen och framför saker och ting, men jag måste säga att jag blev något förundrad över hans inledning av talet. Han talade om ansvarstagande och klassade ned de partier som har tagit ansvar för politiken efter valet. Vad gjorde han själv efter valet? Det gick förfärligt bra för Alf Svensson i valet, men han blev förfärligt tyst efter valet.

Nog borde han ha tagit några initiativ och funderat över om den borgerliga majoriteten skulle kunna åstadkomma något av allt det han hade talat vackert om i valrörelsen: solidaritet med svaga grupper, satsningar på kommun och landsting osv. Förmodligen hade han ingen sådan majoritet i den gruppen, men då tycker jag inte att han skall klanka på oss som har tagit ett ansvar för att rätta upp landets ekonomi och få ordning på budgeten.

Alf Svensson talar bl.a. om dubbelbeskattningen och menar att det inte skulle kosta landet någonting att ta bort den. Det var precis de miss-tagen man gjorde när Alf Svensson satt i regeringen. Ni sänkte intäkterna men drog samtidigt inte ned på utgifterna. Ni lånade av kommande generationer. Det är det vi försöker rätta till nu. Vi försöker få ordning i statens finanser så att det går att lämna över med någorlunda värdighet till barnen och kommande generationer.

Det är inte så enkelt som det låter när man säger att företagen inte flyttar bara man tar bort dubbelbeskattningen. Den globalisering och den internationella marknad som vi har i dag innebär att alla företag strävar efter rationaliseringar, effektiviseringar, sammanslagningar osv. Det finns företagsledare som har uttalat att företagen skulle flytta även om dubbelbeskattningen tas bort, eftersom man vill komma närmare marknaden. Det var det som vi från nej-sidan kritiserade när alla fagra löften i EU-folkomröstningen kom om att ett medlemskap skulle gynna marknaden i Sverige. Många företag vill naturligtvis vara så nära marknaden

som möjligt. Då måste Sverige konkurrera på andra sätt. Det har vi möjlighet att göra om vi är ett bra land med bra omsorg, vård och skola osv.

Jag vet inte vad Alf Svensson vill bidra med i det fallet. Det var mest kritik, och inte tal om några bidrag, i anförandet.

Anf. 18 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt hur jag skall tolka Marianne Samuelsson. Den rimliga och logiska tolkningen måste vara att hon är väldigt besviken över att hon har ihop det med socialdemokratin. Hon är lite sur på mig för att jag inte gjorde mitt yttersta för att fria till fru Samuelsson och herr Schlaug så att hon hade sluppit befinna sig i det umgänge som hon nu prisar så högtidligt.

Jag hade inte den tilltron, för att vara mycket *outsproken*, till den politik som Marianne Samuelsson förespråkar. Därför trodde jag inte på det frieriet. Det är den enkla förklaringen. Då blev det ingen majoritet. Ni utgör nu en majoritet, och den får ni faktiskt stå till svars för.

Jag sade inte att jag trodde att ett borttagande av dubbelbeskattningen var något universalmedel. Jag sade att det *inte* är ett universalmedel, men jag använde det som ett typexempel på den oförmåga som Marianne Samuelsson faktiskt är allierad med i regeringshänseende. Det går väl inte att springa ifrån? Sitter man i en regering och har majoritet kan man inte skälla på oppositionen för att den inte regerar.

Anf. 19 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Först vill jag tala om för Alf Svensson att vi inte sitter i regeringen. Vi samarbetade med regeringen för att bilda majoritet i riksdagen när det bl.a. gällde budgeten. Det har vi faktiskt åstadkommit. Vi har under höstens arbete lyckats att lägga fram en budget som gick igenom i riksdagen och som innehöll många bra och nya förslag. Framför allt var den i balans, så vi behöver inte låna ytterligare från kommande generationer. Vi satsar också på kommuner och landsting, vilket var vårt vallöfte.

Anf. 20 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tror mig inte om att ha den pedagogiska talangen att jag kan förklara för Marianne Samuelsson, och kanske heller inte för andra, att vi kan tala om balans tills det ryker ur öronen på oss om svenskt näringsliv flyttar ut ur landet. Vi måste faktiskt ha resurser att balansera med, och de uppstår inte av sig själva.

Anf. 21 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Först får jag tacka Alf Svensson för att han sjunger på allas vägnar. Han brukar göra det, och vi brukar alltid tycka att det är lika trevligt med den sångstunden. I det här fallet var det en berättigad gratulation till statsministern. Han har ju på dessa 50 år vuxit fram just till statsminister i Sverige. Jag gratulerar på födelsedagen och till dessa 50 år.

Vingåker, dvs. Göran Perssons födelsekommun, har inte vuxit på samma sätt. För Vingåker har det faktiskt gått annorlunda. Vingåker tappar i befolkning och tappar i möjlighet till utveckling. På samma sätt,

fru talman, kan jag apropå Carl Bildt säga att alla kommuner runt Halmstad tappar i befolkning. Så är det. Simrishamn, fru talman, tappar i befolkning i dag. Nästan hälften av kommunerna i Jönköpings län, Alf Svensson, tappar i befolkning i dag.

Detta illustrerar att det vi kallar en tudelning i Sverige – för det finns en sådan – inte bara är en tudelning mellan de som har jobb och de som inte har jobb; det är den viktigaste tudelningen i dag. Det finns en annan tudelning, nämligen den som hänger samman med den bristande balansen mellan regioner i Sverige. Den tudelningen är inte ett Norrlandsproblem. Det var det jag ville säga, fru talman.

Detta gäller alltså många kommuner i hela landet. I själva verket tappar 200 av landets 289 kommuner i befolkning. Den här omvandlingen har vi inte varit med om sedan 60-talet. Det är ett problem att hela Sverige inte kan leva och utvecklas på ett rimligt sätt.

Min vision är naturligtvis att hela Sverige måste ha dessa möjligheter. Det här kan vi vara med om att åstadkomma. Vi kan t.ex. stimulera alla de utvecklingsgrupper som finns runt om i landet som vill ta ett ansvar för sin egen utveckling. Närmare 4 000 sådana grupper kämpar för att vara med om att skapa en för dem möjlig balanserad utveckling.

Man kan säga att det finns en livskraft i Småortssverige som vi måste ta till vara. Den livskraften har naturligtvis en spegling i levande städer, som inte kvävs av bilism, stegrade bostadspriser och en tilltagande segregation. Vi måste, fru talman, värna utvecklingen och den här balansen på båda dessa ställen. Det kan vi göra inte bara genom att stimulera dessa utvecklingsgrupper på olika sätt. Det kan också ske genom att vi medverkar till en fortsatt snabb utbyggnad av mindre och medelstora högskolor runt om i landet och naturligtvis genom ökade resurser för forskning på de orterna. Det blir en drivkraft i en utveckling, liksom IT-utvecklingen kan vara, som vi hann beröra något tidigare.

Lokal företagsutveckling är avgörande för att man skall kunna undanröja obalansen. Det har också snuddats vid tidigare att det behövs åtminstone rättvisa – man skulle kunna säga gynnsamma – konkurrensvillkor för landsbygdens olika basnäringar. Det gäller inte minst livsmedelsproduktionen, där jordbruket självfallet ingår. Med en sådan stimulans och en sådan rättvis behandling kan vi konkurrera bättre från svensk sida på en EU-marknad.

Kampen för att hela Sverige skall kunna leva är alltså inte en kamp där stad ställs mot land. Stad och land är i själva verket varandras stöd. Vi måste tänka på att olika bygder har olika kvaliteter och att vi förlorar mycket i välfärd om vi inte tar till vara de olikheterna. Jag tror nämligen att mångfalden är en av Sveriges största tillgångar. Vi har allting från storstadens myller till fjällviddernas storslagenhet. Att dessa skillnader finns i landet är en tillgång. Dessa fantastiska miljöer, som är en del av olikheterna, finns inte bara för oss svenskar. Den finns naturligtvis för alla dem som har möjlighet att besöka vårt land på olika sätt.

Fru talman! Det är aningslöst att inte se sambanden mellan småorternas problem och storstädernas överhettning. Det är sambandet som är det intressanta. Vad kan göras för att man skall kunna lösa de samlade problemen i småorterna och i de överhettade storstäderna? Prognoser pekar ju entydigt på att Storstockholm fram till år 2010 kommer att växa med närmare 300 000 invånare. Det är alltså lika mycket som hela Malmö,

och man kan lägga till Landskrona. Samtidigt vet vi att hela Stockholmsområdet i dag visar välkända tecken på överhettning.

Bostadspriserna ligger på fantasinivåer. En etta på Östermalm kan kosta 700 000 kronor. Det är mer än dubbelt så mycket som en normalvilla i Strömsund eller i Sollefteå. En villa i Lidingö eller Täby kan kosta fem gånger mer än liknande villor i en småort i Jämtland. Detta är tecken på avigsidorna med överhettningen.

Det blir naturligtvis svårt för ungdomar och nyinflyttade att hitta någonstans att bo till rimliga priser. Då tvingas många att flytta ut ur städerna, från de dyrare innerstadsområdena till förorterna som har lägre status och lägre boendekostnader. De stora förlorarna är naturligtvis invandrare med låga inkomster och hög arbetslöshet.

Det är aningslöst att inte se kopplingen mellan den regionala obalansen och den tilltagande segregeringen. Den lokala och regionala utvecklingen måste ses också i ett ekologiskt sammanhang. Det är inte svårt att inse att vi kommer att få det besvärligt att klara av centrala och viktiga miljövärden om vi fortsätter att centralisera och koncentrera till bara ett fåtal städer.

Fru talman! De sanna storstadsvännerna är naturligtvis de som arbetar för en balanserad utveckling i Sverige. En storstad med mindre inflyttningsstryck får lägre boendekostnader, mindre segregation, bättre förutsättningar att lösa sociala problem, bättre miljö, mindre trängsel och mindre överhettning. Och det förutsätter att Småortssverige får möjlighet att utvecklas.

Det är då man kommer till det verkliga problemet. Det största hotet mot en balanserad tillväxt i hela landet är ju att regeringen saknar en vision för hur Sverige skall kunna leva och utvecklas. Regeringen lovar ju mycket, inte minst via sin näringsminister. Men förslagen är väldigt magra för kommuner och landsdelar som brottas med en snabb avfolkning. Dit hör Vingåker.

Det är symtomatiskt att den utredning som dagens födelsedagsbarn lovade för snart ett år sedan – för glesbygdens, landsbygdens och de små orternas framtid – inte finns. Den är inte tillsatt. Det har gått ett år sedan statsministern på stående fot lovade detta vid landsbygdsriksdagen i Linköping.

Det är klart att det är regeringen som är ytterst ansvarig för att situationen är som den är. Det är då man naturligtvis skall fråga vilka åtgärder Göran Persson och hans regering tänker vidta för att vända den här obalansen till en balanserad och hållbar tillväxt för hela landet. Den frågan, fru talman, tycker jag att vi kunde få svar på i dag på födelsedagen.

(Applåder)

Anf. 22 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Även jag vill gratulera Göran Persson. Jag tänkte också överlämna en present från Folkpartiet. Jag har bett mina medarbetare om tips, men jag tyckte att de var för elaka. Det var sådant som första hjälpen-låda, spelet Rappakalja eller en vindflöjel. Men jag fyller ju 50 själv senare i år, så jag tycker att man skall ge snälla presenter. Jag ville ge något modernt som Göran Persson också kan ha glädje av. Så jag har köpt en cd-rom om djur och natur. Jag har läst att statsministern gärna strövar i naturen.

Det finns ett litet politiskt budskap insmuglat i detta, en hälsning från Folkpartiet. För det finns också utländska djur med. När statsministern sitter och klickar, läser, tittar på bilderna och lyssnar på ljudillustrationerna kan han också klicka sig fram till ett uppslagsord som stavas e-m-u. Det finns nämligen ett djur som heter emu. Vi vill ju på alla sätt uppmana statsministern att komma till skott i EMU-frågan. Så även när han sitter med den här cd-romskivan skall han bli påmind om vikten av att tänka på EMU.

Emun är ett djur med starka muskler som rör sig över stora landområden. I Australien, där den lever, har man noterat att den också medför en del nackdelar. Man har försökt bygga stängsel för att hålla emuerna ute. Men det har visat sig att stängsel är ett mycket ineffektivt medel mot emuer. Tänk på det, Göran Persson!

Detta för mig in på mitt första ämne. Jag lämnar cd-romskivan här. Vi får hoppas att Marianne Samuelsson inte stjälar den, så att den ligger och väntar på Göran Persson. Det för mig alltså in på mitt första ämne, nämligen detta att vi måste bestämma oss för att Sverige skall bli ett bra land för företagande och investeringar. Då kommer man inte förbi frågan om valutaunionen.

Carl Bildt nämnde SNS konjunkturrapport. Jag har också läst den, och jag hoppas verkligen att Göran Persson och många andra gör det. Den visar så tydligt detta att vi i Sverige alltid har en tendens att skylla på andra. Nu säger vi att nja, det går inte så bra som vi hade trott för Asienkrisen kom emellan. Förra gången var det Tyskland som inte var en tillräcklig motor. Det har hela tiden varit så att vi skyller på andra. Men summan av kardemumman är att år efter år gör Sverige sämre ifrån sig än andra jämförbara länder. Det måste ju tolkas så att det är någon hemläxa som vi inte har gjort själva, att det är saker och ting som vi måste ta itu med som andra har löst bättre. Valutaunionen är *en* sådan sak som nu bidrar till den utflyttning av företag som vi ser, men det finns mycket, mycket annat.

Det här med att ”vi skall titta på det” som vi ständigt hör från statsråd har vi nu också hört om dubbelbeskattningen. Göran Persson har varit inne på det; är det ett problem så får vi titta på det. En oinvidg TV-tittare kan ju få intrycket att dubbelbeskattningen är en lite ny fråga som behöver tekniskt belysas innan den förs upp till det politiska systemet.

Men den som har varit med ett tag vet ju att detta var en stor ideologisk huvudfråga för socialdemokraterna när de vann valet 1994. Borgarna hade gött kapitalägarna och nu skulle bl.a. dubbelbeskattning återinföras. Vi varnade för det. Vi sade att det kommer att leda till att företag flyttar till länder som inte tillämpar dubbelbeskattning. De varningarna viftades undan. Då tittade man inte på dubbelbeskattningen. Man återinförde den. Varje år sedan dess har vi och andra motionerat om att den skall tas bort. Då tittar man inte på den från socialdemokraters och andras sida, utan man röstar för att den skall vara kvar. Nu ser vi konsekvenserna. Företag efter företag väljer att lägga huvudkontor utomlands.

Då kommer försvar från regeringen: Ja, men det är mycket stora direktinvesteringar i Sverige för närvarande. Det där har ju analyserats. Detta begrepp betyder framför allt att utländska företag köper svenska företag. Det blir mycket få nya jobb, mycket lite nyetableringar. Man säger alltså att visst flyttar företag ut, men det sker direktinvesteringar.

Men om ett amerikanskt företag köper ett svenskt för att kronkursen är låg kan det ju bara innebära att ytterligare ett huvudkontor flyttar från Sverige. Det är alltså inget svar vad gäller den här oron.

Vi i Folkpartiet är internationalister. Vi tror på internationell solidaritet, på samverkan. Det är därför vi är så entusiastiska Europavänner. Låt mig i det sammanhanget säga: Kosovo får inte bli ett nytt Bosnien! Vi måste tala klartext om det som nu händer i Kosovo. Milošević i Belgrad har skadat tillräckligt. Omvärlden måste sätta mycket effektiva gränser med de medel som krävs, och Sverige skall i solidaritetens namn vara redo att medverka. Låt oss tala mycket klart och säga att Kosovo inte får bli ett nytt Bosnien. Vi accepterar inte att Milošević fortsätter att behandla människor på Balkan på det sätt som han har gjort alltför länge.

Det är som sagt just den här internationalismen som leder oss till att vara så engagerade för Europa och den europeiska unionen. Vi tycker att det som nu händer på den europeiska kontinenten är sorgligt i ett avseende. Situationen med de här socialdemokratiska regeringarna som vi har fått i flera länder, som Göran Persson brukar framhålla som en sådan fördel, har ju lett till att den europeiska visionen om att central- och östeuropeiska länder skall infogas i detta demokratiernas samarbete har falnat. Det är mycket oroande.

En röst på Folkpartiet i parlamentsvalet i juni är en röst för att denna vision skall hållas levande. Det är en röst för att Sverige skall bli en del av valutasamarbetet, euron, och det är en röst för att EU skall bli mycket mer öppet och demokratiskt i sin interna funktion.

Jag höll med Göran Persson helhjärtat i förra veckan i den egendomliga strid som uppkom efter kommissionspresidenten Santer's brev till Göran Persson. Det är mycket bra att Göran Persson säger ifrån mot korruption. Men det där föll ju platt till marken några dagar senare, för det var ju Europas socialister, och de svenska socialdemokraterna i Europaparlamentet, som hjälpte Santer att vara kvar. Därmed tror jag att vi gick miste om en mycket viktig möjlighet att en gång för alla markera att EU måste bli öppnare, mer genomskinligt, mer demokratiskt. Nu begravdes det i en utredning. Vi får se vad det blir av detta. Men jag beklagar att Sveriges socialdemokrater inte hade kraften att hålla den fana högt som Göran Persson reste ett tag i förra veckan. Det föll som sagt platt till marken.

Att vara liberal, som jag är, innebär först och främst att stå för att människor måste få större möjligheter att ta makten över sina egna liv. Det gäller alla människor, var de än bor och i vilka omständigheter de än lever. Det gäller dem som har fastnat i fattigdomsfällor, dem som köar i vårdköer och dem som hindras på olika sätt.

Vi känner mycket tydligt att det behövs ett liberalt parti som på allt sätt går till storms mot alla de ofriheter och krafter som hindrar människors utveckling och frigörelse. I detta ingår det som jag började med att tala om, nämligen att se till att Sverige blir sådant att människor som vill arbeta också kan få arbeta. Det finns ingenting som knäcker självkänslan så mycket och som är en sådan utmaning mot den vision om människor som har makten över sina egna liv som jag talade om, som att man förnekas rätten att tjäna egna pengar.

Det är därför vi måste ta itu med de här sakerna. Titta inte på dubbelbeskattningen – avskaffa den! Töva inte med eurofrågan utan lägg fast en

tidtabell så att svenska folket kan fatta beslut! Detta gäller på punkt efter punkt. Gör någonting så att fler kommer i arbete, så att företagen stannar kvar och så att Sverige blir ett land som växer!

Sverige sjunker i den internationella välståndsligan. Nu är vi nere på 18:e plats. Både Irland och Finland har passerat oss. Storbritannien har kommit upp jämsides. En bit efter ligger fortfarande Nya Zeeland, och ytterligare en bit efter ligger Spanien. Men om andra fortsätter att vara duktigare än vi och om Sverige stagnerar kan vi bli omsprungna av ännu fler. Det spelar väl i och för sig ingen roll om vi ligger på 16:e, 19:e eller 20:e plats, men faktum är ju att inget annat land har sjunkit på det sätt som Sverige har gjort. Vi var på prispallen i början på 70-talet. Bara under 90-talet har ungefär åtta länder gått förbi oss. Varför skall vi vara sämre än andra? Varför är det en sådan handlingsförlamning?

Låt mig avsluta med att säga att det här att människor skall få makt över sitt eget liv också handlar om en inre styrka. Där är skolan av en oerhörd betydelse, framför allt för dem som kommer från hem som inte är tillräckligt stimulerande i olika avseenden. Den svenska skolan befinner sig i kris. Den förfaller på många sätt. Det kommer ständigt larmrapporter. Jag för min del behöver dem inte. Jag vet genom många besök och många samtal med lärare, elever och föräldrar hur situationen är. Låt oss gemensamt göra någonting för att lyfta den svenska skolan.

Låt mig allra sist säga att jag på sistone har noterat att Folkpartiet, trots vår nuvarande litenhet, är ett uppvaktat parti. Det verkar vara många som vill samverka och ha med Folkpartiet att göra. Man säger ju ibland att liberalismen har sekrat sig till döds och att vi inte behövs längre eftersom liberalism finns i alla partier. Vi delar inte den uppfattningen. Vi uppskattar att vi är uppskattade, men vi anser inte att vi kan överlåta bevakningen av liberalismen på något annat parti.

Det är inte så att liberalismen har sekrat sig till döds. Liberalismen lever i Folkpartiet, och på andra håll också, men framför allt i Folkpartiet. Men Sverige är inte ett liberalt land. Vi är ett land där segregationen tilltar, där skolor är i kris och där minst en halv miljon människor saknar arbete. Vi är ett land där regeringsmakten är i förfall. Sverige är värt ett bättre alternativ. Sverige är värt ett liberalt alternativ.

(Applåder)

Anf. 23 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Jag tänkte börja med att överlämna en liten present till statsministern. Anledningen till det är att jag läste protokollen ifrån tidigare debatter. Då upptäckte jag att när Olof Johansson och regeringen samverkade var Olof Johansson så oerhört snäll i sitt anförande. Det klarar jag nog inte av. Jag vill nog ändå av och till kunna ge statsministern en känga.

Därför var jag ute och köpte en känga. Det blev en barnkänga med tanke på att det är barnens bästa och barnens framtid som vi måste värna om. Dessutom är det en sparbössa så att vi kan få ordning på finanserna och kan hålla dem i ordning. Och om vi skall ta något, skall vi ta det och ge det till barnen.

Jag såg en artikel i Aftonbladet, jag tror att det var i går, där statsministern antydde att han kunde tänka sig andra samarbetspartner än de nuvarande. Då tänkte jag att det nog var bäst att knyta ett grönt och rött

band om för att markera att om man skall klara det gröna folkhemmet, som statsministern har uttryckt det, miljömålen och framtidsfrågorna måste man samarbeta med de gröna partierna. Det är de som tillhör framtiden, och det är framför allt de som växer när det gäller idétänkande och nytänkande i Europa i dag.

Lars Leijonborg kan känna sig helt lugn. Eftersom hans paket innehåller EMU-propaganda tänker jag inte ta med mig det. Jag har ganska nog av det just nu. Det pågår nämligen en debatt där propagandan för EMU är ganska stark. Alla hade tydligen velat vara med på nyårsfesten. Kritiken och eftertanken när det gäller konsekvenserna av ett EMU-medlemskap saknas i dag. Vi som är kritiska till EMU måste sätta i gång och debattera och ta fram detta. Annars riskerar vi att EMU-frågan blir en fråga som bara slinker i väg. Propagandan ökar, och plötsligt står man där utan att ha argumenten klara. Rätt vad det är, är det ett medlemskap på gång. Det oroar mig mycket.

Jag känner att det är nödvändigt att vi får i gång den debatten. Det är inte så enkelt att det bara är fördelar med ett EMU-medlemskap, som vissa vill hävda i dag. Det finns naturligtvis en annan sida av det hela. Det finns en helhet i EU som man också måste fundera över. Vart tar EU vägen? Skall det bli Europas förenade stater med en gemensam ekonomisk politik där bara de länder som platsar i gänget får vara med? Då riskerar vi att utvidgningen och samarbetet med övriga länder inte blir verklighet därför att man stärker den inre kärnan. Jag känner att vi måste ta upp den debatten. Vi i Sverige har ju ändå stått för någon form av internationell solidaritet. Vi kan inte bara slinka med i ett EU-medlemskap och en propaganda som går ut på att stärka kärnan i Europas redan starka länder utan hänsyn till omvärlden och de länder som finns runtomkring.

Detta är en fråga som ligger i de framtidsfrågor som vi måste föra en seriös debatt och diskussion om. Det måste vara möjligt för båda åsikterna att få resurser att debattera detta. Så småningom kommer det i gång kampanjorganisationer, och någon gång framöver blir det kanske också en folkomröstning där folket får avgöra den här frågan. Det får inte bli så att det bara är den glädjeyra som vissa ägnar sig åt just nu som avgör frågan.

Det har sagts en del om att det har varit trögt och att det inte har hänt så mycket i viktiga frågor. Men i en debattartikel som Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och vi skrev före jul pekade vi på en mängd viktiga frågor som vi tillsammans vill åstadkomma en lösning på. Jag hoppas också att vi skall kunna klara av det.

En viktig fråga, där vi fick ett tidigt löfte från statsministern som jag gläder mig åt, gäller att det skall bli barnkonsekvensbeskrivningar i alla politiska beslut. Det låter kanske inte så märkligt, men det är revolutionerande om man i varje ekonomiskt beslut också analyserar hur det slår när det gäller barnen. Vad blir effekterna av beslutet i förhållande till våra barn och våra barns behov? Först genom att göra en barnkonsekvensanalys kommer man att kunna leva upp till FN-konventionen om barnens rättigheter och kunna ta hänsyn till barn och barns behov.

Fortfarande är det tyvärr många barn i vårt land som far illa. Många familjer lever under ekonomisk stress. Enligt en rapport från Västra Götalands län är det 25 % av barnen som lever under existensminimum. Jag

tror inte att Västra Götaland är unikt i det fallet jämfört med övriga landet. Det är säkert många fler barn som har det stressigt och jobbigt därför att familjernas ekonomi är för dålig. En av anledningarna är att alltför många är utan arbetsinkomst och har svårt att försörja sig. Därmed får man inte ekonomin att gå ihop.

Det är naturligtvis oerhört viktigt att vi stimulerar till fler jobb och fler arbetstillfällen. Ett sätt att göra detta är bl.a. att genomföra en arbetstidsförkortning. Visserligen finns det en arbetsgrupp tillsatt, men jag önskar att den kunde skynda på så att det blir ett uppsnabbande av beslutet om kortare arbetstid. Det skulle få positiva effekter, inte bara i form av fler arbetstillfällen utan det skulle också minska stressen i samhället, i första hand hos dem som inte har jobb men också hos alla dem som i dag är stressade på grund av att de har för mycket arbete och skulle vilja ha mer fritid och mer tid för sin familj och sina barn.

Detta är frågor som jag tycker att det går lite väl trögt med när det gäller samarbetet. Vi ser gärna att det skyndas på så att det kan fattas beslut.

En annan fråga som också berör barnen och som borde vara en självklar rättighet, nämligen att de får vara kvar på sina jobb om mamma eller pappa blir arbetslös, att ha rätt till en dagisplats. I många kommuner har barnen i dag inte längre någon möjlighet att vara kvar på dagis om någon av föräldrarna blir arbetslös. Jag tror inte att vi skulle acceptera att också pappan i en familj skulle bli arbetslös om mamman blir arbetslös. Så är det ju när det gäller barnen. Men för många barn är det viktigt att ha kompisar och att ha en arbetsplats att gå till där de känner trygghet och har möjlighet att utvecklas. Då skall de ha den möjligheten och föräldrarna skall ha möjlighet att välja. Det är också viktigt för att den arbetslöse föräldern skall kunna ta de jobb som dyker upp.

Jag får väldigt ofta klagomål från vårdpersonal. Det sägs att det är så oerhört svårt att få tag på någon som kan vikariera eller rycka in en dag eller två. Det är inte så konstigt om dagisplatsen har gått förlorad. Om någon ringer på morgonen klockan halv sju och undrar om man kan komma och jobba, kan man inte det om man har två barn som behöver plats på dagis, om inte barnen är inskolade och känner att de hör hemma i gruppen. Det är klart att detta får en effekt när det gäller många vikariat och tillfälliga jobb, om det inte kan ordnas så att barnen kan ha kvar sin dagisplats.

Det kommer många larmrapporter i dag om skolans situation. Det är svårt att få tag på lärare, det finns inte tillräckligt med utbildad arbetskraft, grupperna är för stora osv. Detta måste naturligtvis åtgärdas. Samtidigt vill jag poängtera att det finns många bra och fina skolor som fungerar, där eleverna trivs och får lära sig saker. Problembilden finns, men den är inte – som det ofta låter – generellt gällande överallt.

Vad som skulle behövas för att framför allt kommunpolitiker skall veta vad som händer i skolans värld är en bättre kvalitetsgranskning. Många kommunpolitiker får en budgetrapportering, men utvärdering av antagna måldokument och kvalitetsgranskning får de inte ta del av lika ofta. Det kan göra att de inte alltid tillskjuter de resurser som de skulle göra om de fick se hur verkligheten såg ut. Därför är det oerhört viktigt att man gör kvalitetsgranskningar i kommunernas verksamhet så att ansvariga kommunpolitiker kan få rapporter om hur situationen är, så att de

inte står förvånade när det plötsligt kommer stora, braskande rubriker i tidningen om någon skola som inte har klarat sin verksamhet.

I den politiska debatten tycker jag att det finns alldeles för lite av framtidsdebatt. Det är väldigt mycket av lappa-och-laga-politik. Det sker uttryckningar därför att det plötsligt händer någonting. Det blir stor debatt och förhållandet åtgärdas.

Det är ungefär som Lennart Daléus var inne på, att det nu sker en flyttkarusell och att glesbygdsproblematiken är aktuell. Det uppstår då en debatt när det visar sig att det är väldigt många som flyttar från glesbygd till stad, men debatten borde hela tiden hållas levande för att man skall kunna stimulera människor att leva och bo kvar i glesbygden.

När det gäller företagsidan är det inte så förvånande att företag slås samman, att man rationaliserar, effektiviserar och har ambitionen att göra större vinster. Det ligger ju helt i globaliseringseffekten. Företag som skall konkurrera på en global marknad har behov av att se till att de klarar att göra det. Det kan vi nu delvis se följderna av när flera företag slås samman, rationaliserar och effektiviserar för att göra större vinster.

Vad vi bör fundera över och diskutera är vad detta får för effekter på lång sikt. Hur kan vi stimulera en hemmamarknad att producera mera dagligvaror än vad de stora globala företagen gör? Vi bör se till att vi har ett småföretagarklimat i landet som gör att småföretagare har råd att anställa människor och att företagen har möjlighet att växa utifrån de behov som finns.

Vi i Miljöpartiet vill ha generella regler. Vi vill inte ha de regler som pigdebatten har rört sig om, nämligen att man skall ha specialregler för vissa områden. Vi tror att det skulle bli oerhört svåra gränsdragningar. Skall hårfrisörskan som kommer hem och klipper mitt hår få klippa mig till lägre kostnad än om jag åker till henne och klipper mig? Hur blir det då med konkurrensen mellan småföretagarna i Sverige? Det blir naturligtvis helt ohanterligt, som jag ser det. Därför behöver vi ha generella regler.

En viktig del är att skatteväxla. Sänk skatten på arbete, det som är arbetsgivaravgifter, och höj skatten på energi och råvaror! Då får vi i gång miljöjobben, och då får vi också i gång tjänstesektorn.
(Applåder)

Anf. 24 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Först skall jag tacka för alla vänliga ord som har sagts, dessutom för strålande presenter.

Kanske är jag lite mer försiktig med EMU-projektet än Lars Leijonborg. Jag skulle nog inte riktigt vilja likna det vid den där fågeln som inte kan flyga. Emun låter mycket, det vet vi, men den flyger ju inte så bra. Vi får se vad som händer med det projekt som nu har startats i Europa. Förhoppningsvis lyfter det lite bättre.

En del har frågat hur man kan komma på tanken att fira sin 50-årsdag med en riksdagsdebatt som start. Det är i och för sig ingenting som man själv styr helt och hållet över. Men låt mig säga att för mig som är fostrad i folkrörelse och politiskt arbete finns det ingenting finare än en politisk debatt, och det finns inget finare forum än det folkvalda Sveriges riksdag. Det är för mig ett privilegium att stå här i dag och få delta i denna debatt. För mig som politiker kan jag inte tänka mig en finare start på en person-

lig högtidsdag än att få utbyta åsikter om hur Sverige skall utvecklas framöver. Tack för den möjligheten, och tack för alla vänliga ord!

Att fylla 50 år är ju någonting speciellt. En del säger att det är att stå mitt i livet. Det kanske är lite väl optimistiskt. Men det är ändå ett tillfälle då de flesta av oss reflekterar över livet: Vad har vi utträttat? Vad kan vi vara stolta över? Vad har vi försummat? Men framför allt: Vad mer vill vi åstadkomma?

Samma behov av att summera och se framåt kommer nog många att känna just detta år. Vi lämnar 1900-talet och kliver in i ett nytt sekel. Vi står inför ett nytt millennium.

Länge såg 1900-talet ut att bli våldets sekel. Europa slets i stycken av krig, men byggdes upp och förenades igen. Demokratien hotades av nazism, kommunism och fascism. Fortfarande, på tröskeln till 2000-talet, utmanas demokratin och de mänskliga rättigheterna. Barbariet på Balkan är det sena 1900-talets stora europeiska tragedi, och de senaste dagarnas händelser i Kosovo måste fördömas. Men ändå kan vi i dag konstatera att fler människor i fler länder än någonsin kan välja sina företrädare i allmänna och fria val.

Visst är demokratin 1900-talets stora idé. Den drivs framåt av självklara moraliska principer om rättvisa och jämlikhet – principer som väckt människans förhoppningar i många tusen år, från de grekiska stormötena till franska revolutionen, från bergspredikan till Martin Luther Kings drömmar. Likväl har demokratins konstitutionella grund, en människa – en röst, bara funnits i vårt land i 78 år.

Vi svenskar kan sannerligen säga att demokratin har varit människans starkaste vapen mot oförrätter och orättvisor. Ur folkflertalets värderingar växte folkhemstanken och det starka samhället fram. Folkets röst drev igenom 30-talets krisprogram mot arbetslöshet och fattigdom. Armod i livets slutskede bekämpades genom striden för bra pensioner till alla. Så fick fler och fler möjlighet att utbilda sig i skolor och på universitet. Det var människor tillsammans och i kraft av sin rösträtt som omvandlade det gamla Lort- och Fattig-Sverige till ett föregångsland med god omsorg och allmän sjukvård, med jämställdhet och rättvis fördelning.

Samma krafter driver dagens samhälle mot en bättre framtid, eller, för att låna ord från Ulf Lundell, en annan av årets 50-åringar:

”Men det är folket som bygger landet
Folket är dom enda som kan det
Det kommer underifrån när den dagen är här
Om folket vill så bygger folket landet”

Omdaning som vi nu står inför är lika stor. Omställningen till ekologisk hållbarhet drivs fram när människor köper miljövänligt och källsorterar. Det sker lokalt när kommuner rustar upp bostadsområden och allergisanerar skolor. Det sker i näringslivet när företagen utvecklar nya produkter och processer för att ta hand om utsläpp och avfall. Det sker nationellt när vi här i riksdagen beslutar om att satsa på forskning och när vi ställer om energisystemet. Det sker i Europa när EU utvidgas och beslut fattas om gemensamma lagar och regler. Det sker också när länderna i FN går samman om globala mål. Så bygger vi det gröna folkhemmet.

Kampen för rättvisa mellan samhällsgrupper blir också en kamp för rättvisa mellan generationer. Vi skall till våra barn och barnbarn lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Så verkar demokratin.

Vid familjens samtal vid köksbordet, likaväl som vid EU:s toppmöten, fattas beslut som formar framtiden. Det är inte någon ny företeelse. Det som är nytt är att avståndet mellan det lokala och det globala är så mycket kortare i dag. Denna situation fångas i två uttryck, å ena sidan av den förre amerikanske talmannen Tip O'Neill, som skrev att *all politics is local*, å andra sidan av företagets syn att *all business is global*.

Den dubbla utvecklingen påverkar naturligtvis demokratin. I en värld där kapital rör sig över nationsgränserna måste de politiska besluten följa med genom internationellt samarbete. Samtidigt verkar en annan kraft. Information kan nå människor samtidigt varhelst de befinner sig. Allt fler får allt större kunskaper. Informationsprivilegiet som centraliserat makten bryts. Den lokala demokratin stärks.

För ett land som alltid strävat mot internationalism och människors frigörelse är dessa båda krafter ingenting att frukta. Tvärtom: Visionen om ett bättre samhälle vidgas till att omfatta hela Europa. Rättvisan vidgas till att bli global. Framtiden för Malmö, Mariestad och Malung kan utformas av kommuninnevånarna själva, inte nödvändigtvis av beslut fattade i Stockholm.

Det som vi har att frukta är belåtenhet och förnöjsamhet. Att inneha makt får aldrig leda till liknöjdhet. Samhällskritiken måste fångas upp. Fel och brister måste leda till förändring, inte till försvar av det rådande. Detta är politikens uppgift och därmed vårt uppdrag i denna kammare.

Därför är ingenting viktigare än att betvinga arbetslösheten. Antalet jobb ökar, men likväl: 270 000 människor i Sverige och 17 miljoner människor i EU har inget arbete att gå till på morgonen. Det är slöseri med samhällets viktigaste resurs – människans livsdrömmar och kreativitet. Det är ett hot mot delaktighet och demokrati. Jag kan därför inte ge ett viktigare budskap i dag än detta: Målet att halvera arbetslösheten till 4 % år 2000 ligger fast. Sysselsättningen skall nå 80 % av den arbetsföra befolkningen år 2004.

Fru talman! Ser man hur utvecklingen både ger människor större inflytande över deras vardag och hur internationella politiska arenor växer i betydelse, då ser man också att möjligheten att bedriva politik nog aldrig har varit större än nu. De ideologiska motsättningarna minskar inte i den globaliserade världen. De är lika stora som någonsin mellan dem där uppe och dem där nere, mellan dem som kräver ett bättre samhälle för alla och dem som hävdar att vidgade klyftor behövs.

Den europeiska högerens kris är ingen slump. Den har växt fram under 20 år av marknadsliberala misslyckanden. Klyftorna har vidgats, arbetslösheten har ökat, tillväxten har sjunkit, och tryggheten har urholkats. När utrymmet för politik ökar, ökar också folkflertalets makt, och folkflertalet kräver välfärd och rättvisa. Högern har därför mist sin politik för dagen. Den kan inte erbjuda förhoppningar för patienter, elever, föräldrar eller uteliggare, för att låna ord av Staffan Burenstam Linder. Därför står högern också utan trovärdiga visioner för Sverige och för Europa.

Partiernas uppslutning i valrörelsen bakom socialdemokratiska krav på bättre vård, skola och omsorg är ett uttryck för detta. Demokratin

stärker välfärdens försvarare. Samtidigt innebär politikens genomslagskraft att konsekvenserna av varje felaktigt beslut blir så mycket värre. Se på de asiatiska tigrarna! Se på Mexiko, Ryssland och Brasilien! Ja, se på Sverige 1992, då räntan steg till 500 %. Kraven är knivskarpa. Men se också på kunskapslyftet. Se på utbyggnaden av högskolan. Se på höjningen av a-kassan och sjukpenningen. Med rätt politik i rätt tid har vi en fantastisk möjlighet att främja en sund samhällsutveckling för människor och för företag. Bra skola, trygg omsorg och god vård måste förenas med en stabil ekonomisk grund. Rättvis fördelning måste förenas med starka drivkrafter till personlig förkovran och utveckling. Effektivitet och kompetens i näringsliv och samhällsförvaltning måste förenas med en levande demokrati och ett dynamiskt kulturliv.

Fru talman! Tiden medger inte en heltäckande dagordning. Men låt mig presentera socialdemokraternas syn på fem av de områden som har diskuterats här i debatten i dag och som kanske mer än något annat kommer att överskugga vårens politiska diskussion.

För det första: Sverige skall spela en aktiv roll i Europa. Under innevarande år står unionen inför ett flertal viktiga frågor. EU går till gemensamt val. Det blir ett viktigt ideologiskt vägval. Tillsammans med andra progressiva regeringar vill vi leda ett Europa som kan möta 2000-talet med flera arbeten, större rättvisa och bättre miljö.

EU måste vidga sitt ansvar som ekonomisk stormakt. Ohämmad spekulering och djupa ekonomiska kriser kan endast mötas av en aktiv politik. Beredskapen finns för samordnade insatser mellan kontinenterna.

I vårt närområde skall utvidgningen av unionen fortsätta och samarbetet med Ryssland utvecklas.

Jämställdheten skall stärkas. Den europeiska konferensen som Sverige står värd för i september blir ett viktigt led i arbetet för jämställdhet i Europa. Kvinnoväldet skall bekämpas. Regler och försäkringar får inte motarbeta kvinnors deltagande på arbetsmarknaden. Hela lönen och halva makten skall eftersträvas. Det är självklara principer. Men Europa har långt kvar innan kontinenten är jämställd.

EMU skall diskuteras på djupet. Delegationen för stöd till folkbildningsinsatser om EMU skall under 1999 göra det möjligt för var och en att söka kunskap och delta i diskussionen om vår tids största och svåraste politiska beslut.

För det andra: Samtalen om det framtida skattesystemet måste leda till resultat. Socialdemokratiens övergripande ambitioner är följande:

- Skattereformen skall långsiktigt garantera kvaliteten i vården, skolan och omsorgen. Regeringen vill snabbt finna en kompromiss om systemet för skatteutjämning som kan skapa en bred uppslutning bland landets kommuner.
- Skattereformen skall öka rättvisan i Sverige. Vi vill steg för steg minska skatten för löntagarna genom att ta bort den extra belastning på hushålls ekonomin som egenavgifterna innebär. Skatteöverläggningar bör resultera i sänkta barnomsorgsavgifter. Vi står fast vid kravet på en maxtaxa. När ekonomin tillåter skall barn till arbetslösa få möjligheter att gå på dagis.

- Skattereformen skall befrämja omställningen till ekologisk hållbarhet. Skattesystemet skall bidra till att skydda miljön, påskynda teknikutvecklingen och stärka en hållbar tillväxt.
- Skattereformen skall förbättra förutsättningarna för flera arbeten. Vi är beredda att diskutera strategiska åtgärder för att underlätta utländska investeringar och svenskt ägande. Sänkta skatter eller arbetsgivaravgifter bör genomföras för att underlätta för långtidsarbetslösa att få arbete.
- Skattereformen skall kompletteras med åtgärder för att förhindra att skattebaserna urholkas. Genom EU-samarbete vill vi slå vakt om välfärdens finansiering. En förnyad kampanj mot skatteflykt och skattefusk skall genomföras.
- Skattereformen får slutligen inte äventyra de sunda statsfinanserna. Vi kan aldrig gå med på ofinansierade skattesänkningar. Vi förkastar allt tal om dynamiska effekter som finansiering. De partier som vill ingå en uppgörelse med Socialdemokraterna om skattepolitiken måste ställa upp på målet att nå överskott i de offentliga finanserna över en konjunkturcykel.

För det tredje: Den socialdemokratiska regeringen skall främja tillväxt och utveckling genom en offensiv politik inom bl.a. följande områden:

Hög sysselsättning skall kombineras med låg inflation. Den svenska arbetsmarknadspolitiken skall utvecklas, inte avvecklas. Det skall vara enkelt att starta och driva företag. Regelverk kommer att moderniseras. Regeringen är beredd att vidta åtgärder som förbättrar lönebildningen.

Hela Sverige skall leva. Regeringen kommer att bjuda in företrädare från de sju nordligaste länen till en diskussion om deras utvecklingsmöjligheter. Tillväxtavtal med samtliga regioner sluts under året. Den ekologiska omställningen fortsätter i hela Sverige. 40 kommuner kommer under 1999 att starta lokala investeringsprojekt.

Telia kommer att fusioneras med Telenor. Det kommer att meddelas på gemensamma presskonferenser i Oslo och Stockholm om en halvtimme. Därigenom skapas ännu ett svenskt telekommunikationsbolag i samma storleksordning som Ericsson. Huvudkontoret förläggs i Stockholm. En försäljning av minoritetsposter i bolaget skall genomföras till ett uppskattat värde i storleksordningen 100 miljarder kronor. Avyttringen skall ske på ett sådant sätt att det offentliga majoritetsägandet av det nya bolaget inte hotas. Det nya Telia skall vara en nordisk aktör som säkrar vår position som en ledande IT-nation.

Sverige skall vara ett framstående forsknings- och utvecklingsland. Under 1999 kommer tre nya universitet att invigas. Resurserna för en vital grundforskning vid högskolor och universitet skall stärkas. Diskussionen mellan regering, forskare och näringsliv skall fördjupas i en ny forskningsberedning, som kommer att ledas av utbildningsminister Thomas Östros. En i forskarsamhället framstående och betrodd person kommer senare att knytas till regeringen som vetenskaplig rådgivare.

För det fjärde: Rättvisa, solidaritet och trygghet skall präglade steget in i 2000-talet. Följande frågor kommer att stå i fokus på detta område:

Framtidens välfärd måste säkras. Ett program utarbetas för att förbättra anställningsvillkoren och förhindra framtida bristsituationer i vården och omsorgen. Ingen människa skall lämnas utanför.

Hemlöshet är inte acceptabelt i en modern välfärd. Under 1999 skall den kommitté som leds av Widar Andersson säkerställa att de avsatta medlen skapar en bättre situation och förhindrar att fler blir hemlösa.

De äldres situation skall förbättras. Varje människa skall kunna åldras i trygghet och värdighet. Alla skall bemötas med respekt och ha tillgång till vård och omsorg. Äldre kvinnor och män skall få bättre förutsättningar att leva ett aktivt liv. Deras inflytande över samhället och den egna vardagen skall öka. Pensionerna höjs, och bostadstilläggen växer.

Pensionsreformen skall fullföljas. Inriktningen är att redan under årets första sex månader lösa de kvarstående frågorna för att därmed genomföra riksdagens beslut fullt ut.

Klyftorna i det svenska samhället skall minska. Sverige är rikare än någonsin. Samtidigt upplever tusentals människor att de blivit fattigare och att välfärden har urholkats under 90-talet. Regeringen kommer därför att tillkalla en kommitté med framstående forskare. Den skall grundligt undersöka barnfamiljernas ekonomiska situation och barnens förutsättningar i skola och barnomsorg. Den skall kartlägga förändringar i inkomstskillnader och levnadsnivå. Den skall beskriva situationen och möjligheterna för utsatta grupper. Den skall undersöka hur 90-talet påverkat möjligheterna för funktionshindrade, ålderspensionärer och arbetskadade. Den skall gå igenom folkhälsan och kvaliteten i sjukvården.

Kommittén skall förmedla en helhetsbild, ett bokslut, om ni så vill, över välfärden i Sverige i slutet av 90-talet. Arbetet skall vara klart vid årsskiftet. Bokslutet blir inte ett historiskt dokument. Det blir en uppmaning inför framtiden. Med ett gediget kunskapsunderlag skall denna kammare kunna besluta om åtgärder för att stärka välfärden i nästa sekel.

För det femte: Regeringen avser att i kommande partiöverläggningar ta upp frågan om en granskningskommission. Den skall tillkallas för att kartlägga och granska de svenska säkerhetstjänsternas verksamhet inom Sverige efter andra världskriget. Uppdraget skall resultera i ett uttömmande och definitivt klarläggande av de frågor som kan finnas kvar efter Underrättelsenämndens och Registernämndens viktiga arbete och andra utredningar.

För att säkerställa kommissionens möjligheter att fullgöra sitt uppdrag kommer regeringen att föreslå en särskild lagstiftning som ger kommissionen de befogenheter den behöver för att fullgöra sitt arbete på ett effektivt och rättssäkert sätt. Kommissionen skall sätta in säkerhetstjänsternas verksamhet i sitt historiska sammanhang. Den forskning som regeringen har initierat skall fortsätta. Arbetet i granskningskommissionen skall bedrivas på ett sådant sätt att Sveriges förbindelser med andra länder inte skadas.

Det är min förhoppning och övertygelse att kommissionens arbete skall stärka allmänhetens förtroende för dagens säkerhetstjänster och genom sin historiska betydelse förbättra den demokratiska kontrollen och insynen i verksamheterna. Sverige skall inte lämna detta århundrade utan heltäckande svar i denna viktiga fråga.

Fru talman! Detta är några av de viktigaste punkterna på socialdemokratins dagordning. EMU får inte trumfas igenom av en politisk elit.

Skatterna skall sänkas i första hand för dem som har lägst inkomster. Samhällets resurser skall öka genom en hög och grön tillväxt. De människor som bar de tyngsta bördorna under budgetsaneringen skall stå först när vi åter har en sund ekonomi. Socialdemokratin är beredd att diskutera och resonera kring var och en av frågorna. Varje vägval är viktigt. Vi tummar dock icke på våra grundläggande värderingar.

När människan växer, när kunskap och delaktighet ökar hennes ansvar för kommande generationer, vidgas hennes solidaritet och kärlek till andra människor. Det är denna insikt som nobelpristagaren Amartya Sen sprider när han visar att en hungerkatastrof aldrig har inträffat i en demokrati. Folkflertalet har aldrig accepterat att vissa tvingas svälta.

Vi har alla ett ansvar för att 1900-talets viktigaste idé, demokratin, under 2000-talet skall fira triumfer över hela världen.
(Applåder)

Anf. 25 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är väl ingen tvekan om att vi alla uppfattade Göran Perssons tal som ett idogt grävande i startgroparna. De blir djupare och djupare, och efter ett verbalt utomordentligt tal skulle man vilja hojta: Klara, färdiga, gå! Sätt igång nu! Det var mycket som lovades inför framtiden. Att sysselsättningen ökar beträffande nya kommittéer och utredningar var också uppenbart.

Fru talman! Jag uppmärksammade särskilt det utomordentliga talet om demokratin. Men jag skulle vilja att statsministern sade någonting mer om demokratins värden. Vi vet att de byggs, skapas och stadfästs i synnerhet i hemmen, i familjerna och i skolan. Nu är det ju dessvärre så att vi i dessa dagar har fått besked. Jag citerar ur en artikel i Svenska Dagbladet:

”Bara tre av tio niondeklassare skulle lämna tillbaka pengarna om de fick för mycket växel på en hamburgare.

Elevers känsla för rättvisa och demokrati mattas av ju längre de går i skolan. En elev i årskurs fem har starkare känsla för vad som är rätt och fel än skolkamraten som går i nionde klass. — —

Enligt den senaste läroplanen Lpo 94 är det viktigt att demokratitanken genomsyrar skolans arbete:

Skolan ska fostra eleverna till demokrati, hjälpa dem att utvecklas till medvetna och reflekterande människor som kan argumentera och stå för sina värderingar. — — —

Men detta verkar inte många elever ha lärt sig, enligt undersökningen”.

Jag tycker — och det är inte för att skapa polemik — att detta är utomordentligt allvarligt. När sådana här undersökningar lades på bordet i Norge tillsatte man en värdekommission. Vad gör vi när de presenteras i Sverige?

Jag har absolut ingenting emot eleganta tal om demokrati och om när principen en man—en röst infördes i vårt land. Det är många år sedan. Men ytterst är det ju värderingarna vi skall vara bärare av, och jag tycker att detta är alarmerande. Jag ser att skolministern nu har något värdefullt att säga, och jag skall med spänning lyssna på vad det är.

Anf. 26 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig först säga Alf Svensson att jag uppskattar det seriösa tonfallet. Jag tror att det är så vi skapar respekt i svensk politik, om vi kan föra ett samtal av det här slaget.

Jag diskuterar naturligtvis gärna med oppositionen om de här sakerna. Det är viktiga ting som Alf Svensson tar upp och som också sysselsätter oss. Det är rätt att skolministern viskade till mig. Det gör hon därför att hon arbetar för fullt med dessa saker i den värdegrundsdiskussion som nu pågår inom den svenska skolan.

Det är ofta så, Alf Svensson, att vi på något sätt skjuter över hela ansvaret på skolan. Läroplanerna kan nog kanske inte bli särskilt mycket tydligare än vad de är på den här punkten. Jag tror att lärarna sliter hårt. De gör ett jättearbete. Men sedan finns det så mycket annat som drar åt ett annat håll för dagens barn och ungdomar. Det är ett våldsamt starkt tryck från medierna, och ofta har ju också vi som föräldrar svårt att hålla emot och balansera. Här finns naturligtvis inga enkla svar och inga enkla lösningar. Här finns bara denna enträgna folkliga diskussion om vad du och jag har för ansvar, vad vi kan göra i vår familj och vår vänskapskrets.

Sedan har vi det för mig så oerhört viktiga, att också orka att i politiken bilda opinion för att vi gemensamt sätter av så mycket resurser att vi ger en bra skola, att läraren får bra arbetsmöjligheter, att vi ger en bra vård och omsorg och att det finns skattepengar som klarar av den saken.

Så jag ser gärna ett samtal om värdegrunden, det personliga ansvaret, gärna ett samtal över blockgränserna om detta i svensk politik och gärna ett fortsatt samtal i denna seriösa ton.

Anf. 27 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Tack för de orden. Jag tror visst att vi skall resonera om det.

Jag är emellertid lite besviken över att inte föräldrarnas roll, familjernas roll, lyfts fram mer i vår debatt. Jag tror på skolans oerhörda betydelse. Men jag tror att förankringen måste ske väldigt tidigt. Vi måste faktiskt se till att vi under de första sex åren får i oss respekt för de värdena och att vi får undervisning i dem senare så att vi får dem stadfästa.

Jag tror alltså att vi väjer för ofta för att ta upp det här till resonemang. Jag vet ju vilket hallå det blev när vi vågade säga: Det kanske vore dags att lyfta fram värderesonemang i det svenska folkhemmet precis som man gör i Norge – inte för att pracka på någon någonting, men för att ändå aktualisera hur galet det blir i ett samhälle om inte de här värdena finns för oss alla till efterrättelse.

Anf. 28 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det beror kanske också på hur man lyfter fram de här frågorna. Vi behöver inte nödvändigtvis skapa konflikt omkring dem.

Vi är vidare fostrade i olika traditioner. Jag är fostrad i en tradition som burits upp av begreppet solidaritet, detta vackra franska ord. Det betyder att man skall ta hand om sin nästa och att man skall bära varandras bördor, som det också uttrycks någonstans i en viss bok.

Det här bär vi med oss. Kanske är vi för dåliga på att tala om det. Jag känner att det inom arbetarrörelsen finns en hunger efter ett ideologiskt resonemang. Man vill prata om idéerna och om förhållningssätt männi-

skor emellan. Då tänker man naturligtvis på någonting som ligger åt det håll som också Alf Svensson nu talar om, hur vi gemensamt tar ansvar för varandra och för dem som skall leva efter oss.

För mig bärs detta av den urgamla tradition som hela den västerländska civilisationen lever vidare på, humanismens kärna; att vi skall ta ansvar för varandra, att vi skall bära varandras bördor. Så gärna ett samtal om detta. Det blir då ett bättre samhälle, och det blir mer av gemensamt ansvarstagande för vår framtid. Jag kan försäkra Alf Svensson att den rörelse som jag representerar inte har några svårigheter med att föra ett sådant resonemang.

(Applåder)

Anf. 29 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Jag tyckte att statsministern hade ett väldigt avspänt sätt att förhålla sig till EMU-frågans hantering i Sverige. Jag tycker dock att den avspändheten motsägs lite av åsikter och attityder som under senare tid kommit fram från flera andra ledande socialdemokrater, vilka ger ett lite stressat intryck att Sverige bör skynda in i EMU.

Samtidigt som jag uppskattar den här avspändheten i dag undrar jag vad som gäller. Självklart är det så att socialdemokraterna internt – det har jag inte alls med att göra – skall hålla sina kongresser vid de tidpunkter de väljer och att de skall ta ställning som parti. Frågan är dock om statsministern just som statsminister kan tala om ifall regeringen nu har någon planering av hanteringen av EMU-frågan med avseende på folkomröstningar och beslut, så att vi andra slipper gå i osäkerhet kring vad som egentligen gäller på den punkten.

Vi har varit väldigt tydliga från Centerpartiets sida om hur vi menar att man bör arbeta med den här frågan. En folkomröstning bör, om den skall komma till stånd, ligga en bit bort – vi har sagt år 2002. Skälet till det är att man då kan utnyttja det rådrum som det nu gällande beslutet ger Sverige, utan sådana stressade uttalanden som man i dag ser från ledande socialdemokrater.

Vi har för vår del sagt att det här rådrummet också gör det möjligt att återkommande pröva giltigheten i våra argument mot ett svenskt inträde i valutaunionen. Jag undrar hur statsministern, inte partiledaren, ser på den svenska regeringens agerande.

Sedan nämnde Göran Persson som tredje punkt i det socialdemokratiska regeringsprogrammet att man skall ha samtal med företrädare för de sju nordligaste länen. Jag tolkar det lite som ett svar på det som jag försökte redovisa som en mycket stor fråga.

Jag tror inte, fru talman, att det räcker med att föra samtal med företrädare för de sju nordligaste länen. Jag tror att det måste komma till starka åtgärder. Sverige blöder i dag utanför de stora städerna. Det går inte att vänta på de här samtalen. Det behövs skarpa åtgärder. Det kan vara allting från att återföra vattenkraftsvinster till att sänka arbetsgivaravgifter som oriktigt har höjts i delar av Norrlands inland. Det kan också vara att utveckla IT-tekniken och ge jordbruket rättvisa konkurrensvillkor. Men de här sakerna behövs nu.

Det tredje som jag skall säga, fru talman, är att statsministern upprepar det som jag hörde miljöministern säga för inte så länge sedan. Miljöministern var inne på att vi till nästa generation skall lämna över ett

samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Ja, givet så vore, men jag undrar om vi inte skall inrikta politiken på att skapa instrument och en struktur som gör det möjligt att fortlöpande arbeta med de miljöfrågor som – tro mig, miljöministern – alltid kommer att dyka upp.

Jag tror att det är med miljön som det är med demokratin. Den måste alltid försvaras, inte bara av vår generation utan av många kommande generationer. Ge inte intrycket att vi kommer att ha klarat detta till den generation som kommer efter oss!

Anf. 30 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt, Lennart Daléus, att allt inte kommer att vara löst inom t.ex. 30 år. Men vår vilja, vår ambition och vår inriktning som politisk rörelse och politisk kraft skall vara att vi skall klara ut det här nu. Visst skall det samhälle som vi lämnar över till våra barn vara ett samhälle som vi är stolta över. Det kan naturligtvis mycket väl innehålla det Lennart Daléus efterfrågar, ett sätt att hantera miljöfrågorna politiskt för att de inte skall uppstå igen. Låt oss samarbeta där! Vi är naturligtvis intresserade av vad Centerpartiet med sin rika bakgrund i detta avseende kan föra med sig.

Det som jag sade om de sju nordligaste länen var ett svar på det som Lennart Daléus tog upp i sitt anförande. Också vi ser den här utvecklingen. Vi har ju faktiskt som parti ansvaret i de allra flesta av de kommuner som ligger i norra Sverige, och vi känner in på bara mårgen att den utveckling som nu äger rum, med en stark koncentration till storstadsområdena, är farlig. Den måste mötas. Jag tror inte att den kan brytas genom att vi hindrar tillväxten i storstadsområdena. Däremot kan den brytas genom att vi aktivt – precis som vi på 60- och 70-talen vände den regionalpolitiska chock som då var på väg i en god utveckling – satsar på sådant som är framtidsinriktat.

Men vi vill från regeringens sida engagera länen själva. Vi vill faktiskt möta dem som i vardagen sitter med problemen upp över öronen, höra deras synpunkter och få deras förslag. Naturligtvis skall vi handla, men på ett sådant sätt att vi får maximalt utslag, också där gärna i samtal med Centerpartiet, både här i Stockholm och ute i de delar av landet som i första hand berörs.

Visst har jag en avspänd inställning till EMU, och det är jag glad för. Jag vill utstråla den avspända inställningen, eftersom vi har skaffat oss ett handlingsutrymme. Det som Lennart Daléus företrädare Olof Johansson gjorde var en historisk insats för att ge Sverige friheten att, om den här församlingen och svenska folket så vill, gå med i EMU därför att våra finanser är i en sådan ordning, men också friheten att, om svenska folket och den här församlingen vill det, stå utanför EMU därför att vi är starka nog.

Vi skaffade oss det handlingsutrymme, och vi sade att vi inte går med i EMU från starten. När vi väl har skaffat oss det utrymme, skall vi naturligtvis använda det för att engagera en bred folklig debatt.

Jag får ofta kritik för att det skulle vara ett svagt ledarskap att låta svenska folket ta initiativet i debatten, att låta vanliga människor balansera eliterna.

Då brukar jag fråga mig stilla: Om det är dåligt ledarskap att låta svenska folket brett studera en fråga och ta del i debatten, vad är då ett gott ledarskap, och vad är då ett starkt ledarskap?

Vi har ett år framför oss. Låt oss använda detta för reflexion. Låt oss använda detta för analys. Inom det socialdemokratiska partiet har vi möjlighet att ta ställning till frågan vid nästa års extra partikongress. Där bestämmer vi om vi vill gå fram med förslaget om ett medlemskap. Där bestämmer vi oss i så fall för hur vi vill förhålla oss till en eventuell folkomröstning. Men fram tills dess: Låt oss faktiskt studera frågan, och låt oss respektera en demokratisk process. Jag har inget som helst till övers för dem som nu vill rusa på snabbt och med stöd av eliter i medier och i politik fatta vår tids största politiska beslut. Det skall vi göra efter en noggrann analys tillsammans.

Anf. 31 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det låg lite av ett svar på frågan om processen och tidsutrymmet i det Göran Persson sade. Vi talar alltså om det närmaste året. Samtidigt hyllar Göran Persson folkrörelsedebatten, något som jag också gör, och debatten i en organisation. När Olof Johansson redovisade sina ståndpunkter här i riksdagen i den här frågan tror jag att han också tydligt redovisade det som ju är vår utgångspunkt och ståndpunkt i detta: Sverige bör stå utanför medlemskapet i EMU.

Men vad gäller svaret på frågan om tidsutdräkten: Är inte det närmaste året en kort tidsperiod för att man skall kunna se alla aspekter av EMU-projektet – mer än att alla datamaskiner skall fungera – och se lite mer över det man kallar en konjunkturcykel för att se hur det fungerar, om vi nu skall utnyttja tidsutdräkten, vilket ju är själva poängen? Risken är att man så att säga säljer smöret och tappar pengarna; man är inte med från start av olika, mycket välmotiverade skäl, och man utnyttjar heller inte tidsutdräkten utan kastar sig in i detta beslut mitt i på något sätt. Som jag återkommer till har en del ledande socialdemokrater redovisat detta. Det var det jag skulle ha velat höra statsministerns svar på: Hur ligger tidsperioden egentligen? Nu tolkar jag det som att tiden är tillräcklig. Nästa år går händelserna slag i slag med Socialdemokraternas kongress och sedan på något sätt ett ställningstagande. Det var det ena.

Det andra jag vill ta upp är regionalpolitiken och de sju nordligaste länen. Jag är glad att Göran Persson tar upp det här. Men nu är ju inte regionalpolitik bara de sju nordligaste länen. Det gäller Vingåker också, och Simrishamn och kommunerna utanför Halmstad, som blöder. Ta ett lite vidare grepp, det är nog min uppmaning! Ta också gärna ett grepp som inkluderar alla de lokala utvecklingsgrupper – inte bara företrädare för länen – som är många tusen och som arbetar just offensivt för att ge utrymme åt sin egen utveckling i sin egen bygd. Styr inte detta uppifrån, utan låt det växa nerifrån, från de enskilda människorna och de enskilda grupperna, inte bara länsföreträdarna. Det tror jag vore bra.

Det allra sista jag vill ta upp gäller miljön. Jag håller med om att vi skall lämna över – om det är det som det är fråga om – ett samhälle, en natur och en miljö som är så bra och har så bra förutsättningar som över huvud taget är möjligt. Men min poäng var alltså detta, och det är samma sak som gällde demokratin: Vi får inte ge skenet av att om vi är riktigt duktiga nu är problemen lösta. På samma sätt som vi stimulerar demo-

kratin måste vi stimulera och utveckla ett miljöarbete som kan bära för en längre framtid än bara till nästa generation.

Prot. 1998/99:42
20 januari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Anf. 32 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Göran Persson är en god retoriker, men det finns ju någonting som heter tom retorik. Det finns en väldig förväntan bland människor, därför att det har blivit ett etablerat faktum långt in bland socialdemokratiska tidningar och bland andra socialdemokrater att det händer för lite i regeringen. När regeringsledamöter deltar i debatten debatterar de oftast med varandra, och det sker ingenting i verkligheten. Därför lyssnar människor väldigt noga, kanske rentav människor på Volvo Personvagnar: Hur skall vi göra? Kan vi vara kvar i Sverige, eller skall vi delta i en affär?

Människor på många håll tycker att det är viktigt vilka besked som ges, men inga besked ges ju.

Den 11 december lämnades ett pressmeddelande där man från Finansdepartementet sade: De kalkyler som vi lämnade i budgetpropositionen gäller inte. Tillväxten blir lägre. Vi klarar inte arbetslöshetsmålet.

Nu, den 20 januari, säger statsministern: Jo, vi kommer att klara sysselsättningsmålet.

Innebär det att de kalkyler som Erik Åsbrink redovisade den 11 december inte längre gäller? I så fall måste det ju finnas ett dramatiskt handlingsprogram för att åstadkomma en rivstart vad gäller en högre tillväxt, men ingenting av det redovisades ju.

Lennart Daléus komplimenterade födelsedagsbarnet för en avspänd attityd. Jag beklagar: Jag kan inte instämma i den komplimangen. Jag är mera i linje med Alf Svensson. Jag skulle vilja ha en startpistol. Ni i regeringen ligger där i startgroparna, men ni kommer ju inte iväg.

Det behövs konkreta besked, och jag vill fråga: Innebär statsministerns löften att de kalkyler som redovisades den 11 december inte längre gäller, och vilka gäller då i stället?

Anf. 33 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Lars Leijonborg inte riktigt lyssnar på vad jag säger, men jag sade någonting ganska självklart för en politiker, nämligen att det mål vi har satt upp ligger fast. Vi vill dit! Vi *vill* dit. Vi strävar dit. Sedan vet vi att det har blivit svårare – det var vad man sade från Finansdepartementet – därför att vi har en utveckling i vår omvärld som ser annorlunda ut än vad vi trodde för ett halvår sedan. Sådant inträffar ju i politiken.

Jag vet heller inte varför Lars Leijonborg fortsätter mekaniskt med att framhärda att det bara är tom retorik, det jag säger. Mitt tal i dag innehöll väl åtminstone fyra fem riktigt stora politiska nyheter. Hur förhåller sig Folkpartiet till dem? Är Lars Leijonborg glad för att vi nu lyckas genomföra en stor fusion med Telia? Tycker Lars Leijonborg att det är bra? Vad tycker Lars Leijonborg om att börja sänka skatterna, när vi väl får resurser till detta, för dem som fick höjd egenavgift? Likaväl som det var ett inslag i budgetsaneringen att höja den, likaväl kan vi nu, när tiderna förbättrats, successivt trappa ned den. Vad tycker Folkpartiet om det, i stället för att grinigt tala om startgropar? Vad tycker Folkpartiet om idén om kommission, eller vad tycker Folkpartiet om detta att systematiskt gå

igenom välfärdens situation just nu för att lägga fram förslag? Jag kan ta upp många punkter i mitt anförande.

Det där förvånar mig lite. Kanske är det som så ofta med oppositionspolitik, att replikerna är skrivna i förväg, och man lyssnar inte på vad som sägs. Det är dystert i så fall.

Men ta de sista sekunderna i anspråk nu, och säg någonting om det jag annonserade om en av vår tids största företagsaffärer, och gnäll inte bara på att vi inte gör någonting. Det är väl handling om något!
(Applåder)

Anf. 34 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! En sanningskommission har vi krävt länge. Äldreomsorgen behöver inte nya utredningar utan konkreta beslut. Telia borde inte slås ihop med ett annat statligt företag utan borde säljas i sin helhet till andra intressenter.

Egenavgifterna ger ungefär 30–40 miljarder, om jag räknar ut det snabbt i huvudet. Att säga att ni skall kompensera dem som betalar egenavgifter säger inte särskilt mycket. Har ni 40 miljarder för att sänka inkomstskatterna? Det har Göran Persson i andra sammanhang sagt att ni inte har.

Det var inget konkret besked det heller. Nu visar det sig att det som sades om jobben inte heller var någonting. Det var bara ett tomt löfte, precis som vi har hört så många gånger förut.

Anf. 35 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Sälj Telia, säger Lars Leijonborg. Aldrig. Det skall vara kontrollerat av offentliga instanser, gärna i samverkan med ett annat nordiskt land som har en god tradition på det här området.

Men när Lars Leijonborgs partivänner satt i regeringen ville ni sälja Telia. Det finns en privatiseringsminister från den tiden här i kammaren. Då var prislappen 40 miljarder. Vi sade nej. Vi trodde inte på er förmåga att bedriva politik, er rivstartsteknik, så att säga. Vi väntade. I dag är prislappen 200 miljarder eller däromkring. Det är 160 000 miljoner därför att vi inte rivstartade med Folkpartiet.

Lars Leijonborg borde fundera lite på den typen av facit innan han så aggressivt ger råd om vad regeringen skall göra. Vi arbetar på, och vi tänker systematiskt fullfölja vår politik. På skatteområdet ligger beskedet. Vi börjar med löntagarna. I samma utsträckning som utrymmet växer reducerar vi det som egenavgiften representerar. Det är bra fördelningspolitik. Det bara avfärdades som något slags orealistisk hållning.

Varför är det orealistiskt, när andra partiets skatteuppfattningar tydligen är realistiska? Är vår uppfattning orealistisk därför att den bygger på något slags rättvisetanke? Är det vad som smärta Folkpartiet? I så fall kan jag förstå om oppositionen har ett och annat problem, såsom har uttryckts i medierna de senaste dagarna.

Anf. 36 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Statsministern höll ett födelsedagstal om demokrati. Sedan gled vi över i vad som var lite nygammalt valtal, där även jag försökte att extrahera om det var någonting som var nytt och konkret.

Det första som slog mig var att det talades väldigt mycket om förr, dvs. målet att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000. Det som försvann ned i papperskorgen med Erik Åsbrinks pressmeddelande den 11 december förblir i papperskorgen. Det viktiga löftet, det viktiga målet, var icke längre med. Jag förstår varför. Det var ett annat mål längre fram som statsministern ägnade sig åt.

Sedan ställde jag två frågor till statsministern. Den första är: När kommer det förslag från detta näringsdepartement som pratar så mycket men som har så tomt, så tomt i propositionsförteckningen? Det behövs åtgärder för jobb och för att förhindra företagsflytt.

Statsministern talar om Telia–Telenor. Det var det som Bengt Westerberg som styrelseordförande försökte driva fram. Det lyckades inte av olika skäl. Om det är en defensiv eller en offensiv affär i ett Europa som omstruktureras kan diskuteras. Men att det gamla Telia icke kunde överleva har vi sagt länge. Att detta bara kan vara första steget i en större omstrukturering tror jag alla inser. Men när kommer förslagen från det tomma pratande Näringsdepartementet? Vad gör de där när journalister-na har gått ut?

Den andra frågan har statsministern delvis berört. Det gäller den gemensamma europeiska valutan. Det ingick i födelsedagstalet. Jag tyckte det var bra, och jag höll med om den nya världen vi lever i. Vi skall försöka riva gränser, försöka bygga broar och skapa ett nytt samarbete. Att skapa en gemensam valuta för Europas folk är bland det allra viktigaste i detta arbete med att bygga en ny framtid.

Det kräver ledarskap och beslut. Det har Europas andra regeringar – andra socialdemokrater, om jag tillåter mig att säga det – levererat. Hade jag blommor som jag kunde ge till dem skulle jag gjort det – jag skall ge blommor sedan till statsministern av andra skäl. De har gett ledarskapet. Men det enda vi får reda på nu är att vi skall vänta till en extra socialdemokratisk partikongress. Innan dess inga besked.

Hamnar vi då inte i en situation, statsministern, där det är en politisk elit som kanske i sin rädsla för makt, vad vet jag, och i sin interna splittring – jag såg Marita Ulvskog på TV häromkvällen – bromsar Sverige? Här sker en stor samhällsförändring i Europa. Det är många människor som vill med. Här vill företagsamheten utvecklas. Då är det en splittrad elit som bromsar Sveriges möjligheter.

Jag vill ha förslag från Näringsdepartementet om tillväxt- och företagandeklimat. Jag vill ha överläggningar med regeringen om en tidtabell så att Sverige inte bromsas längre i den stora europeiska omvandlingen. Jag vill kanske också ha ett litet svar på frågorna från statsministern.

Anf. 37 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Mycket kort: Det finns bara ett parti i den här kammaren som har sett en ledamot lämna partiet och gå över till ett annat parti på grund av att vederbörande enligt partiledningen hade fel uppfattning om EMU-frågan. Tala försiktigt om splittring, Carl Bildt!

När det gäller Telia hade Carl Bildt och hans privatiseringsminister precis den här slarviga attityden. Det skall bort. Det kommer inte att fungera. Då var Telia värt 40 miljarder. Vi sade att det visst kommer att fungera. Låt oss vara pragmatiska och fortsätta. Nu är Telia värt 200

miljarder. Det är 160 000 miljoner därför att Carl Bildts nonchalanta attityd inte fick råda.

Vad är det som säger att det är den typen av ledarskap som på något sätt skulle vara någonting att luta sig emot när vi står inför vår tids största politiska beslut, att ta ställning till om vi skall ha kvar den svenska kronan eller inte? Det tror jag att svenska folket frågar sig.

Jag tror också att svenska folket söker mer av samtal, mer av diskussion och mer av reflexion i det tonläge som jag och Alf Svensson hade förut. Låt oss försöka att hitta det, Carl Bildt, också från det stora oppositionspartiet i procent räknat i samtal med regeringen. Jag är öppen för ett sådant samtal.

Anf. 38 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Först till euron. Det behövs ledarskap. Statsministern sade mycket riktigt att vi lever i en tid där vi måste forma framtiden. Utrymmet och behovet av politik är stort. Men politik kräver ledarskap.

Min enkla fråga är: Vad är det för fel på Europas andra socialdemokratiska partier som har vågat visa ledarskap, vågat fatta beslut och vågat och velat vara med att forma framtiden?

Jag har måndag efter måndag runt om i detta land resonerat, diskuterat och bildat opinion. Jag vet att många känner osäkerhet. Ja. Därför vill de också resonera med sina politiska ledare. Socialdemokratiens medvetna tystnad är en brist på ledarskap – jag skall inte använda hårdare ord än så på födelsedagen – som bromsar Sverige. Det är en splittrad politisk elit i socialdemokratin som bromsar Sveriges viktiga steg i denna fråga.

Näringsdepartementet berördes inte, men jag återvänder till den frågan. Det var fyra departement som slogs samman till ett stort departement. När man tittar på propositionsförteckningen verkar det inte vara sammanslagning av departement utan nedläggning. De kan åstadkomma fyra propositioner som inte handlar om så mycket alls under denna vårriksdag.

Över huvud taget är det så att statsministern håller tal, men vi får inga förslag från regeringen. Bokstavligen, fru talman, får vi inte igenom att vår motion får väckas skulle jag vilja aktualisera frågan att vi lika gärna kan hemförlöva riksdagen under de närmaste månaderna. Vi har klarat av budgetbehandlingen. Det finns inga förslag av substans från regeringen att ta ställning till. Vi har några kvarvarande ärenden som vi kan sysselsätta oss med. Men det är så tomt på förslag från regeringen, och budgeten är klar, att vi förmodligen skulle kunna göra större nytta för landet om vi hemförlövade riksdagen intill dess att regeringen började komma med konkret politik.

Jag vet inte om statsministern har talat med tillväxtministrarna. Men de kanske kunde ge en intervju i ärendet.

Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det blir kanske som Carl Bildt själv sade i sitt första anförande, väldigt mycket prat, när han orerar på det här sättet i talarstolen om brist på ledarskap i EMU-frågan. Vi har samma hållning i Sverige som man har i Danmark och som man har i Storbritannien. Det är klart att jag också kan överrätta blommor till än den ena än den andra, utan

att de fyller 50 år. Men i den här frågan tycker jag faktiskt att vi själva skall bestämma oss för hur vi skall ha det.

Vi har röjt upp efter Carl Bildts tid vid makten. Vi får vara med i EMU nu. På Carl Bildts tid fick vi inte vara med. Det var ledarskapets innebörd under de åren. Nu får vi vara med om vi vill. Låt oss ha en diskussion utifrån det självförtroende som den kan ha som har så god ordning i sitt hus att han faktiskt inte pressas till att ta ställning.

Vi skall inte töva om beslutet är självklart, om uppbackningen är total. Självklart inte. Men det är inte så den svenska situationen just nu ser ut. Här finns en lång rad frågor ställda som inte är besvarade. Låt oss söka svaren på dem utan att drabbas av tvekan och panik.

Slutligen, fru talman, Telia. Varför svarar ni inte, ni som ville skänka bort 160 000 miljoner genom att privatisera Telia för några år sedan? Känns det inte konstigt i dag när det näringsdepartement som ni angriper så hårt har genomfört en god affär?
(Applåder)

Anf. 40 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Det blir såvitt jag förstår inte något replikskifte, eftersom Göran Persson inte har någon talartid kvar. Det är det där med hushållning och rättvis fördelning. Det är inte alltid så lätt i praktiken. Men vi har ju tillfälle att tala med varandra ändå, eftersom vi nu samarbetar om stora delar av politiken.

Jag delar statsministerns optimistiska anslag. Jag delar väldigt mycket av det som statsministern har sagt om rättvisa, om att vi skall använda skattesystemet för att skapa rättvisa, att det är de som har fått betala mest som nu skall få igen, att det är jobben som står i centrum, att vi skall ha regional balans och jämställdhet mellan könen. Det här skall vi naturligtvis hjälpas åt med, för det är en obalans i dag.

Jag tycker också att det är viktigt när statsministern för in diskussionen på demokrati. Jag är helt överens med honom om att detta är själva nerven i vårt samhälle. Demokratin är det som får folkets röst att komma fram. Det finns mycket att göra på det området, inte minst inom ekonomin. Vi har en stor obalans i dag, där mycket få har väldigt mycket makt och där väldigt många har mycket lite makt. Det finns faktiskt en utbredd känsla av maktlöshet. Den har verklighetsförankring. Så är det.

När vi pratar om företagen, Telia och Telenor, måste jag säga att jag tycker att det här verkar vara en mycket bra åtgärd. Det väcker frågan om det statliga ägandet och vilken roll det statliga ägandet skall ha. Hur skall vi få ett mer offensivt statligt ägande, som har tydliga politiska strategier? I detta fall handlar det t.ex. om att bygga den infrastruktur som vi skulle behöva för att den nya tekniken verkligen skall nå ut i alla kommuner runt om i vårt avlånga land. Det hoppas jag att vi kan diskutera.

På samma sätt hoppas jag att vi kan diskutera hur vi skall använda det offentliga sparandet. Hur skall vi använda fjärde och sjätte AP-fonderna? Hur skall vi få de pengarna till produktiva, konstruktiva framtidsinriktade investeringar, till miljöomställning, osv.? Vi måste gå ifrån det kortsiktiga ekonomiska vinstintresset med placerarperspektiv och i stället få ett investeringsperspektiv. Det skall vi diskutera, för detta handlar just om makt, ägande och demokrati och möjlighet för folket att göra sin röst hörd.

På samma sätt förhåller det sig med premierreservsystemet, som det naturligtvis har startats en intressant diskussion om inom fackföreningsrörelsen. Hur kan detta utnyttjas på ett sätt som gynnar tillväxt, jobb, osv. i de sektorer som vi är överens om är de där det skall komma? Den typen av demokratidiskussion är nödvändig.

Det här pekar också på att det är nödvändigt att ha en värdegemenskap i det politiska samarbetet. Det är ju så, statsministern, att det finns en värdegemenskap mellan våra partier som bygger på rättvisa och solidaritet, jämlikhet och jämställdhet. När man sätter de målen, parat med en insikt om att framtiden måste bygga på hållbar utveckling, har vi en stabil värdegemenskap som grund för det samarbete som jag hoppas att vi skall kunna utveckla ännu mer.

Jag får ibland frågan, och det får säkert statsministern också: Hur går samarbetet? Är det inte bräckligt? Nu har ni olika uppfattningar här, nu är det någon som säger någonting där. Det verkar så skakigt osv. Visst, vi tycker inte lika om allt. Men man kan uttrycka det så här: Man kan sova i samma säng, även om man ibland drömmer olika drömmar.

(Applåder)

Anf. 41 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Statsministern har inte möjlighet att debattera med mig. Det råder nämligen inte marknadsekonomi i kammaren, så jag kan inte skänka bort någon talartid. Det ger mig naturligtvis anledning att tala om vad jag tycker att vi tillsammans borde åstadkomma.

Väldigt mycket av det som statsministern tog upp ställer sig också Miljöpartiet bakom. Naturligtvis är vi glada att vi nu också har fått besked om att det blir en sanningskommission. Vi har väntat på att det beskedet skulle komma. Vi var redan tidigare övertygade om att utredningarna inte räckte till för att få fram det material som behövdes på området. Det fanns inte möjlighet att få den öppenhet som behövdes.

Statsministern tog upp frågan om den ekologiska omställningen, och den har vi naturligtvis synpunkter på. Den behövs och är nödvändig. Skatteväxling är ett viktigt vapen för att klara av en ekologisk omställning.

Jag såg häromdagen att regeringens arbetsgrupp för gröna jobb skulle bli försenad. Jag är övertygad om att det redan finns många förslag som kan användas för att komma i gång med de gröna jobben och den ekologiska omställningen. På sikt går det då att skapa ett samhälle med bättre ekologisk balans än i dag.

Statsministern aviserade en utredning. Den är intressant. Ännu har vi inte sett direktiven om vad som skall omfattas. Det finns en viktig del som bör tas med, nämligen alla de människor som inte omfattas av trygghetssystemen – som är utförsäkrade. De tvingas att gå till socialförvaltningarna för att få pengar.

Från början var det tänkt att kommunernas socialförvaltningar skulle hjälpa människor som var i social kris, som behövde stöd och hjälp vid tillfälliga kriser. I dag går många dit därför att det inte finns någon annanstans där de kan få betalning för att klara överlevnaden. Det är oacceptabelt.

Det händer av och till att barnen skall i väg på någonting i skolan och behöver utrustning. Då får föräldrarna gå till socialen för att höra om de

kan få pengar till barnen. De kan inte planera sin ekonomi långsiktigt framåt.

Det behövs en statlig grundtrygghet som träder in när vi inte kan komma in i de övriga trygghetssystemen. Alla skall veta att det finns en statlig garanti som faller ut om det inte går att få jobb eller att komma åt andra trygghetssystem vid arbetslöshet. De kan då beräkna och veta vad som gäller några månader framöver.

Det skulle vara bra om vi kunde fundera över stressen i arbetslivet. Det finns nog mycket som behöver göras. Stressen har ökat enormt, och den kommer på sikt att innebära stora kostnader för oss om inget görs. Det är en viktig del i samhället att kunna minska utgifter i samhället för sådant som vi vill bli av med. Det gäller allergisanering, stress, förslitningsskador osv. Sådant skall minska för att skapa bättre livskvalitet och ett bättre sätt att leva. Där går det att göra oerhört mycket för att minska de totala kostnaderna i samhället, få bättre livskvalitet och ett bättre samhälle.

(Applåder)

Anf. 42 CARL BILDT (m):

Fru talman! Bara några slutord i denna debatt. Vi formar inte framtiden med nostalgi över det som har varit utan i ledarskap i de nya och stora frågorna. Vi har alla en skyldighet till ledarskap vad gäller Sveriges roll i det nya Europa. Det handlar om de nya fredsallianser vi måste vara med om. Kosovo visar det. Det handlar om den gemensamma valutan som vi måste vara med i. Jobben visar det.

Men det handlar också om att skapa ett nytt klimat för kreativitet, för frihet och för företagande i detta land. Alf Svensson talade om en gräsklipparmentalitet som begränsar alldeles för mycket. Gärna privatiseringar till höga priser; men åtgärder för de små och nya företagen.

Bygg en ny frihet bortom kollektivismens sekel, som nu går mot sitt slut. Detta förenar seklet med mig.

Anf. 43 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Moderaterna pratar mycket om behovet av skattesänkningar. När vi har fört diskussioner om företagets framtid i Sverige har det i mycket handlat om att dubbelbeskattningen skall slopas, dvs. att arbetsfria inkomster också skall befrias från skatt. Det är ett mycket märkligt resonemang tycker vi inom Vänstern. Men Moderaterna för fram detta med väldig energi.

Jag har förstått att detta kommer att kosta ungefär 7–10 miljarder kronor i minskade skatteintäkter för den svenska staten. Min fråga som Carl Bildt inte kan besvara, men som kan vara bra för alla att fundera över, gäller hur detta skall betalas och vad detta får för effekter för den välfärd som vi har talat om att vi vill bygga ut.

Anf. 44 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Jag vill knyta an till frågan om ledarskapet. För Carl Bildt verkar det som om ledarskap är att säga ja till EMU.

För mig är ledarskap att alla vi förtroendevalda måste vara förebilder för våra barn, för människor i samhället. Vi skall sköta våra uppdrag så att det inte blir fler politikerskandaler. Där har vi väl alla anledning att

vara kritiska till EU-kommissionen och även till en del politikerskandaler hemma.

Anf. 45 ANDRE VICE TALMANNEN:

Tack. Därmed är dagens partiledardebatt avslutad. Jag vill tacka alla partiledare för deltagandet, liksom riksdagens ledamöter och regeringens ledamöter.

Kammaren ajourneras till kl. 14.00 när den allmänpolitiska debatten påbörjas.

Jag önskar för egen del statsministern en lika trevlig fortsättning på 50-årsdagen som den har startat i dag.

(forts. 5 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 12.27 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då den allmänpolitiska debatten skulle återupptas.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

2 § Anmälan om kompletteringsval till försvarsutskottet

Tredje vice talmannen meddelade att Vänsterpartiets riksdagsgrupp under Stig Sandströms ledighet anmält hans ersättare *Rossana Valeria* som suppleant i försvarsutskottet.

Tredje vice talmannen förklarade vald till

suppleant i försvarsutskottet

Rossana Valeria (v)

3 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Rådets direktiv om ändring av direktiv om fastställande av principerna för organisationen av officiell kontroll på djurfoderområdet
KOM (98) 602

Ändring av beslut när det gäller vissa nödgärder vad beträffar skydd mot bovin spongiform encefalopati *KOM (98) 656*

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1998/99:32 och 43 till justitieutskottet

1998/99:46 till konstitutionsutskottet

Motioner

1998/99:K6–K8 till konstitutionsutskottet

1998/99:T8–T12 till trafikutskottet

5 § (forts. från 1 §) **Allmänpolitisk debatt**

Allmänpolitisk debatt

Välfärdsfrågor

Välfärdsfrågor

Anf. 46 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Nu införs en vårdgaranti, en vårdgaranti som innebär att människor kan få vård i tid. Men det sker bara i de borgerligt styrda landstingen, där det sitter moderater i ledningen, i Stockholm, Skåne och Halland. Var tredje svensk kommer att omfattas av den moderata vårdgarantin. Vi vet också att det är på gång i det sedan jul borgerligt styrda Västra Götaland.

Vi moderater har lovat att alla skall garanteras sjukvård i tid. Det tycker vi varken är häpnadsväckande eller extravagant, utan det är något som varje patient har rätt att få. Det handlar i grunden om att det offentliga skall uppfylla sin del av samhällskontraktet. Medborgarna betalar skatt – hög skatt – och har rätt att få den vård de behöver i tid.

Det går en djup ideologisk klyfta mellan oss och socialdemokraterna. I valet mellan en politisk styrning av sjukvården och en garanterad vård för den enskilde väljer socialdemokraterna den politiska styrningen. Landstinget och systemet är viktigare än sjukvården och patienterna.

Köerna är symtom på att de stora politiska systemen inte fungerar. Vi moderater har ett annat alternativ. På kort sikt – i dag – tar vi tag i problemen, kortar köer, ökar personalinflytandet och minskar landstingsbyråkratin. På sikt vill vi se en nationell försäkring som omfattar alla och som garanterar alla medborgare sjukvård. För oss är vården viktigare än landstingen.

Fru talman! I dag står åter tusentals människor i sjukvårdsköerna efter fyra års socialdemokratiskt styre.

I Helsingborg har väntetiden för en gallstensoperation ökat från 10 till 25 veckor mellan maj och september i fjol. På Karolinska sjukhuset i Stockholm får man nu vänta ett helt år. Det är en fördubbling bara på ett år. I Borås får den som har ett sjukt barn vänta i 34 veckor för att komma till en allergiexpert. Bor man i Göteborg har man en något bättre situation, då man får vänta i 24 veckor, i ett halvår, för att få komma till en allergiexpert på Sahlgrenska sjukhuset. Och i Kungsbacka får man i värsta fall vänta ett och ett halvt år för att få prova ut en hörapparat.

Och köerna kostar. Bara i mitt eget landsting kostar köerna miljarder, för patienterna själva, sjukkassan, kommunerna, landstingen och staten.

Det är inget som säger att det måste finnas köer i sjukvården. Under den borgerliga regeringsperioden infördes en vårdgaranti, och köerna avskaffades. Bara landstingens och systemens försvarare kan tro att köer och lidande sparar pengar.

Och de moderata politikerna agerar nu i de landsting där de har möjlighet att påverka politiken. I stället för utredningar och fler omgångar i de politiska kvarnarna ser man till att människor får ut något för sina skattepengar. Låt mig ge några exempel på vad som händer i de moderatledda landstingen.

I mitt eget landsting, Stockholm, satsar man i år över 700 miljoner kronor mer på sjukvården än vad socialdemokraterna gjorde i fjol, samtidigt som man sänker skatten. 300 av dessa 700 miljoner skall man använda för att korta köerna så att folk får vård i tid.

Samarbetsavtal kommer att slutas mellan vårdfacket och landstinget så att så många sjuksköterskor som möjligt skall kunna starta nya, små egna företag.

Samtidigt skall sjukhusen få en friare ställning. Erfarenheterna från S:t Görans sjukhus är positiva och skall nu prövas på flera håll.

Barnakuten i Danderyd öppnas igen.

Primärvården byggs ut under mandatperioden med fler husläkare, distriktssköterskor och andra personalgrupper.

Det möjliggör bättre sjukvård för våra äldre, ger fler hembesök, bättre jourverksamhet och bättre tillgänglighet, kort sagt ökad trygghet och bättre vård. Det är det som skall vara landstingets egentliga uppgift.

I Skåne lägger man ut Simrishamns sjukhus på entreprenad och gör sjukhusen i Helsingborg och Ängelholm fristående. Remisstväng för besök hos sjukgymnast eller specialist slopas. Liksom i Stockholm väljer den moderatledda majoriteten att prioritera vården. Tvättinrättningar, trafikbolag och hälsobolag som kan skötas bättre privat skall säljas.

I Halland tänker man pröva olika driftsformer för vården för att öka valfriheten för patienter och personal. Det blir också fritt för patienten att välja vårdgivare oavsett om den är offentlig eller privat och också utanför Hallands läns landsting.

Allt detta sker i de borgerligt styrda landstingen. Skiljelinjen blir därmed tydlig. Bra vård och trygghet för alla medborgare kräver förnyelse och förändring. Det levererar vi moderater i Stockholm liksom i Skåne, Halland och Västra Götaland.

Fru talman! Den socialdemokratiska politiken skapar inte bara problem inom sjukvården. Vi är också fattigare än vi borde vara.

En vanlig familj får knappt tillvaron att gå ihop trots att man jobbar och sliter varje dag. Trots att båda föräldrarna arbetar så klarar många inte ens av att ha en bil – och bil behöver de flesta barnfamiljer – utan att hamna under gränsen för en skälig levnadsnivå. Att kunna köpa en ny bil ligger helt utom räckhåll för en vanlig svensk barnfamilj.

För 40 år sedan kom Saabs första kombimodell. För 30–40 år sedan kunde en svensk barnfamilj köpa en ny Saab eller Volvo. Nu kommer Saab med en ny kombimodell, men nästan ingen barnfamilj kommer att ha råd att köpa den. Hade vi haft en rimlig tillväxt i Sverige hade svenska barnfamiljer kunnat köpa en ny, säker bil.

I stället tvingas de leva ur hand i mun. En oväntad utgift, en sönder-tuggad tand – det händer de flesta –, ett trasigt kylskåp eller nya vinter-däck kan helt kullkasta familjens ekonomi.

Att kunna spara en liten slant på banken som buffert för det oförut-sedda är omöjligt för de flesta. I Sverige är det förbehållet bara högin-komsttagare.

Det har t.o.m. gått så långt att regeringen i somras tvingades fatta be-slut om att betala ut barnbidragen några dagar i förväg för att svenska barnfamiljer skulle ha råd att fira en rimlig midsommar. I ett samhälle som inte växer är det alltid de svagaste som drabbas hårdast.

Inga bidrag, ingen omfördelning, inget AMS och inga socialkontor kan ersätta en god ekonomisk tillväxt eller en väl fungerande ekonomi – den goda tillväxt som bara nya riktiga jobb i nya och växande företag kan ge.

Vi måste vinna tryggheten åter – tryggheten i att få ett arbete, trygg-heten i att kunna leva på sin inkomst, tryggheten i att få en bra pension på gamla dagar, tryggheten i att ha makt över sin vardag och tryggheten i att kunna fatta de viktiga besluten hemma vid köksbordet. Det är därför som vi moderater vill sänka skatten så att man kan leva på sin lön. Det är därför som vi vill göra det lättare att anställa. Det är därför vi ökar valfri-heten, så att fler kan välja sin sjukvård, sin skola och sin äldreomsorg, men också sin arbetsgivare. Det är därför vi föreslår konkreta praktiska beslut. Vi pratar inte bara – vi agerar.

Moderat politik är egentligen väldigt enkel. Vi står på människors sida och vill ge dem makt och inflytande över sina egna och sina närmas-tes liv. Vi är nämligen övertygade om att det ger ett bättre och tryggare Sverige för alla.

Anf. 47 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Under hela 90-talet har välfärden urholkats. Detta kan man mäta på olika sätt. Man ser det i en hög arbetslöshet. Man ser det i att alltfler människor tvingas leva allt längre på socialbidrag, på att stora grupper ställs utanför de generella välfärdssystemen och på att omsorgen för äldre uppvisar stora brister i kvaliteten. Man kan också se det i att soppköken återfinns i Sverige och att gruppen bostadslösa har ökat under 90-talet. Det finns en nyfattigdom som växer i Sverige.

Det är i denna miljö – det vill jag säga efter Chris Heisters inlägg – som moderata kommunpolitiker agerar på ett sätt som drabbar handikap-pade, socialt utslagna, arbetslösa och ungdomar. Jag refererar nu till Stockholms stad, där det finns en moderatledd ledning och där det mode-rata finanskommunalrådet Carl Cederschiöld säger att staden inte har råd med allting. Det innebär att man i den moderatstyrda kommunen Stock-holm tydligen inte har råd med fattiga, handikappade, arbetslösa och ungdomar. Vi ser hur man sänker skatterna – moderat politik – på ett sådant sätt att det drabbar just boendeservice som riktar sig till handikap-pade och åtgärder som riktar sig till arbetslösa och ungdomar. Moderat politik har inte råd med fattiga. Det är också en recension av den mode-rata politiken.

För Vänsterpartiet är det i stället en prioriterad uppgift att återskapa och återställa den generella välfärden. Den skall vara offentligt styrd, och den skall vara offentligt finansierad. Det är en välfärd som bygger på en

solidarisk socialpolitik och som tar alla i samhället med sig. Det innebär att vi avvisar individuella försäkringslösningar som man måste kombinera med någon form av fattigvårdspolitik eller politik av välgörenhetskaraktär för dem som inte själva förmår eller kan ordna sin försörjning under perioder av sjukdom eller arbetslöshet eller av andra skäl.

Grunden för denna generella välfärdspolitik är människors möjlighet och rätt att arbeta. Det är en av politikens viktigaste uppgifter att skapa förutsättningar för detta, men vi kan inte stanna bara vid det. Det handlar också om att skapa system som bär för människor under perioder då de av olika anledningar inte kan finnas på arbetsmarknaden. Det kan handla om sådana saker som att man blir förälder. Då måste vi hitta de lösningar som bär för människor, och de skall vara offentligt finansierade så att de kan omfatta alla.

Det krävs också aktiva åtgärder för att klara dem som inte direkt kan eller förmår återgå till arbetsmarknaden och som behöver rehabiliteringsinsatser eller andra åtgärder. Nu talar jag om grupper som aldrig hörs i den politiska debatten – grupper som har marginaliserats till tystnad.

Den politiska prioriteringen för stora delar av 90-talet har varit att skapa en ekonomi i balans. Vi menar att det nu är dags att skapa ett samhälle i balans, där alla människor ges möjlighet att leva ett gott liv med tillgång till sjukvård, barnomsorg och äldreomsorg av hög kvalitet – detta oavsett inkomst eller social status. Så är inte fallet i dag. Många barn till arbetslösa tvingas lämna sin barnomsorgsplats när mamma eller pappa blir arbetslös. De tvingas lämna sin barngrupp och sina kompisar, och de förstår sällan varför. Ur ett barnperspektiv är det viktigt att se till att alla barn har rätt till barnomsorg om de så önskar – om föräldrarna önskar det.

Stora grupper tvingas leva allt längre på socialbidrag. För vissa grupper har socialbidragen blivit permanent försörjning. Som konsekvens av detta har utbetalningen av socialbidrag ökat från 6 miljarder 1990 till 12 miljarder 1997. Det här är också ett resultat av 90-talets åtstramningspolitik. Det finns stora grupper som har betalat den åtstramningspolitiken med sin välfärd och också med sin möjlighet till en rimlig försörjning. Stora grupper av ungdomar och nyanlända flyktingar får ingen plats på arbetsmarknaden och kommer därför heller inte in i våra generella försäkringssystem. De tvingas leva på marginalen. De tvingas söka socialbidrag.

Det finns andra områden där 90-talets åtstramningspolitik har urholkat välfärden. Så sent som i måndags kunde vi läsa om att få äldreboenden klarar kvaliteten i vården. Man pratar om missförhållanden, brister och övergrepp. Detta redovisades i en rapport från Länsstyrelsen i Stockholm, som hade tittat på äldreboende i Stockholm. Man angav personalbrist som största orsak. Man är helt enkelt underbemannad.

Det finns exempel på äldre som tvingas gå till sängs redan på eftermiddagen på grund av personalens tidsbrist. På ett sjukhem fick de gamla stanna i sängen hela dagen vissa dagar. Det är orimliga villkor för våra äldre.

Enligt min mening är detta ett resultat av att så många tvingas lämna sina viktiga och riktiga jobb i offentlig sektor och tvingas ut i arbetslöshet under perioder av hård ekonomisk åtstramning.

En rad funktionshindrade och andra biståndssökande nekas ibland sina självklara rättigheter. Det finns kommuner som inte verkställer länsrättens domar om rätt till bistånd – inte för att man allmänt obstruerar, utan för att man anser sig sakna ekonomiska resurser. Andra kommuner uppvisar orimliga handläggningstider när det gäller olika ansökningar om bistånd. I värsta fall handlar det om tider upp till ett år.

Denna verklighet gör att det är dags att mobilisera för att återskapa och utveckla en generell välfärdspolitik. Vi menar att det är möjligt. Men då gäller det också att avsätta resurser. Kommuner och landsting har, och kommer att få, pengar. Frågan är om det räcker. Skall vi kunna garantera en rimlig kvalitet t.ex. i äldreomsorgen och skapa möjlighet för kommuner och landsting att återställa personal för att minska underbemanningen och utbrändheten bland personalen kan det komma att behövas mer statliga pengar. Det är också nödvändigt att slopa det skattestopp som ligger på kommuner och landsting. Det innebär att staten tar en del om kommuner och landsting höjer skatten för att kunna finansiera sina verksamheter.

Vi måste också börja diskutera om det krävs statliga normer för att t.ex. garantera en lägsta nivå av bemanning i olika verksamheter, eller om det finns andra redskap för att garantera att de nationella handlingsplaner som riksdagen antar inte bara stannar vid goda honnörsord utan omsätts ute i människors verksamhet.

Det förtjänar också att påpekas – jag har sagt det förr från denna riksdags talarstol, men det förtjänar att upprepas – att olika verksamheter har ett ansvar och behöver utveckla sin pedagogik när det gäller att bemöta klienter, patienter och omsorgstagare. Det vittnar inte minst de många klient- och intresseorganisationer som hör av sig om.

Vi menar att det finns mycket kvar att göra för att utveckla den generella välfärden och nå alla vackra mål som finns redovisade i olika handlingsplaner och måldokument. Vi är helt övertygade om att vägen dit går via generella system. Vi avvisar kategoriskt alla lösningar som går ut på att byta ut den generella välfärden mot individuella lösningar, för vi vet att stora grupper då kommer att bryta igenom, marginaliseras och ställas vid sidan av.

Slutligen, fru talman, vill jag säga att jag tycker att det är glädjande att statsministern har aviserat en utredning i dag. Men i Vänsterpartiet menar vi att vi inte kan avvakta utredningen, utan det gäller att faktiskt vidta de konkreta åtgärderna nu.

Anf. 48 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Ingrid Burman ställer sig på systemens sida. Hon är kanske den här kammarens största systemkramare. För henne är det viktigt att slå vakt om landstingen. För henne är det viktigt att slå vakt om den politiska styrningen. Och vi ser ju vad resultatet blir av det. Det blir växande sjukvårdsköer, och det blir en växande nyfattigdom. Det berörde också Ingrid Burman i sitt anförande.

Sverige är nu fattigast i Norden. Våra barnfamiljer har en köpkraft som ligger i botten i Europa. Detta kan man inte göra någonting åt genom den politik som Ingrid Burman förespråkar. Det är en politik mot tillväxt.

Förutsättningen för att vi skall kunna ha en välfärd är ju att vi har en tillväxt. Då måste man ha en politik som innebär att man får nya riktiga jobb i nya och växande företag. Och där står Ingrid Burman tomhänt.

Sedan talade hon vackert om de utslagna. Hon talade om de handikappade. Före jul visade det sig att Ingrid Burman gick hand i hand med socialdemokraterna, som har urholkat handikappreformen.

Tack, så länge!

Anf. 49 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Det är riktigt att nyfattigdomen har vuxit i Sverige. Den har vuxit bland vissa marginaliserade grupper, bland ensamstående föräldrar, bland nyinkomna invandrare osv.

Det är grupper som vi faktiskt behöver bygga upp rimliga villkor för. Det gör man bäst genom att ha generella välfärdssystem som fångar alla. Vi börjar nu se facit av den motsatta vägen. Vi ser det i Stockholms kommun. Där har man satsat på vissa områden. Men man glömmer bort handikappade, ungdomar och arbetslösa. Och man säger att en skattesänkning kommer att stimulera och göra det bättre för vissa grupper. Det är säkert så, men de grupper som inte får del av skattesänkningen hamnar vid sidan av.

När det gäller tillväxt vet Chris Heister mycket väl att Vänsterpartiet är ett parti som också jobbar med tillväxtmål, men vi är angelägna om att fördela tillväxten, så att den når alla.

Anf. 50 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Man måste förstå vad som är grunden för välfärd, Ingrid Burman. Vi måste först se till att det finns några pengar att fördela. Ingrid Burman står ju tomhänt.

Nyfattigdomen växer. Sverige har halkat efter decennium efter decennium, och Ingrid Burman och hennes parti har inte gjort något för att vända den utvecklingen.

Sedan säger hon att hon vill höja skatten och att hon vill ha mer av offentlig sektor. Dessa problem har ju växt parallellt med att vi har fått allt högre skatter, allt större offentlig sektor och en alltmer reglerad arbetsmarknad. Man måste ta till en annan politik för att man skall kunna få ordning och på det sättet garantera en välfärd för alla.

Det är intressant att se att Ingrid Burman och hennes parti och socialdemokraterna vaknade när det gällde de hemlösa framför allt i Stockholm efter det att den borgerliga majoriteten där, när den kom till makten i höstas, hade fördubblat budgeten. Den borgerliga majoriteten har lagt fram ett ambitiöst program när det gäller att komma åt det allvarliga och omfattande problemet med de hemlösa.

Anf. 51 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Nu har jag blivit citerad på ett sätt som jag inte tror riktigt stämmer. Grunden för välfärden är arbete åt alla. Det vet jag att jag har sagt. Grunden för välfärd är också att vi har ett samhälle som förmår skapa tillväxt. Vänsterpartiet har presenterat många förslag om detta. Men om vi skall ha ett rättvist, jämställt och jämlikt samhälle måste också den tillväxten fördelas på ett rimligt sätt, så att den når alla och inte bara några.

Vi i Vänsterpartiet tycker också att det gäller att ha en politik som håller ihop. Moderaterna har bedrivit en bra handikappolitik i Sveriges riksdag, men när man ser helheten och den politik som genomförs i moderatledda kommuner finner vi att man där skär ned. Där drar man in stödet.

Vi har försökt påverka och utforma handikappolitiken så att det finns en helhet. Därför har vi också i Sveriges riksdag i höst antagit vissa reformer på det området.

Anf. 52 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Vad innebär välfärd? Är det aktiemarknadens aktörer som sätter välfärden på pränt genom kursuppgångar och störtstyckningar på marknaden? Innehåller euron mer välfärd än den svenska kronan? Ett är säkert; det är inte ett välfärdsmått att regeringen låter föräldrar till barn med funktionshinder vänta mellan ett och två år på besked om vårdbidrag och assistansersättning. Vi kristdemokrater vill direkt föra 300 miljoner till detta. Det är inte välfärd att 750 000 människor under 1997 måste leva på socialbidrag. Välfärd är en nationell folkhälsa. Ingen skall behöva uppleva att vara Svarte Petter i välfärdsspelet och gå vilse i superdepartementslabyrinten.

Välfärd innebär att den enskilda människan sätts i centrum. Det handlar om varje människas lika och unika människovärde. Det må vara att man erbjuder alla en meningsfull utbildning eller ett meningsfullt arbete, att man inte tillåter att våra familjejordbruk försvinner; de måste finnas kvar. Det må vara att man fullföljer FN:s barnkonvention och FN:s standardregler för personer med funktionshinder. Det största hotet mot den svenska välfärden är när våra företag tillåts flytta ut ur landet, när underleverantörerna inte längre blir intressanta och när den svenska företagssamheten inte tas till vara. Detta sker samtidigt som massarbetslösheten kostar 150 miljarder kronor plus förlorad självkänsla och framtidstro. Välfärd är att familjen erkänns som samhällets viktiga byggsten, också för att den ekonomiska utvecklingen skall bli långsiktigt positiv. Därför är det tragiskt, ja nonchalant, att statsministern i regeringsförklaringen inte nämner familjen.

Jag skulle genom socialminister Lars Engqvist vilja hälsa statsministern följande:

Välfärd byggs inte, herr statsminister, genom att man tillsätter superdepartement och tror på tillväxt, om inte ledningen fungerar och folk springer runt som skällade rättor utan att känna till sina mål eller arbetsuppgifter. Välfärd, herr statsminister, byggs inte genom att man faller i armarna på Vänstern och trotsar valvindarna och svenska folket. Välfärd, herr statsminister, byggs inte genom att man byter ut ministrar som vi bytte filmstjärnor när jag gick i skolan. Välfärd byggs i hemmet i samtalen runt köksbordet, i en skola som ges möjligheter och arbetsro, med ett arbete som känns meningsfullt, med ett trygghetssystem värt namnet, med en äldreomsorg med värdighetsgaranti och med en sjukvård som ger tillit.

Ett lands välfärd bygger på en god etik. Den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism är grunden för vår välfärd. Den kristdemokratiska välfärdsmodellen vilar på tre fundament: en stark

ideell sektor, en offentlig sektor som stöd för individen och inte minst en väl fungerande privat sektor.

Kristdemokraternas konkreta politik och vår budgets tio välfärdsbud har en prislapp med sig.

Välfärdsbud nummer ett: ett så bra företagsklimat att landets företagare vågar satsa och nyanställa. Utöver inkomstskattesänkningar och strukturella reformer föreslår vi satsningar på ca 28 miljarder kronor under den kommande treårsperioden.

Välfärdsbud nummer två: mer tid för barn och gamla. Ett vårdnadsbidrag för barn mellan ett och tre år införs med 3 640 kr per månad, bostadsbidraget förstärks med 1 miljard. Kommunerna får mera i kassakisttan så att de kan satsa på vård och omvårdnad.

Välfärdsbud nummer tre: höjda och trygga pensioner. Pensionstillskottet höjs med 200 kr per månad och änkepensionerna återställs. Dagens socialförsäkringssystem är inte tillräckligt robust för att skapa ekonomisk trygghet.

Välfärdsbud nummer fyra: värdig vård utan köer. Det var allas valbudskap. Nu föreslår vi 1,8 miljarder kronor utöver regeringens förslag under de kommande åren för vården och skolan. Man skryter ibland med att Sverige, som inga andra länder, har klarat av att minska andelen av bruttonationalprodukten till sjukvård. Då måste frågan ställas: På vems bekostnad? Samtidigt som kommuner och landsting nu börjar redovisa sina lokala hälsobokslut, ta fram mallar för hälsokonsekvensbedömningar och diskutera hälsoverktyg söker inte ungdomarna omvårdnads- och vårdutbildningar.

Kristdemokraterna vill skapa 20 000 nya vårdplatser de kommande åren. Vi vill också att man skall diskutera från golvet hur sjukvården skall ske. Jag har ett bra exempel som jag tänker dela ut så småningom. Det gäller projektet "Med skaraborgaren i centrum". Där sägs just att: "Det politiska uppdragets viktigaste uppgift är att vara allmänhetens företrädare. Detta kräver ett politiskt arbetssätt som erbjuder en öppen dialog om vården mellan politiker och invånare." Då tror jag att vi skulle slippa begreppet klinikfärdiga.

Välfärdsbud nummer fem: fler lärare i grundskolan. 20 % neddragningar i skolan har drabbat grundskolan hårt. Jag tycker att det är fel av regeringen att använda Skolverket som sin förlängda arm för att gå ut och pricka hårt arbetande rektorer och piska upp en negativ stämning bland folk mot rektorer. Det måste ju vara den kommunala ledningen och skolplanen som skall angripas, inte rektorer som arbetar 70 timmar i veckan.

Välfärdsbud nummer sex: en skattepolitik där alla får behålla mer av sin lön. Grundavdraget höjs successivt. År 2000 är skattelättnaden för alla inkomsttagare uppe i ca 310 kr per månad. Att få behålla en större del av sin lön bryter bidragsberoendet och vi kan klara att vara mer generösa med socialbidragen.

Välfärdsbud nummer sju: sänkt skatt på boende. I dag kan endast 60 % av antalet hushåll med hemmavarande barn ge varje barn ett eget rum. Boendekostnaderna mätt som andel av hushållens disponibla inkomster är ca 30 %.

Välfärdsbud nummer åtta: ett återupprättat rättsväsende. 1997 polisanmälades ca 1 700 våldtäkter, varav 77 % betraktades som fullbordade.

Var finns domarna? Jag får svar i en interpellationsdebatt på tisdag. Rättsväsendet får av oss ett tillskott på 380 miljoner kronor.

Välfärdsbud nummer nio: en ökad miljöstatsning och bättre villkor för jordbruket. Jordbruket måste få konkurrera på lika villkor. Sedan har vi allergisanering av inomhusmiljön som direkt skall tillföras 200 miljoner kronor. En nyligen framlagd rapport från 220 skolor visade på ett stort antal inomhusmiljöproblem som innebär hot mot elevernas hälsa och därmed välfärd.

Välfärdsbud nummer tio: jordens fattigaste. De måste ges bättre utvecklingsmöjligheter. Vi vill ha 1,7 miljarder kronors höjning.

Jag skulle nu kunna tala länge om rapporten *Liv till åren* som bl.a. Folkhälsoinstitutet och Bengt Wrånner har varit med om att ta fram. Den hade jag egentligen velat ge Göran Persson på 50-årsdagen. *Liv till åren* visar hur livet kan bli rikt också när man kommer vidare efter ytterligare 15 år och passerar 65. Men jag hinner inte det, för jag känner att jag vill använda min återstående tid till att rikta mig direkt till socialminister Lars Engqvist.

Det handlar om en viktig samverkan mellan försäkringskassa och vård med gemensamma mål och en gemensam ekonomisk pott. Det är en finansiell samverkan som har varit mycket framgångsrik som kallas FINSAM. Det beslut som riksdagen har fattat på grund av regeringens proposition ger bara möjlighet att medge försäkringskassorna en något friare anslagsanvändning inom begränsade ekonomiska ramar. Skall vi förändra i framtiden så måste riksdagsbeslutet ge nödvändiga redskap så att vi kan förvalta de här betydande beloppen. Sjukvården skulle kunna tillföras 3 miljarder kronor och Västra Götaland 500 miljoner kronor utan extra samhällsinsatser.

Anf. 53 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Ulla-Britt Hagström om välfärds-traditionen. Hon talar väldigt negativt om den svenska modellen. Det är mest dåligt allting. Och hon pratar ganska fint om den idé som utgår från familj och välgörenhet med ideella organisationer.

Men titta på den svenska modellen, graden av jämställdhet mellan män och kvinnor och bristen på stora fattigdomsproblem. Titta på de äldre. Far till Tyskland, far till Italien. Låt oss nu ta en rejäl diskussion om detta!

Varför tala så illa om den svenska traditionen, byggd på en välfärds-stat, en stark kommunal aktivitet för välfärd och facklig jämlikhetspolitik? Och varför hylla de system som jag tycker har lett till mycket stora klyftor och mycket stor osjälvständighet för framför allt kvinnor som är bundna till sin karl i familjen och som inte har sin självständiga försörjningsmöjlighet? Hur ser kd egentligen på de här två traditionerna?

Anf. 54 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att Hans Andersson har missuppfattat mig. Jag talar ju om tre fundament i den svenska välfärdspolitiken – den ideella sektorn, den privata sektorn och den offentliga sektorn – som skall stärka individen. Där tror jag att vi är överens. Dessutom tillför vi ju denna offentliga sektor 1,8 miljarder kronor mer än vad regeringen och Vänsterpartiet gör. Så det kan jag inte riktigt förstå.

Sedan är det faktiskt inte så – jag lyssnade till ett intressant skattesamtal i morse – att bara för att den offentliga sektorn finns har kvinnorna det mycket bättre på arbetsmarknaden. Det hinner jag dock inte ta upp just nu. Kvinnorna vill finnas inom den privata sektorn *och* den offentliga.

Anf. 55 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Vi har mycket stora problem, och de har delvis förvärrats på slutet. Kristdemokraternas budgetpolitik hinner jag inte kritisera nu. Det gjorde jag före jul. Det är mycket luft i den ballongen.

Ni talar i själva verket för skattesänkning. Ni talar för ökat utrymme för marknadskrafterna och minskat utrymme för demokratin. Men det jag egentligen ville åt är just den hyllning, som ni trots allt kommer tillbaka till i varje anförande, av de länder i Europa som har lyckats oerhört mycket sämre med en välfärd som sprids till hela folket och som har skapat oerhörda fattigdomsproblem – för att inte tala om jämställdhetsproblem. Kvinnan är väldigt ofta till för att serva mannen, som i bästa fall går till jobb, att serva barnen och att serva de gamla. Det gäller t.o.m. i ett land som Tyskland. Ta en rejäl titt på den kristdemokratiska välfärdsmodellen så skall vi ta en rejäl debatt sedan, Ulla-Britt Hagström. Jag är ganska säker på vem som vinner den.

Anf. 56 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag tar gärna en debatt med Hans Andersson. Jag kan inte tänka mig att vi över huvud taget har en luftballong. Snarare är det Hans Anderssons luftballong som snart spricker i armarna på Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Jag har heller inte hyllat ett land utanför Sverige, t.ex. USA, i den här debatten. Jag skulle kunna göra det givetvis, men jag har inte riktigt tid nu. Men om företagen försvinner från vårt land och om vi inte har kreativa möjligheter att få fram resurser, då finns det heller inga pengar till den offentliga sektorn.

Anf. 57 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Inom Centerpartiet har vi valt att ta upp olika frågor i den här allmänpolitiska debatten. På min lott har det fallit att ta upp förslaget om grundtrygghet för alla samhällsmedborgare. Sedan kommer andra som finns med i debatten längre fram att lyfta upp olika frågor som sjukvård, vårt barnkonto och andra viktiga frågor inom välfärdsområdet.

Vårt samhälle står inför stora utmaningar, inte minst inom det sociala området. Vi i Centerpartiet anser att det är mycket viktigt att vi nu formar ett hållbart samhälle med en grundtrygghet för alla medborgare. Vi lever i en föränderlig tid, där fler och fler människor känner sig otrygga och vilsna. Människor litat inte på att trygghetssystemen skall fungera i framtiden. Grunden för misstron mot de offentliga systemen bottnar i alla de förändringar som skett under senare år och i känslan av att man inte får del av välfärden.

Många av förändringarna har varit nödvändiga. Inom sjukförsäkringen har det t.ex. tidigare ibland varit mer lönsamt att vara sjuk än att arbeta. Det skall hela tiden vara ett system som stimulerar till arbete.

Endast ett samhälle där människor känner trygghet och tillit till sin förmåga att utveckla sina liv kan bli hållbart. En god välfärd uppnås bäst i ett samhälle där alla har meningsfulla uppgifter och där alla behövs. Detta samhälle vill vi i Centerpartiet vara med om att forma.

Under senare år har vi upplevt stora brister i vår välfärdspolitik, inte minst inom socialförsäkringsområdet. De sociala försäkringssystemen, som i princip enbart bygger på att man har ett arbete, räcker inte till och omfattar inte alla. Många människor är i stället hänvisade till behovsprövade bidrag. Dessa orättvisor märks extra tydligt i tider med hög arbetslöshet.

En ersättning baserad på inkomstbortfallsprincipen som huvudprincip i den statliga välfärdspolitiken medför att staten ger olika mycket trygghet. Man ger mest till den som redan har mest och inget till den som inte kunnat eller hunnit kvalificera sig för socialförsäkringen. När trygghetssystemen utgår från den enskildes anställningsförhållanden kan konsekvenserna bli att den som inte lyckas ta sig in på arbetsmarknaden också hamnar utanför den generella tryggheten.

Att på detta sätt utestänga stora grupper från den generella tryggheten är djupt orättvist.

Under 1997 fick närmare 750 000 personer i Sverige socialbidrag. Tre kvarts miljoner människor har inte möjlighet att klara sin egen försörjning utan nödgas besöka socialkontoret för att där granskas huruvida det finns möjligheter till hjälp med försörjningsstöd. Närmare var femte 20–24-åring fick socialbidrag under samma år.

Det som förenar flera av socialbidragstagarna är att de inte har eller har haft ett arbete. Många har inte möjlighet att kvalificera sig till socialförsäkringssystemen. Det visar också att alltfler tvingas att under allt längre tid leva på socialbidrag. Under 1990-talet har antalet hushåll som haft bidrag under 10–12 månader nästan tredubblats. Nästan 100 000 hushåll har långvarigt socialbidrag. Detta har skett samtidigt som kraven för att få socialbidrag kraftigt har skärpts.

Kommunerna har fått ta ett större ansvar för medborgarnas ekonomiska trygghet. Det är ett hot mot kommunernas övriga verksamhet som vård, omsorg och skola.

Centerpartiet står inte bakom en riksnorm för socialbidragen. Vår främsta kritik riktar sig mot att det befäster ett system med behovsprövade bidrag. Människors ekonomiska situation och övriga levnadsförhållanden granskas i detalj. Dessutom innebär riksnormen att det är staten som beslutar om storleken på riksnormen medan kommunerna får betala.

Jag har en fråga till socialminister Lars Engqvist. Är det inte nu läge att slopa riksnormen och i stället införa en grundpenning utan individuell prövning? Är det inte dags att låta socialkontoren återgå till sin ursprungliga uppgift att vara samhällets yttersta skyddsnet och låta det normala försörjningsstödet vara en statlig angelägenhet i stället?

Välfärdssystemen skall utformas så att de blir långsiktigt hållbara. Ett trygghetssystem skall vara robust, lättöverskådligt och det får inte finnas risk för att det blir så omfattande att statens och kommunernas centrala uppgifter trängs undan.

Ett nytt välfärdssystem måste bygga på nya tiders förutsättningar. Alltfler människor väljer att starta eget, vara egenföretagare, vara uppdragstagare eller att ha flera anställda. Alla personer skall vara lika kvali-

ficerade till den grundläggande tryggheten. Det går inte att bygga ett nytt trygghetssystem på förhållandet arbetsgivare-löntagare.

Centerpartiet har föreslagit en ny arbetslivs- och ohälsorelaterad försäkring. Det skall vara en allmänförsäkring som skall täcka oväntat inkomstbortfall under de förvärsaktiva åren. Det skall vara ett nytt trygghetssystem som skall ge grundtrygghet åt var och en strax över socialbidragsnormen – en garantidel.

Därutöver skall det finnas en inkomstrelaterad del vars storlek är baserad på den inkomst man har som företagare eller anställd. Den bör ge 80 % i ersättning vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsskada och förtidspension. I den här försäkringen skall arbetslinjen hela tiden stärkas. Principen skall vara att arbete alltid skall löna sig mer än bidrag.

Den som efter upprepade erbjudanden inte är beredd att ta anvisat arbete skall kunna utförsäkras. Den som däremot utan egen förskyllan står utanför arbetsmarknaden, t.ex. den som är sjuk eller på annat sätt är tillfälligt eller långvarigt oförmögen att försörja sig, skall omfattas av det generella systemet.

Med Centerpartiets välfärdspolitik, byggd på grundtrygghetsprincipen, skapas en i verklig mening generell välfärd genom den ekonomiska tryggheten. Det innebär att betydande grupper av människor som i dag uppbär behovsprövade socialbidrag i stället får del av den generella grundtryggheten.

Anf. 58 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Rubriken på den här debatten är välfärdspolitik. Jag tycker att det alltför ofta bara blir en sorts materialistisk diskussion om bidrag och den offentliga sektorns storlek.

För mig handlar välfärden så otroligt mycket om att människor skall kunna bestämma själva. Man skall ha makt över sin egen vardag och kunna bestämma över sitt eget liv. Då blir ju den viktigaste välfärdsfrågan att ha jobb och egna pengar. Pengar kan också betraktas som något materiellt, men det handlar framför allt om att kunna vara den som styr och ställer i sitt eget liv. Det handlar om att man inte skall vara beroende av någon överhets beslut.

Vår liberala vision om jobb handlar just om individens frihet och individens makt över sin egen tillvaro. För att den här friheten och makten över den egna tillvaron inte bara skall bli någonting krasst, som vi alltid anklagas för, och bara gälla de friska och starka krävs det, för att många människor skall få del av detta, gemensamt betalda insatser för att kunna skapa frihet.

Friheten för en handikappad ungdom kan ju just vara att få en personlig assistent. För att en handikappad ung människa skall kunna gå på bio, kunna gå till jobbet och kunna träffa kompisar som alla andra krävs det en personlig assistent.

För att friheten och makten över vardagen skall kunna gälla för en lågutbildad, invandrad kvinna som vill kunna ge sina barn en bättre framtid än vad hon själv har kunnat skapa sig handlar det om att det finns en skola – och kanske t.o.m. att hon får välja skola för sina barn – som kan ge den bästa utbildningen med läxstöd, satsning på svenska och bra utbildning i baskunskaper och att hennes barn får gå i förskolan.

För den arbetslösa småbarnsmamman kan ju friheten och makten handla om att hon har barntillsyn för barnen och att barnen får gå i en bra pedagogisk förskola. Om hon är utan jobb får barnen inte gå i förskolan, och om barnen inte går i förskolan får hon inget jobb.

För en äldre människa kan frihet och makt handla om att färdtjänsten skall komma på utsatt tid så att man själv kan passa den läkartid man har fått. Frihet och makt kan handla om att både gamla människor och deras anhöriga kan sova gott i vetskap om att hemvården faktiskt kommer på morgonen.

Frihet och makt kräver därför välfärdstjänster. Vi i Folkpartiet vill självfallet att detta skall bli bättre. Det kräver fler skattebetalare och det kräver att kommun, landsting och stat, som har ansvar för detta, väljer att jobba med de riktigt viktiga sakerna – att man gör saker rätt och att man gör rätt saker.

Socialdemokraterna valde att ägna den mesta delen av valrörelsens diskussion om de här frågorna åt att tala om mer statsbidrag. Vi stöder dessa extra pengar på grund av det som jag nämnde tidigare, nämligen att det fattas skattebetalare och att man inte alltid gör de rätta sakerna. Både vi och människor runtomkring oss ser att mer statsbidrag inte räcker. Det krävs mycket mer.

För att de människor som för sin frihet och makt i vardagen ytterst är beroende av de offentligt betalda välfärdstjänsterna, t.ex. förtidspensionärer, vårdbehövande i alla åldrar, gamla människor och handikappade, säkert och tryggt skall veta att vi har råd med detta, att detta är något som finns för dem och att de inte behöver oro sig för detta, behöver vi en stark ekonomi. Men vi behöver också en stark vilja.

Bengt Westerberg talade om att det behövs starka nypor i den ekonomiska politiken för att kunna försvara mjuka värden. Det kan också uttryckas så att för att kunna sköta välfärden måste vi vårda de välståndsbildande krafterna.

Jag upprörs mycket över att människor är fattiga. Jag upprörs nästan ännu mer över att människor som är fattiga också sitter fast i fattigdomsfällor och av system som vi har byggt upp hindras att ta sig ur sin fattigdom. Det gör mig nästan ingenting att folk är rika, men det gör mig oerhört mycket att folk är fattiga och sitter fast i fattigdomsfällor. Jag vill bo i ett land där människor kan bestämma själva, där människor så långt det är möjligt får samma förutsättningar men där de faktiskt får möjlighet att välja att använda det på olika sätt och får göra olika saker. Då måste vi framför allt få ett öppet Sverige, ett Sverige där vi öppnar den nya arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden är ogästvänlig mot människor. Ungdomar, invandrare, människor med utländsk bakgrund sedan många generationer ibland, och lågutbildade släpps inte in. Det utanförskapet ombildas till vanmakt.

Fru talman! Den andra sidan av det här utanförskapet är att vi får färre skattebetalare och att de som är skattebetalare får mer att betala. Arbete har blivit så dyrt att vi inte har råd att använda varandra. Vi människor har gjort oss själva för dyra för varandra. Människan skall ju skapa system till sin hjälp, system som skall vara redskap. Nu har systemen i stället blivit människans fiender. De har blivit hinder. Då skall vi ändra på systemen. Systemen är till för människorna, inte tvärtom. Där-

för tycker jag att det är otroligt viktigt att vi sänker skatten på arbete, att vi reformerar arbetsmarknaden så att vi kan släppa in de utestängda.

Fru talman! Jag har just kommit tillbaka från en föräldraledighet. Det är underbart att få tillbringa en tid, med ekonomin nästan opåverkad, med att enbart vara mamma. Samtidigt har min mellandotter haft sin pedagogiska förskola som hon älskar, och min son har kunnat delta i verksamheten på fritis, som hela tiden följer upp och arbetar i samklang med skolarbetet. Varför kunde det här ske? Jo, därför att jag hade ett jobb innan att vara ledig ifrån. Därför får mina barn den förutsättningen. Det är en skarp kontrast att se det moderna klassamhället. Där skiljer man inte på arbetare och kapitalägare eller arbetare och tjänstemän, utan där skiljer man på arbetare och arbetslösa. Arbetslöshetens utanförskap förs vidare till barnen. Samtidigt som jag har kunnat glädjas åt mina barns situation har jag känt skammen att andra barn inte får vara med när fritis åker på utflykt och tittar på det man har talat om på lektionen. Jag kan känna vreden över att andra barn inte får den skolförberedelse och den pedagogik som mina barn får därför att deras föräldrar inte platsar på arbetsmarknaden.

Rubriken på den här debatten är *Välfärdsfrågor*. Det handlar om så otroligt mycket mer än om pengar, bidrag och offentlig sektor. Det handlar om att låta folk få bestämma över sitt eget liv, att göra makt över vardagen till någonting vardagligt och inte särskilt märkvärdigt. Det handlar om att jobb och egen försörjning, inte minst för kvinnor, skall bli någonting självklart.

Fru talman! Man pratar om ekonomiskt oberoende. Det intressanta är att det betyder två helt olika saker beroende på om det är män eller kvinnor. Ekonomiskt oberoende män är oberoende av arbete. Ekonomiskt oberoende kvinnor är sådana som inte är beroende av en man utan kan klara sig själva.

Jag blev ganska illa berörd när jag i morse blev påmind om att när Göran Persson talar om välfärd talar han om den i termer av att lillgrabben kan få en ny cykel och mamman kan få en ny vinterkappa. Jag kan tala om att mamman vill ha ett jobb, en rättvis lön och bestämma själv vad hon skall köpa för sina pengar. Vi behöver inte mer av överhet, omhändertagande, projekt och klienttänkande. Vad vi behöver mer av är rivna hinder, tilltro och fler möjligheter. Då får vi ett samhälle med välfärd.

Anf. 59 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag gillar det Karin Pilsäter säger om att det inte bara handlar om pengar. Välfärd handlar mycket om frihet. Då skall man riva hinder, säger hon. Men många hinder på t.ex. en fri marknad är ägnade att skapa trygghet för människor.

Karin Pilsäter säger att människor inte släpps in – unga och invandrare. Nej, under de senaste åren är det korttidsjobb, deltidsjobb, lågavlönade jobb som ofta inte uppfyller ett minimum av trygghet som går till ungdomar, invandrare och framför allt unga kvinnor. Varför är ni i Folkpartiet, som tidigare lade en så stor vikt vid ordning och reda och system som stärkte arbetslinjen och rättvisan, och också hade en relation till facket, emot att ha ordnade förhållanden? Varför vill ni enbart riva ned

allt annat än det som är fri marknad? Karin Pilsäter vet ganska väl vilka det gynnar och inte gynnar.

Jag tycker mycket om och ställer upp på ambitionen i det Karin Pilsäter säger, jag gillar det. Men de lösningar som hon förordar är inte roliga att höra.

Anf. 60 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Under föregående år minskade antalet människor som försörjde sig som egenföretagare med 1 200 personer. Det är en siffra på att villkoren för dem som skapar välståndet inte är tillräckligt bra i det här landet.

När jag talar om att riva hinder handlar det om att riva sådana hinder som hindrar människor från att kunna komma in på arbetsmarknaden och från att kunna vara med och försörja sig själva. De nya jobb som skapas är ofta på det sättet en spegel av att systemen håller människor utanför. Arbetsgivare, inte minst kommuner och landsting, är väldigt stora nyttjare av det här med vikariat och utanförskap. För dem som står utanför finns det ingenting därför att regelverket håller människor utanför snarare än innanför. Systemen är inte till för att leva sitt eget liv, utan verkligheten förändras. Då måste vi vara beredda att förändra regelverk och annat så att det tjänar människan. Jag kan ta ett mycket konkret exempel.

Jag förordar en ny modern arbetstidslag som gör det möjligt för folk att hitta mycket bättre lösningar i balans med arbetsgivare och arbetstagarer, i stället för att ha det som nu att man antingen är inne i ett stelt system eller man står helt utanför. Jag kan räkna upp exempel på område efter område.

Anf. 61 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det är tur att replikomgången räddar Karin Pilsäter. Jag tror inte att det blir så lätt att räkna upp dem. Jag har nämligen följt Folkpartiets politik under senare år. Jag tycker att ni avlägsnar er från realiteten. Realiteten är att alltför, just de grupper som Karin Pilsäter nämnde, tappar i välfärd och blir allt otryggare.

Jag delar uppfattningen att vi inte skall ha rigida system som håller folk ute. Vi har i dag system som får mindre och mindre inverkan på arbetsmarknaden, och marknaden verkar alltmer fritt. Det leder till allt större otrygghet. Det leder till allt större lönediskriminering. När vi tar initiativ till att i positiv anda understödja jämställdhets- och jämlikhetsåtgärder och hävda arbetslinjen och bekämpa lönediskrimineringen är det väldigt svårt att få Folkpartiet med hela vägen, även om ni i princip talar om de liberala principerna. Det räcker inte, Karin Pilsäter.

Anf. 62 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Hans Andersson tror kanske att de förslag som Vänsterpartiet förordar och ibland får igenom gynnar jämlikhet och gör att folk får bättre villkor. Men vi ser att löneskillnaderna mellan kvinnor och män ökar med er politik. Med er politik ökar otryggheten på arbetsmarknaden, framför allt för många stora kvinnogrupper.

Det finns otaliga undersökningar som visar bl.a. att kvinnor som jobbar inom privata alternativ inom den offentligt finansierade välfärdssektorn både har bättre betalt och trivs bättre på jobbet. Det tycker jag är en

bra trygghetsreform som är bättre både för dem som nyttjar tjänsterna och för dem som jobbar där.

De som biter sig fast i systemen i sig och tror att höga murar kan hålla människor kvar på en arbetsmarknad som inte fungerar är fel ute. Vad vi behöver göra är att skapa en arbetsmarknad där så många människor som möjligt kan finna ett jobb och en födkrok och kan vara med och betala skatt så att de som verkligen behöver de offentligt betalda tjänsterna och servicen kan känna sig riktigt säkra på att det här fungerar.

Anf. 63 PER LAGER (mp):

Fru talman! Det behövs en solidarisk världsordning och en rättvis resursfördelning om livet skall ha en chans på det här klotet. Det behövs respekt för allt levande och framför allt förståelse för de icke förhandlingsbara gränser som naturen sätter. Det behövs en stark solidaritet med alla människor i världen och med framtidens generationer. Detta handlar solidarisk välfärd och mitt anförande om.

Självklart måste vi börja här hemma med att skapa arbeten, sänka arbetstiden och genomföra en grön skatteväxling, förbättra vården, skolan och omsorgen samt minska de ekonomiska och sociala klyftorna och skapa rättvisa för inte minst de nya svenskarna. Men perspektivet, fru talman, måste vidgas. Vi måste höja blicken över nationsgränsen, över den växande EU-muren och våga se den fattiga befolkningen på jorden i ögonen, dem som flyr för sina liv från svält och dem som inte orkar.

Vi lever på gräddhyllan i världen. Det är vi som har resurserna, tekniken, och det är vi som har råd. Det är vi som måste sträcka ut den hjälpande handen. Det är vi som måste avstå i rättvisans namn.

Vi har snärjt in oss i tron att allt kan värderas i pengar och att ett ständigt ökat konsumerande är eftersträvansvärt när det i stället på lite längre sikt är förödande för överlevandet, även för oss själva.

Hushållningen av våra gemensamma resurser har exploderat, naturens gränser ignoreras och obalansen i världen är i det närmaste total när det gäller tillgång och efterfrågan på livsmedel och livsviktiga förnödenheter. Vi är helt enkelt tvingade att återfinna balansen.

En ständig ekonomisk tillväxt är inte möjlig. Inte ens en grön tillväxt, som vi i Miljöpartiet förordar, är gränslös. De förnybara resurserna kräver stram hushållning för att räcka till för alla, och det gäller de ändliga resurserna i än högre grad.

Vad vi borde eftersträva är en dynamisk balans mellan oss och alla organismer på jorden där vi varsamt kan nyttja de förnybara resurserna och skapa en rättvis fördelning, så att alla ges möjlighet till ett värdigt liv. Livet är ju till för allt levande, det är inte bara till för oss människor.

1,3 miljarder av jordens befolkning lever i dag i extrem fattigdom. Drygt 26 miljoner dör enbart av fattigdom varje år varav de flesta är barn. Livsmedelssituationen för dessa medmänniskor är sedan länge ohållbar, och den blir bara värre. Vattensituationen är katastrofal i deras regioner liksom den pågående miljöförstörelsen.

Det undgår väl ingen att vi har försatt oss själva i ett kemiskt fullskalleexperiment som infiltrerar hela livscykeln och drabbar allt levande. De fattiga drabbas värst och barnen drabbas först. Marknaden tar givetvis inga ekologiska och sociala hänsyn. Till detta måste vi förhålla oss i våra dagliga diskussioner här och nu i alla beslut och vid alla eko-

nomiska överväganden. Vi kan inte låtsas om att vi inte är en del av detta.

Vad som behövs är något av en mental revolution, en kulturell och sociekoologisk synvända som kan lyfta oss ur och bort från snäva och inskränkta perspektiv. Det är dags att sätta globala överlevnadsetiska hänsyn på den nationella dagordningen och diskutera nödvändiga begränsningar i produktion och konsumtion. Det är dags att konkretisera ett rättvist miljöutrymme, dvs. det resursutrymme som vi kan ge oss rätt att ta i förhållande till den övriga världen och utan att det sker på andras och framtidens bekostnad.

Jag föreslår att regeringens nytillsatta tillväxt- och miljögrupp definierar det rättvisa miljöutrymmet och använder det som kontroll och avstämningsvärde i arbetet för en grön tillväxt.

På det internationella planet borde vi initiera att år 2000 blir den rättvisa resursfördelningens år och sedan aktivt driva på arbetet med en solidarisk sanering eller avskrivning av de fattiga ländernas skulder. FN uppskattar att en generell sådan avskrivning skulle rädda cirka sju miljoner barns liv om året. Är inte detta anledning nog? frågar jag mig.

I dag är biståndet, u-hjälpen, genom olika avtal ofta i slutändan i stället en nettoöverföring från biståndstagare till biståndsgivare, alltså ett slags i-hjälp. Detta är givetvis oacceptabelt. Vår solidariska resursöverföring för att öka balansen måste bygga på lokal och regional självförtroende och självförsörjning i u-länderna, alltså hjälp till självhjälp. I detta sammanhang ter sig Sveriges biståndsmål som oerhört futtigt, ja, som en välgörenhetsskärv. Det behövs solidariska krafttag och en internationell överenskommelse av en helt annan dignitet.

Av de 75–100 miljarder dollar som årligen satsas på u-ländernas energinvesteringar handlar långt över 90 % om fossil energi. Detta är fullständigt horribelt med tanke på de kunskaper som vi har om växthuseffekten och om den giftiga livsmiljö som olja, fossil och gas skapar. Samtidigt uppgår stödet till miljövänlig energiproduktion bara till 200–300 miljoner dollar.

Fru talman! Det behövs en global synvända, ett skifte av grundläggande tankemönster framför allt bland världens makthavare inför det nya årtusendet. Vi här i Sverige med vår teknik, med vår forskning och våra möjligheter kan gå i första ledet och driva resursfördelningsfrågan som den viktigaste frågan i FN. Vi måste hjälpa till med s.k. teknikhopp, dvs. att komma förbi de dåliga teknikstegen, våra egna misstag, och förmedla den återerövrade insikten om långsiktig social och ekologisk hållbarhet. Jag tror att det är den chans som vi måste ta för att undvika just en global ekologisk kollaps.

I Sverige förbrukar vi upp till tio gånger mer än vad som är ett rimligt, rättvist miljöutrymme. Det finns ingen anledning för oss att vara särskilt stolta. Också vi överskrider ständigt gränserna för vad naturen och framtiden tål.

Jag anser därför att det är dags att förstärka det nationella Agenda 21-arbetet med en permanent konsument- och livsstilskommitté, som identifierar misstagen och som kan ge utvecklingsmöjligheter inom såväl de nationella som de internationella sociala och ekologiska gränserna, de gränser som vi i mångt och mycket har blivit blinda för, och att inspirera

oss att ta ett ökat personligt ansvar, ett större engagemang och visa ökad solidaritet.

Vi måste utveckla kretsloppssamhället, den miljövänliga tekniken och inrikta oss på förnybara energikällor för att successivt och snarast påbörja avvecklingen av den livsfarliga kärnkraften och minimera uttaget av farliga metaller och fossil energi ur jordskorpan.

Vi måste hejda den sanslösa konsumtionen och besinna den livsstil som vi har utvecklat här i västvärlden. Vi måste helt enkelt höja blicken och se effekterna och ta ett större ansvar.

Fru talman! Välfärd handlar i stor utsträckning om hur barnen har det här hemma och ute i världen. Det är barnen som alltid råkar värst ut. Det är barnen som råkar ut för kemikalierna, allergierna, de obotliga sjukdomarna, krigen, ovärdigheten och svälten. Och det lilla barnet är som den känsligaste kompassnål. Nålen kanske darrar, men vart den pekar går det inte att ta miste på.

För att stärka arbetet för en solidarisk välfärd anser jag att man i skolan från första till sista studieåret bör ha ett övergripande och obligatoriskt ämne om livet – låt oss kalla det för livet på jorden – som handlar om grundläggande livskunskap, alltifrån den mest basala och praktiska överlevnadskunskap till individuell personlig utveckling, våra behov, balansen i naturen, om kretsloppet och global solidaritet, dvs. om livets hela spektrum. I grunden handlar vår närvaro här på jorden om att överleva och just därför samsas om och hushålla med de gemensamma resurserna.

Fru talman! Till sist: Varför inte låta idén om det gröna och rättvisa folkhemmet bli starten för något större, för en verklig solidaritet med hela världen nu och i framtiden? Den frågan skickar jag vidare till socialministern.

Anf. 64 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag blir mörkrädd när jag hör Per Lager i talarstolen. Han tror att välfärd är någon form av nollsummespel, att någon måste bli fattigare för att någon annan skall få det bättre.

Vi ser och kan lära av historien att i de länder där man har valt marknadsekonomi och där man inser betydelsen av en god ekonomisk tillväxt får folkflertalet det bättre.

Men det är klart att Miljöpartiet förespråkar en politik som är emot tillväxt, så egentligen är kanske Per Lagers anförande väldigt logiskt.

Låt mig bara ge ett kort exempel för att förklara för Per Lager vad tillväxt betyder.

En 22-årig sjuksköterska tjänar i dag knappt 15 000 kr i månaden. Hade vi i Sverige haft en normal tillväxt på 3–4 % skulle hon om 20 år ha dubbelt så mycket i månadslön. Fråga hennes arbetskamrat i 40-årsåldern vad det skulle innebära att ha 30 000 kr i månadslön i stället för de förtiga 17 000 kr som hon har i dag!

Anf. 65 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Vad jag talar om är att vi skall höja blicken utöver nationsgränserna och se hela jordklotet, se till det behov som vi har av att balansera resurserna i världen. Det är ett helt annat perspektiv. I slutän-

dan är detta ett nollsummespel. Det går nämligen inte att ha en tillväxt utöver de gränser som naturen sätter.

Men här hemma, Chris Heister, handlar det givetvis också om rättvisa. Den utjämning som bör ske av de ekonomiska resurserna går just i den riktning som bl.a. Chris Heister nämner. De lågavlönade är för lågt avlönade och de högavlönade är för högt avlönade. Det finns ingen rättvisa när det gäller lönerna i Sverige.

Anf. 66 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Med det synsätt som Per Lager har måste ju vissa befinna sig på stenåldern för att det skall gå bättre i andra länder. Detta är ju helt befängt, Per Lager.

Jag är bekymrad över att Socialdemokraterna tvingas samarbeta med ett parti som har den synen på välfärden och den synen på hur man kan se till att människor runt om i världen kommer ifrån den fattigdom som gör det svårt för så många miljoner människor att kunna klara av sin vardag.

Det är marknadsekonomi och en ekonomi med öppna gränser som är grunden för välfärd och grunden för att bli av med fattigdomen.

Anf. 67 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Chris Heister, det är ju just marknadskrafterna som skapar den situation som råder i världen. Jag förstår inte hur man kan se den i så blå färger. Det är ju fruktansvärda situationer som råder ute i världen. Att inte ha åsikten att det krävs samlade krafter för att fördela resurserna någorlunda jämnt över världen är något som jag över huvud taget inte förstår, om man skall tala om rättvisa i världen.

Anf. 68 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Låt mig inledningsvis ge några kommentarer till några av inläggen som har framförts från talarstolen.

Först en kommentar till Chris Heister. Chris Heister är fascinerande i sin tro på sin egen retorik. Hon tror att det har införts en garanti i Stockholms län, i Västra Götalands län och på andra håll. Vad som har införts är ett löfte om att skapa denna garanti, men det finns inga medel för att genomföra den. Detta är bekymret. Det räcker alltså inte att de nya ledningarna i landstingen säger att nu skall garantin gälla om man faktiskt inte kan finansiera verksamheten.

I västra Götaland, som jag besökte nyligen, har den nya majoriteten helt enkelt bestämt sig för att anta en budget som man inte kan finansiera. Då tror man att man kan föra upp en förväntad intäkt på 200 miljoner kronor för 1999 och 400 miljoner kronor för år 2000 genom att säga att detta borde vi kunna få som FINSAM-pengar.

I Stockholms län har man sagt att om man skall förverkliga garantin krävs det dock att staten ställer upp med 200 miljoner kronor. Trots att man har haft råd att sänka skatten, begär man att staten skall vara med för att garantin skall utvecklas fullt ut.

Det är helt enkelt så, Chris Heister, att den dagen kommer då vi kommer att utvärdera vad som har skett i Stockholms läns landsting. Det är viktigt för människor att veta vad som faktiskt sker. Blir vården bättre med sämre resurser? Blir vården bättre när man inte kan finansiera verk-

samheten, när man har luckor i budgeten? Jag tror inte det. Jag tror att det viktiga är att man tar ansvar för verksamheten, presenterar budgetar som är realistiska och naturligtvis att man ser till att använda resurserna effektivt och att också minska köerna.

Jag har ingenting emot att man ställer ut löften om att köerna skall minskas i form av garanti. Men jag har i ett antal debatter försökt påpeka att garantin ingenting är värd ifall det inte finns läkare och annan sjukvårdspersonal som kan ta emot dem som behöver behandling. Det krävs helt enkelt att man finansierar verksamheten, och jag är högst bekymrad när det gäller flera av de landsting som Chris Heister har nämnt.

Jag vill dessutom ställa två frågor till Chris Heister.

Chris Heister talar mycket föraktfullt om den välfärdsmodell som vi har arbetat med och som bygger på dels offentlig verksamhet på viktiga områden – skolan, vården, omsorgen – dels på sociala försäkringar som är gemensamt finansierade och öppna för alla. Hon tror att detta på något sätt är ett hot mot välfärden. Säg mig ett enda samhälle, en enda nation, som har gått längre när det gäller att fördela resurserna till medborgarna än de samhällen som har använt denna modell? Finns det några sådana exempel? Finns det några förebilder att söka efter? Berätta det i så fall för oss, Chris Heister. Sedan en sista fråga: Hur gick det med tillväxten när ni regerade senast?

En liten kommentar till Ingrid Burman: Visst, de ekonomiska åtstramningarna har varit tuffa under perioden 1995–1998. Men det är viktigt att påpeka att de nog i stor utsträckning var en förutsättning för att vi skall kunna klara välfärden för nästa generation. Det var nödvändigt att komma ur det ekonomiska moraset.

För Birgitta Carlsson vill jag påpeka att de som har försökt att införa en grundpenning eller en s.k. grundlön eller grundtrygghet som ersättning för de inkomstrelaterade försäkringssystemen i alla fall faktiskt har misslyckats när det gäller att skapa en bättre fördelning. Det finns inga exempel på att grundtrygghetssystemen faktiskt ger den grundtrygghet som man säger sig sträva efter. För min del är jag för att vi arbetar vidare – jag återkommer till det – med de inkomstrelaterade systemen, dvs. att du skall vara garanterad en rimlig del av din inkomst när du råkar ut för sjukdom eller när du blir gammal.

Jag skall också säga till Ulla-Britt Hagström när det gäller detta med väntetider: Förväxla nu inte Handikappombudsmannens ganska alarmrande rapport, som handlade om ett antal fall som har gått vidare till prövning i länsrätten, med den allmänna hanteringen av ansökningar om vårdbidrag eller assistansersättningar. Det är dessbättre inte så att den bild som Handikappombudsmannen ger av dessa specialfall är giltig för alla fall. Den normala handläggningstiden är fyra fem månader. Vi kan diskutera om den är för lång, men det är vad som gäller. Handikappombudsmannens rapport var så allvarlig att jag sade att vi måste göra en översyn så att vi förkortar handläggningstiderna för komplicerade fall, som hon pekade på, och att vi framför allt måste diskutera hur lång tid det skall ta innan länsrätten ger besked.

Detta var några kommentarer till debatten. Jag hoppas att vi kan fortsätta den. Låt mig emellertid använda resten av min talartid till att reflektera något över den svenska välfärdsdebatten.

När vi nu är på väg att avsluta 1900-talet tror jag att man kan sammanfatta 1900-talets politiska debatt för svenskt vidkommande genom att peka på två stora sociala perspektivskiften.

Det ena viktiga perspektivskiftet skedde under de två första årtiondena på 1900-talet och det andra perspektivskiftet under de två sista årtiondena.

Vid sekelskiftet var Sverige mitt uppe i den stora industriella moderniseringen. Den nya tekniken hade gett löften om nya landvinningar för den mänskliga civilisationen. Framtiden tillhörde maskinerna, planerades av ingenjörerna och, kunde man se på den tiden, bestämdes av patronerna. Det fanns förhoppningar om den nya teknikens möjligheter att skapa nya materiella förutsättningar för den mänskliga civilisationen. Det fanns många drömmar om att tekniken skulle ge oss en ny tid.

Men under seklets första årtionden försköts det samhälleliga perspektivet från den nya teknikens materiella möjligheter till den industriella produktionens sociala effekter. Klassamhällets orättvisor, fattigdomen och den sociala misären blottades. Jämlikhet blev ett i vida kretsar accepterat mål för samhällsutvecklingen.

Socialdemokraterna och den tidens liberaler, Karin Pilsäter, vann gehör, inte bara för sin kritik av missförhållandena utan också för sin förklaring av samhällets orättvisor. Tillsammans lyckades de visa att de sociala problemen hade att göra med brister i samhällets organisation och att denna inte var given av någon oåtkomlig makt. Med allmän och lika rösträtt kunde samhället förändras, och med det sociala reformarbete som sedan utvecklades kunde klassgränserna bit för bit rivas ned och friheten vidgas. Det fanns ingen motsättning mellan jämlikhet och frihet.

Det andra sociala perspektivskiftet har således skett under de två senaste årtiondena. För att använda en formulering av den amerikanske ekonomen John Kenneth Galbraith domineras det sena 1900-talet av föreställningen att det är de fattiga som har för mycket pengar, att de rika har för lite pengar och att det gäller för politiken att korrigera detta missförhållande.

Det har åter blivit en sanning att strävan efter jämlikhet motverkar individens frihet. 1990-talets stora ekonomiska kriser har alltså hanterats i ett politiskt klimat, där framträdande ekonomer och samhällsdebattörer beskrivit fördelningspolitik och social trygghet som antingen väsentliga orsaker till kriserna eller i vart fall som avgörande hinder för att lösa dem.

De få resonerande analyserna har överröstats av ideologiskt motiverade krav på ökade inkomstskillnader och försämrade välfärdssystem.

De internationella finanskriserna i början av 70-talet som följdes av inhemskt ekonomiskt lättsinne ledde till stora underskott i finanserna. När vi skulle diskutera lösningar på detta framfördes just tanken om att man borde radera trygghetssystemen.

Socialdemokratin fick ansvar för att reda ut finanserna. Och det blev ganska framgångsrikt. Men det råder inget tvivel om att det har fått betydelse också för vårt välfärdssystem.

När vi nu har en ekonomi i hygglig balans och när vi nu börjar arbetet för att möta ett nytt århundrade, menar jag att den viktigaste politiska uppgiften, åtminstone för oss socialdemokrater, är att åter vrida perspektivet. Nu måste reformarbetet åter ta sin utgångspunkt hos dem som har

det sämst. Vi måste åter se att den viktigaste uppgiften är att minska klasskillnaderna och bygga ut välfärden. Vi är nämligen övertygade om, precis som det var i början av seklet, att välfärden inte är frihetens motsats. Välfärd är inte heller något hinder för ekonomisk tillväxt utan snarare en förutsättning för den. En utvecklad välfärdspolitik som tar sikte på att minska skillnaderna är förmodligen den enda förutsättningen för att människor skall möta framtiden med optimism, delta i det europeiska samarbetet, acceptera internationaliseringen och ställa sig positiva till den nya informationstekniken. Om vi kan garantera människor att vi tar vårt politiska ansvar genom att bygga ut välfärdssystemen och bygga vidare på den generella välfärdens principer, då tror jag att människor är med oss in i ett nytt årtusende.

Anf. 69 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Återigen talar socialministern om att det är viktigt att minska klyftorna, att det är viktigt att de som har det sämst ställt får det bättre och att det är viktigt att sjukvården blir bättre.

Men jag skulle vilja fråga socialministern: Vad gör socialministern för att sjukvården skall bli bättre så att köerna försvinner? Vad gör socialministern för att de som har det sämst ställt skall få det bättre?

Precis som när det gäller superdepartementet tittar man i propositionsförteckningen, men det finns ingenting där som visar att det skall komma något nytt och revolutionerande under våren, allt det som socialministern har talat om, både här i kammarens talarstol och runt om i landet. Var finns den socialdemokratiska politiken för att åstadkomma en bättre välfärd?

Socialdemokraterna har nu regerat i fyra år, och köerna växer. Ni har försökt med frivilliga överenskommelser med landstingen. Ni har infört en behandlingsgaranti. Och nu har ni utökat statsbidragen. Men köerna har ju inte minskat i alla fall. Vi har fortfarande tiotusentals människor som står i kö. Var finns er politik för att göra det bättre?

Anf. 70 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Chris Heister borde fundera lite innan hon går vidare i debatten. Beslutet om de s.k. Perssonpengarna fattades i den här kammaren med medverkan av Chris Heister. Men hon röstade emot. Hon ville inte att sjukvårdshuvudmännen skulle få de resurser som vi menar behövs för att garantera en god sjukvård. Det betyder alltså att landstingen och sjukvårdshuvudmännen under detta år skulle ha fått 5 miljarder kronor mindre och nästa år ytterligare 5 miljarder kronor mindre om Chris Heister hade fått bestämma. Det handlar faktiskt om att ge sjukvårdshuvudmännen resurser för att klara sjukvården. Det räcker inte med att bara formulera slagord.

Anf. 71 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! I mitt landsting, Stockholms läns landsting, satsar man 700 miljoner kronor mer än vad Socialdemokraterna satsade i fjol på sjukvården. Av dem avsätter man 300 miljoner kronor för att minska köerna. Man gör också förändringar för att skapa möjlighet för personalen att få bättre arbetsvillkor, och man försöker på andra sätt se till att man får mer sjukvård för de resurser som man har. Det är i de moderat-

styrda landstingen som man nu inför en vårdgaranti och ger möjlighet för människor att få vård i tid. Vad gör socialministern för att minska sjukvårdsköerna?

Prot. 1998/99:42
20 januari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdsfrågor

Anf. 72 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Chris Heister, jag försökte alldeles nyss förklara den socialdemokratiska regeringens politik när det gäller landstingen. Vi har också sagt att vi långsiktigt får bedöma om det behövs mer resurser för att klara sjukvården. Men nu har vi en plan som innebär att landstingen får ökade resurser genom de s.k. Perssonpengarna. Vi är alldeles övertygade om att detta innebär att landstingen får bättre möjligheter. Och sannolikt är det så att detta är det som de borgerliga partierna i Stockholm har utnyttjat för att sänka skatten. Det må vara hänt, men poängen är att om de inte hade sänkt skatten och gått på den socialdemokratiska linjen i Stockholms läns landsting hade det avsatts mer resurser för att just klara köerna än det som den borgerliga majoriteten föreslog.

Vad Chris Heister gör är alltså att jämföra med förra året. Men inför de resursförstärkningar som kommer hade Socialdemokraterna föreslagit ökade resurser i stället för att sänka skatten.

Anf. 73 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Jag noterade att socialministern inte hade någon kommentar till mitt inlägg som framför allt handlade om att ett eget jobb är en viktig välfärdsfråga och en viktig väg till jämlikhet.

I stället har jag med intresse lyssnat på den här debatten om pengar. Socialministern sade ungefär att han inte har något emot att man ställer ut löften, men sedan tycks han vara mest kritisk mot dem som försöker uppfylla sina löften snarare än mot dem som inte ens försöker.

Det har ju pågått en mycket bisarr debatt under de senaste dagarna om Socialdemokraternas vallöften om plats i barnomsorgen för barn till arbetslösa, till dem som står utanför arbetsmarknaden. Jag skulle därför vilja fråga om socialministern har någon annan kommentar till detta än att man måste lagstifta för att socialdemokratiska kommunalpolitiker skall genomföra socialdemokratiska vallöften.

Anf. 74 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag delar Karin Pilsäters alldeles grundläggande hållning när det gäller sysselsättning och arbete som grunden för välfärd. Det är inte möjligt att bygga ett fungerande välfärdssamhälle om vi inte har i princip full sysselsättning, dvs. att alla människor som vill och kan arbeta också får möjlighet till det.

Men Karin Pilsäter glömde bort att sysselsättningen under förra året, då 1 200 färre tydligen försörjde sig som egna företagare, ökade med 100 000. 100 000 fler i sysselsättning är ett resultat av den politik som har förts av socialdemokratin.

Den viktiga poängen är alltså att välfärd utan sysselsättning förmodligen är omöjlig. Och det handlar om att föra en politik som ökar välfärden.

Anf. 75 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! I dagens AKU anges att beräkningarna för förra året är att 57 000 fler har jobb och ingenting annat.

Den här debatten som nu har pågått och som jag tycker är lite bisarr – för att gå tillbaka till välfärden – handlar ju just om hur man skall försöka komma överens om att man skall försöka genomföra sina vallöften. I detta fall har det rört just frågan om barnomsorg till barn vilkas föräldrar står utanför arbetsmarknaden. Men väldigt många av de viktiga välfärds-tjänsterna utförs ju och betalas via kommuner och landsting. Jag vill därför återigen fråga:

Kan man som väljare påräkna att de socialdemokratiska kommunal-politikerna genomför era vallöften ute i kommunerna frivilligt, eller kan socialdemokratisk kommunalpolitik bara genomföras med statlig lag-stiftning?

Anf. 76 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag skall börja med att ta upp statistiken om sysselsätt-ningen. Den statistik som jag hänvisade till handlar om jämförelser från oktober till oktober. Den redovisades för någon vecka sedan. Från okto-ber 1997 till oktober 1998 ökade faktiskt sysselsättningen med 100 000. Men om vi jämför det med kalenderåret 1998 så är ökningen något mindre för kalenderåret därför att sysselsättningsökningen har trappats av något under det senaste året.

Men poängen var att nu ökar sysselsättningen. Sysselsättningen ökar, och den ökar fortsättningsvis. Och det tror jag är en grund för att vi skall lyckas med välfärdspolitiken.

Den andra frågan som Karin Pilsäter ställde handlar i grunden om två viktiga principer. Båda två måste vi upprätthålla. Å ena sidan skall de beslut som fattas här i riksdagen och som gäller möjligheten att skapa nationella mål följas. Å andra sidan är det klart att vi gemensamt slåss för en sorts kommunal självbestämmanderätt. Det är inte alldeles enkelt att reda ut detta. Min ståndpunkt är ganska klar, nämligen att om kommuner, oavsett partibeteckning hos dem som bestämmer, inte följer det som beslutas här får vi hitta sanktioner mot kommunerna.

Anf. 77 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tänkte börja med att kommentera socialministerns kommentar om mitt inlägg. För tydlighets skull är det viktigt med en sund ekonomi för att bygga välfärd. Jag delar socialministerns uppfatt-ning att det var nödvändigt med en budgetsanering. Vänsterpartiet bidrog också aktivt med en stor del av den budgetsaneringen, främst på in-komstsidan. Sedan fick budgetsaneringen en annan inriktning tillsam-mans med en annan part. Det är historia.

Jag lyfte upp det hela därför att vi nu ser att den åtstramningspolitik som har förts har visat att man har fått ökade klassklyftor. Det har också varit en grogrund för nyfattigdomen. Det är den plattformen som i alla fall bygger min politiska viljeinriktning att det är dags nu att skapa en annan form av balans, en välfärdsbalans där vi måste titta på de svaga grupperna. Jag är glad att socialministern verkar ha samma inställning.

Jag har också några frågor, men dem får jag återkomma till i mitt nästa inlägg.

Anf. 78 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Ingrid Burman och jag är säkert överens i vissa principiella frågor när det gäller synen på välfärden. Exakt vilka resultat 90-talets ekonomiska politik har fått för välfärdssystemen vet vi inte. Vi kan se en del av det, och det är ganska dystert. Utanförskapet har ökat. Marginaliseringen har ökat. Vi ser nya problem, och de måste vi ta fatt i.

Men helhetsbilden saknas. Därför kommer vi nu att tillkalla en forskargrupp som skall göra ett socialt bokslut för 90-talet, som grund för den politik vi behöver föra på 2000-talet.

Det är inte så, som har påpekats tidigare, att det inte finns utrymme för mycket politisk handling utan detta bokslut. Men det sociala bokslutet är nödvändigt för att få en helhetsbild. Det är nödvändigt för att få veta vad som egentligen skedde under åtstramningspolitikens årtionde och vilka åtgärder vi behöver vidta för att långsiktigt stärka de svenska välfärdssystemen.

Anf. 79 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag har redan sagt att vi i Vänsterpartiet är väldigt glada över utredningen. Vi har flera gånger motionerat om motsvarigheten till en låginkomstutredning. Jag hör att den här utredningen går i den riktningen, och det är bra.

Men det finns också saker som man behöver åtgärda och som inte kan vänta på en utredning. Jag har några frågor till socialministern.

Den ena frågan rör rapporterna som kommer när det gäller äldreomsorgen. Det är inte så länge sedan vi antog en nationell handlingsplan i riksdagen. Men denna har tydligen inte fått genomslag ute i verksamheterna, utan det kommer nu rapporter om att det faktiskt inte är så roligt för de äldre. Avser socialministern att vidta några åtgärder med anledning av detta?

Min andra fråga gäller grupper som i dag tvingas leva på socialbidrag som permanent försörjning, t.ex. äldre invandrare som inte har intjänat pensionspoäng eller pension här i Sverige. För dem har socialbidragen blivit en permanent försörjningskälla. Har socialministern något förslag? Avser socialministern att vidta någon åtgärd när det gäller detta?

Anf. 80 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag tror att Ingrid Burman känner till de beslut som fattades om äldreomsorgen och äldreprojektet, som börjar den 1 januari 1999. Det innebär att det ställs 300 miljoner kronor till förfogande för en rad olika förstärkningar när det gäller äldreomsorgen.

Det arbetet har ju börjat nu, och det är inte rimligt att tro att vi skulle kunna avmäta resultat redan den 20 januari. Men det arbetet är en viktig del för att stärka äldrepolitiken.

Anf. 81 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag ställde en fråga i mitt anförande som jag inte fick svar på. Det gällde just det sista som Ingrid Burman tog upp. Jag frågade socialministern om det inte var läge att slopa riksnormen och i stället införa en grundpenning utan individuell prövning, samt att låta socialkontoren återgå till sin ursprungliga uppgift att vara samhällets yttersta skyddsnät. Vi beslutar ju om saker som berör kommunernas ekonomi.

När vi då beslutar om en riksnorm för socialbidrag tycker vi att det också är viktigt att vi tar det ekonomiska ansvaret.

Anf. 82 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Socialtjänstutredningen har i uppgift att utreda frågan om fördelningen mellan kommun och stat när det gäller socialbidragen och kostnadsansvaret, och därmed naturligtvis också hela ansvaret för den delen av socialtjänsten som handlar om socialbidrag. Vi kommer att i maj månad få socialtjänstutredningens rapport, och vi får då ta ställning till frågan om vilket ansvar staten skall ta. Däri ligger ju frågan, i vilken mån staten skall ersätta hela eller delar av socialbidragen. Vi får återkomma till den frågan.

Anf. 83 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag ser med spänning fram emot det förslag som kan komma ur detta.

Socialministern tog upp vårt förslag till samordnad trygghetsförsäkring. Det är inget bra system vi har i dag, när många människor hamnar mellan olika system eller försöker saxa sig fram mellan olika system. Vi vill ha en samordnad trygghetsförsäkring med en grundtrygghet i botten. Det skulle vara en samordning vid sjukdom, arbetsskada, arbetslöshet och förtidspension. Det systemet tror vi på, på sikt. Även om man har prövat det i andra länder måste vi kunna utreda och hitta en modell som skulle kunna passa för oss här i Sverige.

Anf. 84 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag tackar socialministern för att socialministern tar tag i handläggningen just vad gäller funktionshindrade barn och föräldrars väntetider. Jag tog inte upp drastiska siffror på tre år och föräldrar som t.o.m. har tröttnat. Men det är bra att socialministern tar tag i det.

Däremot vill jag fråga varför socialministern är så kritisk till samhällslösningar som ger pengar tillbaka. Om vi tittar på värden på lika villkor är frågan: Varför skall vi inte använda våra samhällsresurser så effektivt och positivt som möjligt?

Jag satt med i den utredning som Kommunförbundet var klar med 1996, *Framtidens närvård*. Vi talade t.ex. mycket om helhet och FIN-SAM-pengar. Varför skall vi inte kunna ha kvar det systemet? Är det revirgränser som skall behållas? Eller vad handlar det om?

Anf. 85 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Det pågår ett arbete med det som kallas SOCSAM. Från FINSAM-projektet, som bara handlade om sjukförsäkringen, försäkringssystemet och sjukvården, har det vidgats till att också gälla socialtjänsten och arbetsförmedlingarna. Jag är alldeles övertygad om att vi kan hitta samverkansformer mellan dessa tre olika samhälleliga trygghetsinstitutioner för att minska köerna och använda pengarna effektivare än vad vi gör i dag. Det projektet pågår.

Jag är övertygad om att SOCSAM-idén, som handlar om ett vidgat samarbete, är bättre än att man bara begränsar det till försäkringssystemet och sjukvården. Det arbetet pågår, och vi får en chans att utvärdera och

se vad det kan innebära. Jag vill varna för föreställningen om att man genom att avskaffa försäkringssystemet på något sätt skall kunna satsa alla pengar på verksamheten. Vi behöver också slå vakt om ett fungerande försäkringssystem.

Prot. 1998/99:42
20 januari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdsfrågor

Anf. 86 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Då vill jag tacka socialministern för svaret. Jag tror att vi är inne på samma linje, att vi skall utveckla det här i mån av de förutsättningar och möjligheter som finns.

Jag var snarast rädd för att regeringen hade avskaffat idén. Men då finns alltså både FINSAM-projektet och SOCSAM-projektet kvar, och man kan utveckla detta tillsammans, och då tackar jag för socialministerns positiva svar.

Anf. 87 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har två frågor till socialministern. Landstingsförbundet visar i en rapport som sammanfattar landstingens ekonomi under 1998 att det för att återföra standarden inom hälso- och sjukvården till 1994 års nivå krävs ca 5 miljarder kronor. Jag skulle först vilja fråga socialministern vilka kommentarer han har till Landstingsförbundets analys.

Min andra fråga handlar om det som har omnämnts här, nämligen personalförsörjningen. Det är viktigt att vi har en säkrad framtida personalförsörjning. Vilka konkreta åtgärder planerar regeringen för att se till att den viktigaste resurs som vi har, nämligen personalen, är tryggad för framtiden?

Anf. 88 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! När det gäller landstingens ekonomi bör Landstingsförbundets bedömning ställas mot andra bedömningar. Det gäller att väga samman dem.

Vad gäller sjukvårdskostnaderna bedömer exempelvis Socialstyrelsen att det knappast behövs nya resurser i förhållande till dem som vi nu beslutat om för de närmaste åren.

Det är en väldigt stor skillnad mellan de här två bedömningarna, och vi får väga samman dem. Jag tror att de viktigaste beskedena på kort sikt till landstingen är att villkoret att landstingen skall klara balanskravet till år 2000 gäller, att de skall koncentrera sig på att hitta rationellare effektiva arbetsmetoder, att de skall se över sin organisation och att de skall genomföra de omstruktureringar som de kan och bör göra här och var.

På lång sikt, kanske bortom en femårsperiod, är jag övertygad om att vi behöver skjuta till mer av samlade resurser till sjukvården.

Anf. 89 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! I den första delen har jag samma uppfattning. Jag tror att hälso- och sjukvården på lång sikt behöver ytterligare resurser. Men det är *en* av lösningarna. Det viktigaste är att vi är öppna för att hitta nya organisatoriska lösningar och ser till att alla landsting i vårt land har rättvisa förutsättningar vad gäller statsbidrag o.d.

När det gäller personalförsörjningen är det min uppfattning att kommuner och landsting och även riksdag och regering måste jobba mycket intensivt för att hitta nya flexibla lösningar som kan möta de stora behov som finns av både ökad och tryggad personalförsörjning inför framtiden.

Anf. 90 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! En särskild kommission diskuterar nu frågan om personalrekryteringen inom vårdsektorn. Denna kommission, där jag själv är en av ledamöterna, skall presentera sina synpunkter och förslag i slutet av våren. Men det skall påpekas att det är huvudmännen som är ansvariga för personalrekrytering och personalfrågor. Det är ganska viktigt att huvudmännen, landstingen likaväl som kommunerna, reflekterar över sitt ansvar för den långsiktiga personalrekryteringen.

Jag tror att det behövs ganska mycket av förändringar i arbetsmiljö, arbetsorganisation, möjligheter att utveckla den egna kompetensen osv. för att jobben inom vårdsektorn skall kunna vara attraktiva.

Vi kommer alltså att lägga fram ett förslag som så småningom skall behandlas av riksdagen.

Anf. 91 LENNART KOLLMATS (fp) replik:

Fru talman! Socialministern talade om den offentliga verksamheten inom vården. Jag vet att många gör ett väldigt bra jobb där. Men som även Karin Pilsäter pekade på finns det många som gör ett bra jobb också inom privat vård.

Socialministern talade också vackert om människans frihet men undvek ordet valfrihet, som ger möjlighet för människor att få ökad makt över sina egna liv.

Låt mig ta ett exempel från tandvården. Det finns ett märkligt landstingsmonopol på barn- och ungdomstandvård. T.o.m. för myndiga invånare i Sverige finns ett landstingsmonopol inom tandvården. Det är då väldigt stor risk för att det blir en snedvriden konkurrens i förhållande till den privata tandvården.

Jag undrar om socialministern kan tänka sig att slopa landstingsmonopolet för myndiga svenskar och även för barn och ungdomar och därmed förbättra välfärden genom ökad valfrihet.

Anf. 92 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Låt mig först redovisa en principiell uppfattning som är mycket viktig. Jag anser att hela sjukvården också i framtiden skall vara offentligt finansierad, skall ligga under det politiska ansvaret och skall lyda under den demokratiska beslutsprocessen.

Det betyder inte och får inte betyda att all produktion av vård skall ligga inom det offentliga området. Jag menar att det är ett ansvar för huvudmännen att sträva efter mångfald och efter att arbeta med flera leverantörer. Jag tror att det är ett effektivt sätt att pröva skilda arbetsmetoder. Däremot har jag, vilket möjligtvis är bekant, varnat för att man om man gör sig av med hela enheter, centrala delar av sin sjukvård, riskerar att förlora handlingsfriheten på den politiska sidan, och det tycker jag att man skall vara försiktig med.

När det gäller just tandvården, som Lennart Kollmats frågar om, ser jag inga skäl att ändra det system som råder nu.

Anf. 93 LENNART KOLLMATS (fp) replik:

Fru talman! Det var inte offentligt finansierad vård utan just produktionen som jag tog upp. Man riskerar självklart i hög grad att vuxentandvården blir subventionerad via barn tandvården när barn tandvården är monopoliserad. Att man inte ens låter myndiga svenskar, 18–19-åringar, välja att gå till samhällsbetald privat tandvård tycker jag är mycket dåligt.

Anf. 94 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Fru talman! Låt mig svara mycket kort. Jag har väldigt svårt att se poängen med att ändra detta. Just barn- och ungdomstandvården är en av de vårdsektorer som fungerar allra bäst och som vi faktiskt har anledning att vara stolta över när det gäller det svenska folkets tandstatus. Vi har blivit av med väldigt många problem och har hälsotal på tandvårdsområdet som är unika i världen. Det beror i hög grad på det sätt som vi har organiserat barn- och ungdomstandvården på.

Anf. 95 TREDJE VICE TALMANNEN:

Replik begärdes även av Bo Lundgren, men Bo Lundgren har inte rätt till replik. Bo Lundgren är nämligen näste talare på talarlistan och kan inte bryta talarlistan med replik. Men ordet för anförande går nu till Bo Lundgren.

Anf. 96 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det kändes trist att höra en socialminister som trots de stora bristerna i de offentliga sociala åtagandena inte visade några ansatser till omprövning. Några lösningar för framtiden skymtade inte alls.

Jag vill börja med att svara på den fråga som Lars Engqvist ställde till Chris Heister om hur tillväxten har sett ut under det senaste decenniet. Det är alldeles riktigt att vi från sommaren 1990, när socialdemokraterna regerade, fick se hur effekterna av spekulationsbubblan på 80-talet, den som Kjell-Olof Feldt och även Göran Persson har beskrivit, ledde till ett våldsamt ras i ekonomin, minskande bruttonationalprodukt och produktion.

Detta pågick fram till sommaren 1993, när utvecklingen vände. Vi fick en bra tillväxt åren 1994 och 1995, till dess att återställare och annat återigen ledde till en sämre utveckling.

Fru talman! Välfärd används ofta som en synonym för offentligt stöd, offentliga subventioner och andra offentliga åtaganden. Men välfärd är något betydligt mer omfattande. Det är en kombination av välstånd och trygghet. Vad välstånd är känner vi alla instinktivt – levnadsstandard är ett annat ord för det. Tryggheten är mycket mer komplicerad. Den kan delas upp i två delar: en personlig trygghet och en gemensam trygghet.

Hur ser då situationen ut i dagens Sverige från utgångspunkten av personlig trygghet och gemensam trygghet samt om välståndet som en viktig del av välfärden i denna breda egentliga bemärkelse?

Ja, när det gäller välståndsutvecklingen kan vi ju konstatera att sedan vi fick den snabba expansionen av offentlig sektor, de höga skatterna och de omfattande regleringarna har tillväxttakten i Sverige varit så låg jämfört med andra länder att vår levnadsstandard har utvecklats sämre. Det

drabbar naturligtvis människorna. Det har givit sämre välfärd än vad som hade varit möjligt.

Den personliga tryggheten innebär ju en känsla hos individer och familjer av att normalt kunna klara sig själva, att kunna leva på sin lön, att kunna spara för att ha en buffert; att kort sagt känna den trygghet och det oberoende som man kan få när man har kontroll över både sin egen ekonomi och sin egen sociala situation och man har ett arbete. Sådan kan man inte säga att situationen är i dag.

Vi hade en debatt för ett par år sedan som gällde att barnfamiljer gick ut och sade: Vi har inte råd att betala barnens sjukvårdsavgifter. Vad var felet? Var det sjukvårdsavgifterna som var för höga? Nej, problemet var att barnfamiljer hade för lite kvar efter skatt, och de små marginalerna gjorde att de upplevde att de blev klämda och hade svårt att få utrymme för det som ändå var så nödvändigt. Det var ju därför som den socialdemokratiska regeringen bestämde sig för att betala ut barnbidrag före midsommar i somras. Ett land där regeringen måste tidigarelägga barnbidragsutbetalningar för att barnfamiljer skall kunna få en draglig midsommar är ett land där den personliga tryggheten har ersatts av en ny otrygghet.

Vi kan se på den gemensamma tryggheten. Trots världens högsta skatter har vi brister i äldreomsorgen, köer i sjukvården som tilläts växa fram efter 1994 när den vårdgaranti som fungerade slopades och brister i skolan och när det gäller andra offentliga åtaganden. Trots världens högsta skatter har vi ändå inte världens bästa välfärd i detta avseende.

Det är egentligen en skandal när det gäller den senare delen att vi har en regering, har haft en socialminister, och uppenbarligen fortfarande har en *ny* socialminister, som inte är lyhörda när de tar del av vad de som jobbar inom sjukvården skrev i en debattartikel i november 1997, nämligen att om de som kände till vården bara fick chansen att själva på ett bättre sätt hantera och organisera den så skulle de kunna ge en bättre sjukvård för samma eller lägre kostnad.

Hade det varit en annan socialminister hade han eller hon väl bett dessa personer att omedelbart komma upp till departementet och sagt: När sätter vi i gång, och vad gör vi? Men nej. Insnärjd i det gamla, oförmodigen till omprövning, fortsatte man med pengar till just de politiker som inte hade kunnat hantera situationen tidigare, de politiker som hade tagit på sig ett så stort åtagande utan att kunna klara av det.

Det som har inträffat under de år som socialdemokratisk politik har präglat Sverige är att välståndet har urholkats jämfört med andra länder, den personliga tryggheten har urholkats och den gemensamma tryggheten har blivit sämre. På alla dessa tre punkter har välfärden urholkats.

Vad skall man då göra? Vad är det som behövs? Ja, det borde återigen vara ganska självklart. Det första som regeringen måste göra – eller Sveriges riksdag som ju, om den motion som vi moderater har väckt kan behandlas i riksdagen, har möjlighet att ta ställning till det – är att skapa förutsättningar för snabb tillväxt och fler jobb. Det är grunden för också den andra delen av välfärden, nämligen den personliga och den gemensamma tryggheten. Det är åtgärder som har med avregleringar, skattesänkningar och förbättringar i många andra avseenden att göra. Där är regeringen passiv. Men det behövs ett program med en stabil valutasituation, lägre skatter, mindre regleringar på arbetsmarknaden, högre kom-

petens och rätten för individer att själva skaffa egen kompetens samt mindre regleringar för småföretag. Detta är basen för välfärd.

För det andra: För att öka den personliga tryggheten krävs det ju att jobben växer fram så att man har ett arbete. Det är en första förutsättning. Men man måste också kunna leva av den inkomst arbetet ger, både leva och ha marginaler och kunna spara i normalfallet. Det kräver att man sänker skatterna, och då räcker det inte med Göran Perssons fromma förhoppningar. Det gläder i och för sig mig och oss moderater att Göran Persson nu säger att den skattepolitik han bekämpade i valrörelsen, nämligen förvärvsavdrag för att kompensera för egenavgifterna; just den skattepolitiken borde man sträva efter. Problemet för honom och Socialdemokraterna är att det så sällan blir några sänkta skatter. Det är alltid vanliga löntagare som skall betala. Sannolikheten är rätt liten för att det blir några egentliga skattesänkningar.

Den politik man driver syftar ju till det. Man vill ha ännu högre skatter och sedan mer subventioner, mindre valfrihet och maxtaxa. Man vill ha lägre avgifter på dagis, vilket innebär alternativet högre skatter. Det är också ett sätt att tvinga människor att välja *en* form av barnomsorg. Vi moderater vill stärka familjernas rätt att själva välja genom barnomsorgs-avdrag, grundavdrag för barn och andra åtgärder som ger familjerna rätten och den personliga trygghet som Lars Engqvist vill ta ifrån dem.

Och när det gäller den gemensamma tryggheten är det klart att vi skall ta till vara de möjligheter som redovisas av just de fackliga företrädarna på vårdområdet att skapa en mindre politiskt styrd vårdapparat. Man skall självklart ha en gemensam finansiering, men man måste också ta till vara möjligheterna för dem att göra det på ett bättre sätt.

Även när det gäller skolan skall vi ge valfrihet och skapa en situation där det blir viktigt och bra att ge goda kunskaper.

Åtgärder som syftar till att skapa förutsättningar för tillväxt och nya jobb, skattesänkningar som ger människor möjlighet att leva på sin lön och åtgärder som gör att de offentliga åtagandena begränsas till det som man verkligen måste genomföra samt att man dessutom ser till att det också genomförs väl, det är ett program som tyvärr dagens regering står handfallen inför, men som en opposition skulle kunna göra någonting av.

Anf. 97 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Låt mig säga det så är det sagt: Tillväxt och ökad sysselsättning är förutsättningen och grunden för välfärd. Men dra inga enkla växlar på tidsserier med tillväxtstatistik, Bo Lundgren. Kasinoekonomi, efter en avreglering som ni gillade, bidrog till mycket elände. En underfinansierad skattereform bidrog till ytterligare elände. Vi har en konservativ svensk näringsstruktur, för lite nyföretagande, för lite entreprenörskap och för lite kreativt företagande i tillväxtbranscher, javisst. Men den största delen av problemet är faktiskt demografi. Antalet åldringar i Sverige under den period som Bo Lundgren jämför med är väsentligt högre än omvärldens. Men det hindrar inte att vi har stora problem.

Och det hindrar inte, fru talman, att vi har väldiga problem med vår välfärd. De flesta har talat här om välfärd som välstånd, som Bo Lundgren gjorde, eller välfärd som trygghet i vårdsystemet, och det är viktigt. Vi har haft mycket kritik av hur situationen ser ut, och vi har varit rädda för vart nedskärningarna har lett oss.

Men jag vill också betona andra saker. Jag tror att man kan ha välfärd i ett samhälle på olika BNP-nivåer. Jag tror att välfärd innehåller en viktig komponent av delaktighet, t.ex. när det gäller arbete. Hur är det i dag med massarbetslösheten och med marginalisering av invandrargruppen? Pratar man välfärd där? Ofärd var ordet, skulle jag säga!

Man kan se detta socialt. Någon nämnde hur många som inte är med i vårt socialförsäkringssystem beroende på att de inte är med i arbetslivet. Vi har en gemensam jätteproblematik där, men vi åtgärdar inte den genom att avveckla socialförsäkringssystemet. Jag är oerhört glad över socialministerns budskap mot slutet av anförandet om att vägen går i att utveckla dessa system och att minska klassamhället. Den produktiva rättvisan leder framåt.

Boendet ökar segregationen. Det är ytterligare sådana välfärdsförluster som vi lider av och som jag personligen verkligen känner av: Jag bor i ett sämre land, även om faktiskt BNP har ökat under den sista tioårsperioden.

Detta gäller jämlikhet när det gäller lön, makt, resurser och fritid – klassaspekten är fortfarande så tydlig. Men detta gäller också mänskliga rättigheter. Människor utsätts för våld, sexualiserat våld, därför att de är kvinnor i första hand. Homosexuella utsätts för våld. Människor som har en annan bakgrund, som invandrare, utsätts för våld. Kvinnor lönediskrimineras. Funktionshindrade lönediskrimineras. Nu sätts en serie av lagstiftningar i verket för att förhindra att olika grupper i vårt land diskrimineras – på den fria marknaden, Bo Lundgren. Och när vi då tar upp och skärper frågor om sexuella trakasserier och när vi skärper jämställdhetslagen för att förhindra att kvinnor skall diskrimineras tycker jag alltid att det är ett enastående motstånd från de fria marknadskrafternas försvarare här i kammaren, där jag tycker moderaterna går i spetsen.

Frihet – ja! Makt – ja! Jag vill kalla kombinationen av makt, frihet, rättvisa och icke-diskriminering som jag och Vänsterpartiet vill stå för för jämlikhet.

Jag vill för dagen lyfta fram frågan om kön. Vi brukar för det mesta lyfta fram frågan om klass. Skär jag med klassens kniv när det gäller löner, förmögenheter, utbildningsnivå, arbetsmiljö och boende finner jag att den kniven fungerar. Skär jag klassmässigt får jag fram stora sociala skillnader.

Det är likadant om jag tar könskniven och skär genom vårt samhälle strukturellt och tittar på lön, förmögenhet, pension, arbetssskador, anställningsavtal, obetalt arbete, deltider som är ofrivilliga, sexuella trakasserier, ohälsa, hur handikappade får sina resurser tilldelade, resursfördelningen i stort, kvinnliga och manliga idrotter och för att inte tala om makten i näringslivet. Hur många vd:ar är kvinnor?

Vem tar det sociala ansvaret? Vem tar hand om gubbarna, barnen och de äldre? Vem får alltid stiga tillbaka när de riktigt viktiga frågorna i samhället lyfts fram? Hur är det med krig? Det är mest män. Hur är det med våldtäkter? Det är mest män. Hur är det med våldet? Det är mest män.

Kvinnor exploateras i sexindustrin. Kvinnor exploateras i pornografin, som jag tycker att jag får på mig dagligen från TV, veckotidningar och t.o.m. flicktidningar. Detta är för mig stora välfärdsfrågor. Jag vill verkligen som vänsterperson säga att jag har ett ideologiskt motstånd mot

vad de fria marknadskrafterna har försett oss med. Vilken välfärdsförlust vi har drabbats av när alltför mycket har blivit marknad. Den är anonym, och där köper var och en vad han kan eller vill. Det drabbar hårt klassmässigt. Men det drabbar också väldigt hårt ur könssynpunkt.

Jag hatar klassamhället. Jag vill ha mer demokratiskt inflytande när det gäller att fördela makt, resurser, pengar och trygghet. Därför är jag socialist. Men jag hatar också det patriarkala maktsystem som vi lever under och som leder till de effekter jag nämnde. Könskniven är så precis när den skär i orättvisorna. Därför är jag feminist.

Jag läste i Aftonbladet häromdagen hur två moderater – Sten Tolgfors och Per Bill, som kommer upp i debatten här senare – ondgjorde sig över Margareta Winberg som de tyckte var den som bidrog till den polarisering som finns mellan könen. Ha, ha! Tror ni att det är Margareta Winberg som bidrar till det? Det är helt andra mekanismer som bygger på makt, över- och underordning och kommersiellt utnyttjande av egenskaper som hänger ihop med de socialt konstruerade könen.

Ni säger i er artikel att varken män eller kvinnor är offer för sina gener. Nej, men för den socialt konstruerade egenskap som kallas för kön. Lika lite som moderater förstår vad klass innebär ur social synpunkt lika lite har ni förstått vad kön innebär. Därför är ni blinda när det gäller den källan till ofärd i vårt samhälle och den källan för ökade klyftor.

Det här är dokumenterat. SCB har en utmärkt sammanställning som heter *På tal om kvinnor och män*. Där finns det oerhört mycket ledsamma saker att läsa om för oss som är intresserade av jämlikhet, jämställdhet och rättvisa. *Kvinnors och mäns löner* kom häromdagen från Arbetslivsinstitutet och Statistiska Centralbyrån. Den visar att vi har backat lite sedan 1992 när det gäller att eliminera lönediskriminering.

Kvinnors lön är 83 % i förhållande till männens. Räkna bort ålder, utbildning och yrkestillhörighet återstår det fortfarande 7 %, eller 7 cm som jag brukar säga. Det är något slags snotpillägg som tillkommer det manliga könet. Lönediskriminering är enligt min uppfattning ett brott mot mänskliga rättigheter.

Vi har anslutit oss till konventioner som förbjuder detta. Vi har anslutit oss till EU-direktiv som förbjuder detta. Vi har en egen lagstiftning som förbjuder detta. Ändå säger man – och det säger även regeringen, Lars Engqvist – att det är avtalsparterna som får sköta det.

Marknaden är för hård för att avtalsparterna skall kunna lösa detta. Vi måste ha skarpare politiska instrument som tillåter de demokratiska institutionerna att upprätthålla lönejämlikhet mellan könen och förbjuda diskriminering. Jag hoppas på ytterligare positiva besked. Det finns ett litet tilläggsdirektiv. Men det går alls icke så långt som nödvändigt är.

Anf. 98 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! När man hört Margareta Winberg när hon har karakteriserat lokalvårdsarbete som pigjobb, vilket är ganska mycket förakt mot de människor som utför sådant jobb, kan man diskutera om inte det har varit mycket negativt för jämställdhetsdebatten.

När man lyssnar på Hans Andersson får man klart för sig att Vänsterpartiet liksom tidigare vill styra åt människan i stället för att låta människan själv bestämma. Hans Andersson använder ord som delaktighet i

stället för valfrihet och självbestämmande. Men det är rätt signifikativt för en som är vänsterpartist. Det är ganska givet.

Han var också ganska föraktfullt mot vad han kallade för marknadskrafterna. Men om vi ser var välståndet faktiskt har utvecklats positivt, vilket i sin tur har hjälpt till att frigöra och skapa förutsättningar för kvinnor att arbeta och få en bättre ställning, är det där marknadsekonomi har gett god tillväxt och bra ekonomi.

Där planhushållningen och den vänsterpartistiska socialismen har firat triumfer, på östra sidan av det som en gång kallades för järnridån, tror jag inte man kan tala om att jämställdheten varit särskilt utpräglad, om vi uttrycker det mildt.

Anf. 99 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Bo Lundgren vet mycket väl att jag är en ivrig försvarare av marknadskrafter där de leder till nytta och välstånd och till välfärd. Det gör de när det gäller det mesta av varuproduktion och en hel del tjänsteproduktion, men inte när det gäller allt. Det gäller inte där människors existens är beroende av att resurser ställs till förfogande.

Bo Lundgren bryr sig inte om de deltidsarbetslösa. Han bryr sig inte om att ytterligare 50 000 kvinnor kom till på korttidskontrakt som inget annat vill än att få friheten, Bo Lundgren, att kunna försörja sig och att i det civila livet kunna ha längre framförhållning än till torsdag morgon. Förstå att demokratin och de politiska institutionerna har sin roll att spela på basis av en effektiv marknadsekonomi.

Sedan till frågan om lokalvård och pigor. Lokalvård är någonting hedervärt. Pigor är när en människa tvingas att utföra detta för en annan mycket bättre lottad människa, som dessutom enligt Bo Lundgren skall ha samhällssubventioner. Det förstår jag inte.

Anf. 100 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag tycker naturligtvis att den som vill arbeta mer och som i dag har deltid eller inget arbete alls skall ha ett arbete. Det kräver att vi låter marknadsekonomi fungera på ett vettigt sätt.

Det förvånar mig att Hans Andersson efter sin ”avrättning” av socialdemokraterna när det gällde kasinoekonomin på 80-talet vill stötta ett sådant parti och dess politik. Den politiken har misslyckats i detta avseende. Det förvånar mig väldigt mycket.

Sedan är det rätt intressant med hans definition. Den man eller kvinna, oftast kvinna här i riksdagen, som städar Hans Anderssons tjänsterum gör ett samhällsnyttigt arbete. Men så är det inte om samma person skulle hjälpa till att städa hemma hos Hans Andersson för att möjligen avlasta hans hustru – jag vet inte Hans Anderssons familjesituation – eller honom själv.

Som ungtal har jag städat mycket i mina dagar. Det kan göras effektivt eller mindre effektivt. Men om arbetet görs hemma är det plötsligt inte samhällsnyttigt. Detta är förakt. Det finns inte en diskussion som handlar om att den som reparerar fönstren här i riksdagen gör ett samhällsnyttigt arbete men om han gör det hemma hos Hans Andersson är det inte samhällsnyttigt. Detta är ett mansgrisoronemang och ett förakt för kvinnorna.

Anf. 101 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tror att det är bäst att tvätta fönstret så att det blir klar utsikt. Jag har inte talat om pigor, städning och fönsterputsare. Jag vill inte ha en samhällssubvention för en man som kommer hem och putsar mina fönster. Jag vet inte om Bo Lundgren har det, men jag vill inte ha det.

Bo Lundgren talade om kasinoekonomin. Jag har varit mycket kritisk mot vad som då hände och vad socialdemokraterna gjorde, i den takt de gjorde det och det sätt på vilket de gjorde det. Men de var under trycket av en nyliberalism som, vill jag påstå, hade sin främsta exponent hos moderaterna.

Det jag har velat diskutera här än en annan komponent av välfärden än den som mäts i procentnivåer i socialförsäkringssystem, nämligen delaktighet på arbetsmarknaden, den sociala välfärden och att ha jämlikhet som grund för samhället när det gäller makt och att hävda mänskliga rättigheter. Alla de försök som har gjorts för att ta sig framåt vad gäller jämlikheten mellan könen har moderaterna varit emot under de senare åren. Jag beklagar det.

Anf. 102 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Hans Andersson borde varit med på SPN-frukosten om arbetsbeskattning och sysselsättning i morse.

Det handlar om 7 miljarder timmar i obetalt egenarbete. Vem är det som gör detta obetalda arbete? Här bör nog Hans Andersson lyfta könskniven och hjälpa till att få fart på tjänstesektorn.

Hans Andersson är med och sänker sysselsättningsmålet för år 2004 till 77 %. Han vill inte tillbaka till 80-talets mål. Sverige ligger på femte plats vad gäller betalda sysselsättningstimmar för kvinnor. Om en miljard av dessa timmar skulle överföras till marknadsarbetssektorn skulle vi få 700 000 nya jobb. Jag tycker att Hans Andersson skall ta könskniven och skära skatten.

Anf. 103 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag förstod inte allting. Jag har väl inte sänkt sysselsättningsmålet för 2004 till 77 %. Det kom i drömmen, Ulla-Britt Hagström.

Men jag är glad över att min begreppsapparat så snabbt har förankrats på andra sidan blockgränsen. Skär med könskniven! Då skall Ulla-Britt Hagström också se att kvinnor har tvingats ned på deltid eller betalar sin deltid alldeles själva och att arbetet är helt olika fördelat i vårt samhälle, åtminstone om man mäter det betalda arbetet.

Kvinnor gör det obetalda arbetet för att männen skall göra sitt betalda arbete med makalösa övertidsvolymmer. Det är därför som jag står för arbetstidsförkortning som en oerhört viktig jämställdhetsreform i vårt samhälle. Vi skall med olika metoder, om inte annat så med incitament, men jag kan även tänka mig tvång, fördela föräldraledigheterna jämnare mellan könen. Jag accepterar inte den ojämlikhet som i dag råder mellan könen.

Anf. 104 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Det gör inte jag heller, Hans Andersson. Men vi måste gå skilda vägar för att kunna klara detta. Hans Andersson klarar inte i sin

modell att kvinnorna får bättre arbetstid och att kvinnorna kommer fram. Det finns t.ex. betydligt fler kvinnliga chefer på mellannivå i andra länder. Här i Sverige stannar det på en viss nivå av någon oförklarlig anledning.

Sänkningen av arbetstidsmålet var inte en dröm, utan plötsligt har alla 16–20-åringar försvunnit och då sänks målet från 80 % till 77 %. Man har glömt att den gruppen är borta ur målet.

Anf. 105 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det senare är ett missförstånd.

Jag vet inte riktigt hur jag skall göra, i den mån vi båda är lika bekymrade över den ojämställda situationen på arbetsmarknaden, i hierarkierna. Jag läser ur SCB:s tabell och allra värst är det ju bland verkställande direktörer och verkschefer. Det är 91 % män. Tittar jag på de största företagen, börsbolagen, finner jag att det är nättopp 100 %, alltså 99,4 %.

Med demokratisk-politiska medel kommer vi lite grann åt den situation som gäller den offentliga sektorn. Men marknadssektorn är fri, och den skall bli ännu friare enligt vad det borgerliga blocket tycker. Det tycker inte jag. Jag tycker att vi skall upprätthålla de grundläggande värderingarna om jämlikhet, jämställdhet och frihet för alla människor. Då krävs det rejäla korrektiv från den politiska sidan om marknaden inte skall haverera.

Vi kommer att få oerhört svåra situationer när människor som är marginaliserade inte längre accepterar det. Då går det inte längre så fint till i en demokrati.

Anf. 106 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Jag är glad att Hans Andersson tog upp den viktiga frågan om kvinnovåld. Varje kvinna som blir slagen i hemmet eller av någon hon känner lever definitivt inte i välfärd utan i ofärd. Det jag och Sten Tolgfors har vänt oss emot är att det här inte innebär att alla män automatiskt är våldsvärkare och att alla kvinnor är offer. Vi borde kunna ha en lite mer intellektuell debatt i denna mycket viktiga fråga.

Anf. 107 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag är överens med Per Bill. Det är så roligt att få säga det.

Men jag tror att alla är överens med Per Bill. Jag tror inte att det finns någon som menar att alla kvinnor blir slagna eller att alla män slår. Men det jag säger är att det finns ett utomordentligt tydligt mönster av manlig överordning och kvinnlig underordning i vårt samhälle. Det är en strukturell fråga.

Jag säger inte att alla kapitalister och företagsledare är elaka och lika lite att alla arbetare är snälla. Men jag säger att det finns mycket tydliga mönster som socialt skiljer ut människor på grundval av klasstillhörighet, så också vad gäller könstillhörighet.

Det sexualiserade våldet tycks många i vårt samhälle acceptera. Till alldeles nyligen, tills vi fick igenom den nya lagstiftning som ni gick emot, var det också omöjligt att komma åt grova misshandelsbrott av

Anf. 108 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Det finns många bra sätt, men ett av de viktigaste för att komma åt detta är att se till att det blir tuffa straff för dem som gör sådana här saker. Jag tror att det kan vara viktigare än om jag också ställer upp på att vi skall ha jämlikhet. Det är självklart att en kvinna och en man som gör precis samma jobb på ett företag och är precis lika duktiga skall kunna ha samma lön.

Anf. 109 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Per Bill, ni går ju ständigt emot regler som skall garantera denna jämställdhet. Ni gjorde det senast nu i våras.

När det gäller synen på män och på individer måste Per Bill inse att det finns strukturer i samhället som verkar. När ni säger i er artikel att en jämställdhetspolitik måste utgå från människors lika värde och individens rätt att betraktas just som individ vill jag be er att betrakta massmedierna. Betrakta hur vårt samhälle differentierar mellan män och kvinnor och se hur kvinnor ofta inte alls behandlas som individer av kvinnligt kön, utan som kvinnor, pinuppor, bimbos. Den rollen tvingas på, och de kommersiella krafterna har en oerhörd inverkan. Det måste vi som är politiker motverka. Häng med, Per Bill, så skall det nog bli jämlikhet i vårt samhälle!

Anf. 110 KJELL ELDENSJÖ (kd):

Herr talman! Flera talare har tidigare sagt att välfärden inte bara handlar om materiella ting. Jag tänkte i mitt anförande lyfta fram välfärdspolitiken utifrån värderingar, värden och värdegrund i samhället och människor emellan.

När vi ser till den materiella välfärden och till utvecklingen av demokrati, liksom även jämställdhet, har det trots allt gått framåt under det här århundradet, även om det finns väldigt mycket kvar att göra. Och det är det som har debatterats mycket i dag.

Men det finns också människor som trots materiell välfärd mår dåligt i dag. Det kan handla om sjukdomar som ofta hänför sig till stress och liknande. Men det kan också handla om ensamhet, uppgivenhet, fruktan för framtiden, drogbruk, offer för brottslighet, våld, mobbning och mycket annat. Det kan även vara fråga om vilshenhet och villrådighet om vilka värden och värderingar som gäller.

Man kan då fråga sig hur det har blivit på det här sättet, trots all materiell välfärd, den demokrati som har utvecklats osv. Den frågan är inte helt enkel att svara på. Det finns säkert en mängd saker som har bidragit.

Man kan peka på sådant som den strukturella omvandlingen från bondesamhället till industrisamhället osv. mot informationssamhället. Man kan peka på omflyttningen från landsbygd till städer och storstädernas tillväxt. Det är sådana saker som har inneburit att föräldrars och barns vardagsgemenskap, liksom generationernas gemenskap och utbyte, har minskat för en del. Det finns säkert en hel del ytterligare faktorer som i den här samhälleliga strukturomvandlingen har bidragit till att människor känner sig vilse och utanför.

Jag tror emellertid att en viktig orsak till att många människor mår dåligt har sin grund i samhällsbyggets värdegrund, dvs. att den inte i tillräcklig grad har ställts i förgrunden, diskuterats, framhållits och definierats som en viktig grundpelare för en god samhällsutveckling och som en förutsättning för att tillfredsställa hela människans behov. I och med att värdegrunden inte hela tiden aktualiseras och hålls levande blir den inte heller en naturlig bas för alla och envar i vardagslivet, och den blir inte heller i samma utsträckning som tidigare en viktig faktor i den unga generationens fostran eller en självskriven del i skolans undervisning.

Herr talman! För inte så många årtionden sedan var den kristna värdegrunden självskriven i de flesta sammanhang och en naturlig bas i vardagslivet, inte minst i skolans värld. Den kristna kulturtraditionen fördes vidare, och utan särskild dramatik implementerades de kristna grundvärderingarna som sedan länge varit västvärldens bärande etiska fundament.

Sedan mitten av detta århundrade har denna tidigare ordning med odramatiskt införlivande av etiska regler och levnadsnormer successivt avvecklats från dagordningen i skola och annorstädes. Vad är det då som har lett till detta införlivande av värderingar? Jag har inget svar. Men det tenderar till att bli en mer ytlig syn på rätt och fel, ett ovårdat språk, minskad respekt för nästan, själviskhet och andra destruktiva yttringar. För många har det lett till en känsla av meningslöshet, kanske psykiskt illamående, avsaknad av livsmål osv. I en del fall kan det bli brottsligt beteende eller kanske ett passivt livsmönster med avsaknad av livskvalitet.

Tyvär präglas många människor i vår tid i hög grad av ett ganska ytligt betraktelsesätt av vår stund på jorden. Materiell standard, pengar, frigjordhet och självförverkligande är några av ledstjärnorna i ett annars ofta fattigt andligt livsmönster. Tillämpningen av sådana begrepp som hederlighet, sanning, trohet, aktning osv. har däremot en tendens att devalveras.

Mitt anförande och sätt att resonera kan ses som ett sätt att moralisera över människors sätt att vara och leva. Det kanske uppfattas så av en del. Men det är självfallet inte avsikten. Mitt inlägg uttrycker i stället en djup oro över utvecklingen i landet vad gäller brottslighet, rasism, våld, förflackat språkbruk, människors inre otillfredsställelse och tomhet, drogbruk och annat nedbrytande. Utvecklingen har visat att enbart materiellt överflöd inte fyller människors behov av verklig livskvalitet.

Det är nödvändigt att lyfta fram den värdegrund som vi vill bygga samhället på, att vi starkare framhåller de värderingar som skall ligga till grund för ett demokratiskt och jämställt samhälle, att vi poängterar betydelsen av ett vårdat och icke-kränkande språk, att vi låter vänlighet, hjälpsamhet och godhet framstå som grundvalen för ett mjukt och människovänligt samhällsklimat och att vi låter detta synsätt genomsyra samhället och fostrar det uppväxande släktet i denna anda.

Herr talman! En svensk genomlysning av samhällets fundament, dvs. den värdebas som håller ihop samhället, är mycket betydelsefullt. Vi kristdemokrater har lagt fram ett förslag om att inrätta en värdekommission med uppgift att få i gång en brett upplagd samhällsdebatt som handlar om värden och värderingar i samhället. Det skall vara en kommission som inte i första hand skall lägga fram en rapport utan som skall finna

vägar att stimulera en process för ökad värdeförankring i samhället. Syftet är givetvis att vi skall få en strömning i samhällsutvecklingen som leder till ett bättre och mjukare samhälle. Det är en grundläggande förutsättning för att människan kommer i centrum, dvs. att den lilla människans röst blir hörd.

Prot. 1998/99:42
20 januari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdsfrågor

Anf. 111 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Herr talman! Jag är glad över att bo i Sverige. Jag är glad över att mina barn växer upp i ett land som har den absolut längsta föräldraledigheten inom EU. Jag är glad över att barnomsorgen från 1994 till 1997 ökat med 34 000 platser, att Sverige har lägst antal mobbade elever, att Sverige har EU-ländernas lägsta dödstal för olyckor med barn och att vi lever i ett land med den lägsta spädbarnsdödligheten bland OECD-länderna. Mina barn kan statistiskt räkna med en längre medellivslängd än i alla andra OECD-länder utom Japan. Min dotter kan förlösas i ett land med de lägsta dödsriskerna inom EU. Barnen växer här upp i ett land med den minsta fattigdomen och den mesta jämställdheten i världen. Jag är stolt över den välfärd vi har, och jag är full av beundran för alla dem som arbetar inom välfärdens olika områden, dvs. skolan, vården och omsorgen. 100 000 undersköterskor har, trots tidspress, ett ord över för den som behöver. Kvalificerad vård ges och våra barn ges omsorg i förskolan och kunskaper i skolan.

Det svenska välfärdssamhället är en ung företeelse och är därför sårbart. Vi har knappt sett det fungera i sin helhet. Det finns många brister som måste åtgärdas. Dem blundar jag inte för, men jag står ändå här som en försvarare av det generella välfärdssystemet. Välfärdssamhället skall värnas, förbättras och utvecklas.

Det finns de som tagit som sin livsuppgift att ständigt klaga och kritisera Sverige ur välfärdsperspektiv. De vill ge sken av att allt är uselt, grått och armt, och att vi lever i den sämsta av alla världar. Vi dignar under orättfärdiga skatter som inte ger någonting tillbaka. Ingen får vård eller får lära sig något, och man lever i fullständig ofrihet. Det är som om verkligheten i Sverige vore en Norénpjäs.

Vi socialdemokrater anklagas för att vara systemets talesmän, medan moderaterna påstår sig se till människorna. Ja, moderaterna har rätt i att vi försvarar rättvisa system, men de skall utgå från människorna. Det är om det jag vill tala.

Ett av kriterierna för ett välmående samhälle är att människor har arbete. I Sverige är arbetslösheten alldeles för hög. Vi socialdemokrater vill se full sysselsättning. Vi har satt upp mål för arbetslösheten, och vi har genomfört flera åtgärder för att komma dit. Sysselsättningen är vår viktigaste fråga och hänger intimt samman med landets välfärd. Med arbetslöshet följer olyckliga barn som behöver extra stöd, människor som mår dåligt och behöver vård, ökad belastning på trygghetssystemen och många som lever på den ekonomiska gränsen. Då är det nödvändigt att systemen fungerar, dvs. att den som behöver socialbidrag kan få det, att a-kassan går att leva på. Moderaterna säger sig se till människorna, men vill sänka a-kassan och ifrågasätter socialbidragen. I sina förföriska tal säger de samtidigt att det är de som bäst behöver som skall få.

Låt mig ta ett exempel från Stockholm där moderaterna styr. I helgen läste jag om den stadsdel vi befinner oss i, nämligen Maria-Gamla stan.

Man skall där spara 34 miljoner kronor. De förslag som har lagts fram innebär att socialbidragen skall minska kraftigt, liksom arbetsmarknadsåtgärderna. Enligt tidningarna innebär det att pengarna räcker till färre hushåll och att medelbidraget måste bli lägre. Anledningen till besparingen är att moderaterna beslutat att sänka skatten med 40 öre. Vilken frihet ger det den som inte har någon inkomst, den som redan är under den ekonomiska gränsen eller den som är arbetslös?

För oss socialdemokrater är det självklart att vi skall ha en offentlig sektor som finansieras med skatt. Av var och en efter förmåga, till var och en efter behov.

Om vi alla är med och bidrar är vi också intresserade av att systemen skall fungera. När vi behöver sjukvården, skall vi kunna få den utan att plånboken skall styra. När våra barn behöver extra stöd i skolan, skall vi veta att de får det. Det är lätt att tycka att man betalar för mycket skatt när livet är bekymmerslöst. Men den dag man står där med ett barn med läs- eller skrivsvårigheter som inte får stöd, eller när biblioteket stängs för att pengarna inte räcker, har man inte så stor nytta av sin frihet att själv bestämma hur man vill satsa sina pengar i stället för att solidariskt vara med och betala skatt.

Svenska folket är positivt till att den offentliga sektorn finansieras med skattemedel. Stödet för vår gemensamt finansierade och offentligt drivna välfärd har varit starkt och stabilt och också ökat de senaste 15 åren. Men som jag sagt tidigare behöver välfärden i Sverige inte bara värnas utan också utvecklas. Det är mycket som inte fungerar bra i dag.

Det finns flera rapporter från äldreården som skakar mig. Jag sade att jag har stor respekt för de pressade vårdbiträdenas och undersköterskornas arbete. Jag vet att verkligheten är mycket tuff. I Svenska Dagbladet i måndags refereras ett allvarligt fall, där en enda sköterska ansvarade för 226 äldre på Blackebergs äldreboende. Socialstyrelsens besked är att det är svårt att sätta bemanningsnormer, men det är orimligt både för de äldre och för personalen att leva i en sådan situation som den beskrivna. Om man inte förmår ha tillräckligt många i arbete *måste* vi kanske fastställa en bemanningsnorm.

Här finns återigen kopplingen till moderaternas kritik av oss socialdemokrater och vår vilja att ordna system. Ja, med utgångspunkt från människors bästa anser jag att det finns en hel del som vi måste reglera. Vi måste naturligtvis hitta rimliga system som ger normer men som inte är så trubbiga att de motverkar sitt syfte.

Ett annat område är vårdköerna. Det är inte rimligt att människor skall gå sjukskrivna från sitt arbete eller leva i smärta för att de inte får en nödvändig operation. Vi har gett Socialstyrelsen i uppdrag att snabbt utreda förutsättningarna för en generell behandlingsgaranti i vården, en garanti som skall gälla behandling inom tre månader. Utredningen skall vara klar snart. Man kan kritisera oss för att stoppa undan problemet i en utredning, men vi vill inte lova något som vi känner att vi inte kan hålla.

Erfarenheterna från förra vårdgarantin är blandade. Vårdgarantin omfattade tio diagnoser och innebar att man skulle få behandling inom tre månader. Enligt Socialstyrelsens utvärdering var effekten kortade köer och minskade väntetider, men effekten var kortvarig. Efter ett år levde nästan alla kliniker upp till målsättningen. Andra året var köerna i stort sett oförändrade, och därefter ökade de. Eftersom garantin berörde ett

fåtal diagnoser missgynnades patienter med andra diagnoser, t.ex. kroniska sjukdomar och brådskande insatser som strålbehandling. Ett annat problem var att vårdgarantin tenderade att flytta köerna dit där de inte syntes. Många patienter fick vänta länge innan de kom till doktorn.

Nu föreslår moderaterna att en ovillkorlig vårdgaranti införs utan att anslå extra pengar. Mot bakgrund av tidigare erfarenheter ställer jag mig mycket tveksam till detta.

Ny kunskap, ny teknik och nya behandlingsmetoder innebär att alltfler kan behandlas. Överlevnadstiden i flera sjukdomar har förlängts. Antalet äldre som behöver mest sjukvård ökar. Operationer och behandlingar görs i betydligt högre åldrar än tidigare. Dessutom ställer dagens patienter med rätta högre krav.

Jag är ingen förespråkare för orättvisa skatter, och jag menar också att skatten skall vara rimlig: av var och en efter förmåga åt var och en efter behov. Men jag tycker att moderaterna är oärliga när de påstår att de kan göra allt bättre för allt mindre pengar.

Det finns flera exempel i Stockholm, och det kommer att bli mycket intressant att se vad som händer med den skattesänkning som moderaterna har lovat. För att människor skall kunna få den vård som de har rätt att kräva måste vi ha som utgångspunkt att välfärden skall utvecklas och att den skall vara solidariskt finansierad. Vi måste börja i den änden när vi skall förändra det som inte fungerar.

Anf. 112 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag blir lite förvånad när Susanne Eberstein säger att hon är så stolt och att allt är så bra.

Jag vill ta en snabb jämförelse mellan Bergsjön i Göteborg och Älvsborgs län.

Medellivslängden för kvinnor i Bergsjön är 76,1 och i Älvsborg 83,7. För män är den i Bergsjön 70,1 och i Älvsborg 79,8. Det skiljer alltså ganska många år.

Andelen utländskt födda utom Västeuropa, USA och Kanada är i Bergsjön 57,2 % och i Älvsborg 8,1 %.

Ersatta dagar för totala ohälsotal för åldrarna 16–54 år är i Bergsjön 66,0 och i Älvsborg 14,8 och för åldrarna 55–64 år i Bergsjön 202,4 och i Älvsborg 56,2.

Andelen med högsta utbildning efter treårigt gymnasium är i Bergsjön 6,2 och i Älvsborg 30,0.

Jag hinner inte längre, men jag tycker att det här talar för sig självt.

Anf. 113 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Jag valde inte just Bergsjön i Göteborg som exempel, utan det här var statistik generellt för Sverige.

Anf. 114 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Men det måste väl ändå vara vårt politiska ansvar att se till att alla människor har det lika bra. Vi talar om alla människors lika och unika människovärde. Man kan bo i Bergsjön i Göteborg, i Skövde, där jag bor, i Stockholm eller i Älvsborg, och jag tycker att man skall ha samma förutsättningar.

Anf. 115 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om talaren menar att vi skall leva precis lika länge, om det är det som är ett uttryck för den absoluta välfärden. I så fall skulle det få väldigt konstiga konsekvenser.

Anf. 116 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Susanne Eberstein: Är det rimligt att av låginkomsttagare ta ut över 60 % av deras arbetsinkomster i skatt? Det innebär ju att just de som har låga och medelstora inkomster betalar så mycket i skatt att de inte kan välja annat än det som det offentliga erbjuder, och när det offentliga inte fungerar är det de som drabbas. De som alltid kan välja och kan gå förbi köer är de som tjänar mer. Det är det som den socialdemokratiska välfärdsmodellen leder till: frihet för dem som har men inläsning och beroende för dem som inte har.

Vår kritik är att socialdemokraterna tar ut världens högsta skatter och ändå misslyckas. Är Susanne Eberstein stolt över att uppemot en miljon människor står utanför arbetsmarknaden, att ungefär 700 000 människor behöver socialbidrag, att vårdköerna har växt sedan 1994, att problemen i äldreomsorgen har accentuerats och att skolan ifrågasätts?

Anf. 117 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Det finns självfallet en massa saker som jag inte är stolt över. Jag räknade upp vad jag är stolt över.

Jag vill återkomma till Maria-Gamla stan. Här har man alltså på grund av de moderata sänkningarna försämrat för handikappade, så att de kommer att få sämre vård och omsorg. Jag tycker inte att det är ett sätt att visa solidaritet och visa att man värnar om rättvisan. Det är just moderaterna som försämrar för de handikappade.

Anf. 118 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är väl svårt för en socialdemokrat i riksdagen att tala om de handikappade, efter att här ha skurit ned de handikappades ersättning med närmare 2 miljarder kronor. Om det är någonting som vi i riksdagen borde slå vakt om är det just de svaga grupperna.

Kvar står min kritik och min fråga. Visst finns det mycket som är bra i Sverige – skam vore det annars. Problemet är att med de höga skatterna borde vi kunna få ut mycket mer valuta i form av en vård utan vårdköer och inte så många socialbidragstagare – om nu systemet höll, men det gör det inte.

Det är inte lätt att vara politiker och ha ett så stort ansvar att man inte klarar att ta det ansvaret. Det är det som inträffar.

Låt därför människorna få en större personlig trygghet och större självbestämmande, och se till att det gemensamma fungerar bättre genom att politikerna koncentrerar sig på de grundläggande åtagandena! Det är vårt recept. Man kan inte vara stolt över världens högsta skatter och så stora brister i de offentliga åtagandena som Susanne Eberstein försvarar.

Anf. 119 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Vi har inte försämrat för de handikappade. Vi har i stället ökat stödet med 2,5 miljarder.

Anf. 120 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag reagerar på Susanne Ebersteins sätt att tala om att när arbetslösheten ökar är det viktigt att de sociala trygghetssystemen fungerar. Men det är ju precis tvärtom i dagens samhälle. Det är just nu, när belastningen har ökat, som vi kan se de stora bristerna och hur uppenbara de är. Ta bara det här att ungdomar inte kommer in på arbetsmarknaden. De har då inte möjlighet till a-kasseersättningar. Unga som blir föräldrar har inte heller föräldraersättning, utan mycket dåligt stöd.

Det finns alltså uppenbara brister, och det är inte någonting att skryta med i dag. Det är därför som vi i Centern föreslår att man skall se över grundtrygghetssystemet så att det omfattar alla människor i samhället.

Anf. 121 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt. Bara för att man talar om att man är stolt och glad över att vissa saker fungerar får man pådyvlat sig en massa påståenden om vad man har sagt, vilka inte alls stämmer. Jag kan inte riktigt förstå det.

Det är ju faktiskt så, att människor som behöver socialbidrag i dag får socialbidrag. De som behöver a-kassa för att de står utan arbete får a-kassa. Vi har alltså ett trygghetssystem som fungerar. Grunden till allt detta är den höga arbetslöshet vi har, och den skall vi göra allt för att sänka.

Anf. 122 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Att erhålla socialbidrag är inte den allra bästa trösten. Det sker väl i en krissituation. Det som är viktigt är ändå att människor ser en ljusning när det gäller deras ekonomiska förhållanden. I dag, när vi är på väg in i ett tredjedelssamhälle, ökar de grupper som blir beroende av socialbidragen därför att den ekonomiska tryggheten inte är bättre utformad.

Anf. 123 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Det är aldrig bra när människor tvingas att söka socialbidrag och får leva på socialbidrag. Men jag kan inte riktigt se att ett slags grundlön skulle göra att situationen blev helt annorlunda och så mycket bättre. Roten till problemet är faktiskt arbetslösheten, och det viktigaste är att vi bekämpar den.

Anf. 124 PER BILL (m):

Herr talman! "Välfärdsfrågor" är rubriken på denna del av den allmänpolitiska debatten. Vad är då välfärd? Svaret, tror jag, blir väldigt olika beroende på vem man frågar. Frågar man en stressad medarbetare på något av våra framgångsrika stora, medelstora eller små företag tror jag att han skulle svara "En helg med barnen och familjen. Det vore höjden av välfärd". För de drygt en miljon personer som är öppet arbetslösa, deltidsarbetslösa eller dolt arbetslösa tror jag att svaret skulle bli "Ett riktigt jobb".

Om man tittar på vad det står i Nationalencyklopedin kan man läsa följande: "Välfärd, samlade benämning på människors levnadsförhållanden. En beskrivning av människors välfärd bygger som regel på en

redovisning av deras ekonomi, hälsa, utbildning, bostadsförhållanden, arbetsförhållanden etc. Vanligtvis försöker man inte sammanföra de olika komponenterna till ett enda mått på individens välfärd. Inom ekonomisk forskning ses emellertid välfärd snarast som individens samlade ekonomiska resurser.”

Det är två skilda definitioner i Nationalencyklopedin, men båda har individen i centrum – en mer sammansatt och en strikt ekonomisk.

I valrörelsen och även i denna debatt har vi fått höra att välfärd är någonting annat för socialdemokraterna. Tusentals och åter tusentals gånger har vi hört mantrat vård, skola och omsorg. Om vi skall vara mer precisa handlade det om kommunala skolor, landstingsvård och kommunal omsorg. De privata alternativen har man behandlat mycket styvmoderligt. I socialdemokraternas välfärdsstat är det den offentliga sektorn som är välfärd, medan privata alternativ och lägre skatter är hot mot välfärden. Det är de kollektiva systemen som är välfärd, precis som vi hörde Susanne Eberstein säga.

Under de senaste 30 åren har det skett en väldig förändring i samhället. Vi har gått från ett ganska balanserat samhälle där de tre olika delarna av samhället – det offentliga, marknaderna och gemenskaperna – allihop har stått för stora delar till dagens välfärdsstat, där offentlig sektor tar drygt två tredjedelar av BNP i anspråk. Vi har fått en väldigt konstig välfärdsstat, som nu inte längre klarar sig.

Då försöker man se om det kommer några bra förslag från socialdemokraterna mot denna välfärdsstat *ultra light* som är på väg att växa fram. Men det vi ser är tyvärr mestadels utredningar och segdragningar.

Vad är då välfärdsstaten *ultra light*? Enligt min åsikt är det när man betalar 60–70 % av sin inkomst i skatt, så att man inte kan leva på sin lön, och sedan tvingas till bidrag. När man sedan behöver den gemensamma omsorg som vi har betalat via skattsedeln får man inte den service som man borde få.

Är det rimligt att en person som har jobbat hela sitt liv och sedan tvingas uppsöka akutmottagning skall behöva ligga både fem och tio timmar på en brits i någon korridor? Är det rimligt att skolan är så dålig att Skolverket nu får gå ut med en katastrofrapport och säga att man nog måste börja om från början när det gäller reformeringen av skolan? Är det rimligt att en sjuksköterska skall ta hand om 246 äldre personer och att de bara får vara uppe några enstaka timmar per dag? Är det verkligen rimligt? Mitt svar är nej.

Vi har fått en urholkning av välfärden som jag tror beror på att vi har socialiserat denna gemensamma välfärd. På många ställen kan man inte längre prata om vård, skola och omsorg. Det handlar tyvärr om vanvård, flumskola och seniorförvaring.

Stat och samhälle är inte samma sak. Staten är en del av samhället. De andra delarna är minst lika viktiga, nämligen marknaderna och gemenskaperna. Om vi skall ha råd med en bra offentlig sektor – och det skall vi – måste vi se till att de båda andra delarna av samhället kan växa. Vi måste få ett företagsklimat med lägre skatter och avregleringar, men också med borttagande av allt kommunalt och statligt företagande. Företag och näringsverksamhet skall det offentliga inte ägna sig åt. Det sköts bättre på en fri marknad.

Vi skall inte glömma bort de små gemenskaperna och de små kooperativen – de kooperativa dagisen och den kooperativa äldreomsorgen. Det finns massor av Kooperationer och små gemenskaper – kyrka och annat – som kan göra stora insatser om de bara får möjligheten.

Vi moderater vill ha ett välfärdssamhälle som ersätter dagens välfärdsstat. Vi vill ha betydligt lägre skatter. Vi vill att man skall kunna leva på den egna lönen och att man faktiskt skall kunna ha ett enskilt sparande som ger en personlig välfärd och trygghet. Det ger också möjligheter till företagande genom att det blir lättare att få tag i riskkapital. Vi vill också ha mindre bidragsberoende, därför att fler skall kunna leva på sin lön.

Varje människa är unik. Vi måste se till att varje människa kan leva sitt livsprojekt tillsammans med dem han eller hon vill och att de drömmar och idéer man har kan bli verklighet. Det är den bästa grunden för ett nytt välfärdssamhälle där vi har ett bra företagsklimat och ett bra individklimat och där det växer fram nya företag, men där också de stora gamla välfärdsmotorerna – ABB, Pharmacia, Stora, Astra osv. – skulle ha kunnat stanna kvar.

Anf. 125 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! Att vara eller inte vara nöjd, det är frågan.

Man kan ju få kritik när man är nöjd med saker i Sverige. Då kan man kanske tro att jag skulle kritisera att någon är missnöjd.

Jag funderade lite grann över den direktör som Per Bill uppehöll sig vid inledningsvis i sitt anförande. Han längtade efter en helg då han skulle få umgås med familjen. Jag hoppas att den direktören har valt att ha sin verksamhet i ett land där samhället under övrig tid tar hand om familjen, att dagis eller skola erbjuder plats för de barn som han inte hinner med, att vården tar hand om de föräldrar som han kanske inte hinner träffa och att det finns en verksamhet som möjliggör för familjen att fungera.

Det är lite bestickande att lyssna till det eviga talet om att det inte finns alternativ i vårt samhälle. Det utmålas något slags öststatssocialistiskt Sverige. Vårt land är i stället fyllt av olika verksamheter med olika inriktning. Det finns skolor som jobbar med olika verksamheter, med kulturinriktning och idrottslig inriktning. Det finns kooperativa sätt att anordna barnomsorg. Det finns olika alternativ inom äldreomsorgen.

Sluta att måla tillvaron i svart och vitt! En del är visserligen grått, men det finns det som också är bra.

Anf. 126 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Självfallet finns det mycket som är bra, men det är viktigt att vi också diskuterar det som är mindre bra och det som är direkt dåligt.

I mitt anförande pratade jag inte om direktören utan om medarbetarna. Det är många som skulle tycka att det vore skönt att få en helg i lugn och ro tillsammans med sina barn. Sedan kan de barnen gå på dagis eller i skola. Det är upp till varje medarbetare att själv fundera över om det skall vara ett kooperativt eller offentligt dagis. Det viktiga är ju att det är en kvalitet och en pedagogik som passar just den individen.

Anf. 127 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Herr talman! Vi skall naturligtvis kunna titta på det som inte fungerar bra. Det är just därför skolministern förklarade i TV i morse att man har begärt att Skolverket skall gå in och titta på vilka frågor som vi behöver lösa i dagens skola.

Man kan göra det oerhört enkelt för sig från moderat håll. När vi tittar tillbaka några år och ser hur skolan har utvecklats säger man att skälet till alla de här problemen naturligtvis är att vi har en socialdemokratisk regering. Då är det konstigt att man kan konstatera och kan uttyda i statistiken att det också fanns problem under år när vi har haft andra regeringar.

Låt oss sluta med den här pajkastningen och i stället tala om hur vi skall utveckla skolan, vården och omsorgen, så att den blir bättre, som Per Bill var inne på! Det är ju skälet till att vi begär att få redovisningar av vilka problem som vi skall ta itu med i skolan.

Anf. 128 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Allting är inte alls socialdemokraternas fel, men vi kan titta på vad som sker i skolan i dag. Det är mycket oroande att resultaten på de matematikprov som finns på t.ex. en del tekniska utbildningar på universitetet blir sämre och sämre. För varje år går resultatet ned. Det oroar mig.

Det oroar mig också att det i min hemstad, Uppsala, lär vara större risk att bli misshandlad på vissa gymnasieskolor än på Stora torget. Det oroar mig mycket.

Anf. 129 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Herr talman! Det väsentliga motivet till att man ber en grupp framträdande forskare att göra ett socialt bokslut för 1990-talet trodde jag var att man skulle försöka få en säker bild av de brister som finns i välfärden. Men efter Per Bills anförande förstår jag att det finns ytterligare ett motiv, nämligen att det behövs en reell kunskap hos några i den här församlingen om hur välfärden fungerar.

Jag tyckte faktiskt att Per Bill sade att det fanns inkomsttagare som betalade mellan 60 och 70 % i skatt och är beroende av bidrag. Berätta mer om den personen.

Anf. 130 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Det är i dag ganska många låg- och medelinkomsttagare som, om de lägger ihop samtliga skatter och arbetsgivaravgifter, betalar både 60 och 70 % av sin inkomst i skatt. Det är inte alls någonting särskilt unikt. Det handlar inte om ett fåtal personer. Det är snarare regel än undantag.

Det tråkigaste av allt är att de dessutom på något sätt sitter fast. De kan inte klättra i samhället. Om de går upp från att jobba tre fjärdedels tid till heltid är marginaleffekten på detta extrajobbande ibland ända upp till 90 %.

Anf. 131 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att moderaterna kan räkna skattekakor på de mest häpnadsväckande sätt. Men jag trodde att det handlade om den inkomstskatt som vi normalt betalar.

Även om man räknar som Per Bill gjorde gällde det bara det ena påståendet. Det andra gällde att dessa inkomsttagare var beroende av bidrag. Vilka bidrag tänker Per Bill på?

Anf. 132 PER BILL (m) replik:

Herr talman! För många av mina vänner som har ganska goda inkomster är barnbidraget, bostadsbidraget och många andra bidrag en mycket väsentlig del när det gäller att familjen skall få det att gå ihop.

Det betyder att de först betalar in 60–70 % av sin inkomst i skatt. Sedan skall de artigt ta av sig mössan och gå till patron – numera är det inte patron på bruket utan socialdemokraterna – och vara glada ifall de får bidragen före de stora helgerna och inte efter.

Anf. 133 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Per Bill och moderaterna säger ständigt att vi skall ha en välfärd. Samtidigt skall skatterna sänkas. Men de talar aldrig om hur man skall finansiera välfärden.

Bo Lundgren sade att den självfallet skall finansieras gemensamt. Men hur skall vi gemensamt finansiera välfärden om det inte skall ske via skatter? Hur tänker moderaterna finansiera sin välfärd?

Anf. 134 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Siv Holma tycks inte ha läst våra motioner särskilt väl. Vi vill inte alls ta bort alla skatter. Det kommer att vara många skatter kvar även efter våra skattesänkningar. I vårt budgetförslag tar vi inte ens bort alla de skattehöjningar som socialdemokraterna har gjort under de senaste fyra åren. Nog finns det ett mycket stort skattetryck kvar och mycket stora möjligheter att bekosta den del av välfärden som bygger på den gemensamma delen, den del som vi betalar genom skattsedeln.

Anf. 135 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag heter Sonja Fransson.

Har man tänkt finansiera på samma sätt här i Stockholm? Man begär ju extra statspengar till projekt för att klara av gränserna i vården. Är det genom speciella projekt som man skall klara av det här? Eller skall man sänka lönerna för vårdpersonalen? Hur skall man klara av det? I dag säger man ju egentligen både från kommuner, även moderatledda kommuner, och landsting att man inte kan ställa upp på en så stor skattesänkning som moderaterna vill ha. Man säger att man aldrig kommer att klara av det i kommunerna eller i landstingen.

Anf. 136 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Ursäkta, Sonja Fransson, om jag sade fel namn.

Stockholms problem är ju mångfasetterat. En av de stora bovarna är den s.k. Robin Hood-skatten, och de miljoner, för att inte säga miljarder, som stockholmborna tvingas betala i skatt till andra delar av Sverige.

Jag tror att det behövs betydligt större konkurrens. Jag tror att det behövs fler privata alternativ. Vi vet att många som i dag jobbar i den offentliga vården säger att om vi bara fick vara med och se till att det blev en annan organisation så skulle vi kunna göra väldigt mycket mer – om vi bara fick ändra organisationen. Det är *några* av förslagen.

Anf. 137 SIV HOLMA (v):

Herr talman! Vi har många gånger sagt, inte minst från den här talarstolen, att Vänsterpartiet försvarar och vill utveckla arbetarrörelsens idé om en gemensam, solidarisk och demokratisk välfärd som är finansierad genom progressiv beskattning av individer och företag. Sammanfattningsvis skulle välfärd kunna definieras som levnadsnivå, livskvalitet och demokrati.

Välfärden skall svara för en rättvis fördelning av inkomster och levnadsbetingelser mellan olika grupper av yrkesverksamma och mellan dem som har lönearbete och dem som saknar det. Den har ett särskilt ansvar för barnen, ungdomarna, de gamla, de sjuka och de arbetslösa. Grundidén är devisen: Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov.

I alla utvecklade ekonomier växer tjänstesektorns andel av ekonomin. Vi vill ha en välfärd som utvecklas på demokratins villkor. Utvecklingen skall styras av människornas behov. Den skall inte styras av hur tjock plånbok man råkar ha. Försvaret av den offentliga sektorn är en av vår tids viktigaste klass- och jämställdhetsfrågor. Ytterst handlar det om kamp, om makten över hur samhällets resurser skall fördelas. Det handlar om vem eller vilka som bestämmer över hur mycket vi har att fördela och om på vilket sätt vi fördelar den gemensamma påsen.

Vem har makten att bestämma över hur stor påsen med pengar för att finansiera välfärden skall vara? Vem sätter dagordningen? Hur mycket av den makten finns i Sveriges riksdag? De flesta erkänner att den parlamentariska demokratin har problem i den globaliserande kapitalismen. Valdeltagandet minskar och misstron mot oss politiker ökar.

De här problemen har med formerna för ägandet av och makten över kapitalet att göra. De är konsekvensen av de maktförhållanden i samhället som gör att aktieindex på Stockholmsbörsen sextondubblats sedan 1980. Antalet aktieägare har under samma period också ökat kraftigt. I dag äger halva svenska folket aktier. Det är till största delen ett indirekt ägande. Aktieägandet är extremt snett fördelat. De 10 % som har mest äger 97 % av de börsnoterade aktierna.

Men det är inte bara de rika som har blivit rikare. De fattiga har också blivit fattigare. Som mest har nästan en tiondel av befolkningen varit beroende av socialbidrag. Det är den framväxande massarbetslösheten under 90-talet som är den främsta orsaken till den ökande fattigdomen. Arbetslösheten har mest försvagat dem som redan förut hade de lägsta inkomsterna.

De ökade klyftorna gäller både klass och kön. Ensamföräldrar och pensionärer med låg eller ingen ATP tillhör de fattigaste. Nästan alla i dessa grupper är kvinnor. De ökade klyftorna gäller också de olika delarna av landet. I de rika villaförorterna runt storstäderna blir man ännu rikare. I avfolkningsbygderna och i några starkt segregerade hyreshusområden i städerna har fattigdomen växt.

Och om vi för ett kort ögonblick lyfter blicken kan vi också konstatera att de kapitalistiska maktförhållandena avspeglas i att 40 000 barn svälter ihjäl varje dag trots livsmedelsöverskott. De 254 rikaste äger lika mycket som de 2 ½ miljarder fattigaste.

Herr talman! I den marxistiska traditionen har produktivkrafternas, dvs. teknologins och kunskapernas, förändringar en grundläggande betydelse för ägandet av produktionsmedlen – som i sin tur är avgörande för hur makten ser ut i samhället. Därför är en analys av produktivkrafternas utveckling och vad denna kan tänkas få för konsekvenser för makten i samhället av yttersta betydelse för människans möjlighet att genom demokratiska beslut påverka och förändra samhällets utveckling. Det handlar om hur vi demokratiserar den ekonomiska makten.

Med detta vill jag ha sagt att en stor del av dagordningen sätts utanför vårt högsta beslutande politiska organ. Det betyder inte att vi i Sveriges riksdag saknar makt. Det handlar om att vi använder oss av det utrymme som ändå ges.

Kärnan i den gemensamma välfärden är skola, vård, omsorg och hållbar utveckling. Vänsterpartiet vill satsa mer på kommunsektorn än vad som hittills skett. Kommunernas ekonomiska situation har under de senaste åren varit mycket belastad. Det finns behov av ökade resurser. Det har många som hållit anföranden här givit bevis på.

Herr talman! Det kommunala skatteutjämnningssystemet har också fått kommunalekonomiska konsekvenser. Här behövs mer pengar till kommuner och landsting för att skapa förutsättningar för en god välfärd inom alla regioner. Staten måste tillskjuta mer pengar för att motverka att Sverige kantraras med en avfolkad landsbygd och överbefolkade storstadsregioner.

Jag välkomnar regeringens initiativ att arbeta för en kompromiss vad gäller skatteutjämningsförslaget som får en bred acceptans bland så många kommuner och landsting som möjligt. Det är också positivt att regeringen uppmärksammar de sju nordligaste länens framtid genom att föra konstruktiva samtal om åtgärder i andan att hela Sverige skall leva.

Den statliga budgetsaneringen har försämrat kommunernas ekonomiska förutsättningar. Den negativa trenden har också förstärkts av budgettekniska innovationer i EU-andan, dels som ett led i att hålla kontroll på de offentliga utgifterna, dels för att ha ett, som regeringen uttryckt det, handlingsutrymme inför ett eventuellt beslut att ingå i EU:s valutaunion.

Handlingsfriheten har utmynnat i att regeringen fört en ekonomisk politik som klarar kvalifikationerna, dvs. konvergensvillkoren för att vara med i EMU. Den går främst ut på att uppnå prisstabilitet. Att motverka inflation går före att få ned arbetslösheten. Vi har en så låg inflation att det nästan gränsar till deflation. Vi har ekonomisk tillväxt, men samtidigt också en relativt hög arbetslöshet. Frågan är om det någonsin är möjligt att med denna politik uppnå sysselsättningsmålet att 80 % av den arbetsföra befolkningen skall ha ett arbete år 2004.

Därmed också sagt att vi är mycket kritiska till den ekonomiska politik som följer av EMU-anpassningen. Budgettekniken har bl.a. resulterat i system med utgiftstak och balanskrav på kommunerna. Jag instämmer i Gudrun Schymans efterlysning av en seriös debatt om konsekvenserna av dessa utgiftstak som lagts fast på varje utgiftsområde. Det kan bli absurda konsekvenser.

Vi vill ha en annorlunda ekonomisk politik för att kunna försvara och utveckla välfärden. Och det finns utrymme genom att man kan ta till vara delar av budgetöverskottet på ett ansvarsfullt sätt och använda detta till att skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen.

I det sammanhanget är en väl fungerande kommunsektor ett bra verktyg. Skola, äldre- och barnomsorg samt miljöomställning skapar förutsättningar för människor att arbeta. Samtidigt innebär deras verksamhet riktiga jobb.

Anf. 138 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Siv Holma tar upp aktieägandet och utvecklingen på börsen som om det vore ett problem. Det är väl jättebra att drygt 50 % av alla svenskar sparar i aktier? Vi hade gärna sett att Telia hade blivit nästa folkaktie där så många svenskar som möjligt, småsparare, hade fått bli delägare i bolaget. Tycker inte Siv Holma att det vore bra om fler svenskar blev aktieägare och fick ta del av den värdeökning som faktiskt sker på börsen och som till stor del beror på att svenska företag är mycket duktiga på en global marknad?

Anf. 139 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Om man lyssnade noga på mitt anförande kunde man höra att min kritik handlade om att den ekonomiska makten är så väldigt snett fördelad. 10 % av aktieägarna äger 97 % av de börsnoterade aktierna.

Det handlar om vem som lägger dagordningen när det gäller arbetstillfällen och när det gäller välfärden. Är det vi här i riksdagen, eller är det dessa s.k. fria marknadskrafter som gör det?

Jag tror att det finns möjligheter att skapa mer demokrati även på ekonomins område.

Anf. 140 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Min fråga var om det inte skulle vara bra om fler blev delägare, om vi kunde få 70, 80 eller 90 % av alla svenskar att tycka att det är kul att vara delägare i ett företag. Jag tror att det behövs fler småsparare på börsen. Det är ju ett bra sätt att se till att det inte är ett fåtal stora fonder eller väldigt rika personer som är de stora ägarna.

Anf. 141 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Det handlar om den ekonomiska makten. Jag tycker att det finns anledning att göra en hel del saker när det gäller t.ex. fonder, typ löntagarfonder, där man som delaktig i ett ägandeskap också kan bestämma hur investeringarna skall se ut. Man kan investera så att det blir fler jobb och så att man tar miljöhänsyn i stället för att enbart investera för att få högsta möjliga vinst. Som tur är skiljer sig synen på de här sakerna mellan Moderaterna och Vänsterpartiet.

Anf. 142 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Siv Holma i sin samhällsanalys låter som en riktig gammaldags marxistisk kommunist av en sort som jag faktiskt

inte trodde existerade längre. Vänstern förefaller ju ganska sofistikerad i många sammanhang.

Min enkla fråga till Siv Holma är därför: Vad är det för land eller samhälle med kommunistiskt styre som står modell för Siv Holma i hennes samhällsanalys där hon talar om bättre fördelning av den ekonomiska makten? Vad är det vi skall titta på?

Anf. 143 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Jag hade förväntat ungefär de här tongångarna just från Folkpartiet. Jag beskrev det sätt som Marx står för när det gäller att analysera samhället. Det är faktiskt ganska vedertaget även i ett sådant land som Sverige. Jag kommer inte att kunna svara på den fråga som Folkpartiet ställer till mig om vilket land det är frågan om. Jag beskriver en vetenskaplig samhällsanalys. Jag tror t.o.m. att det finns folkpartister som använder sig av den.

Anf. 144 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! I så fall tillhör inte jag dem. Den marxistiska vetenskapliga analysen har, vad jag förstått, aldrig riktigt fungerat i praktiken. Jag hänvisar hellre Siv Holma till den liberala vetenskapliga analysen. Den ekonomin är betydligt bättre.

Anf. 145 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Man får göra skillnad på ideologi och vetenskap. Om man har en vetenskaplig analys är det alltså en metod som man använder för att förklara hur samhället fungerar. Ideologi handlar om vilka åsikter man har och hur man vill att ett samhälle skall vara. Gör den skillnaden! Det vore bra för den fortsatta diskussionen.

Anf. 146 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Herr talman! Sannerligen – det är nya tider! För något årtionde sedan, när Kristdemokraterna försökte visa på att rätts- och välfärdssamhällets överlevnad hängde på att frågorna om etik och moral hölls levande i den politiska debatten, kunde man höra luddiga fnysningar från såväl andra partier som från kulturetablissemang och medierna. Inte minst ljudliga var fnysningarna från vänsterkanten.

I dag fnyser knappt någon. Alla inser att inte bara vår välfärd och vår ekonomi utan också själva demokratin är i fara om vi inte lyckas forma en hållbar gemensam värdegrund för samhällsbygget, dvs. hur vi skall leva med varandra. En hållbar etik är faktiskt också en förutsättning för en uthållig ekologi.

I dag är alla politiska partier överens om att vi måste våga diskutera etik och värderingar. Vi behöver en hållbar värdegrund inte bara i skolan utan i hela vårt samhälle.

I dag kan man t.o.m. få höra från yttersta vänsterkanten att det man har gemensamt med Kristdemokraterna är viljan att föra upp frågorna om etik, moral och värderingar på den politiska agendan. I dag förstår alltfler att det var alldeles för många barn som slängdes ut med badvattnet i liberaliseringsvågens och den ogenomtänkta förändringens yra. Just ingen undgår oron för vad som nu sker.

Tillåt mig först säga att allt inte är uselt och dåligt i vårt samhälle i dag. Det finns mycket som fungerar bra och som vi med all rätt har anledning att glädjas över. Men vi får inte heller blunda för det som är mindre bra.

Det blir alltfler äldre i vårt samhälle, men tyvärr blir de äldre också allt ensammare. Ingen har riktigt tid med dem. Alltfler gamla och sjuka får inte den hjälp i form av vård och omsorg som de så väl behöver. De orkar inte göra sig hörda själva. De har inte längre förmågan att organisera sig som vi gör när vi upplever att någonting inte är bra. Det är få som vill föra deras talan. Någon gång reagerar någon anställd när situationen blivit ohållbar och arbetsbördan övermäktig.

Under valrörelsen mötte jag en rullstolsburen äldre dam på ett äldreboende. Hon hade en önskan. Det var att få komma ut på en promenad åtminstone en gång per vecka och höra fågelsången och se höstlöven falla. Vi tycker alla att det inte är något orimligt krav, men det är svårt att genomföra på grund av personalsituationen på just det äldreboendet.

Situationen i skolan är inte vad den borde vara. Kvällspressen basunerar ut om våldsbrott och övergrepp på våra gator och torg snart sagt varje dag. Det är inte att undra på att många frågar sig: Var det hit vi ville med vårt samhälle?

Herr talman! Det är bra att stanna upp och få insikt, men det räcker inte. Nu måste vi gå vidare. Vi kristdemokrater fortsätter därför lika envist som förut att ställa frågan: Vilken etisk grund, vilken moral och vilka värderingar skall vi bygga på? Är det på klasskampen med dess behov av hatobjekt, i form av t.ex. företagare som benämns kapitalister, att föra över skulden på?

Tror någon att det går att skapa ett medmänskligt samhälle med en politik som i sig förutsätter att en grupp människor hittar en annan grupp att hacka på och beskylla för allt ont? Vi kristdemokrater tror inte det. Vi tror att den gamla regeln som brukar kallas den gyllne, dvs. behandla andra som du själv vill bli behandlad, fortfarande är användbar.

Vi tror att det är dags att gå ut och söka rätt på det "barn" som slängdes ut i kylan tillsammans med det berömda badvattnet när vårt land försökte göra sig av med sin kristna kulturgrund. Vi behöver faktiskt inte försöka hitta på någon ny, konstgjord etik av syntetmaterial, för vi vet att det där utslängda barnet fortfarande lever. Det har nämligen drygt tusenåriga anor i vårt land, så det dör inte så lätt. Och faktiskt har många av våra nya landsmän med annan kulturbakgrund börjat försöka göra oss svenskar uppmärksamma på att vi behöver hitta tillbaka till dessa våra etiska rötter för att kunna möta andra med förståelse och respekt.

Herr talman! Vad är det då som gör en politik som bygger på kristen etik annorlunda än den som byggs på en eller annan ekonomisk teori? Ja, naturligtvis det att den kristna etiken ger oss människor ett värde just därför att vi är människor, oberoende av vår styrka eller svaghet, vår kapacitet eller våra positioner. Vi behöver inte hävda vårt värde på någon annan individs eller grupps bekostnad. Vi har rätt till vår värdighet därför att vi är de vi är. Vi må vara unga eller gamla, svaga eller starka, friska eller sjuka, så är vi lika värda. Vi har alla ett unikt värde.

Däremot ses människan i alla ekonomiska teorier som någon typ av produktionsfaktor, dvs. producent och/eller konsument, och vårt värde bestäms av vad vi kan prestera i form av arbete eller åtminstone i form av

köpkraft eller till vilken nytta vi eventuellt kan vara i övrigt. Undra på att vi får ett samhälle som slår ut alltfler och där många av oss dignar under kraven!

Vi kristdemokrater kommer att fortsätta vår kamp för en människovärdig och människovänlig politik, byggd på den kristna etiken, vilket inte betyder att vi tvingar på andra våra åsikter men att vi bär varandras bördor. Det är den lilla människan och dennes vardag det handlar om. Det berör oss alla. När vi inser betydelsen av och erkänner respekten för människovärdet, då blir det angeläget att prioritera och satsa resurser på de mest behövande i vårt samhälle – de gamla och sjuka, de små barnen och skolan, för att nämna några exempel. Ett bra samhälle bli ännu bättre och rättvisare.

Anf. 147 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! En kort fråga. Det låter så väldigt varmt när kristdemokrater talar om den samhällssyn man har. Men jag blir lite orolig när man hela tiden talar om att det är den kristna etiken som skall gälla. Det är den vi skall bygga vårt samhälle på. Nu sade Erling Wälivaara att man i och för sig kunde acceptera också andra trosinriktningar. Men är det inte så att det för kd handlar om att den kristna etiken har en självklart starkare ställning än alla andra etiska eller religiösa inriktningar i Sverige? Det gör mig orolig. Jag tror inte att man kommer att få ett särskilt konfliktfritt samhälle om man så hårt betonar att den kristna etiken skall ha en så självklar dominans.

Anf. 148 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Jag sade att den kristna etiken formuleras i den korta satsen: Allt vad du vill att människorna skall göra åt dig, gör det åt dem. Det innebär inte att vi förkastar en annan religions etik. Men vi pekar på att det finns en väl beprövad etik som rått i det här landet i tusentals år. Om fru Bargholtz kan komma med en annan etik vill jag gärna pröva den och se om den håller samma värde.

Anf. 149 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Det är kanske fel att tala om flera tusen år. Sverige kristnades ungefär år 800.

Jag har alltså ingen självklar annan etik, eftersom jag själv är kristen. Men jag är rädd för att slå fast att det självklart bara är den kristna etiken som skall gälla. Den s.k. gyllene regeln, som ju alla kan ställa upp på, finns såvitt jag vet i många andra religioner också.

Anf. 150 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Det var därför jag sade att jag inte förkastar några andra religioner heller. Låt oss i alla fall våga inse att det är problem och bekymmer i samhället. Låt oss då bygga på den värdegrund som har rått i det här landet, nämligen den kristna etiken. Men kommer Helena Bargholtz med en annan etik som är lika hållbar vill jag stötta den.

Anf. 151 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag blir också starkt orolig när vi talar om att den enda och bästa etiken är den kristna etiken. Vi har olika etikvärden att bygga på. Den kristna är inte grunden historiskt sett, utan den omfattar en oerhört stor mångfald. För mig är solidaritet, jämlikhet och jämställdhet en värdegrund. Det tycker jag är viktigt. Det är också ett värde att man skall kunna göra rätt för sig, självklart. Däremot respekterar jag att människor har olika religioner. Därför är det viktigt att vi i skolan lär barnen grunder av olika religioner. Sedan väljer man var man själv vill höra hemma. Självklart handlar det i ett demokratiskt samhälle också om fördelning. För mig är det en viktig etik.

Erling Wälivaara säger att vi skall satsa på de utsatta grupperna. Jag håller fullständigt med om det. Den etiken ställer jag också upp på. Det handlar om solidaritet. Därför har vi satsat extra pengar på kommunerna för just de utsatta grupperna, funktionshindrade, äldre och sjuka. Men där vill inte kd ställa upp. Hur kommer det sig?

Anf. 152 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Nej, Sonja Fransson, vi vill inte ställa upp på ert förslag därför att vi föreslår 1,8 miljarder mer än regeringen till kommunerna. Det är därför vi inte vill ställa upp på ert förslag.

Solidaritet är väldigt bra. Jag förkastar inte den. Men när vi inte kan definiera någon annan etik i dag måste vi ta den som vi levtt efter och där vi sett att samhället fungerat i samförstånd och i respekt för varandra.

Anf. 153 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Ett samhälle med respekt för varandra tror jag att vi alla kan ställa upp på men inte att vi försöker föra över den kristna tron på andra människor. Vi har sett tillräckligt mycket av förtryck i världen när religionen trycker ned andra människor. Låt oss i skolan, där ni kämpat för att få med den kristna etiska grunden, stå för att vi har olika religioner i vårt samhälle och att barnen skall lära sig respektera att det finns olika religioner. Att vi står för solidaritet, jämlikhet, jämställdhet och att vi skall bete oss schyst och värdigt mot varandra kan vi däremot alla ställa upp på.

Anf. 154 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Sonja Fransson lyssnade illa på mig. I slutändan av mitt anförande sade jag så här om vår politik: ”byggd på den kristna etiken, vilket inte betyder att vi tvingar på andra våra åsikter men att vi bär varandras bördor”. Det är inte fråga om att trycka ned. Det har gjorts mycket fel i kristendomens namn, och jag tar på det bestämdaste avstånd ifrån allt sådant. Det har skett i kristendomens och andra religioners namn. I alla fall tror jag att den här etiken är värd att bygga vidare på.

Anf. 155 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Med tanke på några moderata anföranden tidigare här vill jag inledningsvis säga att jag har några förhållningssätt i politiken som för mig är väldigt viktiga. Det är att respektera andra människors

åsikter och andra människors politiska ambitioner. Den politiska debatten skall vidare vara frejdig, men man skall hålla sig till korrekta uppgifter. Detta är tydligen inte någonting som gäller för moderaterna Per Bill och Bo Lundgren.

Herr talman! Sverige är ett av de bästa länder att leva i, om vi ser till helheten. Låt mig börja med att slå fast detta. Det betyder för den skull inte att allt är bra. Det finns många brister i samhället, men dessa brister skall vi föra ett seriöst samtal och en seriös debatt om.

Jag vill i mitt anförande anlägga två fokus på välfärdsfrågorna: Hur ser situationen ut i samhället för utsatta människor? Och vad kan vi göra för att påverka utvecklingen i positiv riktning?

I Socialtjänstkommitténs betänkande *På marginalen* ges en mängd vittnesbörd om hur människor i utsatta situationer upplever samhället. Det är en läsning som stämmer till eftertanke och självkritik, oavsett om det är så att den hjälpsökande bygger sin upplevelse på överdrivna förväntningar av vad samhället kan göra eller om det är så att välfärdssystemen och myndigheterna faktiskt inte förmår att klara sina uppgifter.

Jag är inte förvånad över den bild som ges, eftersom jag har träffat ganska många människor i utsatta situationer – senast för någon vecka sedan på Stadsmissionen här i Stockholm. Och vi har tidigare kunnat ta del av berättelser om hur människor med funktionshinder upplever sig kränkta och diskriminerade. Såväl Socialtjänstkommitténs skrift som Bengt Lindqvists utredningsarbete när det gäller funktionshindrades situation är uppförande för oss alla.

Det är inga enkla lösningar med några miljoner hit eller dit, systemskifte, privatisering, välgörenhet eller individuella försäkringar som förändrar den bilden. Det är ett stort, svårt och tidskrävande arbete som behövs. Det är uppförande för oss alla, för oss som är politiskt förtroendevalda, för socialtjänsten, för sjukvården, för försäkringskassan, för arbetsförmedlingen, osv. Men framför allt är den uppförande för oss som medmänniskor och medborgare, för alla vi som har någon funktion i samhällsapparaten är också medmänniskor och medborgare.

Vi är lägenhetsinnehavare eller villaägare. Vi är med i olika föreningar och sammanslutningar. Vi slår vakt om våra barns miljö och deras skolgång. Vi strävar efter att våra föräldrar skall ha en trygg och säker ålderdom.

Ja, detta är bara ett axplock av omständigheter, faktorer och omsorger som styr vårt agerande och förhållningssätt – så länge det rör vår familj, våra nära, grannar och släkt osv. Men vad händer och hur agerar vi när det gäller de hemlösa, missbrukarna, psykiskt sjuka osv., de människor som behöver vårt stöd?

Vad händer när någon stadsdelsnämnd vill bygga härbärgen för hemlösa eller när kommunen planerar ett nytt boende för psykiskt sjuka? Jo, protestlistor, arga insändare, massmedieuttalanden om ”dessa idioter till beslutsfattare som inte begriper att det föreslagna läget är det mest olämpliga av alla tänkbara. Det blir ju min närmaste granne.”

Poängen med det jag har sagt hittills är att ett stort hinder för en dragligare tillvaro för utsatta människor är alla vi som i någon mening har vårt på det torra. Det som behövs är attitydförändringar, att återupprätta solidariteten, att respektera alla människors lika värde – inte enbart i högtidstalen utan också i handling.

Herr talman! I *På marginalen* vittnas också om det förändrade arbetslivet och dess konsekvenser, en bild som vi också möter i många olika sammanhang. Det är svårare för många att få arbete, och får man som ung arbete så är det ofta vikariat, deltid, projekt. Inte sällan leder det till att man inte kvalificerar sig för sjukförsäkring, föräldraförsäkring, akassa, osv. Och därmed hamnar man i ett utanförstående när det gäller många av våra generella system för ekonomisk trygghet.

Det finns naturligtvis inga enkla förändringar som löser allt detta. Trygghetssystemen handlar såväl om struktur och kvalifikationskrav som ersättningsnivåer. Och varje förbättring kostar stora belopp. Men min inställning till den förändring som nu blir allt tydligare på arbetsmarknaden är att kvalifikationskraven bör ändras så att man kan få en rimlig ekonomisk trygghet även om man inte har fått fast jobb.

Dessutom behöver ersättningsnivåerna och taknivåerna diskuteras. Det är viktigt att stärka det generella inslaget i trygghetssystemen och bygga bort behoven av kompletteringsförsäkringar och behovsprövade insatser.

Herr talman! Avslutningsvis och sammanfattningsvis: Vi behöver förändra samhällets och vårt eget sätt att förhålla oss till varandra och andra. Vi behöver förändra attityder och bemötande. Solidariteten med utsatta människor måste återupprättas. Vi måste också se över våra trygghetssystem, stärka dem och göra dem mer generella, så att de också fungerar under 2000-talets förutsättningar.

Anf. 156 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Lite svepande dömde Hans Karlsson ut mig och Bo Lundgren. Vi skulle tydligen inte respektera de socialdemokratiska åsikterna och ambitionerna. Tvärtom, Hans Karlsson, jag tycker att det är mycket bra att vi har en frejdig debatt om kärnan i vår välfärd och vad den verkligen innebär. Som en sann liberal är jag villig att gå i graven för att både Hans Karlsson och kommunister skall få säga precis vad ni tycker och tänker.

OECD har under de senaste 25–30 åren flyttat oss från tredje plats i välfärdslistan till 16:e, 17:e eller om det är 18:e plats. Är det också brist på respekt för de socialdemokratiska ambitionerna?

Anf. 157 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Man kan naturligtvis närma sig den här frågeställningen utifrån många utgångspunkter. Men om man skall värdera välfärden i ett samhälle måste man se till helheten och se till hur många som faktiskt omfattas av välfärden.

I det perspektivet vill jag påstå att det nog inte är något annat land som kan säga att man är bättre rustat. Det finns länder som är jämbördiga, men vi skall också komma ihåg att med statistik kan man bevisa ganska mycket.

Vi skall också klara ut – vilket också Per Bill tidigare var inne på – att det är få länder som betalar så pass mycket för olika tjänster över skattsedeln som vi gör i Sverige. Räknar man på det sättet får man en annan tabell.

Anf. 158 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles säkert så att om vi ser till skattestrycket är vi faktiskt etta i världen.

Men det som oroar mig är den bristande sjukdomsinsikten. Vi hade allt fog för att vara stolta 1970 när vi låg på tredje plats i välfärdslistan. Vi borde inse att hur man än räknar är det oroande att vi har gått från tredje plats ned till 16:e–17:e plats. Enligt en EU-statistik om tillväxttakten i olika länder kommer vi snart att vara näst fattigast av alla EU-länder. Det oroar mig.

Anf. 159 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Till att börja med vill jag säga att det är en förskräcklig tur att vi inte har samma tillväxttakt som vi hade på den moderata regeringens tid. I så fall hade vi med Per Bills terminologi rasat utför ännu snabbare. Det största raset skedde alltså i början av 1990-talet när Per Bills partikamrater regerade konungariket Sverige.

Låt mig ta upp en annan sak. Moderaterna har i den här debatten berömt sig av hur duktiga de är att trygga välfärden. De har också kritiserat socialdemokraterna när det gäller handikappolitiken. Då är det väldigt intressant och skrämmande att se vad som nu händer när ni regerar i Stockholm. Där skär ni ned för de handikappade, för de utslagna, för missbrukarna, för ungdomarna, för de arbetslösa. I stället delar ni ut 40 öre i skattesänkning. Merparten av dessa skattesänkningar tillfaller ju de välbeställda.

Anf. 160 STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! Svensk välfärdsdebatt präglas alltför mycket av politikens fixering vid de egenkonstruerade systemen och det politiska spelet kring dessa system. Välfärdspolitikens medel i stället för välfärdspolitikens mål står i centrum för den politiska konflikten. Människors situation glöms alltför ofta bort.

Svensk välfärdsdebatt förs i ett uppifrån-och-ned-perspektiv. Tekniska lösningar, miljarder och system är utgångspunkten. Människor ses som svaga. Politiker ses som starka, allvetande och korrigering.

Valrörelsen kom att präglas av valmantrat vård, skola och omsorg. Det är beklagligt och betecknande för svensk välfärdsdebatt att debatten fördes om just system på en metanivå i samhället och inte om dem som systemen är till för att hjälpa, dvs. patienter, elever och pensionärer. Men det intressanta är inte att värna system, utan människorna som är beroende av systemen. Därför borde perspektivet i välfärdsdebatten vara precis det omvända, ett underifrån-och-upp-perspektiv. I ett sådant perspektiv står vi politiker sida vid sida med människor och blickar upp mot välfärdsstatens system och den stora politik som inte längre förmår att leverera vad den lovar. Här finns en grundläggande systemkritik och en fokusering på människors situation.

Den centrala ideologiska värderingen i välfärdspolitiken borde vara varje människas rätt till respekt för sin person, sitt sätt att vara och sina val. I detta ligger ett lika starkt som tydligt humanitärt uppdrag. Frågor som mobbning, segregation, utanförstående och människors lika värde och personliga välfärd blir centrala välfärdsfrågor. Ord som värdighet, rättfärdighet och respekt blir nyckelord.

Målet för välfärdspolitiken bör stå i centrum, inte medlen och systemen i sig utan de resultat som de ger.

Herr talman! Välfärdsstaten Sverige har egentligen aldrig sett ut som den gör i dag. Utseendet och omfattningen har varit föränderliga men växande i omfattning. Trots detta skyr många svenskar, framför allt svenska politiker, förnyelser. Trots detta ses välfärdsstaten som något av en konstant. Varje förslag till förändring väcker ramaskri.

Det fanns från början inget mål för välfärdsstatens utveckling. Varje politisk generation byggde på med nya stenar på de äldres murar, med ökade kostnader som följd. En konsekvens av detta är att det ju inte har funnits någon slutpunkt eller gräns för statens expansion. Det har inte funnits något svar på frågan hur stor del av människors välfärd som staten egentligen skall hantera.

Jag tycker att det är förvånande när man blickar bakåt att välfärdsstatens uppbyggnad föregåtts av så lite inriktningsdiskussion. Rimligen hade löpande utvärderingar av hur väl välfärdsstatens system klarade sin uppgift varit påkallade gång på gång, inte minst i samband med att ambitionsnivån för välfärdsstaten successivt höjdes, men det har inte gjorts.

Ett vet vi: Trots höga politiska ambitioner för välfärdsstaten och trots högljudd retorik och högljudda vallöften har inte de sociala problemen försvunnit i Sverige. I stället har en halv befolkning förvandlats till bidragstagare.

Människor skattas till bidragsberoende, som Per Bill var inne på tidigare, och de hindras att bygga en egen trygghet. Vart fjärde barn bor i familjer som lever under socialbidragsnormen. Ställ detta i relation till ett land som är rikare nu än tidigare men med fler människor med problem.

Kritiken mot dagens välfärdsstat bottnar inte bara i att den är kostsam utan framför allt i att många människor faktiskt far illa i detta så egenhyllade system.

Någonstans i utvecklingen gick det fel. Politiken och välfärdsstaten tappade fokuseringen på att verkligen klara av att hjälpa dem som hjälpen behöver. Ta från alla, oavsett om de har råd, och ge till alla, oavsett om de har behov, har något hårdraget blivit devisen.

Också betoningen av människors eget ansvar för sig själva, sin familj och för varandra har alltmer försvunnit. Välfärdsstaten har dessutom konstruerats så att den fungerar i goda tider, men riskerar att falla i dåliga när behoven är som störst. Vi har, återigen hårdraget, haft ett pensionssystem som fungerat utan pensionärer, en a-kassa som fungerat utan arbetslösa och en sjukvård som fungerat utmärkt utan sjuka. Det är ett välfärdsstatens och politikens moraliska svek vi sett.

Socialdemokraterna har lovat att staten skall ge människor välfärd, bara alla accepterar höga skatter. Men när hjälpen som mest behövs och när skatterna dessutom är som högst i världen, riskerar systemen att falla. Det säger sig självt att detta i grunden måste förändras. Den svenska modellen måste förändras, inte främst av ideologiska skäl utan därför att den faktiskt inte klarar sitt uppdrag.

Herr talman! Sveriges problem beror till stor del på att politiken varit så enögt materialistisk. Det har resulterat i att Sverige står dåligt rustat för kunskapssamhället. I dagens samhälle och i framtiden mäts inte mänskliga resurser i kronor och ören utan i kunskap, engagemang, idéri-kedom och ansvarstagande – ett mjukt kapital.

Vi är på väg att få en allt tydligare indelning av människor efter kunskap. Den nya uppdelningen är hårdare än den gamla, därför att antingen har man tillräcklig kunskap för ett arbete eller så har man det inte. Det gör att dagens välfärdssystem riskerar att bli alltmer irrelevanta. De är materiellt inriktade system för politikens omfördelning av pengar. Problemet nu är att vi är på väg att få en permanent underklass, där klassen inte baseras på pengar primärt utan på kunskapsnivån. Detta problem saknar välfärdssystemen och välfärdsstaten en lösning på.

Mänskliga resurser i form av kunskap och attityd går inte att politiskt överföra från en person till en annan. Att tillägna sig kunskap kräver egen vilja att lära och att utveckla sig, engagemang och nyfikenhet. Hur stimulerar vi detta?

Här syns den svenska modellens systemfel. Den biter inte på det nya Sveriges problem. Måhända fungerade den bättre i industrisamhället, men den fungerar inte i kunskapssamhället. Trots detta fortsätter många politiker med retoriken om hur det tidiga industrisamhällets ekonomiska transfereringslösningar skall lösa det nya Kunskapssveriges problem.

Det finns en betydande risk för ofrivillig och permanent segregation som utgår från skillnader i kunnande och kompetens snarare än från ekonomiska resurser. Ekonomiskt utanförståendeskap blir snarare utfallet av kunskapsskillnaden.

Grunden för välfärdspolitiken är, och måste vara, att alla har rätt till en skälig levnadsnivå. Men ambitionen måste vara större än så. En välfärdspolitik värd namnet måste kunna bidra till att lyfta människor och framför allt möjliggöra för och stimulera människor att växa. Det är därför den svenska modellen behöver en förändring.

Anf. 161 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Till att börja med vill jag säga att Sten Tolgfors kanske inte har lyssnat på vare sig det som jag, socialministern eller andra socialdemokrater som har uppträtt här i kammaren hade att säga när det gäller vårt förhållningssätt till behovet av att utveckla välfärdssamhället. Vi har en väldigt stor öppenhet för att klara de förändringar som blir nödvändiga i ett annat samhälle än det industrisamhälle som Sten Tolgfors talade om.

Men det finns vissa grundläggande absoluta förutsättningar som vi inte kommer att ge efter för, och det är just detta att välfärdssystemen skall vara generella. De skall omfatta alla. Det är ju det som håller ihop ett samhälle.

Vad jag har förstått genom åren är att det som moderaterna kanske tycker mest illa om i Sverige är att vi har ett generellt system som håller ihop samhället och som gör att vi inte skiktar människor.

Anf. 162 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Det är ju ett historiskt misslyckande att efter 50–60 år av fördelningspolitik behöva konstatera att politiken inte lyckats. Trots fördelningspolitiken har många människor det svårt. Trots fördelningspolitiken kläms barnfamiljerna. Trots fördelningspolitiken växer många barn upp i hushåll som har en standard under socialbidragsnormen. Tala om fiaskobetonad inriktning på politiken!

Skall man sprida resurserna till alla, oavsett om de behöver hjälp eller inte, måste man också ta från alla, oavsett om de har råd eller inte.

Jag vill snarare ha en tydligare och klarare fördelningspolitik som hjälper dem som verkligen hjälpen behöver. Då kan man sänka skatterna och dessutom klara uppdraget bra mycket bättre. Det borde rimligen vara en mer humanitär inställning än Hans Karlssons, att sprida agnarna för vinden.

Anf. 163 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det blir ännu tydligare nu, Sten Tolgfors, var skiljelinjen går mellan socialdemokrater och moderater. För oss är den generella välfärdsmodellen grunden för det samhällsbygge som vi står för och för det samhällsbygge vi vill fortsätta med in i nästa sekel. Detta har moderaterna mycket svårt att acceptera. Möjligtvis kan det bero på att man därmed också ser sig ha små möjligheter att vinna majoriteter för sin politik.

Den nakna sanningen om moderat politik framgår av det som nu händer i Stockholm, där moderaterna har tagit över. Där sänker man personalbemanningen i äldreomsorgen, trots Socialstyrelsens kritik. Där minskar man på resurserna till missbrukarvård, trots kritik från olika håll i samhället. Där lägger man ned parklekar, där tar man bort arbetsmarknadsinsatser för ungdomarna. Ursäkta, herr talman, men uppräknningen kunde göras mycket längre.

Anf. 164 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Jag föreslår att Hans Karlsson ringer Carl Cederskiöld och resonerar om lokalpolitiken i Stockholm. När han ändå har telefonluren i handen kanske han kan ringa till sin socialdemokratiska kollega i Solna, som höjde skatten med 1:45 kr och fick årtiondets värsta äldre-vårdsskandal på halsen.

Det är inte detta det handlar om. Jag tror snarare att legitimiteten i välfärdspolitiken försvinner just därför att människor ser att socialstaten inte längre klarar att hjälpa dem som hjälpen mest behöver.

Jag tycker i och för sig att det var ett sunt uppvaknande av Hans Karlsson att tidigare plötsligt tala om att det behövs medmänsklighet, ett eget ansvar och individuella insatser för att komplettera välfärden. Detta tror jag att vi skulle behöva ha en egen debatt om i riksdagen, för det är oerhört viktigt. Det finns grupper som staten aldrig ens kan hjälpa. Tortyrskadade flyktingar, uteliggare som kanske har en misstro till eller rädsla för myndigheter är några exempel. Där behövs verkligen de enskilda alternativen.

Anf. 165 GÖTE WAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Efter att ha lyssnat på diskussionen här och efter 16 tidigare talare förstår man bredden av debatten och den här diskussionen. När man då tittar på talarlistan förstår vi att efter 45 eller 50 talare har vi en ännu större bredd när det gäller välfärdspolitiken.

Min tanke var att diskutera kring opinionsbildningen, den diskussion och debatt ute i samhället som vi är ansvariga för i egenskap av politiker.

Under förmiddagens partiledardebatt markerades flera delar av det vi i dagligt tal kallar för välfärdsområdet. Statsministern klargjorde regeringens och socialdemokratins syn på frågan. Detta synsätt är väl känt

och bygger på erfarenhet av det samhällsklimat som svensk socialdemokrati under mycket lång tid kämpat för att komma bort ifrån. Statsministern benämnde det bl.a. Sot- och Lort-Sverige.

Vi är säkert många här som genom föräldrar, mor- och farföräldrar har fått kunskap om hur Sverige gestaltade sig för 50 år sedan. Just för 50 år sedan var den dag som Göran Persson föddes och i dag firar jubileum av.

Göran Persson klargjorde också socialdemokratins ambitioner, men markerade även de problem som föreligger, inte minst utifrån den ekonomiska situation som landet befunnit sig i, vilken inneburit hårda ansträngningar i de generella välfärdssystemen.

Regeringen markerar nu mycket starkt det arbete som skall läggas ned på att göra förbättringar på välfärdsområdet och inom fördelningspolitiken. Det känns bra och är riktigt inför framtiden.

Herr talman! Min uppfattning är att varhelst man i dag befinner sig i Sverige finner man människor som på olika sätt och inom olika områden diskuterar svensk välfärdspolitik. Det kan vara äldre som diskuterar pensionsfrågor, ungdomar som pratar om bl.a. rättvisa i skolan och utbildningsfrågor. Det kan vara nyblivna föräldrar som ser på barnbidragens storlek och de möjligheter som detta ekonomiska tillskott ger. Det kan vara löntagare ute i arbetslivet som ser på situationen inom vård och omsorg, hur anhöriga behandlas eller borde behandlas. Alla har sina olika referensramar och bedömer situationen utifrån olika förutsättningar.

Många upplever svensk välfärdspolitik som något mycket positivt, medan andra upplever den negativt. Det som ibland kan göra diskussionen om välfärdspolitik en aning frustrerande är den via massmedierna oftast negativa bild som vidareförmedlas. Detta sätt att hantera bilder av välfärdspolitik är destruktivt. Tyvärr tvingas vi konstatera att detta också inverkar menligt på ungdomars vilja att välja utbildning för att ta sig an exempelvis vård- och omsorgsarbete, ett förhållande som är alarmerande när vi i dag kan se de personalbehov som kommer att föreligga.

Trots detta vet vi att många människor känner stor tilltro till hela det spektrum av verksamheter som kan sägas rymmas inom det vi i dag kallar för den svenska välfärden. Det visar sig bl.a. i de attitydundersökningar som har gjorts på lokal, regional och central nivå, men också i människors beskrivningar av den egna situationen. De flesta svenskar tror på välfärdssamhället.

Landstingsförbundet konstaterade under gårdagen med stöd av forskning att massmedierna i alltför stor utsträckning fastnar i de negativa signalerna och glömmet att ge uttryck för de många gånger positiva bilder som finns. Detta är som sagt destruktivt och knappast i linje med vad journalisterna egentligen vill ha fram med sin beskrivning av situationen.

Det finns ibland skäl att fundera en gång extra när man lyssnar till diskussionen kring välfärdsfrågorna. Är situationen så alarmerande som det ibland ges uttryck för i massmedierna? Kan det enskilda ärendet lösas eller lever vi nu i folkhemmets förfall? Står välfärdsstaten inför den ofrånkomliga kollapsen?

I en liten present från en organisation, Den nya välfärden, erhöll ledamöterna en julgåva i form av en cd-skiva med vacker musik. På dess baksida kunde läsas en textmassa som gjorde många med mig irriterade. Man skriver: "Omkring år 1970 nådde efterkrigstidens svenska sam-

hällsbygge – Den Svenska Modellen – sitt högsta stadium. Sedan dess har det gått utför.”

Ett minst sagt märkligt uttalande kan tyckas av oss som haft hela vår yrkesverksamma tid sedan 1970:

- arbetslivets utveckling, tekniskt och socialt,
- familjebildningen och barnafödandet,
- skapandet av det egna hemmet, lägenheten, den egna villan,
- utvecklandet av fritiden genom semesterresor, upplevelser av olika situationer i samhället, både inom och utom riket

Man undrar hur de människor ser ut som säger sig bara se en utförsbacke i denna utvecklingsfas. Efter att ha hört en del av dagens talare börjar jag dock ana vilka de är.

Herr talman! Sverige är ett fint land att leva i. Alla vi medborgare har, inte minst som riksdagsledamöter, en skyldighet att slå vakt om det svenska samhällsbyggandet och bära det idéarv vi har vidare.

Detta innebär inte att vi skall blunda för de brister som finns i välfärdssystemen. Alla skall ha rätt till ett bra och tryggt liv i Sverige. Men det kan knappast bli fallet om vi skall tillbaka till ett Sverige i 70-talstappning.

Av detta skäl och i tron att vår välfärdsmodell fortfarande har en bärrighet borde det vara en självklarhet att bemöta de tankar om välfärdsstatens förfall som några få opinionsbildare inom området förfäktar.

Låt mig avsluta med ett litet citat av en debattör på området, Gunvall Grip, som säger: ”Välfärdens arbetare har genom årtiondena faktiskt utträttat en del gott. Vi har mer än tak över huvudet. Och vi håller sakta men säkert på att få bukt med de statsfinansiella bekymren. Allt i tiden är icke ur led. Allt är icke nedgång, kris och förfall. Jag menar bara att det vore klädsamt och en aning tilltalande med lite sans och måtta och proportioner i den inhemska samhällspolitiska debatten.”

Anf. 166 LARS ELINDERSON (m):

Herr talman! Jag hade hoppats att socialministern skulle ha möjlighet att vara kvar här. Jag kan förstå efter att ha försökt att sitta i min bänk hela dagen att ryggen kanske inte håller, eller möjligen finns det andra viktiga uppgifter som har pockat på hans uppmärksamhet.

Jag skall ändå inleda med att kommentera lite grann vad Göte Wahlström avslutningsvis sade i sitt anförande nyss. Det är lite anmärkningsvärt att uppfatta debatten om välfärdens problem i Sverige som en massmediefunktion, dvs. som en funktion av ett fåtal företrädare för massmedierna. Jag tror inte att någon anser att det är en överraskning när Göte Wahlström påpekar att välfärdssystemet i dag ger oss större trygghet och välfärd än motsvarande system gjorde för 30–60 år sedan. Visst har välfärdssystemet utvecklats, liksom samhället i övrigt. Men självklart måste allt sättas in i sitt sammanhang. Det finns en relation till vad vi upplever i andra länder och andra system när vi jämför hur den svenska välfärdsmodellen fungerar. Jag skall komma in på frågan om svensk sjukvård och sjukvård i andra jämförbara länder något senare.

Begreppet välfärd är ett mycket vitt begrepp, som omfattar allt från politiska frågeställningar – lokala, regionala, nationella och t.o.m. i viss mån internationella – till enskilda, privata förhållanden, t.ex. hur vi förhåller oss till varandra som medmänniskor.

Självklart intar de offentliga välfärdssystemen en central plats i diskussionen om hur vi skall färdas väl genom livet. Låt mig dock börja med en allmän reflexion.

Svensk välfärdsdebatt, som jag har upplevt den genom åren, koncentreras nästan helt på de offentliga systemens ansvar, inte bara för att skydda människor i svåra situationer och med särskilda behov eller för att ge ekonomiskt stöd, vård eller andra insatser i olika skeden av livet. Utrymmet – ekonomiskt, socialt eller på annat sätt – för medborgarna att själva skapa ett skydd för sådant som kan hända under ett liv har varit, och är, mycket begränsat för de allra flesta.

Grundläggande för den svenska välfärdsdebatten, som jag ser det, är att den utgår från allmänna föreställningar om hur människor är och vilka behov människor har i olika situationer. Systemen utformas därför så att de ger små möjligheter för den enskilde att påverka sin egen situation. Det förhållandet att den offentligt drivna vården i allmänhet drivs som de facto monopol i mycket centraliserade former och stora enheter, skapar inte en känsla av deltagande och utrymme att påverka, varken för den enskilde medborgaren eller den anställde. Det gäller inte minst inom sjukvården.

Allmänna föreställningar och förutfattade meningar gäller inte minst också frågan om lika villkor mellan män och kvinnor. Ibland upplever jag att de som mest talar om behovet av jämställdhet mellan män och kvinnor är de som har de mest förutfattade meningarna om hur män och kvinnor förenas eller skiljer sig åt.

Gudrun Schyman försummade inte att i sitt inlägg i dag, när hon talade om det s.k. utgiftstaket, framföra en sådan aspekt på frågan. Hon beskrev en situation där kvinnan i en familj kom hem och meddelade att hon ville använda sin lönehöjning för att familjen skulle göra en gemensam semesterresa i slutet av året. Mannen skulle då, helt orimligt, hänvisa till familjens utgiftstak och säga nej till denna utsvävning. Min högst privata uppfattning och erfarenhet är att det normalt fungerar precis tvärtom. I många familjer är det i allmänhet kvinnan som motsätter sig extravaganser om familjens ekonomi är kärv och säger: ”Borde vi inte betala av på huset eller sätta av pengarna för barnens utbildning.”

Själva poängen i Gudrun Schymans exempel är någonting helt annat. Med sitt exempel beskriver hon verkligheten som den faktiskt är i de flesta familjer, nämligen att man betraktar familjens ekonomi just som familjens gemensamma ekonomi.

Den svenska offentliga välfärdsmodellen är nästan helt uppbyggd kring den enskilde som enhet, inte familjen eller den faktiska gemensamma ekonomiska enhet som man tillbringar sitt liv i, dvs. skattesystemet, med undantag för förmögenhetsskatten, pensionssystemet, trots viss justeringar, och socialförsäkringssystemet. Ett tydligt exempel på den uppfattningen är socialdemokraternas syn på och hantering av änkepensionerna.

Regeringens motivering till drastiskt försämrade villkor för efterlevande makar var budgetmässiga. Budgetsaneringen krävde, enligt social-

demokraternas företrädare, att också de ekonomiska villkoren för efterlevande makar försämrades. Det var ett argument som det var svårt att ha några principiella invändningar mot i det statsfinansiella läge som Sverige befann sig i 1994–1995. Med den socialdemokratiska oppositionens motstånd mot snart sagt alla budgetbesparingar som presenterades under den borgerliga fyrtipartiregeringen i minne, kunde man t.o.m. hävda att resonemanget innebar ett ekonomiskt uppvaknande från socialdemokraternas sida.

Vi moderater motsatte oss denna försämring – inte av ekonomiska skäl, utan av principiella. De flesta familjer har byggt sin tillvaro på en gemensam ekonomi. Man har skaffat sig ett gemensamt boende. I många fall delar man på lånen för bostaden. Den gemensamma ekonomin har avgjort många andra delar av familjens gemensamma liv, kanske t.o.m. varit en faktor när man har bestämt sig för hur stor familj, hur många barn, det går att försörja på den gemensamma inkomsten.

Efterlevandeskyddet var avsett, och borde också i framtiden syfta till, att garantera den efterlevande maken ett skydd mot orimliga försämringar av ekonomin vid makens bortgång.

Nu ser jag i propositionsförteckningen för våren – och det var därför jag hade hoppats att socialministern skulle ha möjlighet att vara här – att man annonserar en proposition i frågan den 28 maj. Jag skulle ha velat fråga socialministern – möjligen kan någon annan företrädare för majoriteteten ge ett svar – om det går att lämna någon information i frågan redan i dag.

Samtidigt som de offentliga välfärdssystemen i huvudsak är uppbyggda med individen som huvudobjekt, utgår välfärdens praktiska hantering av människors problem och behov från mer generella mallar. Individens – de enskilda medborgarnas – möjligheter att själv utforma sitt liv och sin trygghet begränsas. Människors egna prioriteringar ges ett mycket litet utrymme.

Jag skulle vilja avsluta med att kommentera den diskussion som var kring vårdgarantin. Vårdgarantin är inte, som socialministern ville göra gällande, löst uttalade politiska löften. Vårdgarantin innebär ett åtagande från landstinget att tillgodose patientens vårdbehov inom angiven tid. Garantin innebär samtidigt en rätt för patienterna att få vård av någon annan vårdgivare om inte landstinget kan tillgodose behovet. Detta alternativ för den enskilde patienten skapar ett tryck på den offentliga vårdgivaren, som skapar ökad produktivitet och ökat utbud av vård.

Anf. 167 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag förstår att Lars Elinderson inte hade replikrätt på mig utan tog i stället upp synpunkter på mitt anförande i hans anförande. Han hade synpunkter på min uppfattning om några få opinionsbildare. Min uppfattning är att det är förhållandevis få opinionsbildare som får utrymme att ha denna mycket negativa hållning till välfärdspolitiken i det svenska samhället, medan de personer som har en positiv inställning inte ges samma utrymme i den massmediala värld vi lever i.

Jag förstår också att Lars Elindersons och moderaternas syn och min syn på välfärdspolitiken är helt olika. Från moderat sida ser man bara problemen i välfärdspolitiken. Jag ser en välfärdspolitik med vissa pro-

blem. Det är utifrån det perspektivet som vi socialdemokrater vill gå in och förändra, justera och göra en bra välfärdspolitik ännu bättre.

Prot. 1998/99:42
20 januari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdsfrågor

Anf. 168 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag förstår att man inte ser behovet av några förändringar inom välfärdspolitiken om man uppfattar kritiken mot de system vi har i dag som en massmediemyt. Jag kan mycket väl förstå detta. Jag kan bara konstatera att de 17 000 människor som i dag står i aktiv kö och väntar på vård förmodligen inte delar den uppfattningen.

Anf. 169 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Min erfarenhet av välfärdspolitik och det område som nu beskrevs är ganska bred. Som företrädare för vårdpersonal på det fackliga området under snart 20 år har jag nog samt följt den här verksamheten och nog samt diskuterat de här frågeställningarna. Därför är jag medveten om att vi har problem, men inte i den omfattning som Lars Elindersons parti vill framhäva och inte på det sätt som man framhärdar. Då blir det omöjligt att göra de justeringar som eventuellt kan behövas på kort sikt.

Anf. 170 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag noterar att massmediemyten tydligen inte är en massmediemyt när det gäller sjukvården, men när det gäller övriga delar av välfärdssystemet, enligt den beskrivning vi har fått här.

Anf. 171 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill först vända mig till Lars Elinderson, som tog upp det som Gudrun Schyman i sitt anförande tidigare i dag sade om jämställdheten. Det var inte så att poängen i hennes exempel var om det var mannen eller kvinnan som hade kommit hem med de extra pengarna, utan det handlade om att åskådliggöra vad utgiftstak kan leda till vid olika tillfällen när det är fråga om någon typ av expansion. Hon gav också andra exempel. Det kunde lika gärna ha varit mannen som kommit hem med en löneökning och kvinnan som haft synpunkter på detta, som Lars Elinderson mycket riktigt sade i sitt anförande.

Lars Elinderson sade också någonting annat som jag skulle vilja knyta an till, nämligen att människor har begränsade möjligheter att skapa skydd för olika händelser, om jag uppfattade det rätt. Jag tänkte då genast på den ökade flora av privata försäkringar som vi har sett de senaste åren. Många människor, framför allt de som har råd och som har plånbok till det, har också i dag möjlighet att teckna egna sjukförsäkringar eller andra typer av försäkringar, just som ett komplement till de allmänna försäkringar som vi har inom våra socialpolitiska system.

Det leder mig in på att prata om vissa delar i våra socialpolitiska system, som genom neddragningar och annat de senaste åren har lett till nedskärningar och till att vissa människor har kompletterat med egna försäkringar.

Jag ser våra system som indelade i fyra delar. Det handlar om kärnverksamheterna ute i kommunerna och landstingen. Det handlar om socialförsäkringarna, som till viss del har urgröpts de senaste åren plus

att vi har fått en extra karensdag. Det handlar om de generella stöden, som barnbidrag, folkpension och annan pension. Barnbidraget har trots allt höjts något nu. Det handlar också om de behovsprövade bidragen.

Många talare har i dag uppehållit sig just vid de behovsprövade bidragen, där socialbidragen är en stor del och under senare år har blivit en allt större del. Det stora problemet är att detta har blivit en källa till försörjning för många människor. Man har frångått det ursprungliga syftet att vara stöd och hjälp vid tillfälliga ekonomiska problem. Det här är någonting som är mycket viktigt för oss politiker att ta fasta på, att en typ av bidrag ändrar karaktär. Jag tror att många av oss är överens, i och för sig från olika utgångspunkter, om att det är dags att se över de här systemen, just därför att många människor inte platsar och just därför att systemen inte fyller de syften som det en gång var meningen att de skulle göra.

Jag satte upp mig på talarlistan därför att jag ville prata om vården och utvecklingen och om landstingens situation. Göte Wahlström frågade förut om det verkligen är så alarmerande ute i landet som vi kan läsa om i tidningarna. Man kan i och för sig diskutera hur medierna framställer situationen inom t.ex. vården, men det är också vår skyldighet som politiker att ta fasta på det som händer.

Jag kan t.ex. se i mitt eget hemlän hur vi den senaste månaden har översköljts med tidningsartiklar om att vårdpersonalen vittnar om att smärtgränsen nu är nådd. Man pratar om överbeläggningar. Man har svårt att ha någon planerad vård, just därför att de flesta platser tas upp av akutvård. Det blir alltså rena akutvårdsplatserna. Det gör att väldigt mycket i verksamheten har stoppats upp.

Man pratar också mycket om hur svårt det är att rekrytera personal och hur svårt det kommer att bli att motivera ungdomar att gå just de utbildningar som krävs för att i framtiden komma in i vården. Det är väldigt tråkigt.

Jag skulle vilja säga, som Gudrun Schyman också sade i sitt anförande, att man skall inte bara se det från den negativa sidan utan också se möjligheterna i detta. Här finns faktiskt en arbetsmarknad. Här behövs ju folk. Det är också viktigt att anlägga den synen. Här behövs också mycket forskning och utveckling, och det genererar naturligtvis i förlängningen arbete, välbefinnande och en bättre ekonomi. Det är oerhört viktigt.

Landstingsförbundet kom med en rapport alldeles före nyårshelgen, och där ser man i siffermaterialet att landstingen jämfört med kommunerna har tvingats till större nedskärningar. Det kan också ha sin förklaring i att många landsting expanderade oerhört mycket och anställde oerhört mycket personal på 80-talet. Man har tvingats göra någonting åt det.

Landstingsförbundet skriver också att 1994 på något sätt blev ett trenderbrott, därför att det då gjordes sådana hårda strukturomvandlingar att man befarar att kvaliteten inom vården efter det året har blivit sämre. Det är också viktigt att ta fasta på det.

Man skriver vidare att det föreligger ett stort rekryteringsbehov och att landstingen behöver minska kostnaderna ytterligare för att nå de balanskrav som vi härifrån riksdagen har ålagt landstingen. Jag tror att det är viktigt att i de här sammanhangen ifrågasätta om det är så rätt och riktigt att ålägga landstingen och kommunerna de här balanskraven, när

vi vet att det i många fall leder till att landstingen får göra ytterligare nedskärningar. Vi skall veta att det i dag finns ett landsting i Sverige som för år 1999 budgeterar ett överskott. Alla andra landsting budgeterar underskott. Det är väldigt viktigt.

Prot. 1998/99:42
20 januari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdsfrågor

Anf. 172 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag förstod mycket väl poängen i Gudrun Schymans anförande. Det jag ville påpeka var att vi i högre grad än tidigare bör betrakta den enskilda familjen, inte individen, som det ekonomiska objekt som kan vara föremål för stöd i olika sammanhang. Faktum är att verkligheten ger ett utgiftstak för de allra flesta familjer. Även om man får en tillfällig inkomstökning innebär det för de flesta möjligen att skuldbördan bara skulle kunna begränsas något. Det är ett faktum. Det som gäller för staten, landstingen och kommunerna gäller också för den enskilda familjen.

Anf. 173 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Visst är det så. Att verkligheten sätter ett utgiftstak för enskilda människor är jag fullständigt övertygad om. Det tror jag framgick av mitt anförande. Jag pratade om ökade socialbidragskostnader och om hur dessa kostnader permanentas nuförtiden.

Jag tror att Lars Elindersson och jag ändå är överens om att det Gudrun Schyman gjorde var att åskådliggöra vad utgiftstaken kan göra för att bromsa en form av utveckling och expansion på ett negativt sätt.

Anf. 174 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag tyckte att det fanns många intressanta saker i Marie Engströms inlägg som lyftes fram. Det är också viktigt att påpeka just den massmediala bilden, där de goda exemplen ofta inte kommer fram. Det är kanske inte heller massmediernas uppgift. Det är lättare att saluföra de problem som finns i vårt Välfärdssverige. Det är viktigt att lyfta fram dem.

Vi talade om lex Sarah inom äldreomsorgen och om det som jag tycker mycket kloka beslut som riksdagen fattade i juni månad förra året. Det handlar om nationell handlingsplan för äldreomsorgen. Den skall omförvandlas där människorna bor – inom kommunerna. Det är otroligt viktigt.

Samma sak gäller för det arbete Marie Engström tar upp när det gäller svårigheterna att rekrytera personal. Det pågår just nu ett kommittéarbete – ett rejält arbete för att försöka lösa dessa frågor. De är otroligt viktiga. Sverige har redan i dag världens äldsta befolkning. Det har inte fötts så lite barn på 50 eller 100 år. Detta är de framtidsfrågor som man måste ta itu med.

Anf. 175 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan inte säga annat än att jag tycker att det är positivt att man jobbar med frågorna, som Ronny Olander säger. Jag tror ändå att vi är överens om problematiken när det gäller att få kvalificerad personal och att få våra ungdomar att vilja söka denna typ av utbildningar. Vi kan väl ändå vara överens om att det är ett problem i dag? De snabba ned-

dragningarna och de snabba besparingarna – via förtidspensioneringar eller andra konstruktioner – har gjort att man ganska snabbt har fått ta in vikarier. Så har vikarierna tagit slut. Sedan visar det sig att det inte finns folk att tillgå.

I det län jag tillhör – Värmland – har vi en arbetsmarknad på andra sidan Kölen. Det är Norge. Där har man sugit upp den kvalificerade personal som vi hade i Värmland och i andra delar av Västsverige.

Anf. 176 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag vill än en gång, Marie Engström, säga att jag ser fram emot det samarbete som Vänstern, Miljöpartiet och vi socialdemokrater har inlett. Vi vill ta itu med denna problematik rejält. Vi ser också till att det finns resurser.

Bekymrad blir jag när moderaterna en efter en står upp här och berättar att de vill alla godas väl, men att de skall sänka skatterna något helt otroligt. De rycker väck skattebasen. De värsta säger att det gäller hälften. Det är ungefär det som Svenska Arbetsgivareföreningen pratar om. 345 miljarder skall tas väck ur transfereringssystemet. Dessutom skall man göra allt det andra.

Jag tycker att det är viktigt att vi har problembilden klar för oss. Vi diskuterar problemen. När representanter från olika partier tar till orda måste de väga in helheten och se helhetslösningarna.

Anf. 177 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag och Ronny Olander ser på samma sätt på problemen när det gäller rekrytering av personal till vården, men också – det tror jag är väldigt viktigt – på moderaternas skattepolitik. Jag delar helt den uppfattning Ronny Olander uttryckte.

Anf. 178 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! I Jerusalem finns det något som kallas för klagomuren. Ibland låter det som om denna talarstol var klagostolen. Jag hoppas att det inte skall vara så. Det kan finnas andra ämnen som vi skulle kunna prata om gemensamt framöver och som det fordras planering för.

I tidigare inlägg hörde vi att det bara finns ett landsting som visar överskott. Jag råkar komma från Halland. Vi är kända för att ha ett ganska gott grepp om ekonomin, trots att det har varit borgare i ledningen i många år där – bl.a. Centern. Det är kanske inte bara en slump.

Jag skulle vilja tala om något som inkluderas i välfärden. ”Välfärd” är ett ord som omfattar ganska mycket. Jag har därför till fru talmans glädje begränsat mitt inlägg till att bara beröra *en* – men en viktig – del på området. Jag tänker på forskningen inom hälso- och sjukvården.

Forskning och utbildning av forskare är en förutsättning för utveckling och välfärd. I tider av begränsade ekonomiska resurser måste prioriteringar ofta göras, vilket medför att vissa områden får stå tillbaka. Så har även varit fallet i Sverige. Statens och landstingens minskade resurser har medfört att bl.a. den kliniska forskningen har fått stå tillbaka.

Den kliniska forskningen är sjukdomsorienterad. Till de kliniska forskarna räknas inte bara läkare utan även tandläkare, sjuksköterskor och ett flertal yrkesgrupper som beteendevetare, biologer, farmaceuter, psykologer och sjukgymnaster. Medicinska forskningsrådet har i sin

senaste rapport om den kliniska forskningens kris och pris pekat på tilltagande problem. Man nämner sjukvårdens hårdare ekonomiska styrning, försvagad forskningsmiljö på universitetssjukhusen, brister i förståelsen för den kliniska forskningens villkor och lägre status. I rapporten påtalas behovet av ökad samverkan mellan kliniska och prekliniska institutioner.

Att forskning är av vikt för den svenska hälso- och sjukvården och dess framtid råder det knappast några delade meningar om. Forskning om och studier av medborgarnas hälsotillstånd ger indikationer om nuvarande och kommande behov. Från dessa studier vet vi om ökande förekomst av allergisk sjukdom och astma, sociala faktorerers inverkan på hälsan, att arbetslösa klart upplever sig ha sämre hälsa, sviktande sociala nätverk för kvinnor och ekonomiskt svaga grupper etc. Vi kan alltmer belägga kopplingen mellan människans kroppsliga och själsliga välmående som en förutsättning för god hälsa.

Vi kristdemokrater anser att forskning och studier ger möjligheter att planera och arbeta mer långsiktigt, så att vi i förtid kan motarbeta, förhindra och bota ohälsa. De olika forskningsområdena griper in i varandra och ger oss en klarare bild av vad som är förutsättningar för hälsa och välbefinnande. Därför är tvärvetenskaplig forskning och utbildning viktig att stödja.

Sett mot bakgrund av en längre, och ibland även kortare, tidsrymd är investering i forskning på olika områden också en kvalitetsförbättrande besparing. Forskning genererar dessutom fler arbetstillfällen både direkt och indirekt. Jag känner en viss oro över de neddragningar av anslagen till den medicinska forskningen som har aviserats.

Det räcker dock inte med att enbart konstatera fakta, utan dessa måste omsättas i praktiskt handlande. Det kan innebära resursplaneringar för kommande behov, uppföljningar och utvärderingar av insatser. Vi måste också ta till vara befintlig kompetens och sträva efter att öka den kvalitativa forskningsutbildningen. Tillräckliga resurser till universitetssjukhusen är viktigt. Sverige måste bättre utnyttja sin sjukvård i den alltmer internationella kliniska forskningen.

Fru talman! I begreppen välfärd och välfärdssamhälle ingår som en grundförutsättning en välutvecklad hälso- och sjukvård som är tillgänglig för alla, där respekten för individen och dennes behov ingår som en självklar del.

Anf. 179 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Sverige har en väl utbyggd välfärd. De flesta av oss har det bra. Problemet är att vår välfärd är orättvist fördelad och att vi inte tillräckligt tätat maskorna i vårt sociala skydds nät.

Vi ser det tydligt om vi går tillbaka i tiden och ser utvecklingen. Vi ser att de behovsprövade socialbidragen har ökat dramatiskt. Alkohol- och narkotikamissbruket är mycket omfattande. Det kryper långt ned i åldrarna med kriminalitet, våld, utslagning och social misär som följd. Anmälda fall av barnmisshandel ökar kraftigt. Hemlösheten har ökat. Många är missbrukare, psykiskt sjuka eller har andra bekymmer. Vi möter dem på centralstationer och andra platser. De lever ett ovärdigt liv. Det finns växande vårdköer och problem med att ge gamla och sjuka närhet, omvårdnad och den tid som de själva och personalen anser skulle behövas.

Centerpartiet vill medverka till ett samhälle med finmaskiga sociala nätverk och lokal samverkan för gemensamma angelägenheter: ett varmt samhälle i en gemenskap där alla behövs. Det skall vara ett samhälle som bygger på grundtrygghet där man inte behöver stå med mössan i hand. Centerpartiet vill begränsa behovsprövade bidrag. Vi måste bekämpa alkoholmissbruket och stoppa knarket, vilket vi inte gör med tillåtande attityder. Åtgärder mot barnmisshandel och för att komma till rätta med de hemlösa problem får inte stanna vid inventeringar och utredningar. Jag och Centerpartiet har stora förväntningar på de arbeten som nu startar kring dessa frågor. Centerpartiet ser det dessutom som mycket angeläget att man kan erbjuda behövande vård och omsorg av hög kvalitet där den enskilde bemöts med respekt och värdighet. Likaså skall människor med funktionshinder kunna verka i samhället utifrån sina förutsättningar som aktiva medborgare.

En stark ekonomi är naturligtvis grunden för att välfärdssamhället skall fungera och för att resurserna till vården och omsorgen skall kunna förstärkas. En sund ekonomisk politik med budgetbalans och fortsatt låga räntor är en förutsättning för långsiktig välfärd. Centerpartiet har i hög utsträckning bidragit till att landsting och kommuner har erhållit ökade resurser för att utföra sina viktiga vård- och omsorgsuppgifter. Men vi vet att många kommuner och landsting ändå har olika förutsättningar och stora ekonomiska problem när det gäller att klara sina åligganden. Härtill kommer de dramatiska befolkningsförändringar som sker i dag och som för avfolkningslänen innebär mindre skatteintäkter och begränsar underlaget till vård, omsorg och service. Sjukhusen i glesbygden tvingas minska sin kapacitet medan trycket i storstäderna ökar. För mitt hemlandsting, Dalarna, innebär en fortsatt minskande befolkning, enligt Landstingsförbundets prognoser, i kombination med det skatteutjämningsförslag som föreligger att landstinget år 2003 skulle få drygt 100 miljoner kronor mindre att röra sig med. Lägg därtill de underskott som redan finns i många landsting. Då blir situationen än allvarligare. Rättvisa statsbidrag till kommuner och landsting och Centerpartiets decentraliseringspolitik behövs mer än någonsin. Flyttlasspolitiken måste stoppas – även för vårdens och omsorgens skull.

Fru talman! Ett decentraliserat samhälle som grundas på människors aktiva deltagande ger de bästa förutsättningarna när det gäller att utjämna skillnaderna i hälsa. Centerpartiet vill utveckla och stärka primärvårdens roll både i fråga om förebyggande insatser och längs vårdkedjan. Framtidens sjukvård skall präglas av småskalighet, kortare vårdtider och ökat inflytande för både patienter och personal. Vi vill bl.a. införa en ny vårdgaranti och dessutom en tillgänglighetsgaranti inom primärvården. Inom äldreomsorgen vill vi medverka till kvalitetsutveckling av verksamheten, en fungerande och väl utbyggd hemtjänst, valfrihet i boendet, rättvisa och rimliga taxor och avgifter. Läkarinsatserna inom äldreomsorgen behöver säkras, brukarmedverkan och anhörigstöd utvecklas. Vi vill införa hemservicecheckar för att tillgodose pensionärshushållens behov av vardaglig service. Och vi måste ta larmrapporterna om bristen på personal på största allvar.

Patienten skall erbjudas valfrihet och mångfald. Olika vårdgivare och huvudmän kan med fördel anlitas för att man skall åstadkomma bästa möjliga kvalitet och kostnadseffektivitet. Det viktigaste är inte vem som

utför vården utan att patienten får bästa tänkbara vård. Det grundläggande är att vården och omsorgen finansieras gemensamt och solidariskt via skatten. Moderata försäkringslösningar säger vi nej till. Vi måste söka nya vägar att öka medborgarnas eget engagemang. Vi skall uppmuntra människor som vill engagera sig. Det gäller i hög grad även entreprenörer inom vård- och omsorgsområdet. Vi skall släppa fram alternativa driftsformer. Privata entreprenörer, ja t.o.m. kooperativ, har faktiskt länge uppfattats som både fel och fult bland många socialdemokrater. Socialminister Wallström gav, som jag uppfattade det, sken av att vara öppen för och positiv till nya organisatoriska lösningar. Den nuvarande socialministerns uttalanden kan snarast uppfattas som att man vill tillbakahålla alternativen. Socialministern däremellan hann knappast avge något sken alls. Delegationen för samverkan mellan offentlig och privat sjukvård lämnade för ett drygt år sedan sitt slutbetänkande, *Klara spelregler*, där det finns förslag på det här området. Jag skulle vilja fråga regeringspartiets företrädare vad som händer med slutbetänkandet *Klara spelregler*. Var har det hamnat? Ligger det i någon byrålåda? Min uppmaning är i så fall att man skall ta fram det och göra någonting bra av det.

Fru talman! Vården och omsorgen kräver många händer, hög kompetens, empati och social förmåga. Detta kan aldrig ersättas med teknisk utveckling. Såväl Landstingsförbundet som Kommunförbundet redovisar att det redan nu är svårt att rekrytera vård- och omsorgspersonal. I mitt tidigare replikskifte med socialministern hänvisades det bl.a. till huvudmännens ansvar och regeringens arbetsgrupp på detta område.

Till sist, fru talman, vill jag bara erinra om att det behövs ett batteri av åtgärder, t.ex. ökat platsantal inom vårdutbildningen och en flexiblere arbetsorganisation.

Anf. 180 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Vi har under dagen hört mycket om välfärden och att den omfattar många saker. Som en sammanfattning kan man säga att välfärden i allra högsta grad handlar om människors trygghet. Man skall känna trygghet när det gäller sådant som man kan drabbas av: sjukdom, arbetslöshet och andra saker som man kanske inte själv styr över.

Jag tänkte i mitt anförande uppehålla mig vid ett enda område i välfärden: primärvården. Primärvården och dess utveckling oroar mig alltmer.

Primärvården är basen i svensk sjukvård. Det har riksdagen enhälligt slagit fast. Trots det har Sverige i jämförelse med exempelvis övriga nordiska länder en svagt utvecklad primärvård. För att man skulle nå målsättningen, som riksdagen har antagit, om en läkare per 2 000 invånare behövdes ytterligare 500 läkare i primärvården enligt siffror från 1997. Situationen i dag är inte bättre. Under 1990-talet har en dramatisk nedgång skett i antalet utbildningstjänster för blivande allmänläkare. 52 % av läkarna i läkarkåren är över 50 år, enligt Socialstyrelsens undersökning. Den här åldersstrukturen är tillsammans med bristen på läkare ett stort problem. Det krävs flera insatser för att man skall kunna tillgodosätta behovet.

Primärvården får alltfler nya uppgifter och har nu också fått ett ökat ansvar för äldrevården, där de med all nödvändighet måste ta ett betyd-

ligt större medicinskt ansvar om inte de missförhållanden som de senaste åren uppdagats skall upprepas.

Arbetsituationen för personalen inom primärvården, och då inte bara läkarna, är enligt många rapporter mycket pressad. Väntetider på flera veckor förekommer. Samtidigt kommer rapporter om att besöken på sjukhusens akutmottagningar ökar drastiskt, och det är ju inte så konstigt när väntetiderna till vårdcentralen kan vara upp till tre veckor.

Primärvårdens kris slår självfallet tillbaka på all sjukvård, och även på äldreomsorgen. Vi har talat om olika kriser inom sjukvården, och det finns förvisso en hel del problem. Det gäller inte minst de långa operationsköerna. Men åtgärdas inte problemen i primärvården kommer krisen att bli ännu större inom all övrig sjukvård.

Fru talman! Att avskaffa bristen på läkare i primärvården var en av tankarna bakom husläkarreformen vid sidan av att öka patientens valfrihet och att ge en nära och god vård med hög kvalitet. När husläkarlagen infördes skedde en förändring. Plötsligt fanns det ett intresse bland läkare att arbeta som allmänläkare. Bristsituationen försvann. Inte minst möjligheten att få vårdavtal och att etablera sig fritt gjorde att många tyckte att det var intressant och spännande.

Att kunna få arbeta på ett friare sätt än vad man kanske hade kunnat göra inom landstinget, att kunna förnya arbetet, var stimulerande för många. Patienterna fick dessutom möjlighet att fritt välja sin läkare i primärvården. Det var det också väldigt många som gjorde. I mitt eget landsting, Västmanland, var det faktiskt drygt 90 % som valde sin egen läkare.

Innan husläkarlagen infördes och man fick rätt att välja läkare frågade vi folkpartister ganska ofta när vi var ute och pratade med människor om de kunde namnge sin läkare. Det var faktiskt väldigt få som kunde det. När man någon gång besökte primärvården fick man ta den läkare som hade tid att ta emot. Det har skett en förändring. Och just rätten att välja läkare behöll man ju när man avskaffade husläkarlagen. Strax före jul fattade vi dessutom beslut om att stärka den här lagen så att den i stort sett ger samma rätt som den ursprungliga lagen.

Fru talman! När Socialdemokraterna kom tillbaka till makten 1994 avskaffade man husläkarlagen. Man satte stopp för husläkare. Man satte stopp för fri etableringsrätt för specialister i allmänmedicin. Man satte stopp för privata läkare att vara verksamma efter att de fyllt 65 år. Man satte stopp för privata läkare att överlåta sin praktik till en kollega. Man satte stopp för konkurrensneutralitet mellan flera privata specialister och offentlig vård. Man satte stopp för bättre villkor för den privata vården. Man satte stopp för mångfald i vården.

Resultatet har inte låtit vänta på sig. Antalet privatpraktiserande läkare har sedan den 1 januari 1996 minskat med 14 %. Antalet privata allmänläkare minskade med 25 % när husläkarlagen upphörde.

Fru talman! En fråga måste ställas till socialdemokraterna, tycker jag. Nu är det inte speciellt många närvarande i kammaren, men det kanske är någon som läser protokollet. Är det enligt socialdemokraternas uppfattning så att primärvården inte längre är basen i svensk sjukvård? Man bryr sig ju tydligen inte om de brister som nu dyker upp. Är svaret nej, tycker man alltså fortfarande att detta skall vara basen i sjukvården, måste ett

antal åtgärder vidtas för att se till att primärvården blir det som riksdagen faktiskt har fattat beslut om.

Folkpartiet har i sin sjukvårdsmotion, och vi har gjort det flera gånger, visat på vägar att se till att primärvården återigen blir basen i sjukvården. Vi vill återinföra rätten till en egen husläkare och återinföra den fria etableringsrätten för allmänläkare.

Läkarutbildningen måste dimensioneras för fler läkare. Målsättningen är en läkare per 1 500 invånare. Det kräver fler utbildningsplatser och även att flera av dem som redan i dag går läkarutbildningen specialiserar sig i allmänmedicin.

Det måste bli stopp på nedskärningarna i vården. Om husläkarmottagningarna får fler husläkare och distriktssköterskor ökar möjligheten att göra fler hembesök. Det skulle göra att det blir en bättre medicinsk tillsyn för många äldre. Det behövs fler läkare på sjukhemmen och i annat äldreboende.

Det handlar också om återinförd etableringsfrihet för allmänläkarspecialister, om att privata vårdgivare skall ha rätt att överlåta sin praktik till kolleger och om att man skall få arbeta efter det att man fyllt 65 år.

De här åtgärderna måste vi vidta. Annars är det risk att människorna förlorar förtroendet för primärvården och vänder sig till sjukhusen. Då har vi verkligen fått ett stort problem som kommer att leda till vårdköer och göra att mycket av den vård som vi gärna vill ge människor kommer att gå förlorad.

Anf. 181 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Miljöpartiet har vid upprepade tillfällen tagit upp personalsituationen inom vården. Det kommer jag att göra även i detta anförande.

God vård till alla är en av de viktigaste bitarna i välfärden. För att vi skall kunna ha en god vård fordras det att vi har tillräckligt med välutbildad personal som tycker om sitt jobb och som ges möjlighet att göra sitt bästa. Det måste också finnas ungdomar som vill utbilda sig inom vårdområdet och som kan ta vid när de äldre en dag slutar.

Fru talman! För fyra år sedan uttalade vi i Miljöpartiet följande i en motion som vi kallade *Vi har råd med vård*:

”Vi är väl medvetna om att ny operationsteknik och andra landvinningar inom vården medfört att vårdtiderna blivit kortare, och det tycker vi är bra. De vårdanställda som blivit övertaliga på grund av dessa förändringar anser vi borde användas för att korta vårdköer och höja omvårdnaden i stället för att friställas.

Det är oförlåtligt att flytta motiverad vårdpersonal från deras viktiga och meningsfulla arbeten till den offentliga sektorns dyra och improduktiva del, arbetslöshetskön. Vårdfacket har gjort beräkningar som visat att samhället inte gjort/gör någon ekonomisk vinst på neddragningar inom vårdområdet.”

Fru talman! Under de fyra år som gått sedan vi gjorde detta uttalande har ytterligare tiotusentals jobb försvunnit inom vården, och situationen för personalen har ytterligare försämrats. De extra pengar, de s.k. Personpengarna, som landsting och kommuner fått den senaste tiden, har bromsat upp ytterligare försämringar. Men de har inte räckt till för att

förbättra och ge fler händer i vården som så många av oss önskat. För det är just fler händer i vården som behövs.

Kontakt med patienter, anhöriga, vårdpersonal och personalansvariga tjänstemän, senast nu under juluppehållet, har visat att personalsituationen i dag är mycket sämre än tidigare. Än värre är att det ser ännu mörkare ut för de kommande åren om det inte snarast sker något radikalt.

Allt oftare hör jag från vårdpersonal och kan läsa i tidningen att det är mycket jobb och för lite personal och att personal skulle sluta direkt om det bara fanns något annat arbete att få. Jag får höra att reservkrafterna hos vårdpersonalen är slut, att de inte hinner göra sina jobb, att risken är stor att det skall ske misstag och att det redan sker på tok för många incidenter som kunnat leda till allvarliga misstag. Jag får höra att personalen inte hinner med de nya arbetsuppgifter som läggs på dem. De hinner många gånger inte ens med att läsa den nya information som kommer. Som jag ser det är det här en orimlig situation.

Som exempel skall jag beskriva något av personalsituationen i Gävleborgs län, det län som jag kommer från och som svarar för endast 3 % av landets sjukvård.

Det går inte att ge en riktigt exakt bild av personalsituationen eftersom många anställda i vården arbetar deltid och eftersom det finns timanställd personal. Men den månadsavlönade personalen har minskat från 15 014 till 8 674 i Gävleborgs län under åren 1990–1998. Även om något mer än hälften har fått en annan huvudman, är personalminskningen ändå mycket stor. Det har självfallet påverkat vårdkvaliteten och försvårat personalens arbetssituation.

Det direkta vård- och omvårdnadsarbetet har ytterligare minskat genom att vårdpersonalen har fått överta en del administrativt arbete. På vissa ställen har även städning och tvätt blivit arbetsuppgifter för vårdpersonalen. Det minskar ju också den tid som används för det direkta vårdande arbetet.

Som om dagens bild inte vore tillräckligt dystert står vi inför en än allvarligare situation, som även andra har omnämnt. Det är den s.k. ålderspuckeln inom vårdsektorn. Det är ett problem som förstärkts de senaste åren.

I Gävleborgs län är medelåldern 48 år. Det innebär att det mycket snart behövs ett nytillskott av vårdpersonal. Här har vi ett stort problem som omedelbart måste åtgärdas.

Låt mig ta ett exempel från läkarsidan. Vid Hudiksvalls sjukhus är den yngsta kirurgöverläkaren 54 år. De andra är väsentligt äldre. Det innebär att det mycket snart blir problem där. Det behövs ett stort nytillskott av läkare.

I primärvården talar man om att det inom några få år kommer att behövas 60 nya läkare i vårt distrikt. Detta är inte unikt. Man har samma problem på flera håll. Samtidigt är det också ett känt faktum att det utbildas färre läkare i dag än tidigare trots att behovet ökar. Det är rätt lång leveranstid på läkare.

När det gäller övrig vårdpersonal har intresset minskat. I dag är det svårt att fylla platserna på vårdskolorna. Det är inte heller alla av dem som har gått vårdlinjen som väljer att arbeta inom vården. Det har jag också mött många exempel på, och det är oroande.

Det har visat sig att det är svårt för landstingen att få köpa viss specialutbildning inom vården, även när det gäller bristyrken. Det är någonting som måste rättas till.

Den kommande personalbristen är ett stort problem som inte löser sig självt. Det finns inte heller utrymme att vänta med åtgärder. De borde vara i gång redan nu. Här har riksdagen och regeringen ett stort ansvar, som jag ser det.

Det måste ske en omedelbar förbättring av vårdpersonalens arbetssituation för att skapa intresse för vårdjobben. Det viktigaste är att det blir fler anställda i vården, så att man inte sliter ut dem som redan jobbar där. Det ger också positivare signaler till de unga som kan tänka sig ett framtida vårdjobb. Om man inte löser personalfrågan nu, kommer vi att få betala dyrt för detta inom några år.

Som även andra har nämnt har Landstingsförbundet redovisat att det behövs ett tillskott på 5 miljarder för att landstingen skall klara sina uppgifter. Jag är också övertygad om att det tillskottet behövs, och det måste komma relativt snart.

Det som trots allt ger hopp i den här situationen är att det finns ett starkt folkligt stöd för att vården skall få nödvändiga resurser. Alla partier säger att de värnar vården. Det är också positivt att statsministern i dag uttalat att vi skall ha en bättre vård och att kvaliteten i vården skall garanteras. Statsministern har ju också tidigare uttalat att om inte Personpengarna räcker till, skall ytterligare pengar skjutas till. Jag anser att vi är där nu.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att det behövs fler händer i vården för att ge patienterna en god vård och omvårdnad och för att ge personalen en rimlig arbetssituation.

Anf. 182 TULLIA VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag skall tala om någonting annorlunda. Jag har faktiskt suttit här nästan hela tiden, och jag har inte hört att någon har pratat om det internationella äldreåret. Jag tycker nämligen att de äldres situation i vårt samhälle är en mycket viktig välfärdsfråga.

I den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken som antogs av riksdagen i fjol hänvisar man ett par gånger till det internationella äldreåret 1999. Det är nu. Det sägs att Sveriges deltagande skall präglas av långsiktighet och strategiska diskussioner om de äldrepolitiska frågorna med ett brett deltagande från de äldre själva och befolkningen som helhet. Det här låter ju väldigt fint.

Aktiviteterna i samband med det internationella äldreåret borde därför kunna bli verkningsfulla startskott för just sådana strategiska diskussioner som man har uttalat skall ske i bred politisk enighet i vårt land och i nära anknytning till den internationella diskussionen, som också är mycket livaktig. I flertalet EU-länder kommer man under 1999 att, genom olika aktiviteter, t.ex. seminarier och konferenser, belysa de effekter den kommande befolkningsförändringen kommer att få för samhället och vilka åtgärder som måste vidtas.

I EU-parlamentet, som vi har hört mycket talas om den senaste tiden, diskuterar man de äldres situation i 2000-talets Europa. I samband med äldreåret anordnar man en konferens i Bryssel den 1–2 oktober 1999 kring fyra viktiga teman.

Dessa teman är:

- Behålla äldre på arbetsmarknaden
- Äldre skall ha en säker position i samhället
- Äldre skall ha ökad livskvalitet
- Värdighet och icke-diskriminering

Detta är ju frågor som i hög grad anknyter till den svenska debatten och som allihop bottnar i attityderna till åldrandet och till oss äldre. Därför är det oerhört viktigt att frågor om attityder till äldre och de äldres inflytande i samhället får en framträdande plats i det aktivitetsprogram som planeras inför äldreåret. Jag hade väldigt gärna velat fråga socialministern om man på departementet arbetar för att attityd- och inflytande-frågorna kommer i fokus.

Fru talman! Vi vet ju att de negativa attityderna till äldre i hög grad påverkar bemötandet av hela äldregruppen från de äldre i arbetslivet till de gamla i vården. Rekryteringen av personal till äldreomsorgen, såväl läkare och sköterskor som paramedicinsk personal, påverkas också av de negativa attityderna. Vi vet att äldreforskningen har svårt att få medel och att intressera forskare. Det är ju inte lika statusfyllt att forska kring de äldres problem.

Det är alltså en förändring av attityderna till äldre, en ny syn på åldrandet och på äldre människors roll i 2000-talets samhälle som måste bli en gemensam strävan för oss alla i det här huset.

Vi har alla möjligheter att i våra lokala partiorganisationer och på möten och sammankomster påminna om FN:s äldreår och behovet att diskutera de befolkningsmässiga förändringar som vi står inför först hos oss i den industrialiserade världen och något senare i utvecklingsländerna. Det är också viktigt att våra nya EU-parlamentariker engagerar sig i den diskussion som förs ute i Europa. Vi måste hela tiden lära av varandra.

Fru talman! Till slut: Jag hoppas att det internationella äldreåret 1999 blir ett avstamp in i 2000-talet, det århundrade då människor av alla åldrar har samma värde, då vi inte bedömer människor efter ålder utan efter kapacitet. På 2000-talet måste det finnas plats för alla – både unga och gamla måste få känna att de behövs i samhället.

Anf. 183 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Hjällbo, Hammarkullen, Rosengård, Rinkeby är namn som föder många olika associationer. Man kan associera till socialbidrag, arbetslöshet, segregation, hopplöshet. Men jag för egen del förknippar också namnen Hjällbo, Hammarkullen, Rosengård och Rinkeby med gemenskap, kraft, vilja och stolthet.

Socialdemokraterna har misslyckats fullständigt med att ta till vara den resurs som invandringen innebär. Trots svårigheter finns det många småföretag som ägs och drivs av invandrare. Många av våra nytillkomna svenskar har en djupt rotad företagstradition – detta i kombination med den hopplösa svenska arbetsmarknaden har gjort att många invandrare trots de dåliga oddsen driver framgångsrika små familjeföretag.

Dålig social ingenjörskonst passiviserar. Det pratas om integration. Det startas upphaussade projekt, pengar satsas här och där, projekt som inte utvärderas eller slutförs, en del bra projekt som inte leder till några slutsatser över huvud taget.

I verkligheten behövs det respekt, delaktighet, möjlighet att få klara sig själv utan beroende. Alla som vill och kan arbeta måste få göra det, sade en tidigare talare här i dag. Det var Gudrun Schyman från Vänsterpartiet. Hon klarade dock inte ut hur alla skulle få möjlighet att arbeta. Inte heller regeringens och majoritetens företrädare klarade ut hur man skall lösa arbetslöshetsproblemet.

För att vi skall kunna ge dessa duktiga ambitiösa människor chansen att försörja sig själva måste krångliga regler på arbetsmarknaden avskaffas. Dessutom måste man sänka skatten på arbete. Det måste bli enklare att starta och driva ett företag. Varför dröjer regeringen med jobbskapande förslag? Färdiga lösningar finns faktiskt i Småföretagsdelegationens förslag. Det är alltså fritt fram för regeringens superministrar att skriva en proposition. Den är lätt att finna majoritet för här i kammaren.

Det är faktiskt endast med generella åtgärder, fru talman, som en verklig integration kan åstadkommas. Särregler skapar bara avundsjuka och motsättningar. Ingen lagstiftning hjälper. Diskriminering är en fråga om attityder. Integrationsplaner på arbetsplatserna har det talats om, men de kommer att i bästa fall bli tomma dokument. Troligen blir de rent kontraproduktiva. Spåren av jämställdhetsplanerna förskräcker. I många kommunala förvaltningar i t.ex. Göteborg, som jag känner väl till, upprättas tjugoså många jämställdhetsplaner. Oftast förekommer ingen som helst uppföljning av resultat, utan påföljande år upprättas en ny plan helt oberoende av den tidigare. Ingen har en aning om hur det egentligen gick. När det gäller jämställdheten omfattar planen bara två grupper: män och kvinnor. Jag törs knappast tänka på hur en integrationsplan med tjugotal etniska grupper skulle kunna se ut, med hopplösheten att utvärdera hur det gick.

Jag lyssnade för några år sedan på en man som heter Bel Habib. Han arbetar på Invandrarverket. Han hade besök av en departementstjänsteman. Denne frågade: När kommer muslimerna att vara integrerade i Sverige? Habib funderade lite grann och högg till: Om tre år. Tjänstemannen förstod inte att Habib skojade utan fortsatte att fråga: Hur skall vi veta att de är integrerade? Efter ett kort tänkande svarade Habib: När de inte går till moskén på fredagarna utan i stället ställer sig i Systembolagets kö är de integrerade.

Fru talman! Detta är inte integration utan snarare assimilation. Det vill vi verkligen inte ha. Verklig integration handlar i stället om rättvisa och respekt. Alla människor måste ges förutsättningar till en egen försörjning genom lönarbete eller som egna företagare.

Verklig integration sätter kunskaper och kompetens i centrum. Det gäller såväl språk- som yrkeskompetens. Många invandrare har med sig kunskaper som aldrig kommer till nytta, varken för den enskilde individen eller för samhället.

Verklig integration, fru talman, måste utgå från människorna själva.

Invandrare är i dag genom socialistisk politik gjorda till beroende stackare. Socialisterna har tenderat att betrakta alla invandrare som en homogen grupp. Det är ofta större skillnader mellan invandrade individer

med olika bakgrund än mellan infödda och invandrade. Vi moderater vill bort från hopklumpningspolitiken. Varje människa måste betraktas som en självständig individ med rättigheter och skyldigheter. Varje människa, oavsett etnisk bakgrund, måste ges en ärlig chans att förverkliga sina egna drömmar.

Släpp loss kraften, ge möjlighet, ge respekt.

Fru talman! Ett annat område där politiken varit kontraproduktiv är äldreomsorgen. I Sverige är det dåligt beställt med omvårdnaden av gamla. Detta gäller i hög grad patienter med demenssjukdom. Vårdighet saknas, valfrihet saknas.

Hur gör man när en anhörig behöver vård? Patienter och anhöriga är helt utlämnade till kommunernas godtycke eller oförmåga. Ända sedan Gustav Vasas dagar har svenskarna tränats i att inför överheten bocka och kröka rygg och tacka för det man får.

Det är otillständigt att gamla människor som arbetat ett helt liv inte ges möjlighet till en värdig äldreomsorg och sjukvård i tid utan i stället placeras i en kö. Här gäller det att kraftsamla resurser till de verkligen behövande. Stora socialbidragsbelopp skulle t.ex. kunna frigöras om vi, som jag sade tidigare, nyttiggör oss de nytillkomna svenskarna och arbetslösa och ser till att de får verkliga jobb. Där finns det mycket pengar. Arbetslösheten kostar mångdubbelt mer än all Sveriges sjukvård.

Ge möjlighet till mångfald i vårdutbudet, konkurrensutsätt, men gör det med kvalitetsmål och kvalitetskontroll. Ge valfrihet. Människor är faktiskt vuxna att välja själva. Ge makten åter till människorna. Ge också värdighet och respekt.

Anf. 184 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Jag har valt att gå upp i denna talarstol för att vädra min oro för och omsorg om en liten grupp medborgare som riskerar att bli ännu mindre, nämligen småbarnen.

Jag skall försöka att använda ord som inte är politiska. Det blir inte lätt för mig som är politiker, men jag skall försöka.

Hur möter ett litet barn sin omgivning med känslor, närhet, hörsel, syn, känsel? Närhet, intimitet och kärlek överförs mycket mer av trygghet och tillit än av att vistas i stora grupper utan närhet och kärlek. Detta gäller särskilt för barn under fyra år men också senare i åldrarna.

Fru talman! Jag undrar om talmannen och ni andra som sitter i salen kan frammana lukten av nygräddade bullar? Kanske jag har för stora förväntningar på det lilla auditoriets fantasi, men jag hoppas att det går bra. Blunda och känn lukten av mandel, socker, kanel, russin, ugnsvärme! Vad betyder doften av nygräddade bullar för er? Det var då jag som barn kände lycka, som jag själv kommer ihåg. Min mamma arbetade utanför hemmet under hela min barndom, och doft av bullbak var mycket sällsynt.

Denna doft är min symbol för ett barns trygghet, tillit, livskvalitet och hemtrivsel. Jag dristar mig till att säga att trygghet och tillit är ett barns mest elementära behov. Detta går inte att mäta eller väga, men det är mycket viktigt, och det är mycket dyrt att misslyckas med ett barn.

Vad gör vi då här i riksdagen för barnen? Vart leder alla våra ansträngningar – i bästa välmening, får jag hoppas – till? Hur fungerar barns och deras föräldrars vardagstillvaro i dag? Omsorgspolitik, famil-

jepolitik, jämställdhetspolitik, rättvisepolitik, näringspolitik, ekonomisk politik, ja, all politik, gäller allt detta verkligen det lilla barnet?

Vad innebär det för ett barn att komma hem trött och grinigt tillsammans med trötta och griniga föräldrar och eventuella syskon att snabbt få något i sig och sedan i säng för att nästa morgon ryckas ur sin varma säng för ytterligare en dag med stress och jäkt? Jag tror inte att detta är ett bra liv för ett barn. Är det verkligen det bästa vi kan åstadkomma för att ge barn en bra start i livet?

Jag träffar en hel del småbarnsföräldrar. Jag ser mina egna åtta barnbarn och mina tre barns strävan att göra det bästa för dem. Deras vardag är ingen dans på rosor.

Under juluppehållet har jag läst delar av Kvinnomaktutredningen. Där penetrerar man orättvisor mellan könen och kommer med förslag till lösningar. Barnen benämns som en besvärande faktor, som en ständig källa till diskussioner och gräl mellan föräldrarna.

När barnsjukdomar och förkylningar grasserar, vem skall då stanna hemma? Den som drar Svarte Petter förlorar och måste tillbringa sin dag med barnen.

I volymen *Makten är Din*, som ingår i Kvinnomaktutredningen, formuleras en vision. Där föreslås steg mot målet. Man har rangordnat viktigheten, som jag ser det. Sist och slutligen kommer att barnens behov måste stå i centrum.

Säg att barnens behov är annorlunda än de vuxnas behov, går då barnens behov före? Nej, vill jag hävda. I de flesta motsättningar mellan vuxnas och barns behov vinner de vuxnas behov.

I dag fick jag på ett frukostmöte veta att småbarnsföräldrar jobbar 70 timmar i veckan. Detta är inte människovänligt för någon. Jag fick vid samma möte veta att varken kvinnor eller män når maximal makt i samhället om arbetslivet avbryts, om de är hemma med barnen. Väldigt många, till övervägande delen kvinnor, tvingas att välja mellan makt i samhället och sina barns hälsa och livskvalitet.

Därför är det viktigt att hitta andra lösningar för det nödvändiga arbete som utförs i hemmet, för den tid som det tar att få hem mat och stå i kö vid kassan, för den tid som går åt till att tvätta, stryka och städa. Den tiden måste minimeras så att fritiden kan disponeras till kvalificerad samvaro mellan föräldrar och barn. Som det nu är åtgår den mesta vakna tiden för småbarnsföräldrar att göra allt detta hushållsarbete med påföljd att de umgås mindre och mindre med sina barn.

Fru talman! Vi har världens mest jämställda parlament. Vi är det parlament som har flest ledamöter med normalt vardagsliv. Därför har jag en förhoppning om att det är fler än jag som ser vad som håller på att ske med barnen i Sverige. Vi måste byta perspektiv ifrån att se hur barn hanter sig fram i livet med lagar och regler som gäller för deras föräldrar och andra vuxna till att ta vår utgångspunkt från barnet.

I vår välvilja och kanske av okunnighet har det skapats regler och miljöer där barn inte mår bra. Sjukvården – t.ex. barn- och ungdomspsykiatri – kan inte i tid hjälpa barn med problemföräldrar som inte klarar sin roll när det gäller att få hög livskvalitet.

Det skall vara ett rättvist och jämställt samhälle för medborgare i Sverige. Jag vill påminna om att barn också är människor och medborgare, fast små.

Ingen vill ju medvetet ett barn någonting illa, i alla fall ingen normal människa. Ändå är det väldigt många barn som inte uppnår den höga livskvalitet som de borde ha.

Vilka lagar är det då som är bovar i dramat?

1. Alla lagar och förordningar och inställningar i Sverige som omyndigförklarar och förminskar föräldrarna och som gör dem svaga som uppfostrare och förebilder.
2. Alla lagar som gör att varje svensk, även föräldrar, får behålla en tredjedel av sin lön och som därför inte har råd att köpa de tjänster som de så väl skulle behöva i sin vardag.
3. Alla lagar, förordningar och allmänna författningar som kamouflerar vuxnas behov och kallar dem för barnens bästa.

Fru talman! Vad har jag då för lösningar? Låt oss använda vår fantasi och försöka att tvinga oss att med barnens ögon se på barnens krav, deras möjligheter och villkor. Jag väntar med att redovisa de lösningar och förslag som jag har i ett annat anförande.

Fru talman! Jag hoppas att nya och gamla ledamöter är så nära vardagen att de ser barn växa upp i samhället och att de vill att barn i Sverige i överförd betydelse får känna doften av bullbak, dvs. trygghet, gemenskap och hemtrivsel och att de får förmåga att känna empati och tillit till sig själva och andra.

Anf. 185 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Innan jag börjar att tala om familjer och familjers rätt att välja vill jag tacka Tullia von Sydow, som nu har gått härifrån. Hon tog i sitt anförande upp en viktig sak, nämligen äldres rätt på arbetsmarknaden och vikten av att få behålla sitt arbete. Här hoppas jag att hon inte bara kan förändra de tidigare negativa attityderna inom socialdemokratien utan också förändra attityderna över huvud taget.

Socialdemokraterna vill ju ta bort möjligheten för vissa arbetsgrupper att jobba efter 65 år. Jag är helt överens med Tullia von Sydow om att man skall gå efter kompetens och inte efter ålder.

Fru talman! Jag skall alltså tala om familjepolitiken och dess utformning. Den måste anpassas till en annan verklighet än den som gällde i går. I dag beslutas det mesta som förr avgjordes hemma vid köksbordet av politiker. Då var min mamma stolt över sitt arbete som hemarbetande, men i senaste valrörelsen fick hon i stället av en företrädare för det socialdemokratiska partiet höra hur onyttig hon var som hemmaförälder. Då utformades den sociala ingenjörskonst vars tankar än i dag präglar den rådande socialpolitiken.

Vad är det som händer ute i samhället, ute i verkligheten? Det lilla samhället har drabbats hårt. Under de senaste åren har flera unga människor förolyckats på tragiska sätt. Ungdomar har mist sin tillit och föräldrar har insett att de ingenting har förstått. Lärare har förlorat sin auktoritet och fritidsledare har fått sina ondaste aningar besannade. Ja, så beskrivs situationen i det lilla samhället.

Rektorn i byn drar en avgörande slutsats av det som har hänt. Föräldrar och lärare måste ta tillbaka initiativet i fostran och sätta gränser. Ordet "man" som i "man måste göra något" betyder oftast att samhället,

polisen, kommunen, sjukvården, socialtjänsten osv. skall ta på sig rollen som tröstare och problemlösare.

Aron Antonovsky är en forskare som intresserat sig för vilka förutsättningar som finns för ett friskt och meningsfullt liv. Han menar att människans egen livskontroll är en nyckelfaktor. Ju mer otrygga vi är i våra liv, desto sämre mår vi, och vår största trygghet är just friheten att kunna välja förhållningssätt till det vi möter.

Men i dag när ord som valmöjlighet och frihet framförs av majoriteten låter det onekligen mer som den gamla reklamen för Fordbilen: Du får välja vilken färg du vill på bilen, bara den är svart. Med andra ord: Välj vilken skola du vill, bara den är kommunal.

Finns då förutsättningarna i dag för att en familj skall känna den frihet som livskontroll innebär och som därmed skapar trygghet och hälsa?

Fru talman! De höga skatterna gör det omöjligt för många barnfamiljer att känna denna frihet. En vanlig barnfamilj betalar mer än 60 % i skatt, och många är beroende av bidrag och tvingas att be om hjälp – en olustig situation som man drar sig för i det längsta.

Tidigare i debatten i dag uppmuntrades den familj som fick tusen kronor över för att åka på semester. Det önskar jag också att de skall kunna göra, men jag vill också påminna om de många barnfamiljernas ekonomiskt svåra situation där det inte finns några kronor över vid månadens slut och där minsta oförutsedda händelse innebär gränsen mellan socialbidrag och inte, mellan livskontroll och vanmakt.

Maxtaxa är en annan styrmodell som är tänkt att minska kostnaderna för vissa barnfamiljer, än mer om man har hög inkomst, väljer kommunalt dagis och ökar sin arbetstid. Därmed skulle också barnets vistelsetid på dagis bli längre.

Nu är det många barnfamiljer som har det ekonomiskt svårt, också utan barnomsorgsavgifter. I min hemkommun Svalöv har 54 % av barnen kommunal barnomsorg. De övriga familjerna skulle därmed tvingas att betala till ännu en reform som de inte vill eller kan utnyttja.

En pappa med två barn i kommunal omsorg talade om för mig att han skulle tjäna 60 000 kr per år före skatt på denna reform. Han röstade inte på Socialdemokraterna för det. Det gjorde andra som i dag känner sig lurade.

Fru talman! Det gäller också att kunna räcka till när det gäller familj och arbete. En tjänstesektor som ger nya jobb, samtidigt som den underlättar för dem som behöver just denna hjälp, är en lösning också med tanke på nya och flera jobb. De som här talar om pigjobb och kvinnofällor är de som nedvärderar den sorts arbete som våra mödrar tidigare var stolta över. Över 200 000 barn har en eller två föräldrar som är arbetslösa, och ju längre arbetslösheten varar, desto större blir påfrestningarna på barnen.

Vårdnadsbidrag, skolpeng och möjlighet till alternativ barnomsorg är reformer som skulle ge familjen möjlighet att fatta vardagsbeslut hemma vid köksbordet. 175 000 familjer ansökte om och fick vårdnadsbidrag under några korta månader 1994. Sedan återgick bestämmanderätten till sammanträdesborden bakom lykta dörrar. Demokratien var återställd, tyckte vänstermajoriteten.

Vi har under dagens debatt fått höra flera politiker som efterlyser redskap för att vi skall kunna göra det möjligt för människor att växa. Ge oss

dessa redskap, har man sagt. Inget har sagts om att medborgarna – individen – skall få de redskap som man så väl behöver för att själva kunna växa.

Det handlar om politisk makt att styra och ställa. Med hjälp av byråkrati och administration låter man människor bli utlämnade inför andra för att de skall få sin rättmätiga del i stället för att skatten minskas med motsvarande summa. Det handlar om respekt.

I regeringsförklaringen står att barnkonventionen skall efterlevas och att man skall analysera hur alla politiska beslut påverkar barnens situation. Jag ställer då en ödmjuk fråga: Vem vet vad som är bäst för barnet, politikern i någon kommunal nämnd eller föräldrarna? Eftersom vi alla vet att de flesta föräldrar vet bäst och att det också är de som har ansvaret för barnets uppehälle och fostran, ge då också föräldrarna de redskap som behövs för att de skall växa som människor och föräldrar.

Till sist, fru talman, konstrueras fortfarande i dag nya system som i praktiken inte ger någon valfrihet. Kan man över huvud taget tala om välfärd när de flesta föräldrar i dag inte har råd att ta hand om sina barn?

Anf. 186 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja tala om ett område som jag tycker känns angeläget att på nytt få lyfta upp på dagordningen. Det handlar om barn till alkoholmissbrukande föräldrar.

Regeringen överlämnade i juni 1998 till riksdagen propositionen *Strategi för att förverkliga FN:s barnkonvention om barnens rättigheter i Sverige*. Där beskrivs en strategi för det fortsatta arbetet med att förverkliga och genomföra barnkonventionen i Sverige. I regeringsförklaringen skriver regeringen, precis som Cristina Husmark Pehrsson citerade, att barnkonventionen skall efterlevas och att alla politiska beslut skall analyseras utifrån hur de påverkar barnens situation. Bakgrunden är FN:s granskning av hur Sverige följer barnkonventionen samt att ett flertal undersökningar visat hur besparingar i samhället har gjort barnens situation allt svårare.

Förverkligandet av barnkonventionen är en ständigt pågående process som måste hållas levande. Arbetet med att förankra det synsätt som genomsyrar barnkonventionen är långsiktigt. Det handlar om att ändra attityder, förhållningssätt och arbetssätt i olika verksamheter och på olika nivåer i samhället.

Satsningar måste göras på att höja medvetenheten hos beslutsfattare och vuxna som arbetar med barn samt hos barn och ungdomar själva. På så sätt kan på lång sikt barnperspektivet utvecklas så att barnens bästa verkligen sätts i centrum och respekteras.

Barn till missbrukare är en försummad och utsatt grupp. De är försummade både av sina föräldrar och av samhället, trots att undersökningar visar på att 10–15 % av alla barn växer upp i familjer där en förälder eller båda föräldrarna missbrukar. Vi vet att det i Sverige i dag finns 100 000–150 000 barn i åldrarna 0–12 år som växer upp i alkoholistfamiljer. Missbruk är också det dominerande skälet till omhändertagande av barn. Varje omhändertagande kan man säga är ett misslyckande som kan utvecklas. Dessa barns uppväxtförhållanden är svåra och ofta inte kända av omgivningen. Både barn som blir omhändertagna och placeras i

familjehem och de barn som lever tillsammans med sina missbrukande föräldrar behöver stöd.

Socialstyrelsens rapport, som presenterades 1993, visade att det fanns bara tio verksamheter i Sverige som var direkt riktade till yngre barn i alkoholistfamiljer. En enkätundersökning gjordes angående alkoholmot-tagningarnas och rådgivningsbyråernas insatser. Resultatet visade att endast 300 mottagningar erbjöd särskilt stöd.

När det gäller samhällets möjligheter att förebygga utveckling av alkoholism bland befolkningen måste särskild uppmärksamhet riktas mot barn till just alkoholmissbrukande föräldrar.

I besparingstider är det av största vikt att säkerställa att resurser frigörs för verksamhet som ser till barnens bästa, och då även till barn till missbrukande föräldrar. Det får aldrig bli godtagbart att svaga grupper som inte själva kan föra sin talan eller som inte har någon förespråkare skall drabbas mer av besparingar än de grupper som demonstrerar och kräver sin rätt.

Kristdemokraterna har under många år förespråkats verksamhet riktad till missbrukarbarn. Redan 1991 krävde vi en kartläggning av dessa barns situation.

Alkoholkommissionen tillsatte en utredning som senare presenterade en sammanställning av olika undersökningar genomförda av Socialstyrelsen. I debatten aktualiserades dessa barn, och ett flertal kommuner började att kartlägga och undersöka missbrukarbarnens situation. Verksamheter startades och projektmedel tillfördes från Rädda barnen och Socialstyrelsen. Några av dessa verksamheter blev sedan införlivade i den ordinarie verksamheten. Men många fick tyvärr läggas ned efter projekttidens slut.

I Gävle, som jag kommer från, startades projektet Grinden, som tog emot barn från missbrukarmiljöer. Ganska snart uppenbarades att det var många barn som för illa i Gävle. Kön till Grindens verksamhet växte. Den är i dag två år lång, och verksamheten skulle behöva byggas ut.

Svårigheten är att få beslutsfattare att avsätta resurser till liknande verksamhet, för det går inte att visa snabba resultat. Det ger inga kortsiktiga vinster. Konsekvensen av detta kortsiktiga tänkande är att dessa barn får illa och inte får det stöd som samhället är skyldigt att ge. Barn till missbrukare kan få psykiska och känslomässiga störningar och inte sällan även fysiska skador vid misshandel och övergrepp.

Behandlingsforskning måste prioriteras. Enligt Socialvetenskapliga forskningsrådet, SFR, är få intresserade av forskning på detta område. Orsaken är att det är svårt att få medel beviljade till projektstudier av den här karaktären. De forskningsprojekt som har fått anslag handlar mest om studier av missbrukaren, missbrukets omfattning liksom uppföljning av barn som har omhändertagits.

Behovet av utvärderingar är stort, och det finns några forskare som har uttryckt det så här: Forskning i socialt arbete är inte särskilt intresserad av barn som får illa, framför allt inte av små barn.

Det är av största vikt att missbrukarvård, socialtjänst, psykiatri, skola, m.fl. i samverkan utvecklar effektiva behandlingsprogram, program som kan förhindra att dessa barn själva hamnar i en missbrukarsituation. Fall-skärmarna i barnens liv har blivit allt bräckligare. Därför faller barn ibland rätt igenom samhällets skyddsnät. Det här är oacceptabelt och

drabbar i högre grad de barn som inte har fullt stöd hemma. Därför krävs nu kraftfulla insatser för att skydda barn och ge dem goda och trygga uppväxtförhållanden. Det måste vara ett tydligt mål i regeringens arbete för att man skall kunna genomföra det som står i regeringsförklaringen, att relevanta beslut skall analyseras utifrån hur de påverkar barnens situation.

Anf. 187 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Jag är mycket glad över detta inlägg som behandlar en fråga som jag också har bekymrat mig för. Jag uppfattade till min fasa och jag har förstått att det tar två år innan man får möjlighet att få hjälp för ett litet barn.

Men jag skulle också vilja fråga Ragnwi Marcelind vilka konkreta förslag hon och kristdemokraterna har. Jag uppfattade orden kartlägga, undersöka, studera, utvärdera och sådana saker. Jag undrar om hon har något konkret förslag om hur man kan hjälpa ett missbrukarbarn som är instängt i en lägenhet eller ett rum med sina missbrukande föräldrar.

Anf. 188 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag kan bara kort klargöra hur det har varit i Gävle, där man från början inte trodde att det fanns så många barn som hade problem hemma med missbrukande föräldrar. Ofta är detta ett dolt problem. Det är ofta bara de barn som kommer i kontakt med socialtjänsten som man uppmärksammar.

I och med att Grinden kom i gång och det fanns ett telefonnummer som man kunde ringa, ringde inte bara barnen själva, utan t.o.m. barnens föräldrar ringde i vissa fall för att anmäla att man behövde hjälp. Man såg att situationen var ohållbar.

Projektet går ut på att ge barn terapeutisk hjälp, så att de skall kunna inse och förstå att det inte är de som bär skulden till att mamma och pappa missbrukar. Jag är inte ensam i Gävle eller i Sverige som har de här problemen. Dessutom kan de bli ett stöd hemma.

Vad man skulle kunna göra, som vi kristdemokrater har föreslagit gång på gång, är att utveckla verksamheten så att man rehabiliterar och hjälper hela familjen. I Gävle har jag t.ex. gång på gång föreslagit att det skulle vara intressant om man också kunde följa upp de här barnens föräldrar tillsammans med barnen. Vi har också sagt att det behövs fler insatser på barnavårdscentraler osv.

Anf. 189 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Det är spännande att höra. Jag är tacksam för att jag får dessa besked.

Jag skulle gärna vilja att Ragnwi Marcelind läste min motion, som handlar om barn till missbrukare. Det är inte bara alkoholister, det finns andra missbruk som kanske ibland är mycket värre. Jag har i motionen föreslagit någon form av god man för dessa barn som man kan hämta i slakten eller i grannskapet runtom eller att hemtjänsten går hem till barn som har så att säga problemföräldrar.

Jag hoppas att vi kan mötas i något samtal där vi kan utveckla detta vidare. Tack, Ragnwi Marcelind.

Anf. 190 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är mycket positivt med alla som vill vara med och arbeta för att förbättra de här barnens situation. Jag får alltid med mig kommunfullmäktiges ledamöter hemma i Gävle när det gäller den här frågan. Problemet är när besluten skall fattas. Vilka är villiga att avsätta och öronmärka pengar för just de här små mänskorna? Det är så lätt att ha fina ordvändningar när man talar om att hjälpa missbrukarna och se till att de får en bra situation. Men man glömmer gärna de här små barnen när pengarna skall tas fram. Det är därför vi har den situation vi har hemma. Vi har inte pengar att utveckla verksamheten, och kön är två år lång.

Det är detta jag vill uppmärksamma. Jag vill lyfta upp frågan på dagordningen, därför att jag vill vara ett språkrör och en förlängd arm i riksdagen för de här barnen som inte har någon som ropar för dem. Jag tror att det är viktigt att fler i den politiska världen vaknar upp och ser dessa 100 000–150 000 barn som i dag far oerhört illa i Sverige, där vi säger att barnkonventionen skall få styra våra beslut.

Anf. 191 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! Det har varit roligt att följa det engagemang för barnen och barnens bästa som särskilt de senaste föredragen har handlat om. Även jag skall tala om barnen, om välfärden och om de sjunkande födelsetalens hot.

Låt mig börja med att citera ur Nordisk familjebok, årgång 1914, där det står att läsa: ”I förntiden förde tvåbarnssystemet Grekland och Rom mot undergången. Det torde göra detsamma med våra folk, därest det blir allmän folksed.”

Under hela 1900-talet har också tvåbarnsidealet varit förhärskande, men alldeles särskilt dramatisk har nedgången av antalet födda barn varit under 1990-talet. Det är förvisso en överdrift att säga att vårt land hotas av undergång, men situationen är onekligen alarmerande. Under 1997 och 1998 har antalet födda sjunkit och för andra året i rad har vi ett födelseunderskott, dvs. det är fler som har avlidit under året än som har fötts. Under hela 90-talet har antalet födda minskat, och nu är fruktsamheten under 1,5, dvs. kvinnor får färre än 1,5 barn i genomsnitt. Det är den lägsta nivån som någonsin i historien har observerats i Sverige.

Befolkningsrasen hade varit ännu större om det inte hade varit för invandringen som 1998 ökade med 5 000 personer till 50 000 om året. De största invandrargrupperna är irakier och jugoslaver.

Även antalet giftermål minskade. Det är 1 000 färre än 1997 och det lägsta antalet någonsin i förhållande till antalet ogifta personer. Andelen av befolkningen som är gift har heller aldrig i svensk historia varit lägre. Dessutom, vilket också är allvarligt, växer andelen äldre kraftigt, samtidigt som andelen unga minskar.

Jag vill ställa tre frågor i mitt tal: Vad kan det låga födelsetalet bero på? Vad kan det få för konsekvenser? Vad kan vi göra åt det?

Orsakerna först. Professor Rolf Ohlsson, ekonomisk-historiska institutionen vid Lunds universitet skriver: ”Många tror att förändringarna i åldersstrukturen främst beror på att dödligheten gått ned. Detta är emellertid inte fallet. Till 90 procent förklaras förändringarna i åldersstrukturen av att fruktsamheten gått ned. Det är alltså främst fruktsamhetens

nedgång som förklarar varför Sverige har världens äldsta befolkning och inte så mycket nedgången i dödlighet”.

Den ofrivilliga barnlösheten blir allt vanligare. Kvaliteten på sperman har sjunkit stadigt under de senaste decennierna. I dag vet vi att rökning, alkohol, miljögifter, infektioner och könssjukdomar är viktiga faktorer som sänker fruktsamheten hos både män och kvinnor. Professorn i gynekologi och obstetrik på Huddinge sjukhus, Outi Hovatta, säger att livsstilen ändå har störst betydelse för den låga fruktsamheten: ”I dag skjuter vi upp barnafödandet tills vi är färdiga med allt annat. Det är en livsstil som inte bara senarelägger nästa generation utan också ger färre barn, eftersom kvinnors fruktsamhet successivt går ner och försämras drastiskt efter 35-årsåldern. Sexualundervisningen är alltför inriktad på preventivmedel. Oplanerade graviditeter utmålats som en katastrof. Jag skulle gärna se en attitydförändring. Barn borde vara något man får, inte något man skaffar sig. Samhället kan inte uppmuntra en livsstil som försvarar för så många att få barn”. Så långt professor Hovatta.

En annan viktig del av problemen är att barns värde har gröpts ut sedan bondesamhällets dagar, då många barn betydde arbetskraft och en trygghet för ålderdomen. Att vårt samhälle blivit alltmer barnvänligt syns ju inte minst av det faktum att var fjärde graviditet slutar med att det väntade barnet aborteras, dvs. över 30 000 barn årligen.

Förutom ofrivillig barnlöshet, en livsstil med senare barnafödande, tvåbarnsidealet, en barnvänlig attityd som speglas av de många aborterna, har också det sjunkande födelsetalet ekonomiska och arbetsmarknadsmässiga orsaker, som 90-talets dåliga ekonomi, ungdomsarbetslöshet och framför allt att antalet studerande har ökat kraftigt. Studerande har, till skillnad från arbetslösa, en mycket låg fruktsamhet. Att antalet studerande har ökat kraftigt förklarar, enligt SCB, ungefär halva fruktsamhetsnedgången.

Min andra punkt gäller konsekvenserna. Vilka blir då konsekvenserna av det låga födelsetalet? Barn blir bristvara. Förskollärare och barnskötare tvingas byta jobb. Det finns i dag 127 000 åttaåringar men bara 90 000 ettåringar. På några års sikt kommer också lärare att bli arbetslösa. Det allvarligaste hotet uppträder först efter ännu några år då det blir brist på ung arbetskraft och då kostnaderna för de alltfler och alltmer vårdnadskrävande äldre skall täckas av skatterna för de allt färre unga. Med en åldrande befolkning blir resurserna knappare. Var behövs redan i dag den unga arbetskraften, och var är den redan i dag svårast att rekrytera? Svar: inom vård och omsorg. Antalet sökande till landets vårdgymnasier har på två år minskat med 40 %. I t.ex. Gävle fanns fem sökande till 210 platser. I sin förlängning kan dessa attityder tillsammans med de låga födelsetalen innebära att de äldre blir hänvisade till att tvingas ta hand om varandra – om de alls skall få någon omsorg.

Enligt beräkningar på riksdagens budgetkontor kommer också det sjunkande födelsetalet att ha flera nationalekonomiska negativa följder som att tillväxten blir lägre, det inhemska sparandet påverkas negativt, efterfrågan och utbudet av varor och tjänster minskas liksom efterfrågan på bostäder. Pensionssparandet och därmed pensionerna sjunker och det blir en ökad arbetskraftsinvandring.

Lena Sommestad, chef för Institutet för framtidsstudier, säger: ”Om befolkningen minskar behövs inga nya bostäder, och företagen måste

slås om allt färre kunder. Vi riskerar att hamna i en ekonomisk depression. Vi måste fråga oss hur vi ska skapa ett samhälle där människor vill och kan sätta barn till världen.”

Professor Rolf Ohlsson varnar särskilt för den jättesmäll på arbetsmarknaden som kan komma när 40-talisterna börjar gå i pension omkring år 2005, speciellt inom den offentliga sektorn och då särskilt bland lärare. Också han pekar på den ekonomiska faran i den sneda ålderspyramiden.

Vad kan vi då göra åt det låga födelsetalet? Det är fråga om dels bättre ekonomiska villkor, dels nya attityder. Först och främst behöver vi verka för nya och positiva attityder till barn, barnafödande, äktenskap och familjebildning. I trygga och stabila familjer föds trygga barn – och fler barn. Barn är värdefulla, och barns liv är okränkbara. Det är värt att skjuta lite på att fullgöra sin högskoleutbildning eller karriär för att föda barn. Att fostra barn är den största av alla uppgifter – det är att forma framtiden. Handen som gungar vaggan styr världen.

Tvåbarnsidealet måste ersättas av ett trebarnsideal och framför allt inte av ett enbarnsideal! Barnfamiljer i en kommun eller ett bostadsområde skall ses som en tillgång, något att satsa på.

Men vi måste också ge barnfamiljerna ekonomiska möjligheter att föda barn, själva fostra sina barn, ge dem valfrihet att själva välja barnomsorg, och vi måste få ett vårdnadsbidrag som ger föräldrarna den valfrihet de önskar.

Anf. 192 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Jag kan konstatera att även kammaren tycks ha drabbats av befolkningsflykt. Jag funderar på om det över huvud taget finns några representanter från regeringen här för att eventuellt svara på frågor.

Ämnet är välfärdsfrågor. Min rubrik är Barnets bästa.

En god välfärd uppnås bäst i ett samhälle där människor känner sig betydelsefulla och trygga. Trots att Sverige har ett av de mest utbyggda välfärdssystemen i världen finns det en stor oro och otrygghet i vårt land. Orsakerna till denna oro står att finna i de standardlösningar som många människor tvingas att acceptera även mot sin vilja. De ekonomiska resurserna styr människors handlingar.

Ett exempel är den socialdemokratiska familjepolitiken. De som inte passar in eller kan acceptera det kommunala utbudet får inte del av skattesubventionerad barnomsorg. Familjestödet är starkt reglerat och saknar en fördelningsprofil. Det gynnar dem som tjänar mest. Dessutom har regeringen aviserat att man avser införa maxtaxa inom barnomsorgen, dvs. ytterligare ett steg i fel riktning att öka förmånerna för de redan välbeställda.

Många småbarnsföräldrar som funderar över andra alternativ inser snabbt att de inte har råd att fundera över egna lösningar. Statens ekonomiska stöd till barnfamiljerna styr deras liv. Centerpartiet fortsätter därför kampen för ett nytt familjestöd, för rättvisa och för valfrihet. Vi vill att stödet skall utformas så att det passar alla familjetyper. Vi vill att alla barn skall värderas lika.

Vi vill införa ett barnkonto att fördela under barnets förskoleperiod. Barnkontot minskar byråkratin, och reglerna är enkla. Föräldrarna avgör själva hur de vill använda sin föräldraledighet. Vid barnets födelse får de ett fiktivt konto med 250 000 kr som kan disponeras genom månadsvisa

uttag under barnets förskoleår – lägst 1 000 kr och max drygt 15 000 kr per månad.

Med dagens regler får en nybliven förälder som är studerande 60 kr per dag, medan andra med hyggliga inkomster kan erhålla 598 kr per dag. Orättvisan är uppenbar.

I höstens regeringsförklaring talade statsministern om bl.a. att barnkonventionen skall efterlevas. Alla relevanta politiska beslut skall analyseras utifrån hur de påverkar barnens situation. Med barnets bästa för ögonen, samt efterlevnaden av FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige, borde vi ta hänsyn till att barn också är egna individer med olika behov. En del barn behöver mer tid tillsammans med sina föräldrar, en del föräldrar önskar inget högre än att under en längre tid få vårda och fostra sina egna barn.

Många småbarnsföräldrar lever i dag under pressade förhållanden. Familjer med knappa ekonomiska marginaler känner en ständig oro över att pengarna inte skall räcka. Andra familjer arbetar och har god ekonomi, men lider brist på tid för sina barn. Båda grupperna känner sig av olika anledningar många gånger otillräckliga som huvudansvariga för vård och fostran av sina barn.

Det är därför samhällets skyldighet att stötta småbarnsföräldrarna så att de får möjligheter att vara de goda föräldrar de önskar. Men det är också viktigt att föräldrar som sviktar i sin föräldraroll får den hjälp som behövs för att de och barnet skall må bra och utvecklas. Utbildning är alltid en investering för framtiden, och det gäller även inför föräldrarollen. Föräldrar utan tidigare erfarenheter av barn behöver öka kunskaperna för att bättre förstå barnens behov under uppväxtåren.

Alarmerande rapporter har under senare år kommit angående barnens psykiska ohälsa, som ökat dramatiskt. Fler barn och i lägre åldrar klagar i dag över bl.a. ont i magen. Det har också framkommit att många barn upplever stress, även mycket små barn. Det framgår tydligt att barn behöver mer tid, mer omtanke och att stressfaktorer måste elimineras. Barn behöver också en kontinuerlig kontakt med båda sina föräldrar.

Vi föreslår därför att det skall finnas en mamma- och pappamånad utöver barnkontot där ersättningen skall vara 90 %.

Det är också viktigt att kontaktdagar återinförs för att föräldrarna skall engagera sig i sina barns skolgång. Två kontaktdagar per år med 80 % i ersättning tills barnet fyller tolv år bör underlätta de kontakterna.

Vi i Centerpartiet vill också återinföra den fria etableringsrätten inom barnomsorgen, då det ökar valmöjligheterna. Föräldrarna skall ges större inflytande på hur barnomsorgen skall lösas. Med Centerns barnkonto kan föräldrarna välja att själva ta hand om sitt barn på heltid, förkorta arbetstiden eller köpa barnomsorg inom kommunen eller inom något privat alternativ eller kooperativ som finns på orten. De styrkta barnomsorgskostnaderna skall sedan få dras av. Många av de föräldrar som i dag är hänvisade till "svart" barnomsorg kommer då att redovisa sina barnomsorgskostnader.

Centerpartiet har under den allmänna motionstiden även uppmärksammat barnens situation i vårdnads- och umgängesfrågor. Vi vill trycka på att vid separationer där barn finns med bör samarbetssamtal via socialtjänsten vara obligatoriska. Lagstiftningens uppgift måste vara att stödja

föräldransvaret och skydda barnet från att bli utnyttjat i en konflikt mellan föräldrarna.

Barnets möjligheter till umgänge med båda föräldrarna efter en separation skall inte påverkas av vilken samlevnadsform föräldrarna haft. Det är nödvändigt att den nya regeln om gemensam vårdnad inte bara gäller gifta föräldrar utan även omfattar de föräldrar som levt i samboförhållanden och där faderskapet har fastställts.

I dag saknas bestämmelser i föräldrabalken som reglerar föräldrarnas inbördes ansvar för resekostnader i samband med umgänge. Det innebär att de av föräldrarna som vill att umgänge skall ske får bekosta resorna själv. I propositionen föreslås att den förälder som barnet bor hos skall betala en del av resekostnaderna i samband med att den andre föräldern umgås med barnet. Från Centerpartiets sida vill vi klargöra att föräldrarnas ekonomiska förmåga och andra omständigheter skall avgöra hur resekostnaderna skall fördelas.

Barn har behov av umgänge inte bara med föräldrar utan även med andra personer som står dem nära, t.ex. mor- och farföräldrar.

Införandet av den fria etableringsrätten inom barnomsorgen, som vi föreslår, innebär inte att verksamheten kan undandra sig kommunal tillsyns- och insyns rätt så länge samhället bidrar till finansieringen.

Centerpartiets barnkonto är enkelt och robust. Det har sitt ursprung i det gamla vårdnadsbidraget, men är nu mer genomtänkt och bättre anpassat till småbarnsföräldrarnas krav på större flexibilitet.

Anf. 193 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Fru talman! Författaren Sven Delblanc skriver i en av sina sista böcker att var tid har sin blinda fläck. Frågan infinner sig: Vad skulle då kunna vara vår tids blinda fläck? Vi kommer sannolikt i historiens ljus att kunna konstatera att vi i vårt samhälle har dragits med både en och annan sådan. Ett exempel på en blind fläck som alltmer börjar uppdagas är det perspektiv som präglat synen på familjen under 1900-talets socialdemokratiska hegemoni.

Den socialdemokratiska familjepolitiken är i hög grad en del av det s.k. moderniseringsprojekt som växte fram under seklets första del. Med makarna Myrdal introducerades den sociala ingenjörskonsten på allvar. Deras idéer visade på synnerligen rationalistiska och planmässiga lösningar för familjerna. Experter skulle skraddarsy familjernas framtid, allt för att passa som hand i handske i produktionen. Många insatser på familjepolitikens område har, i stället för att utgå från familjernas egna önskemål, utgått från arbetsmarknadens krav på föräldrarna. Det var inte alltför länge sedan barn gick under benämningen "förvärvshinder" i offentliga texter. Detta synsätt har, tillsammans med en skepsis inför föräldrars förmåga att veta vad som är bäst för sina barn, kommit att prägla den socialdemokratiska familjepolitiken ända fram till våra dagar.

Här går en tydlig skiljelinje mellan den socialdemokratiska synen och den kristdemokratiska. I det kristdemokratiska samhället har familjen en central roll. Den ses som samhällets viktigaste grundsten. Familjen är basen för trygghet, ansvar och gemenskap. Vi kristdemokrater vill bidra till att familjens ställning stärks. Familjen är viktig för alla generationer och åldrar, och detta gäller såväl den lilla familjekretsen som de vidare familje- och släktskapsbanden. Familjen är den naturliga platsen för

förmedlingen av normer och värderingar. Det är också allmänt vedertaget att detta fungerar bäst i en kärleksfull, nära relation. Den etiska och moraliska grund som ges inom familjen har stor betydelse för barnens fortsatta utveckling.

Det borde leda till den politiska slutsatsen att samhället vinner på att i hela sin uppbyggnad sträva efter att ge familjerna tillräckligt stöd för att fullt ut kunna ta på sig sin viktiga roll. I den lilla grupp som en familj utgör får familjemedlemmarna möjlighet att möta kärlek, omtanke och förståelse, men också att ställas inför krav och ta ansvar. På det sättet anknyter familjen som gemenskap till människans djupaste behov – behovet att bli sedd och vara en person som inte är utbytbar.

Perfekta familjer och felfria föräldrar existerar självfallet inte. Precis som i alla andra sammanhang uppstår konflikter och begås misstag också inom familjen. Men trots sina brister är familjen den viktigaste byggstenen i samhället. Fungerar inte familjen som bas, ja, då fungerar inte heller samhället.

Många socialdemokrater har uttryckt avsky gentemot den kristdemokratiska familjepolitiken eftersom den går ut på att frånta staten, kommunerna och landstingen en stor del av deras myndighetsutövning över familjerna och deras barn, och i stället myndigförklara föräldrarna själva och erkänna att det är de som vet vad som är bäst för sina barn. Vår syn på familjen rimmar naturligtvis illa med Alva Myrdals sköna värld.

Frågan är när verkligheten skall komma i kapp regeringspartiet i den här frågan. Det finns en stark och tydlig opinion bland småbarnsföräldrar som pekar i riktning mot större valfrihet och mer flexibilitet när det gäller att fostra sina barn. Undersökning på undersökning visar att en förkrossande majoritet av föräldrarna själva vill avgöra hur barnen skall tas om hand under de första viktiga åren.

Från vänsterhåll brukar man kunna höra att den kristdemokratiska familjepolitiken är omodern och föråldrad. Jag skulle snarare vilja påstå det rakt motsatta. Se bara på det enorma gensvar vårdnadsbidraget mottog under dess korta livstid. Det visade på ett enormt sug hos familjerna att under rimliga ekonomiska villkor kunna vara hemma med sina barn under de första åren. Det antal föräldrar som ansökte om vårdnadsbidraget var större än någon väntat sig. Ungefär 70 % av föräldrarna med barn i åldrarna ett till tre år valde att ansöka om vårdnadsbidrag, helt eller delvis. Reformen visade med all önskvärd tydlighet att många föräldrar efterfrågar alternativ till den kommunala barnomsorgen, redan vid en så förhållandevis låg nivå som det skattepliktiga bidraget på 2 000 kr.

Från vänsterhåll brukar man kalla vårdnadsbidraget en kvinnofälla. Frågan är var den verkliga fällan ligger. För en mamma som helst av allt vill vara hemma med sina barn under deras första år är det inte hemmet som är en kvinnofälla, utan den stora fällan ligger i de system som mer eller mindre tvingar henne att lämna sina barn i statens omsorg för att hon själv måste ut och arbeta. Självfallet skall de kvinnor som vill ut i arbetslivet kunna få göra det, men för den skull skall man inte genom ekonomiska incitament tvinga ut även kvinnor som inte vill något hellre än att vara hemma med sina barn.

Det finns dock ljuspunkter även bland socialdemokrater, även om jag i det här fallet har fått gå utomlands för att hämta ett exempel. Storbritanniens Tony Blair – som i den svenska debatten brukar få fungera som

trumfkort både åt höger och åt vänster – har nyligen deklarerat för sin regering att den politik som skall bedrivas skall relateras till familjen. Beslut som missgynnar eller på något sätt skapar bekymmer för familjen vill således Storbritanniens socialdemokratiska premiärminister inte veta av. Kanske är det dags för den svenska regeringen att lyssna och lära av Blair. När kommer Sveriges statsminister att utfärda sådana förhållningsregler till samtliga ministrar att besluten skall gagna och inte försvåra för familjer?

Den grundläggande familjepolitiska skiljelinjen mellan Vänstern och Kristdemokraterna kan således sammanfattas i följande fråga: Vem är det egentligen som bör ha ansvaret för barnen? Skall vi genom starka ekonomiska incitament tvinga Sveriges föräldrar att lämna sina barn i statens trygga famn, eller skall vi ge föräldrarna förtroendet att själva välja på vilket sätt de önskar fostra och ta hand om sina barn?

Fru talman! Om det svenska folket fick välja skulle svaret vara givet.

Anf. 194 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Mikael Oscarsson kallar den socialdemokratiska familjepolitiken och vår syn på barn ett moraliseringsprojekt. Då måste jag naturligtvis ta tillfället i akt att fråga Mikael Oscarsson, f.d. ordförande i Ja till livet, om hans abortsyn. Han nämner inte någonting i sitt anförande, där han pratar om familjen, barnen och familjepolitiken, om sin syn på abort. Jag tycker att det är viktigt att få veta detta. Han bör tillägga detta när det gäller synen på familjepolitiken. Mikael Oscarsson har ju varit med och byggt upp verksamheten i Ja till livet.

Min konkreta följdfråga efter Mikael Oscarssons anförande är om han fortfarande står bakom Ja till livets abortsyn.

Anf. 195 MIKAEL OSCARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag får konstatera att Inger Segelström inte med något ord bemöter det tal som jag höll om familjepolitiken och mina krav på valfrihet för föräldrar och föräldrars rätt att själva få bestämma om sina barn. I stället vill hon ställa en helt annan fråga.

På den frågan – vad det gäller aborter – kan jag svara att jag naturligtvis vill att det ofödda barnet skall ha det rättsskydd som det kan få och att vi vill att samhället skall hjälpa gravida kvinnor att få den hjälp de behöver.

Anf. 196 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det var intressant att få höra Mikael Oscarsson utveckla den syn han har på abort eftersom han har duckat i denna debatt ända sedan valet.

Vad denna debatt handlar om tycker jag är ganska viktigt att få fram. Vi socialdemokrater, och framför allt vi s-kvinnor, tycker att just detta i kd:s familjesyn är ett hyckleri. Ni har en syn på familjepolitiken, men ni hycklar samtidigt i abortfrågan.

Jag vill också ställa en följdfråga. Står Mikael Oscarsson bakom den abortlag som riksdagen har fattat beslut om?

Anf. 197 MIKAEL OSCARSSON (kd) replik:

Fru talman! Om igen får jag konstatera att Inger Segelström inte med ett ord vill svara på frågan om vem det är som egentligen bör ha ansvaret för barnen och om hon vill ge föräldrar frihet att välja den omsorgsform som de själva vill ha.

Min syn på abortlagstiftningen sammanfaller helt med det kristdemokratiska programmet. Jag kommer att arbeta för att det skall få gehör i Sveriges riksdag. Det ser jag fram emot i framtida debatter med Inger Segelström.

Anf. 198 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Är Sverige ett välfärdsland? Tyvärr måste man ställa den frågan i dag. Sverige är i dag inte ett av Europas mest välmående länder, utan är på väg att bli ett av Europas mindre välmående länder. Vi faller på OECD:s välstandslista.

Alltfler människor i Sverige har problem med att få ekonomin att gå ihop. Alltfler människor i Sverige lever på socialbidrag, och alltfler blir bidragberoende. Blir man sjuk kan man få vänta i flera månader, ja, ibland i år, på att få en operation. Åldringsvården fungerar dåligt i många kommuner. Skolan ger på många ställen i Sverige inte de kunskaper som eleverna behöver. Svenska studenter får dåliga studiestöd och får tydligen vänta på utlovade förändringar ännu en tid.

Detta, fru talman, är tyvärr en bild av Sverige av i dag. Detta är en bild av Sverige som vi inte skulle behöva ha. Regeringen har misslyckats med sin politik, står handfallen och har inga recept på hur välfärden skall förbättras. Det är tragiskt för det svenska folket.

Till denna dystra bild skall också läggas den stora arbetslösheten i Sverige. En halv miljon människor står utanför arbetsmarknaden. Det motsvarar lite mer än Göteborgs befolkning. Det motsvarar lite mer än hela Älvsborgs befolkning. Det motsvarar lite mer än hela Skaraborgs befolkning, och det motsvarar mer än Bohuslänns befolkning, som tillsammans står i situationer av hög arbetslöshet.

Till detta skall läggas att vi dessutom har människor i kunskapslyft och att människor är förtidspensionerade av arbetsmarknadspolitiska skäl.

Varslen ökar. Arbetslösheten ökade i december månad. Den totala arbetslösheten beräknas år 1999 vara 10,3 %. Nyföretagandet minskar. Företag flyttar från Sverige. Tillväxttakten minskar.

Trots den höga arbetslösheten uppger enligt undersökningar 7 av 10 företagare sig ha problem med rekryteringen. Kan man ge arbetsmarknadsutbildningen ett sämre betyg?

Vad gör då regeringen, som suttit i snart fem år, åt arbetslösheten? Jo, i stort sett ingenting. Inga förslag kom i budgeten, och inget finns i propositionslistan för våren. Nu överdriver jag. Det finns en sak: lag om utstationering av arbetstagare. Det står på Näringsdepartementets propositionslista, vad det nu kan vara för någonting.

Detta är skrämmande. Ändå är arbetslösheten roten till mycket av Sveriges ekonomiska problem och till att välfärden krackelerar. Arbetslösheten kostar ca 150 miljarder kronor per år. Det är ungefär lika mycket som skola och vård kostar. Varje arbetslös kostar samhället 130 000 till 170 000 kr. Det är de kostnader som staten har, men de största pro-

blemen har faktiskt den enskilda människan som inte har något jobb och som dessutom får en sämre ekonomi.

Hur vill då vi moderater lösa arbetslösheten och öka välfärden? Till skillnad från regeringspartiet har vi en politik på detta område, vilket vi har framfört i flera av våra motioner. Låt mig ändå upprepa den.

Vi vill sänka skatten på arbete. Vi vill ha en marginalskatt på högst 50 %. Vi vill ta bort dubbelbeskattningen. Vi vill sänka skatt på kapital och förmögenhet. Vi vill att man skall kunna göra skatteavdrag för hushållstjänster. Jag vill återigen upplysa om exemplet med Humlan i Kungälv, som har visat att det framför allt är tvåbarnsfamiljer och pensionärer som vill ha detta system, och att det kan ge bortåt 50 000 till 100 000 jobb.

Vi vill ha en flexiblere arbetsmarknad, innebärande att regler ej får vara hinder för rörlighet och tillväxt. Vi vill ta bort hinder som försvårar för företag att starta och att växa. Vi vill ha enklare regler. Vi vill få fler alternativ inom sjukvård, inom äldreomsorg och inom barnomsorg och skola, inte minst för kvinnors skull. Det ger faktiskt kvinnor fler möjligheter, och de skulle inte vara hänvisade till det monopol som många är hänvisade till i dag. Därmed får de också sämre löner. Det har i undersökningar från Kommunförbundet visat sig att många känner en större arbetsglädje framför allt inom den privata sjukvården än inom monopolet.

Vi vill införa en solnedgångsparagraf. Vi vill förändra turordningsreglerna. Vi vill införa individuella avtal. Vi vill förbjuda sympatiåtgärder. Vi vill ta bort fackets blockadmöjlighet mot ensamföretagare och tvånget att teckna kollektivavtal.

Vi avvisar alla planer på att man genom lagstiftning skall kunna ange nya villkor för arbetstider. Det skall avgöras av den enskilde och företaget. Vi vill ha lärlingsutbildning för ungdomar. Vi vill ha satsning på kunskap i skolan.

Detta är några av de åtgärder som vi föreslår för att få fart på Sverige. Till skillnad från regeringen har vi alltså förslag till hur fler jobb kan skapas så att arbetslösheten minskar. Det innebär att fler får jobb. Det blir mindre utgifter för staten, ökade skatteintäkter och högre välfärd. Men hittills har socialdemokraterna sagt nej till våra förslag. Men vi väntar på att något skall ske. Enligt tidningar skall något ske, men vad? Blir det sänkta skatter, som statsministern ibland säger? Accepterar i så fall Vänsterpartiet det? Blir det en borttagning av dubbelbeskattningen? Det är Vänsterpartiets Johan Lönnroth emot, enligt en intervju i Göteborgs-Posten. Blir det regelförändringar för företag? Det är LO emot. Följer man Öbergs utredning om att begränsa konflikträtten? Det är LO emot. Vad gör man för att motverka utflyttning av företag? Enligt vissa i regeringen är det inget problem. Enligt andra är det ett problem.

En oenig regering skall dessutom förhandla med Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som vill ha arbetstidsförkortning liksom socialdemokraternas kvinnoförbund. Det handlar om att begränsa övertiden m.m. Miljöpartiet vill ha ett friår, som Danmark är på väg bort ifrån.

Jag kan förstå varför det inte kommer några förslag från regeringen. De ministrar som eventuellt vill förändra möter, åtminstone enligt vad de säger i tidningar, motstånd både bland kolleger i regeringen och hos sina koalitionspartner, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Och under tiden som

regeringen diskuterar och debatterar men ingenting gör ökar arbetslösheten, och välfärden försämras.

För svenska folkets skull ber jag slutligen våra ministrar Björn Rosengren och Mona Sahlin: Gör någonting! Vi inom Moderaterna har, som jag har visat, bra förslag. Och i och med vår generositet får ni gärna använda er av dem.

Tack, fru talman!

Anf. 199 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Det är faktiskt intressant att lyssna till Kent Olsson. Jag har haft förmånen att få göra det under åren.

Han och vissa av de moderata företrädarna kör sina pamfletter om att hylla de fria marknadskrafterna fullt ut utan minsta lilla begränsning.

Vi fick höra ett helt batteri. Det gällde allt från flexibla arbetsrätter till att man skulle sänka skatten och sänka skatten och ytterligare sänka skatten på allt och för alla. Samtidigt vill man göra allt åt alla, inte minst på det mycket viktiga välfärdsområdet.

Jag är stark i min övertygelse när det gäller hur viktig den generella välfärden är som omfattar alla utan hänsyn till plånbokens tjocklek.

Förmodligen glattar han väl över de individuella medborgarkontona också.

Kent Olsson! Hur skall ni finansiera detta, om ni nu vill göra allt åt alla och ni tar bort skattebasen? Det är min ödmjuka fråga.

Ni hade ett fullskaleexperiment 1991–1994. Vi ser fortfarande sviter efter dessa år.

Anf. 200 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Pamfletter är det inte. Jag ville faktiskt visa att vi har en politik. Vi har väntat på socialdemokratiska förslag i fyra och ett halvt år. Då räknar jag inte RAS och sådana misslyckade förslag som någonting som ger arbetsmarknadspolitiken något innehåll och har minskat arbetslösheten. Därför tog jag upp detta.

Om vi får i gång företagsamheten i det här landet minskar faktiskt arbetslösheten. I stället för att den kostar statskassan pengar får vi dels människor i arbete, dels människor som betalar skatt. Och om de betalar skatt, om vi får dem i arbete och om vi minskar de utgifter som staten har ger det faktiskt större möjligheter att öka välfärden, som ständigt minskar. Under den socialdemokratiska tiden har det faktiskt blivit köer inom sjukvården. Det har blivit försämringar när det gäller äldreomsorgen. Och vi har problem i skolan. Det hade vi inte under perioden 1991–1994. Jag vet inte hur länge man skall hålla kvar vid detta. Jag vill bara påminna om vad som sades i Aftonbladet om den här tiden, nämligen att när vi lämnade makten var det en ökning med 1 000 jobb om dagen. Sedan den socialdemokratiska regeringen kom till har det minskat.

Anf. 201 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Ert fullskaleexperiment har vi snart ställt till rätta. Det var en tredubbling av budgetunderskotten och en dubbling av statskulden. Man kan inte smita från de ekonomiska termerna hur som helst. Detta tar år. Vi varnade för det.

Vi konstaterar att vi nu är på rätt väg när det gäller företagsverksamhet och jobben. Det är i storleksordningen hundratusen människor som på ungefär ett års tid har fått arbete.

Det här är på gång. Det finns problem i välfärdssamhället. Vi vet om det, men det är viktigt att riksdagens partier när de lägger fram olika förslag till lösningar också ser till att de blir finansierade.

Ni pratar om dem som betalar skatt. Ni vill ju snart inte att någon skall betala skatt. Frågan är då: Hur skall ni finansiera detta? Det är kärnpunkten. Smit inte ifrån den, Kent Olsson. Som jag uppfattar det skall ni i jobballiansen fullständigt släppa marknaden fri. Det skall inte vara några begränsningar alls. Vad finns då kvar?

Anf. 202 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har full förståelse för det socialdemokratiska talet om forntid. Vi talar om perioden 1991–1994. Ni har ju inget nytt att tala om.

Jag var med i en debatt alldeles före jul. Jag frågade vad det skulle komma för förslag. Det har ännu inte kommit några förslag. Vi ser fortfarande inte någonting i dag. Jag hänvisade till propositionslistan. Där fanns ett ynka förslag som kommer.

Nästan samtliga inom företagsvärlden har gett förslag på förändringar som de säger kommer att ge fler jobb. Jag är alldeles övertygad om att det blir mindre pengar att betala ut från den statliga kassan om arbetslösheten minskar. Det borde inte vara så svårt att förstå. När folk jobbar betalar de skatt. Alltså går vi från minus till plus i budgeten. Dessa pengar kan då användas till att förbättra den välfärd som har försämrats.

Anf. 203 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Kvinnorna är mandatperiodens stora förlorare på arbetsmarknaden. Drygt fyra år med socialdemokraterna har pressat tillbaka kvinnorna såväl som företagare som löntagare.

Om man gör en jämförelse mellan perioden juni–augusti 1995, då den socialdemokratiska politiken började få genomslagskraft, och motsvarande period 1998 visar det sig att 61 000 kvinnor färre hade en fast anställning. Männen står ensam för hela den svaga uppgången i antalet fasta jobb det senaste året.

I dag har Sverige en sysselsättningsgrad som ligger i ungefärlig nivå med den som gäller för kvinnorna i Schweiz. Det handlar om ca 74 % jämfört med ungefär 73 %. Svenska kvinnor har ju beklagat kvinnorna i Schweiz och deras ställning.

Bara var fjärde företagare i Sverige är en kvinna. En SKOP-undersökning, som Folkpartiet låtit göra, visar att potentialen för fler företagare är stor bland kvinnorna. Många kvinnor svarar att de någon gång har funderat på att starta eget men att de har avstått. Varför har de gjort det? Jo, det handlar om krångel, byråkrati och höga arbetsgivaravgifter. Det är de skäl som åberopas av de kvinnor som jag talar med. Det är förresten desamma som också manliga presumtiva företagare åberopar.

Det är ingen slump att kvinnorna drabbas värst av den förda politiken under de senaste åren. Det socialdemokratiska motståndet mot förändringar är som starkast på de områden som skulle betyda mest för kvinnors sysselsättning och företagande.

Att kvinnor ges samma möjligheter som män att förvärvsarbeta och ha en egen lön att leva på är den viktigaste förutsättningen för ökad jämställdhet. Det är vi ju alla överens om. Men socialdemokrater och vänsterpartister vill gärna ha det till att kvinnor gynnas av högre skatter och att satsningar på jobb i näringslivet står i motsats till satsningar på vården och skolan. Vi liberaler vet att det är tvärtom. Sänkta skatter på arbete, mindre krångel och modernare regler ger fler jobb och mer resurser till skolan och vården. En liberal ekonomisk politik ger kvinnor samma möjligheter som män, i samhällets alla sektorer, till jobb, företagande och en egen rättvis inkomst.

I dag är lönen för kvinnor inte rättvis. Det gör att könsbyte lönar sig bättre än utbildning för kvinnor. Kvinnor lönediskrimineras fortfarande. Det framgår väldigt tydligt av SCB:s utmärkta lilla skrift *På tal om kvinnor och män* från 1998. Enligt den följer visserligen kurvorna för kvinnors och mäns löneutveckling inom olika sektorer samma mönster, men kvinnors löneutveckling ligger alltid under männens.

Stora förändringar har ägt rum sedan 70-talet. Kvinnor lönearbetar mer och män mindre. Men kvinnors löneinkomster är bara omkring två tredjedelar av männens. Lönesättningen vilar ofta på traditionella manliga värderingar om arbetets värde och svårighetsgrad. Brandmännens jobb värderas högre än vårdbiträdenas för att nämna ett exempel. Så om Frida blir Fredrik höjs lönen. Men för Frida att bli brandman är omöjligt med tanke på det kompakta manliga motståndet mot kvinnliga brandmän.

Löneskillnadsutredningen kom för ett par år sedan. Den lämnar bra faktaunderlag för debatt och politiska beslut. Inget tyder ännu på att utredningens slutsatser blivit inaktuella sedan de presenterades. Därför är det hög tid att dra slutsatser av utredningens viktigaste besked, att mellan 1 % och 8 % av löneskillnaderna mellan män och kvinnor inte kan förklaras på något annat sätt än att kvinnor diskrimineras, detta trots att lagstiftningen sedan länge förbjuder könsdiskriminering.

Också några av de faktorer som hänförs till sakligt berättigade löneskillnader behöver förändras och analyseras. Om kvinnor t.ex. väljer att gå ned på deltid när barnen är små är det en saklig grund som ger dem lägre lön och kanske också gör att andra går förbi dem när högre tjänster skall besättas.

Men det faktum att kvinnor i högre grad än män väljer deltid är självfallet ett uttryck för traditionella könsroller. Det är därför som frågan om papparollen, pappaledigheten och möjligheten att köpa hushållstjänster har så stor betydelse för att utjämna mäns och kvinnors förutsättningar på arbetsmarknaden.

Det behövs många nya arbetsvärderingsmetoder. De måste vara könsneutrala och lämpade för de olika områdena på den svenska arbetsmarknaden. Dessa arbetsredskap är av synnerligen stor vikt för att vrida lönesättningen bort från dagens diskriminering utan att för den skull införa centrala system. Det vill vi inte ha från Folkpartiets sida. I grunden skall lönesättningen vara fri och individuell. Vid könsneutral tillämpning av denna princip varken gynnas eller missgynnas kvinnor av individuell lönesättning.

Att få bort de orättvisa löneskillnaderna är en mycket viktig uppgift inom jämställdhetspolitiken. Det är också en utmaning som kräver ständigt uppmärksamhet och mod att ta till obekväma åtgärder. För att knyta

an till mitt tidigare exempel gäller det då att se till att vårdbiträden, som ju till allra största delen är kvinnor, kan få en lön motsvarande den som brandmännen har, att man gör en rimlig arbetsvärdering av detta.

Staten har som arbetsgivare ett särskilt ansvar för att se till att orättvisa löneskillnader försvinner. Staten kan ju i sin arbetsgivarroll agera ledande utan att för den skull lägga sig i löneförhandlingarna vare sig i den kommunala eller den privata sektorn.

Fru talman! Vi i Folkpartiet vill att en särskild kommission tillsätts för att ta ett helhetsgrepp på frågan om orättvisa löneskillnader. En sådan kommission skall arbeta vidare med opinionsbildning och kunskapsspridning. Den skall föra ut idéer och metoder om hur den *lönsamma* könsneutraliteten skall uppnås.

Anf. 204 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet för att tala om kvinnors arbetsmarknad. Under valrörelsen och hösten har vi många gånger diskuterat arbetslösheten. Det är glädjande att fler nu får arbete och att många som har blivit arbetslösa har valt utbildning för att bredda sin kompetens och kanske våga pröva något nytt. Det som oroar mig är att det händer alldeles för lite och att det går för långsamt med förändringen av strukturerna.

Såväl Kvinnomaksutredningen som andra utredningar och rapporter visar år efter år att vår könsuppdelade arbetsmarknad ser ut som den gör och att den utjämnas med snigelfart. Könsuppdelningen av arbetsmarknaden måste brytas på samma sätt som att deltid skall bli heltid och att vi skall få mer rättvisa löner.

Vi s-kvinnor skrev i höstas en motion där vi gick igenom de olika områdena och lämnade förslag till lösningar. Jag skall presentera en del av dem.

Riksrevisionsverket har gjort en översyn av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ur ett jämställdhetsperspektiv. Och vad RRV har konstaterat är att kvinnor och män i huvudsak får del av åtgärder i förhållande till deras respektive andel av arbetslösheten. Men kvinnor och män blir genom åtgärderna placerade i för könet traditionella yrken och sektorer. Den könsuppdelning som finns på arbetsmarknaden består, något som alltså konserverar arbetsmarknaden. För att komma till rätta med det här är det nödvändigt att inte bara AMS utan alla som arbetar med arbetslösa gör något för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden.

Så till detta med att gå från deltid till heltid. Om kvinnor, unga och gamla, skall kunna välja det liv de vill ha och kunna försörja sig är det nödvändigt att vi också bryter med den här traditionella deltiden och att heltid blir en norm. Deltidsarbetslöshet är något som drabbar kvinnor till den helt övervägande delen. I dag arbetar ungefär 40 % av Sveriges kvinnor deltid och nästan hälften skulle vilja arbeta fler timmar om de bara fick.

Det här är ytterligare en kvinnofälla. Om man inte kan försörja sig under den mest produktiva delen av sitt liv, hur skall man då kunna försörja sig när man blir gammal och pensionär? Det här blir också viktigare nu när vi går in i ett nytt pensionssystem där varje krona räknas in i en framtida pension. Ingen som jag har frågat säger att det arbete som kvinnor utför är mindre viktigt. Därför är det här ett strukturproblem.

När statsrådet Mona Sahlin i veckan besvarade en fråga om ökad sysselsättning för deltidsarbetslösa svarade hon att eftersom företrädesrätten för deltidsanställda har trätt i kraft så sent som den 1 januari 1997 var hon inte beredd att redan nu ta ytterligare initiativ. Hon svarade däremot att man i den kommission som sitter och tittar på rekryteringsfrågorna för vården, omsorgen och skolan naturligtvis också måste beakta det här med arbetstiden.

För att kvinnor skall kunna utvecklas på arbetsmarknaden krävs det kompetensutveckling. Kompetensutvecklingen i arbetet är orättvist fördelad. Många undersökningar har visat att det är kvinnorna, framför allt inom LO- och TCO-kollektiven, som får minst del av kompetensutvecklingen. Även här finns det alltså ett könsperspektiv. Då är det viktigt att man, när man tittar på kompetensutvecklingen i arbetet och stärker den, också ger den ett könsperspektiv.

Vad gäller lika lön kan vi konstatera att löneskillnaderna mellan kvinnor och män består. Det var också det som Helena Bargholtz var inne på. Hur stora de är varierar, kan man säga, lite grann med yrket. Men det är alltid så att kvinnor som grupp tjänar mindre. Det finns alltså löneskillnader som beror enbart på kön, och det är naturligtvis oacceptabelt.

Vi är glada över de extraresurser som JämO har fått. De ökar JämO:s möjligheter till tillsyn och uppföljning av att arbetsgivarna nu följer jämställdhetslagens krav på aktiva åtgärder och jämställdhetsplaner. Men fortsatta insatser måste göras. Här är arbetsvärdering den metod som är utvecklad och som har givit mycket goda resultat. Både arbetsgivare och fackliga organisationer är helt överens om detta.

Nu är det dags att man börjar använda de metoder som finns och att man går från teori till handling. Jag skulle önska att alla kvinnor på alla arbetsplatser i Sverige initierade frågan om arbetsvärdering hos sin lokala fackliga organisation. Jag har hittills inte stött på något ställe där man har diskuterat eller prövat arbetsvärdering för kvinnor och det inte har varit så att kvinnorna har varit vinnare. Därför är naturligtvis det här den väg vi har att gå.

Men varje steg framåt som vi tar nu betyder att kvinnorna får mer pengar i plånboken, och det är ju det som är vitsen med detta. Om vi inte gör någonting kommer kvinnornas situation på arbetsmarknaden att bli sämre. I dag har vi en automatik i vårt lönesystem som innebär att om man har en hög lön får man en stor löneökning, eftersom löneökningarna ges i procent. Eftersom kvinnorna har en lägre lön får de en mindre löneökning. På det sättet ökar klyftorna igen mellan kvinnors och mäns löner.

Därför bör regeringen snarast återkomma med ett förslag till konkreta åtgärder för att minska löneskillnaderna mellan könen.

Arbetstidsfrågan är en hjärtefråga för oss s-kvinnor. Vi har debatterat och diskuterat den här frågan i 25 år. Därför är det så glädjande att Arbetsmarknadsdepartementet och statsrådet Mona Sahlin nu har tillsatt en arbetsgrupp som skall arbeta med arbetstidsfrågan. Mona Sahlin har utsett mig till ordförande i den här gruppen. Gruppen som sådan har mycket kompetens och kunskaper inom sig. Vi skall genomföra uppdraget fram till nästa vår.

Arbetsgruppen skall bedöma förutsättningarna för och analysera konsekvenserna av olika arbetstidsförkortningar. Vi skall lämna löpande

information till de övriga partierna. Vi skall också ha en öppen diskussion med alla intressenter. Jag ser fram emot många, långa och bra diskussioner här i kammaren fortsättningsvis.

Lyssna på detta, Kent Olsson, som tidigare sade att det inte händer någonting! Detta är väl väldigt konkret vad gäller arbetstidsfrågan.

Sedan vill jag bemöta det som Helena Bargholtz sade om vad vi socialdemokrater anser i skattefrågan. Vi s-kvinnor säger, och har sagt under hela valrörelsen, att kvinnor aldrig gynnas av skattesänkningar. Förklaringen till det är ju att kvinnor betalar mindre skatt än vad män betalar. För att betala statlig skatt i dag skall man tjäna över 120 000 kr, och det är inte så många kvinnor som gör det. Om man inte betalar någon skatt kan man inte heller få någon skattesänkning.

Om vi skall gå in på skattesänkning i kommunerna vet vi att kvinnorna har det dubbla beroendet. Vi behöver den offentliga sektorns pengar, eftersom det är där vi arbetar. Men vi behöver också pengarna till den offentliga sektorn eftersom en förutsättning för att kvinnor skall kunna arbeta är att vi har en bra vård, omsorg och skola. Det är därför som skattefrågan är så speciell just för kvinnorna.

Anf. 205 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Inger Segelström angrep Mikael Oscarsson alldeles nyligen för hans syn på aborter. Jag skulle gärna vilja att hon utvecklade sin egen utifrån följande frågor.

Preambeln i FN:s barnkonvention säger att vi i Sverige skall ge lagligt skydd till barn även före födelsen. Hur tycker hon att det skall se ut? Jag vill fråga: När blir barn skyddsvärda, så som offentliga dokument i Sverige säger att de skall vara?

Jag vill också fråga: Hur ser hon på könsselektade aborter? Hur vill hon undvika dem?

Anf. 206 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill först fråga talmannen om jag skall besvara frågor på ett helt annat område. Jag har begärt ordet för att prata om kvinnors arbetsmarknad. Jag besvarar gärna Tuve Skånbergs och de andras frågor om familjepolitiken. Men då ger jag mig in på ett annat ämnesområde än vad jag har begärt ordet för.

Anf. 207 TALMANNEN:

Detta är inte en ärendedebatt utan en allmänpolitisk debatt. Därför bör Inger Segelström besvara frågorna efter eget val.

Anf. 208 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Då besvarar jag gärna Tuve Skånbergs fråga om vad jag tycker i abortfrågan. Jag tillhör dem som tycker att den nuvarande abortlagen är väldigt bra. När man tittar på uppföljningen av hur aborter fungerar i dag är det, om jag kommer ihåg rätt, 93 % av alla kvinnor som får sin abort utförd före 12:e veckan. Runt 99 % av alla kvinnor får sin abort utförd inom abortlagens gränser. Den siffra vi egentligen pratar om och de aborter som jag tror Tuve Skånberg syftar på är alltså de aborter som

utförs efter abortlagens gräns för fria aborter, dvs. de aborter som Socialstyrelsen beslutar om.

Jag tycker att det fungerar väldigt bra i dag, och jag står helt bakom den abortlag vi har. Nu är min taletid ute.

Anf. 209 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag skall gärna ge Inger Segelström mer tid att utveckla detta.

Det är nämligen anmärkningsvärt att den mest liberala lagen i världen, om man undantar vissa kommunistländer, skulle vara väldigt bra. Många kvinnor klagar på skadeverkningar, depressioner och svårigheter senare i livet. Att lagen inte går att förbättra är anmärkningsvärt mot bakgrund av att Gynekologförbundet i dag begär att tidsgränserna skall justeras nedåt därför att man kan rädda barn tidigare.

I dag räddas ett barn i ett rum, medan ett jämnårigt barn aborteras i rummet bredvid. Ändå kan Inger Segelström tycka att detta är väldigt bra. Jag tycker att det är anmärkningsvärt.

Anf. 210 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Om man tittar på statistiken är det precis som jag sade att 93 % av alla kvinnor får sin abort före 12:e veckan. Sedan är det 99 ½ % som får den före 18:e veckan. Det är alltså ½ %, och mindre än det, som får den därefter. Där gör man enskilda bedömningar. De kvinnor som söker abort och får det väldigt sent och får en specialprovning får en andra chans.

Det är inte så, Tuve Skånberg, att man räddar foster i ena veckan och får abort i andra veckan. Det är fortfarande ett antal veckor emellan. Det medicinska rådet som beslutar i de här frågorna säger också att det kommer att ta lång tid innan vi tar nästa steg.

99 ½ % kvinnor i Sverige får sin abort före vecka 18 och 93 % före 12:e veckan.

Anf. 211 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Inger Segelstedt talade här om kvinnors situation och att de har lägre löner. Vi kan konstatera att det är så. En av anledningarna är ju att många kvinnor jobbar på en monopolmarknad. Det finns inte så många alternativ inom sjukvården. Det finns inte så många alternativa skolor. Vad jag kan förstå är det inte så att Inger Segelstedt, som ordförande i det socialdemokratiska kvinnoförbundet, är positiv till att det skall ske en utökning.

Om det blir en utökning innebär det för det första att det troligen kommer att bli högre löner eftersom det finns två olika arbetsgivare. Nu finns det bara en arbetsgivare.

För det andra har det visat sig i undersökningar av Kommunförbundet att de kvinnor som arbetar inom de privata alternativen trivs betydligt bättre. Därför är min fråga till Inger Segelstedt: Är Inger Segelström, med tanke på detta, beredd att ändra uppfattning och ge kvinnor möjlighet att välja mellan fler alternativa arbetsgivare och därmed ge dem möjlighet att få högre löner?

Anf. 212 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! För det första vill jag tala om för Kent Olsson att jag heter Segelström. Det underlättar debatten.

Om man tittar på lönerna för kvinnor i offentlig sektor och i privat sektor är det inte så att de kvinnor som jobbar i den privata sektorn tjänar mer än kvinnorna i den offentliga sektorn. Då menar jag den stora gruppen kvinnor som jobbar inom t.ex. handeln, affärssektorn eller den privata turismen. Det är tyvärr inte så att den privata sektorn har varit någon föregångare. Även där tjänar kvinnor mindre.

I dag bryter fler och fler kvinnor detta med den könsuppdelade arbetsmarknaden därför att kvinnorna blir mer välutbildade. Vi har en majoritet kvinnor i dag som går på högskolan. Därför kommer naturligtvis kvinnorna att gå in överallt på arbetsmarknaden.

Då hoppas jag att männen också vill jobba inom offentlig sektor där vi behöver flera män. Jag tror att vi på så sätt kan höja lönerna både för kvinnorna i offentlig sektor och för kvinnorna i privat sektor.

Anf. 213 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte att jag fick något som helst svar på min fråga. Det har visat sig att kvinnor som jobbar inom privat sjukvård tjänar mer än kvinnorna inom den offentliga sektorn. Jag frågade om Inger Segelström var beredd att utöka kvinnors arbetsmarknad eller om hon tycker att det är bra att många kvinnor som arbetar inom den offentliga sektorn enbart skall ha möjlighet att arbeta där. Varför skall de inte ha möjlighet att arbeta inom privat sektor, privat barnomsorg, privata sjukhus och i privata skolor? Jag fick inget svar, så jag upprepar frågan: Ser Inger Segelström en möjlighet att utöka kvinnors arbetsmarknad, i stället för att hålla den till en mer eller mindre monopolistisk offentlig arbetsmarknad, och därmed ge möjlighet till både bättre trivsel och högre löner?

Anf. 214 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna har aldrig någonting emot att man breddar de arbeten som i dag utförs i offentlig sektor. Det är inte detta det handlar om. Den privata sektorn är inget föredöme för kvinnorna på arbetsmarknaden i dag. Även där finns kvinnorna i de lägst betalda arbetena. Det är väl det som diskussionen handlar om. Om det ändå vore så att privat sektor var ett gott föredöme och att de privata arbetsgivarna stod i kö och sade: Kom hit kvinnor, här har vi jobben! Då vore det inga problem.

Den lilla grupp som Kent Olsson talar om i privata vårdinstanser har vi redan i dag. Men det är inte den stora arbetsmarknaden för kvinnor. Den stora arbetsmarknaden handlar om de jobb som männen har i dag, som har varit vikta för män.

Jag tror att vi behöver få en breddning där på samma sätt som vi behöver få fler män inom offentlig sektor. Vi behöver få fler män inom skola och barnomsorg. Då tror jag att vi löser det här.

Anf. 215 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Inger Segelström sade: Kvinnor gynnas aldrig av skattesänkningar. Ändå vill hennes partiledare Göran Persson satsa på att sänka

skatten för låginkomsttagare. Det rimmar väldigt illa. Jag föreslår att Inger Segelström och s-kvinnorna ställer upp på Folkpartiets krav, att man i första hand skall sänka arbetsgivaravgifterna. Då skapar man fler jobb också för kvinnor. Jag hoppas att s-kvinnorna nappar på detta.

Anf. 216 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att diskutera vad skatt är för någonting, vad man använder skatt till. Mitt exempel på hur mycket kvinnor betalar i statlig skatt visar att de aldrig kan tjäna på en sänkning. Vad statsministern talade om i dag var att man skulle betala tillbaka en del av de pengar som de med de låga inkomsterna har betalat under de dåliga år som vi haft när vi städat efter den borgerliga regeringen. Han talade t.ex. om egenavgifter och om att man särskilt skall subventionera barnfamiljer med t.ex. maxtaxa. Det är de åtgärder vi talar om i dag. Eftersom kvinnor generellt betalar mindre skatt än män gagnas kvinnor aldrig av skattesänkningar. Sänker man skatten är det alltid de som betalar mycket i skatt som får störst skattesänkning.

Anf. 217 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Skatterna är väldigt olika för olika kvinnor beroende på vad de bor i för en kommun. Det är den kommunala skatten som är den tunga delen för de allra flesta skattebetalarna. Den är proportionell. Den betalar man proportionellt oavsett vad man har för inkomst.

Det är väl ändå viktigt att vi får fler kvinnor som skattebetalare. För att få det måste vi se till att vi skapar bättre förutsättningar för kvinnor att bli egenföretagare och få anställning. Det är därför som en sänkning av arbetsgivaravgiften är så viktig. Så får vi fler kvinnor i jobb.

Anf. 218 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är viktigt att man tittar på vad den kommunala skatten är för någonting. Situationen i dag är den att kvinnorna har den dubbla lojaliteten för den offentliga sektorn. Vi har den som arbetsgivare, och vi behöver den för att kunna jobba. Det är därför som vi kvinnor värnar den offentliga sektorn. Det är vår värld.

Jag tror att de allra flesta kvinnor skulle hålla med mig när jag säger att det i dag handlar om att se till att kvinnor får högre lön och mer arbetstid. Det skulle hjälpa kvinnorna, inte att vi sänker skatterna så att det blir mindre pengar för att kunna betala just löner och ge kvinnor mer arbetstid.

Anf. 219 MIKAEL OSCARSSON (kd) replik:

Fru talman! Inger Segelström ställde frågor till mig om abort förut när jag talade om valfriheten inom barnomsorgen. När Tuve Skånberg ställde frågor svarade hon inte. Tuve Skånberg frågade bl.a. vad Inger Segelström anser om abort på grund av kön. Han frågade också när barn blir skyddsvärda, när livet börjar. Han frågade vidare om de sena aborterna. Då valde Inger Segelström att ironisera över det och säga att 90 % av aborterna gjordes före den tolfte veckan. Men faktum är att det är fråga om 2 000 aborter efter den tolfte veckan och närmare 200 efter den

18:e veckan. Det skiljer alltså en vecka mellan för tidigt födda och när man gör abort.

Nu vill jag ha ett svar från Inger Segelström. Vad anser hon i de här frågorna?

Anf. 220 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Orsaken till att jag gick in i debatten förut när Mikael Oscarsson talade var att han talade om familjepolitiken och den värdegrundsgrund som socialdemokraterna står för när det gäller barn. Då tyckte jag att den här frågan hörde hemma där.

Jag skall försöka svara på en del av Mikael Oscarssons frågor. Vad säger jag om abort på grund av kön? Vi vet ingenting i den frågan i dag. Det finns ingenting som säger att det görs aborter på grund av kön. Vi frågar inte enligt abortlagen vad orsaken är till abort. 99 ½ % av de kvinnor som söker abort i dag behöver inte ange någon orsak. Därför är det bara spekulationer från Mikael Oscarsson vad 99 ½ % av kvinnorna begär bort för.

Jag tror att vi alla är helt överens om att abort i dag för de allra flesta kvinnor och män är en av de största livskriserna. Då tycker jag att samhället måste vara berett att ställa upp och ge stöd. Det gör man på landstingen. Det finns ingen fråga som är så noga bevakad. Det är inte så att gränsen är flytande mellan när man utför abort i dag och när man rädda foster.

Anf. 221 MIKAEL OSCARSSON (kd) replik:

Fru talman! Om Inger Segelström kommer ihåg var det en ganska omfattande debatt förra sommaren i Dagens Nyheter, där läkare från Borås slog larm om att det visst förekommer en del aborter på grund av kön. En annan läkare slog larm om att den nuvarande svenska abortlagen är föråldrad. Det skiljer bara en vecka mellan för tidigt födda och när man utför abort. Dagen efter var det en utförlig rapport med en bild på ett barn som var fött den 23:e veckan och som överlevde.

Det här är frågor som Inger Segelström inte tycks vilja närma sig. Vidare sade Läkarförbundets ordförande att han stöder en sänkning av den nuvarande gränsen för när man utför abort.

Det är mycket bra att Inger Segelström menar att det behövs stödåtgärder vid abort. Hon menar att det som behövs finns redan. Jag anser att det behövs mer av sådana åtgärder. Nu vill jag ha ett svar på frågorna.

Anf. 222 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Eftersom 99 % av alla aborter i dag utförs utan att man frågar om orsak kan man inte veta varför kvinnorna begår abort. De har ingen skyldighet eller anledning att uppge det. Det är bara spekulationer.

Beträffande aborter som utförs efter beslut av Socialstyrelsen får en läkare intyga att det inte är ett livsdugligt foster. Är det det beviljar inte Socialstyrelsen abort. Den försäkringen har vi redan skrivit i den abortlag vi har.

Det är väl detta som man måste överlämna till experterna i det medicinska rådet att avgöra. Självfallet måste vi bevaka den här frågan, men jag ser inte någon anledning att ändra abortlagen i och med att 93 % av

aborterna utförs före tolfte veckan och 99 ½ % inom den tid som föreskrivs i abortlagen.

Jag tycker därför att när det gäller de sista aborterna får vi överlämna avgörandet till expertisen. Och det gör man i och med att det krävs ett läkarintyg och ett särskilt beslut. Det står i abortlagen vad som gäller i dag. Jag tycker faktiskt att vi kan lita på dem som utför aborter, eftersom de är experter.

Anf. 223 CAMILLA SKÖLD (v):

Fru talman! Jag har valt att i mitt anförande ställa två förslag, två idéer, mot varandra: arbetstidsförkortning å ena sidan och pigavdrag eller skattefinansierade hushållsnära tjänster å andra sidan.

Detta är två förslag som också har diskuterats tidigare här i dag, bl.a. under partiledardebatten. Förslagen innehåller både sådant som förenar och sådant som står i direkt motsatsställning till varandra. Det gemensamma är att båda förslagen – i och för sig från olika håll – ses som viktiga bidrag till att få ned arbetslösheten. Gemensamt är också den inriktning som finns mot det obetalda arbete som utförs i alla hem.

Motsättningarna i förslagen och det som gör det intressant att ställa idéerna mot varandra är att de representerar två skilda utgångspunkter på den politiskt ideologiska skalan. Förslaget om pigavdrag kommer från höger och förslaget om en allmän arbetstidsförkortning från vänster.

För att börja från vänster – alltså med arbetstidsförkortning – är det i första hand en välfärdsreform, en reform som kommer att förbättra människors hälsa, livskvalitet och också att öka jämställdheten mellan män och kvinnor. Denna reform berör alla på arbetsmarknaden, också dem som för närvarande står utanför. Den delar inte in människor i A- eller B-lag. Tvärtom innebär en arbetstidsförkortning att klasskillnaderna minskar, eftersom deltidsarbetande – ofta lågavlönade kvinnor – i större utsträckning kommer att ha möjlighet att arbeta heltid och därmed ha heltidslön.

En arbetstidsförkortning innebär också att det blir lättare att kombinera förvärvsarbete med hem och familj. I praktiken kommer männen i större utsträckning än kvinnorna att minska sin tid för arbete utanför hemmet, eftersom männen genomgående lönearbetar mer än kvinnor.

Med andra ord: En arbetstidsförkortning skapar förutsättningar för en radikal förändring av ansvarstagandet på hemmaplan när männen får mer tid och också för en radikal förändring av det sätt på vilket vi organiserar vårt arbetsliv. Det innebär att vi kan lämna ett förlegat synsätt bakom oss, ett synsätt som går ut på att en del av befolkningen skall ta huvudansvaret för det oavlönade hemarbetet medan en annan del av befolkningen skall satsa en stor del av sin tid på förvärvsarbete utanför hemmet. Jämställdheten kräver att arbetsmarknaden organiseras på ett sådant sätt att både män och kvinnor på ett rimligt sätt får arbetsliv och privatliv att gå ihop till en hanterbar helhet.

Sedan vill jag gå över till förslaget om pigavdrag och den del som riktar sig till det oavlönade hemarbetet. Det är i och för sig upp till var och en att köpa s.k. hushållsnära tjänster om man vill det. Det är ju inte förbjudet att ha städhjälp hemma, vilket man ibland kan tro när man lyssnar på debatten.

Men vad det handlar om är att med skattebetalarnas pengar göra det billigare att köpa tjänster. På det viset hoppas man att kunna skapa en ny stor sektor som servar dem som har råd.

På vilket sätt skulle en sådan lösning påverka jämställdheten? Ja, den undviker ju helt att gå in i den konflikt som finns utifrån ett jämställdhetsperspektiv. I stället för att angripa orättvisan mellan könen förlägger man lösningen på en tredje person, en person utanför, pigan. Det ställs inga som helst krav på eller önskemål om att mannen i större utsträckning skall ha möjlighet till att ta ansvar för barn och hem. Tvärtom konserveras ett tankesätt om att förvärvsarbetet skall organiseras vid sidan av familj och fritid.

Dessutom finns det all anledning att tro att det till stor del skulle vara kvinnor som fick ta på sig arbetsuppgiften "hushållsnära tjänster" och att man skulle få se långt fler pigor än drängar. Detta är en uppfattning som tydligen också delas av Lars Leijonborg, som tidigare i dag här i kammaren sade att det handlar om arbetstillfällen för "invandrarkvinnor med bristande språkkunskaper". Detta är för övrigt ett uttalande som i en enda mening – eller möjligen två – fångar vad det hela handlar om: en politik som förstärker könsskillnader och klasskillnader. Och det är välkommet att Folkpartiet är tydligt på den punkten.

Det finns väl knappast någon som på allvar tror att det är bankdirektörens fru som kommer att städa och tvätta hos fyrabarnsfamiljen i Rinkeby? Det finns väl inte heller någon som på allvar tror att högskolelektorn kommer att uppmuntra sina barn till att satsa på en framtid som piga hos grannen? Det är ren och skär klasspolitik som det handlar om, en politik som skulle skapa en ny underklass som till låg betalning servar en välmående överklass.

Hela idén om en ny pigarbetsmarknad är förlegad. Förutom att det är en klasspolitik när det gäller rekrytering finns där också en värdering av tid, och i och med det en värdering av människor. Denna värdering utgår ifrån att vissas tid är liksom för värdefull för att användas till tvätt och städning medan andras tid – pigans tid – passar alldeles utmärkt.

I motsats till övrig tjänstesektor som handlar om ett yrkeskunnande, ett köp av kompetens – såsom t.ex. frisör- eller målartjänster – handlar inte pigjobben om att pigorna är bättre på att städa eller tvätta, utan det handlar om att deras tid kan användas till detta i motsats till den eller dem som pigorna skall serva.

När det gäller förslaget om skattesubventionerat pigavdrag får vi nog vara tacksamma för att det hitintills mest handlat om prat och väldigt lite om handling.

Fru talman! När man ställer dessa förslag mot varandra blir de ideologiska undertonerna allt klarare. Medan en generell arbetstidsförkortning kommer alla till del gagnar pigförslaget endast de välbeställda. Medan en arbetstidsförkortning minskar klassklyftorna kommer ett genomförande av pigavdrag tvärtom att öka orättvisorna. När en arbetstidsförkortning tar en aktiv ställning i jämställdhetsfrågan gör pigförslaget tvärtom. Det konserverar en åtskillnad av förvärvsarbete och hemarbete.

Pigdebatten bygger på en förlegad tanke. Arbetstidsförkortningen är en framåtsyftande välfärdsreform.

Anf. 224 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att Camilla Sköld lägger en mycket nedlåtande värdering i ordet piga. Det är en grupp av kvinnor med låg utbildning och av utländsk härkomst. Okej, Lars Leijonborg använde begreppet invandrarkvinnor. Men detta är deras möjlighet att få sitt första fotfäste på den svenska arbetsmarknaden. Och det är för väl att det åtminstone finns den möjligheten, för den socialdemokratiska politiken har gjort det svårt för kvinnor att få arbete.

Fru talman! Problemet är att de flesta av dessa kvinnor utför sitt arbete svart. De har inga möjligheter att få sjukförsäkring, ATP eller någon annan social trygghet därför att de i dagens läge inte kan arbeta under reglerade former. Jag tycker att det är hemskt tråkigt.

Det handlar inte om höginkomstkvinnor som skall få hjälp hemma, utan det handlar om att det är en grupp av kvinnor som skall få ett etablerat fotfäste på arbetsmarknaden.

Att sedan många kvinnor av alla sorter tycker om att utföra privata hushållstjänster i ett hem är väl inte så konstigt. Det handlar inte bara om städning, utan det gäller en möjlighet för alla inkomsttagare att under rimliga ekonomiska villkor få hjälp hemma, t.ex. när barnen är sjuka. Det kan handla om att få hjälp med sina föräldrar om den kommunala hemtjänsten inte fungerar av olika skäl.

Jag tycker att detta är en jättetröst debatt, och jag avskyr ordet pigor.

Anf. 225 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Till skillnad mot pigförslaget innebär en arbetstidsförkortning en arbetsdelning som skapar arbetstillfällen, som i sin tur gör att invandrarkvinnor i stället för att nöja sig med lågavlönat utbildat arbete kan få möjlighet till kompetensutveckling och ett arbete som kräver yrkeserfarenhet.

En stor tjänstesektor är ju provad i USA, där man har detta system. Det visar precis det som Leijonborg sade i dag, att man skapar en ny underklass av lågavlönade människor som arbetar åt en välmående överklass. Det är precis de erfarenheter som har gjorts när man har provat detta.

Anf. 226 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Men erfarenheterna visar också att det i många fall kan handla om att man utför detta arbete under en relativt kort period. Det är under en period innan man kanske har lärt sig svenska ordentligt. Självklart skall vi ge dessa kvinnor möjligheter att få ett reguljärt jobb, utbildning och få komma in på den svenska arbetsmarknaden.

Vad jag vänder mig emot är att i dag sker detta svart. Det skapar stor otrygghet hos dessa kvinnor. Vi måste se till att vi får bort den möjligheten och att vi gör svarta jobb vita. Det tjänar samhället på.

Anf. 227 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra att förslaget om pigor nu skall vara någon sorts språkpraktik som ingår i sfi-undervisningen. Jag trodde att tanken med pigavdrag var att man bl.a. skulle komma till rätta med arbetslösheten. Skall man komma till rätta med arbetslösheten, fordrar det att det är en stor grupp som tar på sig dessa lågavlönade arbetsuppgif-

ter. Återigen tycker jag att denna debatt visar att pigavdrag är en förlegad syn och att en arbetstidsförkortning är framtiden.

Prot. 1998/99:42
20 januari

Allmänpolitisk debatt

Välfärdsfrågor

Anf. 228 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Camilla Sköld är verkligen inne i klasskamp retoriken nu. Det är klart att det inte kan vara så lätt att säga att vi inte behöver hemtjänster. Det har visat sig att det finns behov av dem. Jag kan bl.a. peka på Camilla Skölds partiledare, som verkligen har haft behov av den här typen av tjänster.

Jag kan också konstatera att den undersökning som har gjorts i Kungälv visar att det framför allt är familjer med barn, oberoende av inkomst, som ser att detta ger dem tillfälle att vara tillsammans mer och kunna få tjänster utförda. Det ger alltså arbetstillfällen. Jag tycker att Camilla Skölds syn på detta är oerhört negativ med tanke på att det dels finns människor som vill utföra tjänsterna, dels att det finns ett behov av dem.

När det gäller den allmänna arbetstidsförkortningen undrar jag hur Camilla Sköld tänker att den skall betalas. Camilla Sköld har ju rejält motstånd från sina samarbetspartner. LO säger exempelvis nej till den, och Socialdemokraterna har begravt den i en utredning just beroende på att den kostar pengar. Hur tänker Camilla Sköld att en arbetstidsförkortning skall betalas?

Anf. 229 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Till att börja med vill jag kommentera det som sades om att Gudrun Schyman också köper hushållstjänster. Det är som sagt var inte förbjudet att köpa städhjälp eller annan hjälp i hemmet. Vad vi talar om är om det skall vara en skattefinansierad verksamhet eller inte.

Så länge det finns brister inom hemtjänsten, så länge det finns människor som på grund av sjukdom och handikapp inte får den hjälp som de skall ha i hemmet, är inte jag beredd att lägga en krona på att man skall använda skattepengar till hjälp i hemmet åt friska välmående människor.

När det gäller hur arbetstidsförkortningen skall finansieras har Vänsterpartiet ett mycket väl utarbetat förslag till hur det skall kunna gå till. Det är bara att hänvisa till vårbudgeten från förra våren, där det finns mycket noga uträknat hur den skall kunna finansieras.

Motståndet är som allra hårdast från arbetsgivarhåll. I den fackliga världen är det väldigt många fackförbund som driver frågan om arbetstidsförkortning, så där har vi många bundsförvanter.

Anf. 230 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Det är tydligen inte så många bundsförvanter eftersom man har begravt förslaget i en utredning, trots att kraven har kommit från såväl s-kvinnorna som från Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

En arbetstidsförkortning kostar mycket pengar, och det finns ingen garanti för att den ger fler jobb.

Så åter till det som Camilla Sköld i hela sitt anförande kallade för pigjobb, vilket jag tycker är nedsättande mot en grupp människor som är beredd att ta denna typ av arbete. De ger vita arbetstillfällen. Men enligt Camilla Sköld är det tydligen bättre att människor går arbetslösa än att de får jobb. Det är tydligen konklusionen av den retorik som man har vad

gäller klasskampen. Människor skall hellre gå arbetslösa än att få jobb, för detta ger faktiskt jobb. Det är en intressant upplysning om hur Vänsterpartiet resonerar.

Anf. 231 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Någoting måste ha klickat. Antingen måste jag ha varit lite otydlig i mitt anförande eller så lyssnar man dåligt, eftersom jag ställde pigförslaget mot en arbetstidsförkortning som skapar arbetstillfällen. Jag ser inte att det handlar om arbetslöshet, utan jag ser pigor mot andra, mycket bättre alternativ.

Anf. 232 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Jag kom in här i kammaren för att så småningom hålla ett anförande om klasspolitik. Jag hörde då Camilla Sköld tala om den amerikanska arbetsmarknaden. Då den från vänsterhåll ofta förs fram som ett dåligt exempel vill jag ändå göra ett tillrättaläggande, nämligen att den privata tjänstesektorn i USA har fördubblats sedan 1970. Endast 0,8 % av denna tjänstesektor utgörs av hushållstjänster, och den har halverats sedan 1970. I stället är det en professionell framväxande sektor som har ökat. Man behöver inte ta till sig allt, men man kan åtminstone referera statistiken på rätt sätt och måhända ta något lite intryck av det positiva som händer i USA.

Anf. 233 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att vara medveten om att tjänstesektorn ser olika ut. I Vänsterpartiet kan vi mycket väl tänka oss en subventionerad tjänstesektor när det gäller just den del som handlar om de professionella, alltså de som har en kompetens, en yrkesutbildning. Det kan handla om frisörer, målare, bilmekaniker eller andra. Men just när det gäller specifikt hushållsnära tjänster är det även i USA en dåligt betald underklass som servar en överklass.

Anf. 234 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag tycker att det är lite besynnerligt att Camilla Sköld går så hårt åt kvinnor som jobbar med hushållsnära tjänster. Anser hon då att även hemtjänstens personal på olika ställen i kommunerna skulle vara pigor värda det förakt som jag tyvärr upplever att Camilla här uttalar?

Detta samhälle förändras väldigt fort. För ett år sedan diskuterade vi i stor utsträckning arbetslöshet, nedskärningar och förhoppningar om att den uppåtgående konjunkturen skulle leda till att fler människor skulle komma i arbete. I dag diskuterar vi tyvärr fortfarande arbetslösheten. Konjunkturen har vänt nedåt, och antalet arbetslösa stiger.

Ett par andra problem har seglat upp vid horisonten, och de kräver också sin lösning.

Det ena är hur vi skall kunna få tillräckligt många att vilja arbeta inom vården, hur vi skall kunna betala dem och hur arbetet skall organiseras för att få ut bästa möjliga välfärd utan att slita ut personalen i förtid.

Det andra problemet är generellt arbetsskadorna, som under lång tid inte diskuterats men som nu börjar anta sådana proportioner att de pockar på sin lösning.

Kvinnors arbete ingår som en viktig beståndsdel i välfärden. Utan deras insatser i skola, vård och omsorg skulle det svenska samhället se annorlunda ut jämfört med i dag. Kvinnors arbetsmarknad utgör i stor utsträckning en del av den gemensamma sektorn, och att förbättra den och se till att det finns alternativ på dessa områden är att förbättra både för kvinnor i arbetslivet och för hela samhället.

De här förändringarna innebär att det skall finnas fler möjligheter att starta eget för de kvinnor som vill det och att man måste förbättra arbetsmiljön för de kvinnor som arbetar inom de här sektorerna.

Att den gemensamma sektorn skall vara skattefinansierad anser jag som centerpartist vara grunden för välfärden. Det är viktigt att man inte skall behöva fundera över om man har tillräckligt med pengar om man blir sjuk och behöver vård, när man som ung väljer en lång eller kort utbildning eller när man som gammal behöver få vård och omsorg efter ett långt och strävsamt liv. Alla andra lösningar anser jag ha negativa inslag som inte uppvägs av de positiva som finns i lösningar som tillämpas i andra länder. Att det däremot skall finnas många olika aktörer som kan erbjuda bra service till människor med olika behov och önskemål är bra.

Vård, omsorg och skola behöver förändringar, framför allt när det gäller att se till att människor kan påverka sin egen arbetssituation. Att uppleva att man inte kan förändra eller förbättra sina egna arbetsförhållanden innebär stor frustration. Det innebär också att människor blir utbrända och slits ut i för tid. En ny och bättre ledningsorganisation på många ställen inom vårdsektorn skulle innebära att många kvinnor skulle känna en större tillfredsställelse i arbetet och att det säkert också skulle bli både mer och bättre arbete utfört.

Schemaläggning i arbetslaget i stället för av arbetsledningen är ett förslag. Att fullfölja de så kallade Kom an-projekten, som satts i gång i många kommuner, är ett annat sätt att göra hela arbetslaget delaktigt i verksamheten. Kom an innebär att personal och politiker gemensamt diskuterar de mål och förutsättningar som finns i verksamheten.

De som själva arbetar inom ett arbetsområde har ofta stora möjligheter att komma med förslag till förändringar, så att man kan göra verksamheten både billigare och mer effektiv. Den som själv kommer med förslaget och känner sig delaktig kan inte sätta sig över ett beslut på samma sätt som de som känner att ingen har lyssnat på deras förslag och att ingen funderar över hur de som skall göra jobbet har det.

Människor växer när man ger dem ansvar och förtroende att själva bestämma över sin situation. När ledningen skall kontrollera varje detalj i vad som utförs av underställd personal blir man ledsen, trött och ibland också ögontjänare. Det tjänar ändå ingenting till att anstränga sig, ingen tror på mig eller tar mina förslag till sig, och då slutar man att anstränga sig.

En förändrad attityd från både den politiska ledningen och tjänstemannaledningen i den offentliga verksamheten är nödvändig för att behålla de anställda man har i dag.

En annan viktig fråga är hur vården skall locka till sig tillräckligt många människor för att dels ersätta dem som går i pension de närmaste 10–15 åren, dels fylla det behov som uppstår när vi blir allt fler som blir mycket gamla och därför kommer att behöva en omfattande vård och

omsorg. Det problemet är mycket svårt i dagens läge. Dels är det ganska få som går ut från gymnasiet, dels är löneläget och anställningsvillkoren inte de allra bästa jämfört med andra yrken. Man har dessutom att kämpa mot den bild av nedskärningar och indragningar som har blivit känd under början av 90-talet.

Att i dag välja ett vårdyrke är troligen något av det bästa man kan göra om man vill vara säker på att ha jobb så länge man kan arbeta. Att man i många landsting ökar tjänstgöringstiderna för i stort sett alla yrkesgrupper är positivt, men det finns tyvärr inga våldsamt stora reserver kvar att ta ut. De flesta som vill ha heltidsarbete har redan fått det och de som återstår kommer att få det inom de närmaste åren. Situationen är likadan för kommunerna.

I fortsättningen måste kommuner och landsting rekrytera personal på en krympande marknad och då gäller det att visa att man har många fördelar framför andra arbetsgivare. Många blivande anställda är positivt inställda till att arbeta med människor och för dem är det kanske inte så stora förändringar som krävs för att valet skall falla på vårdsektorn. Att rekrytera nya kategorier av människor, t.ex. män, till vården kräver förmodligen större insatser. Inte desto mindre är det nödvändigt att göra de insatserna.

Att se till att det blir lättare att starta eget inom den här sektorn är en annan viktig reform för att fler skall erbjudas fler former av vård. Det är bra för vårdtagarna om det finns valmöjligheter när man skall välja vårdform och vem som skall ge vården. Att bara erbjuda ett alternativ är inte särskilt bra vare sig för den som skall ha vården eller för dem som skall vårda. Därför krävs det nya och enklare regler för hur man skall starta och driva företag. Det skall inte betyda sänkta kvalitetskrav, däremot kan en del av administrationen förenklas.

För många människor skulle en utvidgning av servicesektorn vara bra. Dels skulle valfriheten för människor som behöver vård bli väsentligt större, dels skulle många kunna starta egna företag med en annan inriktning än vad dagens kommunala omsorgsformer erbjuder. För att få i gång detta krävs en viss skattelindring, dels för att människor skall ha råd att köpa servicen, dels för att visa att vi från samhällets sida uppmuntrar denna verksamhet. Dessutom kan man ifrågasätta varför man i den ena kommunen kan skattesubventionera t.ex. snöskottning men inte i den andra. Exemplet tar jag bara för att visa att det inte är så entydigt vilken service som i dag erhåller stöd över skattsedeln och vilka som inte gör det. Det varierar redan i dag, så det RUT-avdrag – rengöring, underhåll, tvätt – som vi från Centerpartiets sida föreslår kan troligen göra mycket av det här tydligare och mer rättvist. Det är medborgarna som skall välja, inte vi politiker.

Skolan är en annan viktig samhällssektor där det krävs insatser för att vi skall kunna rekrytera tillräckligt många nya lärare. I dag är läraryrket i stor utsträckning ett kvinnoyrke. Det har också varit ett låglöneyrke, men under senare avtalsrörelser har framför allt ingångslönerna höjts. Det är viktigt att fler människor väljer läraryrket. För att få en bättre jämlikhet i skolan är det angeläget att fler män blir lärare, både för lägre och för högre åldrar. Liksom inom vården är det många lärare som går i pension under den närmaste tioårsperioden, och det är inte tillräckligt många som söker till de utbildningsplatser som finns.

Andra angelägna frågor som har dykt upp de senaste åren men ändå kommit i skymundan är de som har att göra med arbetsmiljön. Det finns mängder av människor som sliter ut sig och får arbetsskador, inte minst på det psykiska området, därför att det är för få som arbetar. Dessutom är organisationen ofta mycket sårbar om det händer någonting, t.ex. en influensaepidemi. För att lösa en del av de problem som följer av att ha en för liten och för slimmad organisation föreslår vi från Centerpartiets sida en skatteväxling. Den skulle innebära att skatt på arbete skulle sänkas mot att vi ökar skatten på t.ex. miljöstörande verksamhet.

Anf. 235 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Margareta Andersson menar att det är en nedvärdering av dem som utför arbetsuppgifterna när man kallar det för pigjobb. Begreppet piga handlar mer om dem som erhåller tjänsten än de som utför den, att människor som inte vill eller anser sin tid vara för dyrbar för tvätt eller städning lejer in hjälp utifrån.

Eftersom hemarbetet är viktigt skall det inte läggas på en tredje person utanför hemmet. Just därför att hemarbetet är viktigt måste vi jobba för lösningar där både män och kvinnor på ett bättre sätt än i dag kan kombinera hemarbete med förvärvsarbete.

Anf. 236 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker ändå att både tonfallet och den inriktning som Camilla Sköld ger sitt anförande är att kränka vissa människor som har de här arbetsuppgifterna. Jag har träffat ett flertal unga kvinnor som har varit intresserade och mycket ambitiösa när det gällt att jobba med dessa saker. Man har haft god utbildning och vetat vad man sysslats med och verkligen ansett detta vara ett arbete.

Varför är det fel att vara piga åt en lite yngre person? Varför skall inte äldre kunna ha en viss valfrihet? Varför måste man ha allting på ett sätt? Jag tycker att valfriheten, att det finns olikheter, är mycket viktig.

Anf. 237 CAMILLA SKÖLD (v) replik:

Fru talman! Återigen vill jag påpeka att det inte är förbjudet att anlita städhjälp. Det är fullt möjligt för den som vill att betala för tjänsten att få städat i hemmet. Det vi diskuterar är om vi skall använda skattepengar till att skapa en ny stor underbetald underklass. Det är det diskussionen handlar om.

Anf. 238 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Varför skall man diskutera från utgångspunkten att detta skulle vara underbetalt? Det är just för att se till att människor skall kunna betala för de här tjänsterna på ett hyggligt sätt som man skall ha lagar och avtal som ger de män eller kvinnor som skall utföra detta arbete ett berättigande.

Man kan fortsätta med att förbättra Kommunals avtal, t.ex. höja lönerna på de områdena, och sedan göra hängavtal på detta för att människor som skall ha de här arbetsuppgifterna skall få ordentligt betalt. Det här skulle alltså också regleras.

Som Helena Bargholtz sade i en tidigare debattomgång är det väldigt viktigt att man ser till att detta sker under vita former. Vi har alldeles för mycket svartjobb på det här området i dag. Det innebär att många kvinnor absolut inte har något skydd när de gör det här jobbet. Då har de verkligen låga löner. De är underbetalda så att det är skamligt.

Anf. 239 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Jag skall tala om kvinnors arbete och arbetsmiljö.

När vi säger kvinnojobb ser vi framför oss lågt betalda yrken med dålig arbetsmiljö och brist på eget inflytande. Officiellt är vi jämställda i vårt samhälle. Fast, ändå vet vi att det inte är riktigt sant. Om vi tittar på statistiken får vi fakta. Kvinnor tjänar mindre än män. Kvinnor är i större utsträckning undersysselsatta. Kvinnor drabbas i högre grad av belastningsskador. Ja, den svarta listan kan göras mycket längre.

Först 1960 slöt arbetsmarknadens parter ett avtal som tog bort kvinnolönerna. Sedan dess har vi närmat oss varandra lönemässigt, men i mitten på 80-talet började löneskillnaderna att återigen öka.

I årets budget har JämO beviljats extra resurser för att stärka arbetet som rör löneskillnader mellan kvinnor och män. Det känns bra. Fast vi får inte slå oss till ro i och med detta, utan ständigt måste vi driva på så att vi uppnår lika lön för likvärdigt arbete.

Fru talman! Låga löner är ett problem för kvinnorna på arbetsmarknaden, ett annat är de ofrivilliga deltidsanställningarna. Över 300 000 personer rapporteras som undersysselsatta. Här hittar vi mest kvinnor.

Enligt lagen om anställningsskydd har deltidsarbetande företrädesrätt till högre sysselsättningsgrad. Men lagen innebär ingen skyldighet för arbetsgivaren att inrätta sådana tjänster. Företrädesrätten hjälper inte heller i verksamheter där bemanningen just bygger på deltidsanställningar – som inom detaljhandeln och sjukvården, dvs. typiska kvinnojobb.

På vår partikongress i september 1997 uttalade vi socialdemokrater att ambitionen är att heltid skall vara en rättighet och deltid en möjlighet. Jag förväntar mig att detta snart blir verklighet.

Fru talman! Förutom låga löner och deltider är också kvinnors arbetsmiljö ett stort problem.

De neddragningar som har skett under 90-talet, bl.a. inom vården, har medfört att arbetsbördan för dem som är kvar har ökat betydligt. Jobben har blivit stressigare. Många tvingas att dra in på sina raster eller jobba över – om så bara för en liten stund – för att arbetet skall kunna fungera. Många kan inte heller släppa tankarna på jobbet när de kommer hem och försöker koppla av. Man känner sig alltid stressad och otillräcklig.

År 1997 uppgav nära var femte yrkesverksam att man hade fysiska besvär till följd av sitt arbete och att man hade svårt att arbeta eller utföra det dagliga hemarbetet. Var femtonde hade andra typer av besvär förorsakade av t.ex. stress eller psykiska påfrestningar. Ungefär var tredje som hade någon form av besvär orsakat av arbete var sjukskriven. Detta visar undersökningen *Arbetsorsakade besvär 1998* som Arbetarskyddsstyrelsen har gett Statistiska centralbyrån i uppdrag att utföra.

Om man studerar denna undersökning och jämför med hur det har varit tidigare, kan man konstatera att det är kvinnor som i högre utsträckning än män blir sjuka till följd av påfrestande arbetsställningar och tunga lyft liksom av stress och psykiska besvär. Man kan också ifråga-

sätta om företag och organisationer verkligen gör tillräckligt med förbättringar inom arbetsmiljöområdet.

Många kvinnor ber mig att göra något åt pensionsåldern. De tror sig inte orka arbeta till 65 år. Jag säger i stället: Gör något åt kvinnojobben så att alla orkar arbeta tills de skall gå i pension och sedan få njuta av sin ledighet.

Att trivas på jobbet är kanske nyckeln till en bra arbetsmiljö. Som anställd behöver man känna sig sedd, hörd, respekterad och delaktig. Där de anställda trivs är hälsotalet bättre – och oftast effektiviteten också. För att trivas måste det finnas möjligheter att utvecklas såväl individuellt som i grupp. Man måste också ha påverkansmöjligheter och tid till såväl samtal med kolleger som till eftertanke.

Jag har talat med väldigt många som på sina arbetsplatser har olika grupper organiserade för medbestämmande. Tyvärr uppger många av dem att de inte hinner delta på grund av att det saknas folk i verksamheten!

Vi har en arbetstidslag som säger att efter fem timmar skall det vara rast. Kanske skulle vi ha en lag som säger att en gång i veckan skall det ske samråd för att diskutera jobbet. Samrådet skall organiseras så att alla i arbetslaget hinner vara med, åtminstone en stund. Detta får inte uppfattas så att de redan existerande samrådsgrupperna försvinner. Nej, det skall ses som en möjlighet för arbetskamrater att tillsammans organisera arbetet så att de som skall ingå i samverkansgrupper eller annat har en möjlighet att delta.

Vi vet att arbetsskadeförsäkringens regler ändrades 1993, och det drabbade kvinnor hårdare än män. Genom de nya reglerna har det blivit betydligt svårare att få ersättning för arbetssjukdomar, exempelvis belastningsskador – som framför allt drabbar kvinnor.

Det nuvarande arbetsskadebegreppet har gett en rad negativa konsekvenser. Inte nog med att många kvinnor och män drabbats av arbetsskador som är handikappande – ofta med kroniska smärttillstånd – och inte får någon ersättning, även det förebyggande arbetet och rehabiliteringsarbetet sätts åt sidan när sambandet mellan arbetssjukdomar och arbetsmiljö inte längre erkänns som arbetsskada. Forskning och annan kunskapsspridning minskar i och med att antalet arbetsskadade inte ens anmäls. Det tjänar ju ingenting till.

Ett mått på detta, tror jag, är att antalet långtidssjukskrivna ökar. Eftersom ingen rapport görs uppmärksammas inte den arbetsrelaterade ohälsan och leder inte heller till rehabilitering eller förebyggande åtgärder.

Nu håller man på att se över arbetsskadeförsäkringen. För såväl de drabbade kvinnornas som männens skull är det angeläget att den förbättras. Men det behövs också en bättre arbetsskadestatistik så att företagare och organisationer ser sambanden mellan arbetsmiljö och hälsa och kan göra någonting åt dem.

Fru talman! Kvinnors arbete är viktigt, inte bara för kvinnorna utan för hela landet. Det är ytterst viktigt att män och kvinnor blir jämställda på arbetsmarknaden, att alla har heltidsarbete och lika lön för likvärdigt jobb men framför allt jobb som ingen blir sjuk av.

Anf. 240 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Christina Axelssons inlägg, som i vissa delar sammanföll med mitt eget inlägg, var väldigt glädjande. Frågorna om arbetsskador och hur arbetet är organiserat har kommit bort i alldeles för stor utsträckning i den debatt som har försiggått under de senaste åren. En arbetsmiljö som gör att människor mår bra och att folk inte slits ut är en grundläggande mänsklig rättighet. Vi går mot en situation där människor inte orkar med och där det blir väldigt kostnader för utslitna människor.

Anf. 241 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tackar Margareta Andersson. Vi får tillsammans på olika håll kämpa för att den kommande arbetsskadeförsäkringen skall bli bra så att ohälsotalen går ned.

Anf. 242 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! I Vänsterpartiet tycker vi att det är hög tid att stärka de arbetandes rättigheter. Vi behöver en arbetsrätt som stärker våra grundläggande demokratiska värden och rättigheter också i arbetslivet.

Under det här seklet har vårt land förändrats mycket. Det har gått från aristokrati till demokrati, från ett enkelt och fattigt jordbrukssamhälle till ett effektivt industrisamhälle, från fattighus till folkhem.

Det som har ändrats minst är ägandets rätt i arbetslivet. Trots viktiga reformer vid flera olika tillfällen är arbetsgivarens rätt att ensidigt leda och fördela arbetet i det närmaste obegränsad. Den anställdes rättigheter ute i samhället upphör nästan helt vid grinden till arbetslivet.

I ett demokratiskt samhälle är yttrandefriheten och tryckfriheten viktigare än snäva företagsekonomiska intressen. Tig och lyd borde vara en förlegad princip från det gamla klassamhället. Det vore väl ett rimligt krav att de medborgerliga fri- och rättigheterna förverkligas i hela samhället.

Dagens arbetsliv förändras allt snabbare. När nedskärningar och stress ökar i takt med arbetslösheten breder tystnaden ut sig på arbetsplatserna. Ibland tiger man för att det är lugnast så, i alla fall för stunden och just nu. Ibland tiger man för att skydda sina vänner. Det är en tystnad som uppenbarligen förekommer i maktens boningar, och denna tystnad kan bli ett viktigt kort i denna ryggdunkarnas egen elitserie.

Men allt oftare är tystnaden ett påbud: Du skall inte offentligt kritisera förhållandena på din arbetsplats eller uttala kritik som kan skada företaget. Visst kan det hända att ord och öppenhet kan skada, men tystnaden skadar mer. Frånvaron av en fri och kritisk debatt på arbetsplatserna leder till många negativa effekter för trivseln och effektiviteten på jobbet. Rädda, nedtryckta och hårt styrda anställda blir aldrig goda och effektiva medarbetare. Det är jag helt övertygad om.

Flexibilitet är ett av nyckelbegreppen på den nya tidens arbetsmarknad. Enligt ordboken är innebörden att vara i stånd att krökas och böjas utan att gå sönder, att vara beredd att underkasta sig andras inflytande och att besitta en konsekvent anpassningsförmåga genom smidighet och föränderlighet. Men hur långt går det att anpassa sig utan att försvinna som person? Hur flexibel kan man vara utan att förlora sig själv? Finns det över huvud taget någon *just-in-time*-människa, en glad och lycklig hoppjerka, som är beredd att hoppa in när arbetsgivaren kallar? Den

flexibilitet som man talar om är för det mesta helt ensidig. Arbetsgivare drar fördel av den, men för den korttidsanställda står den mest för social och ekonomisk oro.

Folk vill ha fasta jobb. En mycket stor majoritet har i många studier uttryckt denna åsikt. Även bland ungdomarna är detta mönster tydligt. Men den bild som reklamen sprider av ungdomar är annorlunda och falsk. Där påstår man att ungdomar skulle ha fått nog av det gamla sättet att arbeta. Opinionen duperas för att företagen skall kunna driva igenom förändringar.

Fru talman! Människor tycks i dagens samhälle likställas med varor och blir utbytbara ting, underordnade det ekonomiska flödet. Allt fler skall nu bara kallas in under den korta tid de verkligen behövs. Inom den fackliga organisationen SIF har man märkt att efter 25–30 års anställning behövs man inte, utan då skall man bytas ut och ersättas med yngre och bättre utbildade. Att man har gått och varit lojal och strävat på ett företag en stor del av sitt liv betyder inget. Nej, var lojal och lyd den högvärdade direktören.

En del partier vill förändra i lagen om anställningsskydd och att det skall vara andra turordningsbestämmelser. Men varför inte titta tillbaka på det som hände 1994, då de borgerliga partierna försämrade turordningsbestämmelserna. Handelstjänstemannaförbundet, HTF, har genom en granskning visat att undantagen från turordningen vid uppsägning inom handel och service främst drabbar småbarnsmammor eller kvinnliga trottjänare över 50 år. Bakom HTF:s sammanställning av vad som hände 1994 finns en oro för att möjligheterna till undantag på nytt skall införas. Miljöpartiet har exempelvis i flera sammanhang förespråkat en möjlighet för små företag att undanta två personer. Vill då verkligen Miljöpartiet slå undan tryggheten för småbarnsmamman eller den kvinnliga trottjänaren? Troligtvis blir detta konsekvensen om arbetsrätten blir försvagad.

Ryktet om den fasta anställningens snara död är överdrivet. Men visst har den blivit kraftigt naggad i kanten under senare år. Det beräknas att drygt en och en halv miljon människor befinner sig i någon form av flexibel situation på arbetsmarknaden i dag. Och mycket tyder på att det är en nationell maktförskjutning mellan arbetsgivare och löntagare som påverkat kontraktsformerna. Slimmade organisationer, *just-in-time*-system, är också ett tecken på den ökande internationella konkurrensen.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om grafikern Lars Johansson. Efter 43 år på samma arbetsplats tvingades han lämna ifrån sig ID-kortet och nyckeln till arbetsplatsen. VD:n ledde ut Lars från Norstedts tryckeri, och Lars hann inte ens få med sig sina personliga tillhörigheter. Brottet var illojalitet, som bestod i att Lars, som är fackligt aktiv, hade ringt fackklubben på ett annat tryckeri och hört sig för om en annan person som skulle börja på Norstedts tryckeri. Varje måndag demonstrerar grafikerna och andra utanför Norstedts tryckeri kl. 10.30 med kravet att Lars Johansson skall få jobbet tillbaka. Och här hoppas jag verkligen att rättvisan och förnuftet skall segra.

För oss i Vänsterpartiet är arbetsrätten en omistlig del av demokratin. Det finns också ett stort behov av att förstärka vår arbetsrättsliga lagstiftning. Folkpartiet, Miljöpartiet eller något annat parti frågar jag: Är fallet

Lars Johansson ett tecken på att arbetsrätten är för stark? Eller skall det bli ännu lättare att sparka folk? Skall reglerna bli ännu mer liberala?

Anf. 243 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag skall tala om välfärd, miljö och sysselsättning.

Vi är 349 ledamöter i Sveriges riksdag. Med vilket uppdrag sitter vi här? Vi lever i en tid som är hektisk och lämnar lite tid över för reflexion och eftertanke. Som nyvald ledamot får jag erfara hur lätt det är att bli splittrad av alla mer eller mindre lobbyinriktade påståtningar vi blir utsatta för.

Sedan Berlinmurens fall har marknadskrafternas dominans ökat kraftigt både i Sverige och i resten av världen. Med hjälp av dator teknikens tillämpningar omsätts pengar i en svindlande hastighet. De offentliga och demokratiskt kontrollerade verksamheterna blir utsålda eller utsatta för konkurrens och upphandlingsförfarande.

Men vad är då grunden för ekonomin? I skolan får alla elever lära sig att räkna upp de olika produktionsfaktorer som måste till för att den ekonomiska verksamheten skall komma till stånd, nämligen arbetskraft, kapital och naturtillgångar. Så länge jag var elev och senare också lärare i samhällskunskap har detta stått i läroböckerna.

När ekonomin speglas i medierna och diskuteras av oss i politiken reduceras diskussionen till att handla om kapitalet, pengarna. I det politiska livet tävlas det om vem som bäst anpassar sig till de villkor kapitalet vill ha.

De långsiktiga förutsättningarna för ekonomi och välfärd är att det finns en natur tillgänglig för att bestå oss med metaller, träråvaror, rent vatten, odlingsmark m.m. För att återgå till det jag började med, ser jag att vår uppgift som folkvalda måste vara att långsiktigt vårda den grund som vårt och kommande generationers välstånd vilar på. Rättvisa mellan generationer, sade Göran Persson i dag. Det instämmer jag gärna i.

En av anledningarna till att Vänsterpartiet bejakar samarbetet med den socialdemokratiska regeringen är de tydliga uttrycken för strävan att Sverige skall vara ett föregångsland vad gäller ekologisk omställning. Hittills har det inte hänt så mycket, men viljeinriktningen är uttalad i regeringsdeklarationen och även i det inlägg som hölls av statsministern i dag.

Problemet är att det finns ett stort glapp mellan ord och handling. Stressen som uppkommit av de företag som flyttar från Sverige leder till att de kommande generationernas behov kommer i skymundan. De ännu ej födda kan inte artikulera sina krav på oss. De är helt beroende av vår moral och etik eller, annorlunda uttryckt, huruvida vi kan avstå konsumtionsutrymme till förmån för framtiden.

Frånsett Kosovo och EMU har de internationella frågorna fått liten plats i den här debatten. Att Sverige är en del av världen innebär att den globala miljösituationen är också vårt problem.

Hälften av alla naturresurser som förbrukats hittills i världen har förbrukats efter 1950. Man behöver inte vara särskilt pessimistisk för att inse behovet av en fundamental omställning för att framtiden skall bli hållbar. Oljan, som är basen för 99 % av den svenska vägtrafiken, varar i bästa fall i 40 år till. Ännu mer akut är att de förnybara resurserna –

åkerns säd, skogarnas träd och havens fiskar – inte hinner återbildas i den takt vi människor konsumerar dem.

De stora, snabba och delvis giftiga resursflöden som är basen för vårt nuvarande välbefinnande stressar de ekologiska systemen. Sjöar och skogar försuras, dricksvattnet förgiftas och klimatförändringar hotar. Ingen vet när den smärigräns är nådd då naturen inte längre orkar ta emot våra föroreningar och oskadliggöra dem med sina egna processer. När smärigränsen överskrids är vi mycket illa ute.

Förutom miljöförstörelsen är arbetslösheten vår tids stora problem. Det finns ingen annan enskild faktor som i större utsträckning är anledning till att klassklyftorna ökat. Frånsett miljöhoten är arbetslösheten det viktigaste att ta itu med om framtiden skall bli hållbar.

Jag har jobbat i ungdomsskolan i 13 år och vet att modlösheten och bristen på tilltro såväl till samhället som till sig själv är utbredd bland ungdomarna i dag. Skall demokratin och flerpartisystemet kunna upprätthållas måste ungdomar få ökade möjligheter att bli delaktiga i samhällslivet genom att få ett arbete.

Vänsterpartiet har tillsammans med en kraftfull opinion lyckats få ökad prioritet åt arbetslöshetsbekämpningen. Jag är med i den grupp som förbereder vårpropositionen just med syfte att nedbringa arbetslösheten. Vi har konstaterat att arbetslösheten till sin natur huvudsakligen är strukturell. Inga högkonjunkturer i världen kommer att föra tillbaka sysselsättningen till de nivåer som rådde i Sverige före 1990.

Industri- och tjänstesektorn började gå ned redan på 1970-talet. Minskningen kompenserades emellertid av en ökande offentlig sektor, som också ökade välfärden i samhället. 1990 års skatteomläggning satte stopp för denna utveckling. Med ständigt krympande inkomster tvingades kommuner samt landsting säga upp folk och slänga ut dem i kylan.

Vad har då Vänstern för recept mot arbetslöshetsfarsoten? Förutom den arbetstidsreform som Camilla Sköld pratade om tidigare i dag anser vi att ett påskyndande av den miljödrivna utvecklingen är ett av de mest effektiva verktygen för att få fler i arbete.

Naturens fysiska gränser kommer förr eller senare att tvinga den mänskliga civilisationen att anpassa sig till kretsloppsvillkoren. De länder som kämpar emot genom att t.ex. låta den elitens industri få lättnader i förhållande till andra gör sitt näringsliv en björntjänst. Det är lika dumt som det hade varit att subventionera de manuella skrivarna när Gutenbergs boktryckarkonst började spridas. Tvärtom är det till gagn för näringslivet om en framsynt statsapparat sätter upp de ramar som i framtiden blir giltiga för alla. Svensk pappersindustri gynnades när kommuner och andra krävde att papperet skulle blekas utan klor.

Förra mandatperioden öppnades flera möjligheter att få skattefinansierade bidrag för ekologisk omställning. Även om det rör sig om stora summor jämfört med tidigare är de medel som anslås till verksamheter utan miljöprofil mångdubbelt större. Södra länken och Öresundsbron är praktexempel på slöseri med offentliga medel och har få arbetstillfällen samt ökad miljöförstörelse som följd. Dessa gammaldags projekt tar resurser i anspråk som skulle kunna göra mycket större nytta och ge fler jobb om de omdisponerades till vård- eller utbildningssektorn.

Skall den ekologiska omställningen ta fart och det försprång inhämtas som andra länder har enligt Miljöteknikexportutredningen krävs andra

styrmedel än bidrag till investeringar. Det krävs en förändring av skatte- och avgiftssystemet för att de ekologiska investeringarna skall få full effekt.

Regeringen skrev själv i den transportpolitiska propositionen att vägtrafiken inte betalar sina egna kostnader. Det är anledningen till att bus-sar och lastbilar kan konkurrera med järnvägen vad gäller långväga transporter. Felaktiga prisrelationer är också anledningen till att den solcellsteknik som utvecklats i Uppsala kommer att utvecklas industriellt av Siemens i Tyskland och inte av oss.

För att svensk industri inte skall hamna ytterligare i bakvattnet och för att nya arbetstillfällen skall uppstå krävs att den miljödrivna utvecklingen underlättas genom kraftiga förändringar i skatte- och regelsystemen. Jag skall ge några exempel på vad som ingår i den miljöomställning Vänsterpartiet vill vara med om att genomföra.

Det miljö- och sysselsättningsmässigt bästa vore att få fart på tillverkning och distribution av etanol. Det är inget tekniskt problem att bifalla Vänsterpartiets motion om att lagreglera en minst 5-procentig inblandning av etanol i bensinen. Detta skulle minska Sveriges utsläpp av växthusgaser, ge upphov till en svensk etanolindustri och ha en positiv effekt på handelsbalansen, då behovet av petroleumimport minskar. Följer vi dessutom den nya politiska majoriteten i Tyskland och dess beslut om en höjning av dieselskatterna och kilometerskatterna kan den nödvändiga miljöanpassningen av vägtransporterna börja.

Jag får avsluta detta. Jag återkommer senare.

Anf. 244 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! För ett par veckor sedan läste jag en insändare i en tidning. Den var skriven av en svensk konsult inom området fordonskonstruktion. Han hade valt att flytta till Seattle för några år sedan. I all sin enkelhet sammanfattade den insändaren den valsituation som många svenskar ställs inför. Insändarskribenten konstaterar att han nu tjänar 15 % mindre per timme före skatt än vad han skulle gjort i Sverige, men han får ut 31 % mer i plånboken efter skatt och sjukförsäkring. Den lägre kostnadsnivån innebär att den här personen kommit fram till att han har 65 % bättre köpkraft nu än om han bott kvar i Sverige.

Skillnaden mellan den person jag nu beskrev och många andra är att han uppenbarligen har en utbildning och ett yrke som gjorde det möjligt för honom att flytta. Allt fler svenskar är i dag beredda att flytta utomlands. Det finns i och för sig flera skäl till att man väljer att pröva att arbeta i en internationell miljö. Den frågan jag ställer mig är om människor från andra länder i samma situation funderar på att söka sig till Sverige för att arbeta här. Av allt att döma sker det en nettoutflyttning av välutbildade personer från Sverige. Jag hörde t.ex. en uppgift i dag som talade om att 25 % av civilingenjörerna flyttar från Sverige. Två tredjedelar av dem bosätter sig permanent utomlands.

Problemet för det stora flertalet svenskar är dock att de både är hårt beskattade och inte har möjlighet att påverka sina inkomster genom vanligt arbete. Det svenska skattesystemet måste vara utformat så att människor stimuleras till arbete och kan försörja sig på sin lön.

Självständiga medborgare som inte är beroende av det allmänna är dessutom ett värde i sig.

Detta skulle kunna tyckas självklart, men så är det tydligen inte. Det finns uppenbarligen de som tycker att detta inte räcker som argument för ett nytt skattesystem. Därför, fru talman, är jag rädd att jag måste ta ytterligare några minuter av kammarens värdefulla tid i anspråk för att försöka argumentera för behovet av sänkta skatter och för att sänkta skatter ger ökad sysselsättning.

Vi har i dag en hög arbetslöshet i Sverige. Detta borde vara skäl nog för att seriöst pröva om lägre skatter leder till att fler personer kommer i arbete, vilket naturligtvis i sin tur leder till fler skattebetalare. Jag kan inte riktigt förstå varför socialdemokraterna inte vill ta till sig de signaler som pekar i riktning mot att en kombination av förändrat skattesystem och lägre skatter faktiskt ökar chanserna till att nya arbetstillfällen kommer fram.

I valrörelsen argumenterade socialdemokraterna ivrigt för att bibehålla höga skatter. I dag har statsministern meddelat att han kan tänka sig att sänka vissa skatter. Vad detta löfte är värt återstår dock att se. Jag vill se förslag här i riksdagen, så att vi säkrare vet. För säkerhets skull sade statsministern att sänkningarna skall sträcka sig in i nästa mandatperiod. Om detta innebär att de skall påbörjas först i nästa mandatperiod eller om vissa skatter kontinuerligt skall sänkas varje år fick vi inget besked om.

I morse hade några av oss möjlighet att lyssna till Magnus Henrekson, som talade på ett seminarium här i riksdagen. Det var ur många synpunkter ett mycket intressant anförande. Jag delar väldigt många av de synpunkter han förde fram. På ett pedagogiskt sätt visade han hur sysselsättningsgraden skulle kunna öka högst markant om fler tjänster utförs professionellt i stället för som obetalt hushållsarbete. Det hade varit mycket välkommet om några av de tidigare talarna hade haft möjlighet att vara med på detta seminarium. Det hade nog kunnat ha rätt stor betydelse för utformningen av deras anföranden här i kväll.

Fru talman! Vi kan inte längre bortse från det faktum att vi har en underutvecklad tjänstesektor i Sverige. Vi kan inte heller bortse från det faktum att vi i princip inte har haft någon ökad sysselsättning i Sverige under senare år. Om man t.ex. jämför den befolkningsjusterade sysselsättningen under perioden 1970–1996 i USA och i Sverige visar det sig tvärtom att den i Sverige minskade med 7 % medan den ökade med 24 % i USA.

Vi skall dessutom komma ihåg att en tjänstesektor inte enbart handlar om städning även om just städarbete snabbt kommer i fokus i debatten när man talar om tjänstesektorn. Det visar också de fyra fem senaste inläggen före mitt här i kammaren. Det handlar om detaljhandel, dataanknutna tjänster, restauranger m.m. Vi måste naturligtvis ställa oss frågan varför dessa sektorer inte växer i Sverige när de växer i andra länder.

Det finns en stor potential när det gäller tjänstesektorn. Det är därför beklagligt att statsministern, liksom de flesta andra socialdemokrater, inte lämnar någon öppning i dessa avseenden.

Om jag förstod det hela rätt visade statsministerns inlägg i dag på att man just när det gäller tjänstesektorn inte var beredd att göra särskilt mycket. Vi moderater har under flera år vid upprepade tillfällen lagt fram förslag till denna riksdag om lägre skatter och ändringar i skattesystemets struktur. Varje gång möts vi av avslagsförslag från majoriteten. Senast i

denna vecka lämnade vi en motion på riksdagens bord med fler förslag, där lägre skatter är ett av flera viktiga inslag för en ökad sysselsättning.

Jag menar att det fortfarande finns goda möjligheter för Sverige att växla in på rätt spår, men vi kan inte vänta längre. Riksdagen måste fatta beslut i år som gör att svenska låg- och medelinkomsttagare inte längre skall behöva betala världens högsta skatter.

Motivet för detta är naturligtvis helt klart. Om vi kan förbättra ekonomin funktionssätt ökar möjligheterna till fler arbetstillfällen och också fler skattebetalare.

Några tidigare talare nämnde arbetsdelning. Det gjorde även Magnus Henrekson på seminariet i morse. Han visade på ett mycket intressant sätt att lägre skatter innebär att den arbetsdelning som många efterlyser kan genomföras men på ett annat sätt än det som har diskuterats tidigare. Skillnaden i resonemanget är att förespråkarna för arbetsdelning oftast talar om att dela på de arbeten som i dag utförs och betalas med löner på marknaden. I stället borde resonemanget föras in på hur allt obetalt arbete skulle kunna föras in på den reguljära arbetsmarknaden. Man kan räkna antal timmar. Det obetalda arbetet omfattar faktiskt ett betydligt större antal timmar än det arbete som betalas på marknaden med löner. Det här kan naturligtvis ske med sänkta skatter och en ändrad struktur på beskattningen.

Fru talman! Om man tittar i propositionsförteckningen under rubriken Finansdepartementet finner man inte många förslag som verkar innehålla förbättrade regler för stora grupper av företag eller privatpersoner. Det vi hittills har hört är i stället tom retorik.

Vi har, som jag tidigare sade, lagt fram åtskilliga förslag här i riksdagen. Det hade naturligtvis varit bra om riksdagen i januari hade kunnat skicka ut signaler om att 1999 blir det år då riksdagen fattar beslut som innebär:

- sänkta skatter för familjerna, främst för låg- och medelinkomsttagare
- en avvecklad dubbelbeskattning, förenklade skatteregler för småföretagen
- införande av ett skattesystem som gör det möjligt för tjänstesektorn att expandera och därmed skapa nya jobb
- internationellt konkurrenskraftiga skatter. Det är inte minst viktigt för de sektorer som har mycket stora lönsamhetsproblem i ett internationellt perspektiv just på grund av skatterna. Jag tänker då på jordbrukssektorn och åkerinäringen, där risken för utslagning just nu är påtagligt stor.

Det allra viktigaste vore kanske ändå om vi kunde få regeringssidan att visa upp en enad insikt om att det nu måste hända saker på detta område, så att svenska medborgare och företag får bättre förutsättningar att klara sig under nästa århundrade.

Anf. 245 PER ROSENGREN (v) replik:

Fru talman! Det är väl inte så konstigt att det är fler som åker från Sverige för att söka jobb utomlands. Språket är ju en väldigt viktig del i detta. Svenskar kan språk tack vare den fina utbildning som finns. Men

det är inte så många andra som kan det svenska språket. Därför är det ganska naturligt att det sker en flyttning åt det här hållet.

Jag har några konkreta frågor.

Carl Fredrik Graf pratar om låginkomsttagare och beskattning. Detta med pensionsavgifterna är ju fördelningspolitiskt väldigt knepigt. Det kan vi konstatera. Är ni beredda att gå oss till mötes och införa en generell statsskatt i stället för de avdragsgilla pensionsavgifterna, som faktiskt drabbar låginkomsttagarna och gynnar höginkomsttagarna? Ni säger att ni skall värna om låginkomsttagarna. Är ni beredda att gå oss till mötes i den här frågan?

Carl Fredrik Graf pratade sedan om lägre skatter och fler jobb. Vilka skatter handlar det om i första hand?

Jag kan nöja mig med det här så länge.

Anf. 246 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Per Rosengren argumenterar och säger att det är klart att den utländska arbetskraften inte kommer till Sverige eftersom man inte kan svenska. Men vi kan konstatera att det finns ett stort antal svenska företag som arbetar med hela världen som bas. Det finns möjligheter för experter och andra högutbildade att komma till dessa företag i Sverige och ha utländska språk som arbetsspråk.

Men frågan i mitt anförande var: Söker utlänningar sig till Sverige i den utsträckning som är önskvärd? Mitt svar är: Tyvärr gör de inte det.

Språket kan vara en orsak. Men jag tror, med anledning av den diskussion som förs bl.a. om lägre skatt för utländska experter, att skattenivån är en annan viktig orsak.

När det gäller egenavgifterna har vi med anledning av den pensionsöverenskommelse som är träffad sagt att vi lägger fram förslag om förvärvsavgifter för låg- och medelinkomsttagare. På det viset sänks skatten framför allt för denna kategori. Men det finns alltid möjligheter att diskutera öppningar och lösningar. Om vi bara kan komma överens om färdriktningen – lägre skatt – skall vi nog kunna hitta lösningarna också.

Anf. 247 PER ROSENGREN (v) replik:

Fru talman! Det handlar inte bara om lägre skatt. Det handlar också om att få en fördelningspolitiskt riktig profil på dessa skattesänkningar.

När det gäller svenskar som söker jobb i utlandet och utlänningar som söker jobb i Sverige tror jag att proportionerna är ganska normala och motiverade med tanke på det antal jobb som finns i utlandet och det antal jobb som kan tänkas finnas i Sverige.

Inför skattesamtalen är det intressant att veta om ni är beredda att även i fortsättningen göra stora skattesänkningar och finansiera dem med dynamiska effekter. Eller tänker ni agera precis som socialdemokraterna och vi som säger att det här måste finansieras med de överskott som finns? Det är en viktig fråga i dessa skattesamtal. Är ni beredda att överge den politik som innebär att dynamiska effekter skall finansiera det här? Vi har sett vilka effekter det får på statsbudgeten.

Anf. 248 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Jag vill bestrida Per Rosengrens påstående om att vi finansierar våra skattesänkningar med dynamiska effekter. Våra skatte-

sänkningar är finansierade med utgiftsminskningar. Det tror jag att Per Rosengren känner till. Om han inte gör det, så borde han göra det.

Jag är för min del oroad över den diskussion som förs om att flytta huvudkontor ut ur Sverige. Det kan ju till viss del bero på att det är lättare att rekrytera medarbetare om man har en annan plattform än vad Sverige har. Det måste Rosengren ändå erkänna.

Jag vill rikta en fråga till Rosengren: Är han beredd att i dessa skatteförhandlingar öppna för tjänstesektorn, så att det blir möjligt att allt det här obetalda arbetet kan utföras professionellt och inom ramen för den vita sektorn? Där tror jag att det finns en stor potential som vi borde kunna utnyttja.

Anf. 249 TALMANNEN:

Eftersom detta replikskifte är avslutat så kan Per Rosengren nu inte svara på den frågan.

Anf. 250 CLAES STOCKHAUS (v):

Fru talman! Varför har vi skatter? Från Vänsterpartiets sida menar vi att det finns tre centrala funktioner för skatterna. Till att börja med behövs de för att finansiera statlig och kommunal verksamhet. Vi menar att en stark offentlig sektor är avgörande för det svenska välfärdssamhället. Alla, oberoende av klass och kön, skall vara en del i det generella välfärdssystemet. En stark offentlig sektor möjliggör också en hög förvärvsfrekvens för kvinnor.

Men det finns också en annan del. Det är att skatterna skall fungera omfördelande. Från Vänsterpartiets sida vill vi minska inkomstskillnaderna i samhället. Vår omfördelningsprofil bygger då på en s.k. röd skatteväxling, dvs. höjda skatter för höginkomsttagare och sänkta skatter för låginkomsttagare. Vi kan t.o.m. tänka oss en smärre höjning av skatten för större företag om den sänks för de mindre företagen. De mindre företagen stärks då eftersom det troligtvis, tror vi i alla fall, är just de företagen som kommer att växa i framtiden och stå för sysselsättningsökningen.

Skatter kan också fungera styrande för resursanvändningen. Då menar vi att skatteuttaget måste göras med hänsyn till både sysselsättningen och miljön. För att få till stånd en ökad sysselsättning krävs dock förenklingar i skattesystemet, och i vissa fall även lättnader för främst småföretagen. Men här ryms också en mycket viktig fråga, och det gäller vad vi kallar för en grön skatteväxling, dvs. miljöskatter för att minska miljöbelastningen och skapa en hållbar utveckling.

Fru talman! Vi behöver en stark offentlig sektor för att hålla vårt generella välfärdssystem uppe. Offentliga och generella välfärdssystem är något som Vänsterpartiet vill slå vakt om. Det är viktigt att alla, rik som fattig och kvinna som man, kan känna sig trygga genom att vara en del i det generella välfärdssystemet. Genom omfördelningen i de generella välfärdssystemen garanteras varje enskild individ ekonomisk trygghet. Stabila socialförsäkringssystem gör då också att människor vågar sig söka nya vägar.

Problemet som har uppstått under 90-talet är dock att socialförsäkringarna blivit allt mindre heltäckande – inte bara genom nedjusteringar av nivåerna utan också genom att alltfler ställts utanför systemen. Brom-

sar vi inte nu så är vi, eller riskerar i alla fall att vara, som vi ser det, på väg in i ett system där välfärden inte längre bygger på solidaritet.

Vänsterpartiet menar att ett välfärdssystem som bygger på kollektiva lösningar blir ett gemensamt ansvar. Ett gemensamt ansvar ger enligt vårt sätt att se de bästa förutsättningarna för att bygga ett tryggt och solidariskt samhälle. För att kunna behålla de offentliga och generella välfärdsystemen behövs då skattepolitiken – det är ju temat för det här avsnittet – som ett redskap för att fördela om resurserna i samhället.

Fru talman! Vänsterpartiet talar också, som sagt var, om en röd skatteväxling. Under 90-talet har klyftorna ökat starkt i Sverige. Det har visat sig att den tiondel i samhället som tjänar minst under 90-talet också är den grupp som har drabbats hårdast. Under samma tid har skattereformen kommit till, och en pensionsöverenskommelse med ökande egenavgifter har slutits. Det här manar till eftertanke. En tydlig omfördelning har skett från låginkomsttagare till höginkomsttagare och dessutom från kvinnor till män. Var det så vi ville ha det när vi för snart tio år sedan blickade in i 90-talet?

Genom denna omfördelning har sparkvoten kunnat öka dramatiskt i hushåll med höga inkomster. Här behövs en kursändring i rättvisans namn. Vänsterpartiet menar att det behövs ett ökat skatteuttag som riktar in sig på de högre inkomstskikten eftersom vi antar att detta i första hand påverkar just dessa gruppers sparande och inte hushållens konsumtion.

Samtidigt kan skattelättnader införas för de lägre inkomstsnivåerna. Dessa hushåll kan då i stället öka sin konsumtion, som i dag är mycket eftersatt. På det sättet förväntar vi oss att hushållens totala konsumtion ökar. Vi får en ökad efterfrågan och fler får i längden arbete. Därför förespråkar Vänsterpartiet skattelättnader för lägre och normala inkomstnivåer.

”Sänk skatterna på arbetskraften så ökar sysselsättningen!” – det är något som vi, som sagt, hör dagligen. Vi i Vänsterpartiet köper inte den synen generellt sett. Däremot, Carl Fredrik Graf, tror vi att en sänkning av arbetsgivaravgifterna skulle kunna ge ökad sysselsättning inom vissa delar av den privata tjänstesektorn.

Vänsterpartiet kan också tänka sig riktade momssänkningar för att öka sysselsättningen. Vi har tidigare föreslagit att en sådan momssänkning exempelvis skulle kunna ske inom restaurangbranschen, dels för att öka efterfrågan, dels för att få en likformig beskattning av livsmedel.

Som jag sade tidigare lyfter vi också fram småföretagen. Det är viktigt att stärka de mindre företagens roll i den svenska ekonomin.

Nu börjar tiden att rinna i väg, fru talman. Jag skall komma över på det här med den gröna skatteväxlingen. En grön skatteväxling är en viktig del i arbetet för en hållbar utveckling. Det är ett av de redskap som vi har för att minska vår miljöbelastning. Den gröna skatteväxlingen är ett styrmedel för att göra olika processer effektivare när det gäller användning av material och energi.

Då är det viktigt att Sverige skärper skattebelastningen på sådan produktion och konsumtion som påverkar miljön negativt. Här kan vi också verka inom såväl FN som EU för att få till stånd minimiskattesatser och höjda miljöskatter på bl.a. bensin och olja.

Jag får avslutningsvis lyfta fram en beskattning vad gäller bränslen i Sverige som ändå är lite konstig. Karin Svensson Smith var inne lite

grann på det där. Det gäller just det här med etanol. Etanolblandningen i bränslet i Sverige är alltså beskattad, märkligt nog. Det innebär att vi med skatternas hjälp i det här fallet aktivt arbetar emot att minska koldioxidutsläppen. Det är mycket märkligt. Det är något som måste lyftas fram tydligt i våra skattesamtal med regeringen.

Anf. 251 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Claes Stockhaus talade om att en förutsättning för ett fungerande samhälle är att man skall känna sig trygg i den offentliga välfärden. Varför inte pröva tanken att man skall kunna känna sig trygg i att man i den egna familjen skall kunna försörja sig själv och påverka sin situation genom egna insatser och inte vara beroende av politiska beslut? Vore inte en sådan trygghet att föredra jämfört med den som bygger på att andra skall besluta om tryggheten?

Anf. 252 CLAES STOCKHAUS (v) replik:

Fru talman! Visst är det viktigt att den enskilda familjen kan klara sig och att den skall kunna påverka sin situation. Då säger Carl Fredrik Graf att man skall kunna göra detta utan politiska beslut. Men som det är just i dag behövs politiska beslut. De behövs för att man skall kunna sänka skatterna för framför allt låginkomsttagare så att de får mer kvar i plånboken men även, när pengar och överskott finns, för normalinkomsttagare.

Anf. 253 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Skillnaden ligger väl inte där. Jag hävdade inte att politiska beslut inte behövs i *något* avseende. Men politiska beslut behövs, tror jag, framför allt för att hjälpa de människor som exempelvis av olika skäl inte har förutsättningar att klara sig på en öppen arbetsmarknad. Som det är i dag omfattas ju alltför många människor av offentliga trygghetssystem i ett eller annat avseende. Det ger inlåsnings effekter när man känner att man inte kan påverka sin egen situation.

Har vi ett system som innebär lägre skatter innebär det också möjligheter för familjerna att själva styra den konsumtion av privata, offentliga och andra tjänster som man tycker att man är beroende av för sin välfärd. Jag tror att det är det spåret man måste växla in på för att vi skall få en fungerande ekonomi och självständiga medborgare.

Anf. 254 CLAES STOCKHAUS (v) replik:

Fru talman! Nu vet jag inte om Carl Fredrik Graf talar utifrån en teori som han och moderaterna har eller om han ser något land som en förebild i det här avseendet. Om det finns något land som är en förebild utifrån den här teorin tycker jag att Carl Fredrik Graf skall tala om vilket land det är eller om det är flera.

Anf. 255 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Den här etappen av den allmänpolitiska debatten handlar om välfärd. Välfärd kan man uppfatta på väldigt många olika sätt, men ytterst hänger det ändå samman med människors levnadsförhållanden.

Jag tänkte i det här inlägget koncentrera mig på den ekonomiska grunden för välfärden.

Vi vet att Sverige genomgår en dramatisk utveckling som hotar välfärden. Konjunkturen viker och företag flyttar ut. Men sällan, eller kanske aldrig, har så få konkreta förslag om hur en negativ utveckling skall vändas och hur sysselsättningen skall kunna öka kommit ut ur det svenska regeringskansliet som just efter valet 1998. Detta sker ändå i knivskarp konkurrens med den brist på förslag som rådde under den förra mandatperioden.

Allvaret och de långsiktiga konsekvenserna för det svenska samhället av den pågående företagsflytten kan knappast bli tydligare. Det är alltså ett mycket exportberoende Sverige som upplever en allvarlig trend med successiv utflyttning av kronjuvelerna i industrin. Pharmacia & Upjohn är numera amerikanskt. Merita-Nordbanken och Stora Enso är finska. Halva Saab Automobil är amerikanskt. Volvos personvagnsrörelse har bjudits ut. Förhandlingar har redan förts med multinationella biljättar som Ford och Fiat. Scania är uppenbarligen till salu. Redan innan man hörde rykten om *corner*köp och burdust beteende från Volvos sida hävdades från initierat håll att Scantias slutmontering av lastvagnar under alla omständigheter var på väg från Södertälje till något annat europeiskt land där bättre förutsättningar råder för sådan verksamhet. Astra-Zeneca flyttar huvudkontoret till London.

Fru talman! Borde inte Socialdemokraterna ha informerat medborgarna om dessa förutsägbara och av många väntade effekter av alla direkt företagarfientliga återställare som genomfördes efter valet 1994 tillsammans med Vänsterpartiet? Vad har t.ex. återinförandet av dubbelbeskattningen betytt för sysselsättningsutvecklingen och för den flyttvåg svenskt näringsliv nu upplever?

Senast i gårdagskvällens Rapportsändning satt handelsministern och bagatelliserade den här utvecklingen. Det går bra för Sverige, säger regeringen. Antagligen hänvisar man också till den SCB-undersökning som kom i dag. Den visar att sysselsättningen ökade med 57 000 personer år 1998. Detta var då sedan bottenåret 1997. Det är alltså en liten uppgång från en mycket låg nivå. Men då skall man lägga märke till att av denna ökning med 57 000 personer berodde 75 %, dvs. 43 000 av dessa 57 000, på ökad korttidsfrånvaro. Bara 14 000, eller 25 % av sysselsättningsökningen, var en reell ökning av antalet sysselsatta.

Regeringen kan väl ändå inte på allvar mena att detta är ett bevis för att det går bra för Sverige. 14 000 fler i arbete ligger närmast inom felmarginalen när det handlar om knappt 4 miljoner sysselsatta.

I stället för att ta fasta på några av de åtgärder som vi kristdemokrater, det svenska näringslivet och jobballiansen länge har föreslagit, så bjuder nu näringsministern in till nya middagar och samtal som om detta var helt nya saker. Nu skall han sitta och lyssna igen till företrädare för näringslivet som har suttit i regeringens företagarråd och krävt de här sakerna år ut och år in, men uppenbarligen för helt döva öron. Nu skall man träffas i morgon igen. Vi hoppas att det skall bita mer än de tidigare middagarna och kafferepen har gjort. Man kan kanske imponera på regeringen så att den blir beredd att vidta några åtgärder.

I dag har ju statsministern presenterat ytterligare en regeringsförklaring här ifrån talarstolen. Det är någonting som sker allt oftare nu, fru

talman. Det är antagligen för att man skall glömma de tidigare regeringsförklaringarna. Snart är det kanske dags att börja genomföra en del av de åtgärder som man tidigare har haft i sina regeringsförklaringar.

I dag handlade det om skattesänkningar. Nu är det inte särskilt många som hittills har kunnat tolka vad Göran Persson egentligen föreslog. Men signalerna var ändå relativt tydliga. Han ville sänka vissa skatter, men det är oklart vilka. Det är naturligtvis bra, även om det inte alls var det han sade i valrörelsen. Det gäller ju inte heller det andra stora budskapet i dag, nämligen delprivatiseringen av Telia. Det är någonting som tills i dag har varit helt otänkbart.

Bristen på en genomtänkt och ideologiskt förankrad näringspolitik leder till den här typen av *ad hoc*-lösningar där man hela tiden retirerar in i framtiden baklänges. Detta är en olycka för landet och för välfärden.

Fru talman! Det är ju inte bara jobb som går förlorade genom den här handlingsförslamningen. Passiviteten och oförmågan att leda landet går ytterst ut över de svaga och utsatta i samhället. I veckan har länsstyrelsen här i Stockholm ännu en gång slagit larm om missförhållanden inom äldre vården och omsorgen om gamla och långvarigt sjuka.

När regeringen misslyckas med företagsklimatet går det ut över sysselsättningen. Därmed fortsätter massarbetslösheten att kosta närmare 150 miljarder kronor. Dessa 150 miljarder är de verkliga Perssonpengarna. Det är dessa pengar som hade behövts för att klara av vård och omsorg och för att anställa flera lärare, kuratorer och logopedier för barn med särskilda behov i våra skolor.

Vad kan man göra åt detta? Vi kristdemokrater har i vår skattepolitik föreslagit omprioriteringar och besparingar som innebär att alla skall få behålla mer av sin egen lön. Det är naturligtvis viktigt ur flera aspekter.

Vi tycker att det inte bara handlar om ekonomi. För oss handlar det också om att myndigförklara medborgarna. Vi tror att individer och familjer själva har bättre förutsättningar än det politiska systemet att bestämman över en större del av sin egen inkomst. Det civila samhället måste få ett större utrymme i Sverige. Det behövs inte bara en ekonomisk tillväxt. Vi behöver också ett tillväxtklimat för medborgaranda, för ökat ansvar och frivilliga nätverk och organisationer i samhället.

Därför vill vi kristdemokrater ge förutsättningar för ökat personligt ansvarstagande samtidigt som den etiska dimensionen stärks. Mer enskilt ansvar bör gå hand i hand med en starkare etisk förankring i samhället.

Anf. 256 PER ROSENGREN (v) replik:

Fru talman! Håkan Mogren från Astra sade häromdagen att det inte finns några som helst politiska beslut som kan påverka deras flytt till London. Jag skulle vilja fråga Mats Odell om det egentligen finns något som visar att en slopad dubbelbeskattning skulle påverka sysselsättningen positivt i det här landet. Jag har studerat väldigt mycket litteratur på det här området. Jag har ännu inte hittat någonting som visar på detta.

Det är alltså en myt att dubbelbeskattningen skulle ha gjort att ett antal svenska företag har flyttat ut. Jag efterlyser vad det finns för empiriska undersökningar som visar att just dubbelbeskattningen skulle skynda på den här flyttvågen.

Anf. 257 MATS ODELL (kd) replik:

Fru talman! Det finns sådana bevis. Merita-Norbanken valde att lägga sitt huvudkontor i Helsingfors på grund av att de finska aktieägarna inte ville drabbas av den svenska dubbelbeskattningen. Hur många arbetstillfällen det handlar om kan jag inte svara på, men det torde vara några. Men det är inte det viktigaste. Det viktigaste är själva principen. Om vi vill ha fler investeringar i Sverige och mera riskkapital är det då inte, Per Rosengren, ganska korkat att belägga just riskkapital med dubbelt så hög skatt som det riskfria sparandet på bank?

Nu verkar det ändå som att regeringen är beredd att göra någonting åt dubbelbeskattningen. Är ni i Vänsterpartiet beredda att rent av spräcka samarbetet på utgiftssidan om regeringen med några andra partier gör upp om nya principer på intäktssidan, alltså skattesidan? Jag tycker att det är den viktigaste saken att reda ut. Är det någon mening för oss att gå till skattensamtalen om ändå Vänsterpartiet och Miljöpartiet, när överläggningarna är klara, säger: Nej, om det där skall genomföras är vårt samarbete slut? Kan Per Rosengren svara på den frågan?

Anf. 258 PER ROSENGREN (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte att jag behöver svara på den frågan. Jag tror att socialdemokraterna precis som vi är kloka nog att se, om det visar sig att detta skulle ha någon som helst påverkan på sysselsättningen, är beredda att ompröva ståndpunkterna. Men det är upp till dem som ställer dessa krav att visa på detta.

Merita-Nordbanken är väldigt intressant. Finland har en diskriminerande lagstiftning för utländska företag. De inhemska företagen enkelbeskattas men inte de andra. Det här är en väldigt underlig situation. Prövas detta i EG-domstolen, är jag övertygad om att Finland kommer att få en viss reprimand för det sätt som de beter sig på i det här sammanhanget.

Ni är alltså beredda att minska statens inkomster med mellan 6 och 8 miljarder för att göra arbetsfria inkomster skattefria också. Jag tycker att det är ett väldigt bra budskap till väljarna, till alla dem med låga inkomster. Vi vill använda den typen av skattesänkningar till dem som verkligen behöver det och för att öka konsumtionen i samhället och på det sättet öka sysselsättningen. En slopad dubbelbeskattning kommer inte att leda till ett enda jobb – ja, kanske ett.

Anf. 259 MATS ODELL (kd) replik:

Fru talman! Jag lyssnade till Per Rosengrens partikamrat Claes Stockhaus för en stund sedan. Han talade också om skattesänkningar. Han nämnde ett område: skatt på restaurangtjänster. Jag skall fråga Per Rosengren: Finns det något samband med att hans partiledare är aktiv i restaurangbranschen? Är det fråga om skatte- och arbetsfria inkomster, eller vad handlar detta om? Vilka bevis har Per Rosengren där för att sysselsättningen ökar?

Fru talman! Låt oss ändå konstatera att dubbelbeskattningen är en anomali. Sverige är snart ensamt om att ha den typen av beskattning. Det finns anledning att se över vad det beror på att vi har svårt att få fram riskkapital. Jag tror att en av de principerna just är att vi beskattar riskkapital dubbelt så mycket som det riskfria sparandet i bank.

Anf. 260 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Fru talman! Det smärta mig att säga följande, men ibland måste man sätta ned foten. I all vänlighet, Mats Odell: Var inte så överlägsen. Var inte bildligt talat så förskräckligt högljudd. Var inte så självsäker och knallsäker på allt. En smula ödmjukhet, Mats Odell, skulle vara kläd-samt.

Till både Mats Odell och Per Rosengren: Jag tror inte att det är meningsfullt att föra skattesamtalen här. Har vi bestämt oss för att föra dem här kan vi göra det, men det är onödigt att göra det på två ställen. Vi har varit överens om, om jag har förstått det rätt, att vi skall föra skattesamtal. Låt oss göra det och pröva våra argument och se vad vi gemensamt förhoppningsvis kan komma fram till.

Anf. 261 MATS ODELL (kd) replik:

Fru talman! Jag tar naturligtvis gärna emot alla goda råd jag kan få av Arne Kjörnsberg i den svåra konsten att vara ödmjuk och att inte vara så självsäker. Jag skall begrunda detta till vår nästa debatt.

Anf. 262 ROLF KENNERYD (c):

Fru talman! Inledningsvis vill jag säga att det senaste inlägget av Mats Odell var klokt.

Välfärd för en nations medborgare kan varaktigt uppnås enbart under förutsättning att samma nation har en stark och sund ekonomi. Ibland möts vi av påståenden som ”Ni tänker bara på pengar” eller ”Pengar är inte allt”. Det är förvisso sant – pengar är inte allt. Pengar i sig är inte viktiga för vår välfärd. Det är det som vi kan skaffa oss för pengar som har värde för vår välfärd. Det är dessutom så att delar av välfärden kan åstadkommas utan att man har pengar som mellanhand.

Kvar står dock att det för den stora, tunga delen av vår välfärd är alldeles nödvändigt att ha en sund och frisk samhällsekonomi. Det gäller t.ex. sjukvård, omsorg om barn och gamla, våra trygghetssystem. Så är det i alla nationer. Dålig samhällsekonomi, såsom i tredje världen, i Ryssland osv., ger låg välfärd. Motsatsen gäller i de stabilt utvecklade delarna i världen, till vilka vi tillhör.

Även hos oss varierar välfärden över tiden. Hos oss i Sverige har välfärden under detta decennium utsatts för betydande påfrestningar just på grund av att vi haft en samhällsekonomi i obalans. Nu när vi nått slutet av decenniet har vi ett avsevärt stabilare läge, men det är inte en gång för alla givet. Det är med samhällsekonomin som med demokratin – den måste ständigt försvaras. Den måste försvaras, inte för dess egenvärde utan för att den tillsammans med en sund privatekonomi är en förutsättning för människors välfärd.

Skattesystemet är i sin tur en viktig förutsättning för en sund samhällsekonomi. Det är det framför allt i två avseenden. Dels står ju skatterna för merparten av inkomstsidan i de offentliga budgetarna och är på det sättet viktiga för balansen. Dels påverkar skatterna vårt beteende som individer. Med vårt höga skattetryck finns det alltid snedvridande inslag i skattesystemet.

Därmed är skattesystemet viktigt också för välfärden. Skatterna finansierar stora delar av vår välfärd, men skattesystemets utformning

lägger också hinder för den tillväxt som är en förutsättning för en utökad och förbättrad välfärd.

Fru talman! De senaste veckorna har den mediala skattedebatten främst varit inriktad mot de större företagens utflyttning av huvudkontor och skatternas påverkan på detta. Den debatten är förvisso viktig att föra, men min uppfattning är att just skatternas roll i den processen givits alltför stor tyngd i den mediala debatten. Än viktigare för att undanröja tillväxthot och därmed hot för välfärden är att rikta skattelättnaderna till människor med låga och medelstora inkomster och till småföretag och småföretagare.

I de påbörjade skattesamtalen driver vi från Centerpartiet just en sänkning av inkomstskatten för lägre inkomsttagare och fortsatt sänkta arbetsgivaravgifter för småföretag jämte åtgärder för en bättre miljö som de viktigaste inslagen. Jag noterar med tillfredsställelse att statsministern i dag har visat en viss öppenhet för denna inriktning. Kan vi gemensamt och brett klara denna inriktning och därtill säkra en effektiv skatteutjämning mellan landets kommuner har vi dessutom lagt grunden för en förbättrad regional balans.

En annan viktig skattefråga för den regionala balansen är frågan om jordbrukets särbeskattning, som har stor betydelse för det svenska jordbrukets konkurrenskraft. Vi anser det absolut nödvändigt för branschens utveckling att Gunnar Björks utredningsförslag på detta område snarast fullföljs.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis ge ett belysande exempel på de samband som jag här har berört. I mitt hemlän, Halland, har den nya slakterikoncernen Swedish Meats beslutat att lägga ned slakteriet i Varberg. Skälet är överkapacitet i branschen och därmed sammanhängande ekonomiska förluster. Denna överkapacitet är delvis historisk, men just nu också beroende på minskad djurhållning till följd av dramatiskt försämrad lönsamhet i jordbruket.

Här ser vi alltså en klar orsakskedja, där för hög skattebelastning i jordbruket ger försämrad konkurrenskraft, som ger utslagning av jordbruksföretag, som ger mindre djurproduktion, som ger ökat kapacitetsöverskott i förädlingsledet, som ger nedläggningar i detta led, som ger ökad arbetslöshet, som ger ökade kostnader och mindre skatteintäkter, som ger försämrad samhällsekonomi, som ger minskad välfärd.

Det är vårt ansvar i denna kammare att denna orsakskedja angrips vid roten. Det ligger ett stort ansvar på den nuvarande majoriteten för att medverka till dessa åtgärder. Det är hög tid att göra något åt också jordbrukets särskatter.

Anf. 263 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Rolf Kenneryd talade liksom jag om den skattesituation som jordbruket för närvarande tvingas att leva i. Jag uppfattar det så att vi förefaller vara relativt eniga om behovet av att genomföra förändringar i enlighet med den Björkska utredningen, och det är bra. Det innebär att Rolf Kenneryd kommer att stödja den motion som vi presenterade för riksdagen i dag i den delen.

Men för att vara helt säker på hur det ligger till måste jag ändå fråga: Är det Rolf Kenneryds uppfattning att man på jordbrukssidan bör sänka

både elskatten och dieselskatten? Centerpartiet har ju tidigare tvekat på den punkten.

Anf. 264 ROLF KENNERYD (c) replik:

Fru talman! Jag kan ge Carl Fredrik Graf lugnande och distinkta besked på denna punkt, besked som han borde ha varit informerad om tidigare, eftersom vi redan under hösten har motionerat om såväl en sänkning av elskatten som en restitution av dieselskatten. Det är en ståndpunkt som vi har haft sedan mycket länge.

Anf. 265 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Vi står inför stora utmaningar i vårt samhälle. Hittills har vi hört en mängd kloka inlägg – och för den delen även mindre kloka inlägg – i denna kammare. Det är inlägg som genomgående handlar om hur vi som folkvalda med politiska åtgärder skall kunna förstärka eller medverka till en positiv samhällsutveckling i vårt land.

Något som inte går att bortse ifrån är att navet för välfärdsbygget för en sådan positiv samhällsutveckling utgörs av ett skattesystem som kan generera resurser från t.ex. arbete och kapital till angelägna åtaganden inom välfärdssystemen. Skatternas utformning har en avgörande inverkan på människors beteende, på sysselsättningen, på välfärdssystemens hållbarhet och på människors trygghet.

I dag finns det dock en stor mängd grus i skattemaskineriet. Skatterna ger inte de planerade intäkterna till välfärdssatsningen. Det är t.o.m. så att många skatter på olika håll är direkt kontraproduktiva. Högre skatt leder till lägre skatteintäkter, fastän det inte var så som man menade. De märkliga turerna kring tobaksskatten nyligen är ett sådant exempel.

Kunskap, företag och kapital lämnar landet i en större omfattning än vad som kommer hit – det är självfallet en trafik i båda riktningar. Massarbetslösheten i vårt land är den tragiska konsekvensen av detta. Här är det extremt sannolikt att de höga skatterna på arbete och investeringar har en negativ effekt. Detta kräver således ett åtgärds paket på en rad områden, varav skatterna är ett viktigt sådant område.

Att skatt inte är något självändamål är en utgångspunkt för Folkpartiet. Det gäller säkert de flesta andra partier i riksdagen, om än kanske inte alla. En målsättning och en allmän vilja att sänka skatten är därför ingen revolutionerande tanke. Problemet handlar i stället om att prioritera vad som är viktigt för fler nya jobb i stället för det som är mindre viktigt från sysselsättnings synpunkt. Det viktigaste när en femtedel av den arbetsföra befolkningen står utanför arbetsmarknaden måste rimligen vara att öka förutsättningarna för fler nya jobb. Den stora orättvisan, klasskillnaden eller det sociala problemet i vårt land är arbetslösheten.

Vilka är då de för tillväxten och sysselsättningen mest skadliga skatterna? Det kan vara något så trist som dubbelbeskattning av investeringar i aktier, höga marginalsatser, höga marginaleffekter eller de höga arbetsgivaravgifterna som medverkar till att vi har världens högsta skatt på arbete. Ingen vet svaret till hundra procent. Men jag hävdar att det med stor sannolikhet kan vara så.

Vad regeringen genom statsministern i dag verkligen annonserade på skatteområdet är svårt att tolka. Men klarlägganden kommer kanske inom kort. Jag hoppas det. Man kan åtminstone hoppas att det handlar

om bl.a. öppningar för ett slopande av straffskatten på investeringar i aktier, men vi vet inte.

Plötsligt verkar det som att socialdemokraterna vill göra allt på skatteområdet. Då blir ju problemet och den svåra frågan prioriteringen. Eftersom jag tror att det finns ett begränsat utrymme för skattesänkningar är prioriteringen helt avgörande. Vilket är viktigast? Vad skall vi ta först?

Här har jag lite funderingar kring detta med egenavgifter som togs upp i dag. Det var någonting som statsministern flaggade för här på förmiddagen. Ett borttagande av egenavgifterna för löntagarna skulle kosta ca 30 miljarder kronor. Min fråga blir då: Har regeringen plötsligt dessa pengar? I så fall är det väldigt glädjande.

I det här sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att egenavgifterna är en del av pensionsöverenskommelsen. Sänkningen måste naturligtvis påverka någon annan skatt. Om det bara är låginkomsttagare som skall kompenseras – som man möjligen kunde tolka statsministern – leder denna kompensation till höjda marginaleffekter i skikten ovanför skattelättnaden. Men just för dessa grupper vill i varje fall delar av regeringen å andra sidan sänka marginaleffekterna genom en enhetstaxa på dagis. Då blir frågan: Hur vill socialdemokraterna ha det? Vill man ha mer eller mindre marginaleffekter?

Jag återkommer till den stora utmaningen, nämligen utflyttningen av jobben och kunskapen. Näringslivets internationalisering är en naturlig process som också medför stora fördelar. Men utflyttningen av verksamhet blir ett problem för ett land om den inte motsvaras av motsvarande inflyttning, och det gör den inte i vårt fall. Även om det förekommer är det betydligt mindre vanligt att företag flyttar produktionen och/eller ledningsfunktioner från andra länder till Sverige.

I Örebro län, som jag kommer ifrån, är flera orter hårt drabbade. Det gäller t.ex. Karlskoga, Degerfors och Laxå. Här vet folk vad det i praktiken innebär som vi här inne och det politiska etablissemanget i övrigt diskuterar. Nedläggningar och utflyttning av företag är rubriker och statistik för oss, men för massor av människor i Örebro län är det direkta personliga tragedier.

Bilden av det bristande företagsklimatet och skattesystemet förstärks av statistik om nyföretagande och antalet företag i Sverige. Man kan diskutera om det har ökat eller minskat den senaste månaden, det senaste året, den senaste mandatperioden osv., men att det inte är tillräckligt bra kan vi väl åtminstone vara överens om.

En annan form av utflyttning, som någon var inne på tidigare och som också är viktig i sammanhanget, handlar om att många yngre med goda karriärmöjligheter flyttar utomlands, kanske för att de är så duktiga på engelska men kanske också för att de får bättre utväxling på sin utbildning. De får bättre betalt utomlands. De får behålla mera genom den kompetens som de har skaffat sig.

När nu diskussionen om förändringarna av skatterna skall fortsätta är det viktigt att sätta i fokus vad som är viktigast för fler nya jobb, inte allt som är viktigt utan det som är absolut viktigast. Viktigast är på kort sikt enligt Folkpartiet sannolikt slopad dubbelbeskattning på aktier, slopad värnskatt samt en sänkning av arbetsgivaravgiften. Det lär ha störst effekt på sysselsättningen och därmed störst effekt på rättvisan i vårt land.

Vi är beredda att medverka till en finansiering. Jag är övertygad om att om intresse finns hos socialdemokraterna, går det att finna en majoritet för en sådan uppgörelse i riksdagen, men då måste regeringen prioritera. Socialdemokraterna måste prioritera tydligt.

Anf. 266 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Fru talman! Debattämnet för dagen har varit och är fortfarande välfärd.

En grundläggande del i ett välfärdssamhälle är att välfärden är rättvist fördelad. Det är den inte i dag. Ett fåtal har nog och övernog, medan många har det svårt ekonomiskt och socialt.

Per Lager – en miljöpartikollega som talade tidigt i denna debatt, för drygt sju timmar sedan – höjde blicken och anlade ett globalt perspektiv. Då blev den orättvisa fördelningen ännu tydligare. 15 % av jordens befolkning står för 85 % av konsumtionen. För några år sedan var förhållandet 20–80. Utvecklingen går alltså åt fel håll.

Många talar om vikten av skattelättnader för företag och kapitalinkomster, men det är knappast något som kommer att vrida den felaktiga utvecklingen åt rätt håll. Man menar att vi först måste skapa en så stor kaka som möjligt och att vi därefter kan ägna oss åt en rättvis fördelning. Men i det resonemanget glömmar man en viktig sida av saken, nämligen att vi i ett resursperspektiv redan har en gemensam kaka och att det gäller att inte äta upp den i förtid.

Om alla länder ägnar sig åt att öka sin produktion och konsumtion i en strävan att, som Lars Leijonborg så pojkaktigt uttryckte det i dagens partiledardebatt, komma på prispallen i något slags tillväxttävling, då kommer vi att föröda vår jord. Då har vi ingen framtid.

Den svenske civilisationskritikern Richard Matz har föreslagit att tävlan inte borde gälla att maximera tillväxten utan att i stället reda sig väl med så låg tillväxt som möjligt. Nu menar jag inte att man skall ersätta det första synsättet med det andra. Vad jag menar är att vi måste vara kapabla att se båda dessa perspektiv samtidigt och att vi på allvar måste börja diskutera tillväxtens innehåll.

En viktig reform som Miljöpartiet försöker plantera hos socialdemokrater, vänsterpartister och andra är en socialekologisk skatteväxling. Vi vill sänka arbetsgivaravgiften och skatten för låginkomsttagare och i stället höja den på energi, råvaror och utsläpp. Det skall vara mer lönsamt att rationalisera bort energislöseri och utsläpp än att rationalisera bort mänsklig arbetskraft. En sänkt arbetsgivaravgift gör också återvinning och reparationer billigare. Det sparar på jordens resurser och skapar nya arbetstillfällen.

Många gör ett stort nummer av höga marginalskatter och menar att det är viktigt för sysselsättningen att de sänks. Men jag tycker att det är rätt irrelevant i dag, när problemet är brist på arbetstillfällen. Problemet i dag är ju inte att folk inte vill jobba mer därför att de får behålla för lite av en inkomstökning. Problemet i dag är att det inte finns tillräckligt med arbetstillfällen. Det var därför gott att höra Inger Segelström tidigare och hennes engagemang för arbetstidsförkortningsfrågan.

Vi måste ha en mångfald av olika lösningar. Sänkta skatter är inte alls något alexanderhugg för att öka sysselsättningen. Med ökad datorisering,

automatisering och kostnadsjakt anser jag att det är omöjligt att lösa arbetslöshetsproblematiken utan att sänka arbetstiden och dela på jobben.

Mycket av den senaste tidens diskussioner har rört den s.k. dubbelbeskattningen, vilken också Mats Odell var inne på, som om ett avskaffande av den skulle göra att storföretagen stannar i Sverige.

Jag skulle vilja fråga dem som så ivrigt förespråkar ett avskaffande av dubbelbeskattningen vad de egentligen menar. Är det fråga om att avskaffa enbart skatten på aktieutdelning, eller vill man också avskaffa skatten på reavinst vid aktieförsäljning? Hur skall det bli med annan inkomst av kapital? Skall den skatten också sänkas, liksom ränta på bankmedel och obligationer, eller skall den ligga kvar på 30 %? Skall ett barn med en ränteinkomst på 200 kr per år betala 60 kr i skatt, medan en aktieägare som får 20 000 kr i aktieutdelning inte behöver betala någon skatt? Om man skall sänka skatten på kapitalinkomster, varför skulle i så fall den skatten vara lägre än skatten på arbetsinkomster?

Glädjande nog, fru talman, avstod Göran Persson i sitt anförande i dag från att kommentera frågan om dubbelbeskattningen och ropet om de höga marginalskatterna. Han koncentrerade sig i stället på de så mycket viktigare frågorna om kompensation för egenavgifterna genom skattesänkningar för låg- och medelinkomsttagare och om att befria arbetsgivare som anställer långtidsarbetslösa från arbetsgivaravgift.

Genom globaliseringen har de finansiella marknaderna fått en allt större makt. Politiker och journalister fäster ofta större vikt vid finansmarknadens reaktioner än vid medborgarnas. Det är en fara för demokratin.

Det fritt rörliga kapitalet innebär en gigantisk maktförskjutning till förmån för de grupper som har något kapital att flytta och till nackdel för dem som inte har något kapital att flytta. Det finns ett ökat tryck på att i land efter land anpassa kapital- och förmögenhetsbeskattning till nivån i de länder som har den lägsta skattenivån. Men politikerna kan inte bara huka och tävla om att tillmötesgå kraven från finansmarknaden. Vi måste arbeta utifrån ett långsiktigt ideologiskt förankrat tänkande. Vi måste våga hävda att det finns viktigare skatter att sänka än skatten på aktieutdelning, att det finns viktigare saker att satsa på än skattesänkningar för företag och aktieägare.

Vi måste prioritera. Jag anser att det är viktigare att sänka fastighets-skatten och inkomstskatterna för låg- och medelinkomsttagare och att det är viktigare för samhället att satsa på alla barns rätt till dagisplats än att avskaffa dubbelbeskattningen.

Sveriges allvarligaste underskott i dag är förtroendeunderskottet. Vi måste fråga oss vilket Sverige vi vill ha. Miljöpartiet vill ha ett Sverige med små klassklyftor och låg kriminalitet, med människor som litar på varandra, ett samhälle med frisk luft och rent vatten. För att det skall bli möjligt krävs en ekonomisk politik med mänskligt ansikte och en social-ekologisk skatteväxling.

Anf. 267 MATS ODELL (kd) replik:

Fru talman! Det var intressant att lyssna på Matz Hammarström. Jag vill hälsa honom välkommen hit och till finansutskottet som efterträdare till en miljöpartist som blivit kommunalråd i Norrbotten.

Matz Hammarström ställde några frågor som jag gärna skall svara på.

Vad vill oppositionen i övrigt när det gäller dubbelbeskattningen? Jag kan svara för kristdemokraterna. Vi vill avveckla skatten på utdelningen och ha en enkelbeskattning.

Matz Hammarström får det att låta som om det finns några få aktieägare, några kupongklippare, som sitter i sina grosshandlarvillor och lever gott på den arbetsfria inkomst som det talades om tidigare. Jag vill påminna om att vi i Sverige har närmare 4,4 miljoner aktiesparare. Det är fler än de som är sysselsatta i arbete.

Anf. 268 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det sägs att vi är ett land av aktieägare, men om jag har rätt för mig ägs 95 % av aktierna av ungefär 5 % av aktieägarna. Det stora flertalet aktieägare är nog som min far, som har några Refaat el Sayed-aktier, och min mor, som har 100 Trelleborg. Det är inte dem vi talar om. Det är inte de som kräver skattelättnaderna.

Jag undrar var ni tar pengarna – 4 miljarder eller vad det blir i minskade intäkter för staten. Varför skall vi sänka skatten på aktieutdelning och ha kvar den på inkomster från bankränta?

Anf. 269 MATS ODELL (kd) replik:

Fru talman! För det första är tanken att jämställa skatten på sparande. Ett risksparande förtjänar inte att ha dubbelt så hög skatt som ett riskfritt sparande.

För det andra stannar de stora vinster som finns i de svenska börsföretagen i stor utsträckning kvar i dessa företag och investeras i utlandet i stället för att strömma tillbaka in i den svenska ekonomin, vilket kan ske om man minskar utdelningsskatten. Därigenom skapas kapital för nyföretagande, för ökad dynamik i den svenska ekonomin. Det är själva principen, Matz Hammarström, bakom varför det är viktigt att ta bort dubbelbeskattningen.

Anf. 270 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag vill säga något ord också om dubbelbeskattningens andra sida, om bolagsskatten. Den är förhållandevis låg i Sverige – 28 %, om jag har hunnit få rätt siffra. Den låga bolagsskatten tycker jag kan motivera att man har en inkomstskatt på aktieutdelning.

(forts. prot. 43)

6 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Prot. 1998/99:42
20 januari

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 19 januari

1998/99:256 av *Åke Sandström* (c) till jordbruksministern
Renbete på åkermark under vintern

1998/99:257 av *Kenneth Johansson* (c) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Kunskapslyftet

1998/99:258 av *Maud Ekendahl* (m) till socialministern
Hälsa- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)

den 20 januari

1998/99:259 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till näringsministern
Förnyelse av körkort

1998/99:260 av *Lars Gustafsson* (kd) till näringsministern
Nyttillverkning av delar till äldre bilar

1998/99:261 av *Bertil Persson* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Återbetalning av studieskulder

1998/99:262 av *Patrik Norinder* (m) till näringsministern
Sysselsättningsstatistik

1998/99:263 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Bilstödet till handikappade

1998/99:264 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsministern
Antalet inskrivna värnpliktiga

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 januari.

7 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 20 januari

1998/99:219 av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansministern
Premiepensionsmyndigheten

1998/99:221 av *Birger Schlaug* (mp) till miljöministern
Rättvist miljöutrymme

1998/99:222 av *Margareta Viklund* (kd) till utrikesministern
Kriget i Kosovo

1998/99:223 av *Margareta Viklund* (kd) till utrikesministern
Kosovos självständighet

1998/99:224 av *Margareta Viklund* (kd) till utrikesministern
Den etniska situationen i Kosovo

1998/99:226 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Alternativmedicin

1998/99:227 av *Guðrun Lindvall* (mp) till jordbruksministern
Azo-färgämnen
1998/99:228 av *Helena Bargholtz* (fp) till näringsministern
Brandsäkerhet i bilar
1998/99:230 av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsministern
EU:s regionala indelning
1998/99:231 av *Ola Karlsson* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Statliga bolags marknadsföring
1998/99:232 av *Dan Ericsson* (kd) till statsministern
Jordbrukets ekonomiska villkor
1998/99:233 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Kasinon och risken för spelberoende
1998/99:234 av *Eva Arvidsson* (s) till kulturministern
Nedläggning av bibliotek
1998/99:235 av *Eva Arvidsson* (s) till jordbruksministern
Industrifiske
1998/99:236 av *Inger Segelström* (s) till socialministern
Antibiotikaresistens
1998/99:237 av *Kenneth Johansson* (c) till socialministern
Avgift för tillsyn av försäljning av folköl
1998/99:238 av *Sven Bergström* (c) till näringsministern
Krockkuddar
1998/99:239 av *Roy Hansson* (m) till näringsministern
Snabbfärja mellan Gotland och fastlandet
1998/99:240 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsministern
Trängslets skjutfält
1998/99:241 av *Guðrun Lindvall* (mp) till näringsministern
Brist på utbildad arbetskraft
1998/99:242 av *Guðrun Lindvall* (mp) till miljöministern
Allergisanering av daghem och skolor
1998/99:245 av *Per-Samuel Nisser* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Kassaservice på landsbygden
1998/99:247 av *Tuve Skånberg* (kd) till justitieministern
Barn med föräldrar i registrerat partnerskap
1998/99:248 av *Tuve Skånberg* (kd) till justitieministern
En breddad partnerskapslagstiftning
1998/99:249 av *Tuve Skånberg* (kd) till justitieministern
Direktiven för utredningen om barn till homosexuella föräldrar
1998/99:250 av *Carina Adolfsson* (s) till näringsministern
Lantbrevbäring
1998/99:251 av *Eva Arvidsson* (s) till miljöministern
Elöverkänslighet och mobiltelefonsändare

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 26 januari.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m 1 § anf. 23 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 12.27,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 97 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 166 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 193 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 250 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANDERS FORSBERG

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Allmänpolitisk debatt.....	1
<i>Partiledardebatt</i>	<i>1</i>
Anf. 1 CARL BILDT (m)	1
Anf. 2 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	4
Anf. 3 CARL BILDT (m) replik	4
Anf. 4 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	5
Anf. 5 CARL BILDT (m) replik	6
Anf. 6 LENNART DALÉUS (c) replik.....	6
Anf. 7 CARL BILDT (m) replik	7
Anf. 8 LENNART DALÉUS (c) replik.....	7
Anf. 9 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	7
Anf. 10 CARL BILDT (m) replik	8
Anf. 11 GUDRUN SCHYMAN (v).....	8
Anf. 12 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	11
Anf. 13 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	12
Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	13
Anf. 15 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	13
Anf. 16 ALF SVENSSON (kd).....	14
Anf. 17 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	19
Anf. 18 ALF SVENSSON (kd) replik.....	20
Anf. 19 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	20
Anf. 20 ALF SVENSSON (kd) replik.....	20
Anf. 21 LENNART DALÉUS (c).....	20
Anf. 22 LARS LEIJONBORG (fp).....	22
Anf. 23 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	25
Anf. 24 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	28
Anf. 25 ALF SVENSSON (kd) replik.....	34
Anf. 26 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	35
Anf. 27 ALF SVENSSON (kd) replik.....	35
Anf. 28 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	35
Anf. 29 LENNART DALÉUS (c) replik.....	36
Anf. 30 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	37
Anf. 31 LENNART DALÉUS (c) replik.....	38
Anf. 32 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	39
Anf. 33 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	39
Anf. 34 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	40
Anf. 35 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	40
Anf. 36 CARL BILDT (m) replik	40
Anf. 37 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	41
Anf. 38 CARL BILDT (m) replik	42
Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	42
Anf. 40 GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	43
Anf. 41 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	44
Anf. 42 CARL BILDT (m)	45
Anf. 43 GUDRUN SCHYMAN (v).....	45
Anf. 44 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	45

Anf. 45 ANDRE VICE TALMANNEN.....	46
(forts. 5 §).....	46
Ajournering.....	46
Återupptagna förhandlingar	46
2 § Anmälan om kompletteringsval till försvarsutskottet	46
3 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen.....	46
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	47
5 § (forts. från 1 §) Allmänpolitisk debatt.....	47
<i>Välfärdsfrågor</i>	<i>47</i>
Anf. 46 CHRIS HEISTER (m).....	47
Anf. 47 INGRID BURMAN (v).....	49
Anf. 48 CHRIS HEISTER (m) replik.....	51
Anf. 49 INGRID BURMAN (v) replik.....	52
Anf. 50 CHRIS HEISTER (m) replik.....	52
Anf. 51 INGRID BURMAN (v) replik.....	52
Anf. 52 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	53
Anf. 53 HANS ANDERSSON (v) replik	55
Anf. 54 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	55
Anf. 55 HANS ANDERSSON (v) replik	56
Anf. 56 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	56
Anf. 57 BIRGITTA CARLSSON (c)	56
Anf. 58 KARIN PILSÄTER (fp).....	58
Anf. 59 HANS ANDERSSON (v) replik	60
Anf. 60 KARIN PILSÄTER (fp) replik	61
Anf. 61 HANS ANDERSSON (v) replik	61
Anf. 62 KARIN PILSÄTER (fp) replik	61
Anf. 63 PER LAGER (mp).....	62
Anf. 64 CHRIS HEISTER (m) replik.....	64
Anf. 65 PER LAGER (mp) replik	64
Anf. 66 CHRIS HEISTER (m) replik.....	65
Anf. 67 PER LAGER (mp) replik	65
Anf. 68 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	65
Anf. 69 CHRIS HEISTER (m) replik.....	68
Anf. 70 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	68
Anf. 71 CHRIS HEISTER (m) replik.....	68
Anf. 72 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	69
Anf. 73 KARIN PILSÄTER (fp) replik	69
Anf. 74 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	69
Anf. 75 KARIN PILSÄTER (fp) replik	70
Anf. 76 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	70
Anf. 77 INGRID BURMAN (v) replik.....	70
Anf. 78 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	71
Anf. 79 INGRID BURMAN (v) replik.....	71
Anf. 80 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	71
Anf. 81 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	71
Anf. 82 Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	72
Anf. 83 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	72
Anf. 84 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	72

Anf. 85	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	72
Anf. 86	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	73
Anf. 87	KENNETH JOHANSSON (c) replik	73
Anf. 88	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	73
Anf. 89	KENNETH JOHANSSON (c) replik	73
Anf. 90	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	74
Anf. 91	LENNART KOLLMATS (fp) replik	74
Anf. 92	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	74
Anf. 93	LENNART KOLLMATS (fp) replik	75
Anf. 94	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	75
Anf. 95	TREDJE VICE TALMANNEN	75
Anf. 96	BO LUNDGREN (m)	75
Anf. 97	HANS ANDERSSON (v)	77
Anf. 98	BO LUNDGREN (m) replik	79
Anf. 99	HANS ANDERSSON (v) replik	80
Anf. 100	BO LUNDGREN (m) replik	80
Anf. 101	HANS ANDERSSON (v) replik	81
Anf. 102	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	81
Anf. 103	HANS ANDERSSON (v) replik	81
Anf. 104	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	81
Anf. 105	HANS ANDERSSON (v) replik	82
Anf. 106	PER BILL (m) replik	82
Anf. 107	HANS ANDERSSON (v) replik	82
Anf. 108	PER BILL (m) replik	83
Anf. 109	HANS ANDERSSON (v) replik	83
Anf. 110	KJELL ELDENSJÖ (kd)	83
Anf. 111	SUSANNE EBERSTEIN (s)	85
Anf. 112	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	87
Anf. 113	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	87
Anf. 114	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	87
Anf. 115	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	88
Anf. 116	BO LUNDGREN (m) replik	88
Anf. 117	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	88
Anf. 118	BO LUNDGREN (m) replik	88
Anf. 119	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	88
Anf. 120	VIVIANN GERDIN (c) replik	89
Anf. 121	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	89
Anf. 122	VIVIANN GERDIN (c) replik	89
Anf. 123	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	89
Anf. 124	PER BILL (m)	89
Anf. 125	MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	91
Anf. 126	PER BILL (m) replik	91
Anf. 127	MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	92
Anf. 128	PER BILL (m) replik	92
Anf. 129	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	92
Anf. 130	PER BILL (m) replik	92
Anf. 131	Socialminister LARS ENGQVIST (s) replik	93
Anf. 132	PER BILL (m) replik	93
Anf. 133	SONJA FRANSSON (s) replik	93

Anf. 134	PER BILL (m) replik.....	93
Anf. 135	SONJA FRANSSON (s) replik	93
Anf. 136	PER BILL (m) replik.....	93
Anf. 137	SIV HOLMA (v)	94
Anf. 138	PER BILL (m) replik.....	96
Anf. 139	SIV HOLMA (v) replik.....	96
Anf. 140	PER BILL (m) replik.....	96
Anf. 141	SIV HOLMA (v) replik.....	96
Anf. 142	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	96
Anf. 143	SIV HOLMA (v) replik.....	97
Anf. 144	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	97
Anf. 145	SIV HOLMA (v) replik.....	97
Anf. 146	ERLING WÄLIVAARA (kd)	97
Anf. 147	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	99
Anf. 148	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	99
Anf. 149	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	99
Anf. 150	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	99
Anf. 151	SONJA FRANSSON (s) replik	100
Anf. 152	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	100
Anf. 153	SONJA FRANSSON (s) replik	100
Anf. 154	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	100
Anf. 155	HANS KARLSSON (s).....	100
Anf. 156	PER BILL (m) replik.....	102
Anf. 157	HANS KARLSSON (s) replik.....	102
Anf. 158	PER BILL (m) replik.....	103
Anf. 159	HANS KARLSSON (s) replik.....	103
Anf. 160	STEN TOLGFORS (m).....	103
Anf. 161	HANS KARLSSON (s) replik.....	105
Anf. 162	STEN TOLGFORS (m) replik	105
Anf. 163	HANS KARLSSON (s) replik.....	106
Anf. 164	STEN TOLGFORS (m) replik	106
Anf. 165	GÖTE WAHLSTRÖM (s)	106
Anf. 166	LARS ELINDERSON (m)	108
Anf. 167	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	110
Anf. 168	LARS ELINDERSON (m) replik.....	111
Anf. 169	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	111
Anf. 170	LARS ELINDERSON (m) replik.....	111
Anf. 171	MARIE ENGSTRÖM (v).....	111
Anf. 172	LARS ELINDERSON (m) replik.....	113
Anf. 173	MARIE ENGSTRÖM (v) replik	113
Anf. 174	RONNY OLANDER (s) replik	113
Anf. 175	MARIE ENGSTRÖM (v) replik	113
Anf. 176	RONNY OLANDER (s) replik	114
Anf. 177	MARIE ENGSTRÖM (v) replik	114
Anf. 178	LARS GUSTAFSSON (kd)	114
Anf. 179	KENNETH JOHANSSON (c)	115
Anf. 180	KERSTIN HEINEMANN (fp)	117
Anf. 181	THOMAS JULIN (mp)	119
Anf. 182	TULLIA VON SYDOW (s)	121

Anf. 183	GÖRAN LINDBLAD (m)	122
Anf. 184	BERIT ADOLFSSON (m)	124
Anf. 185	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	126
Anf. 186	RAGNWI MARCELIND (kd)	128
Anf. 187	BERIT ADOLFSSON (m) replik	130
Anf. 188	RAGNWI MARCELIND (kd) replik	130
Anf. 189	BERIT ADOLFSSON (m) replik	130
Anf. 190	RAGNWI MARCELIND (kd) replik	131
Anf. 191	TUVE SKÅNBERG (kd)	131
Anf. 192	VIVIANN GERDIN (c)	133
Anf. 193	MIKAEL OSCARSSON (kd)	135
Anf. 194	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	137
Anf. 195	MIKAEL OSCARSSON (kd) replik	137
Anf. 196	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	137
Anf. 197	MIKAEL OSCARSSON (kd) replik	138
Anf. 198	KENT OLSSON (m)	138
Anf. 199	RONNY OLANDER (s) replik	140
Anf. 200	KENT OLSSON (m) replik	140
Anf. 201	RONNY OLANDER (s) replik	140
Anf. 202	KENT OLSSON (m) replik	141
Anf. 203	HELENA BARGHOLTZ (fp)	141
Anf. 204	INGER SEGELSTRÖM (s)	143
Anf. 205	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	145
Anf. 206	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	145
Anf. 207	TALMANNEN	145
Anf. 208	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	145
Anf. 209	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	146
Anf. 210	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	146
Anf. 211	KENT OLSSON (m) replik	146
Anf. 212	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	147
Anf. 213	KENT OLSSON (m) replik	147
Anf. 214	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	147
Anf. 215	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	147
Anf. 216	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	148
Anf. 217	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	148
Anf. 218	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	148
Anf. 219	MIKAEL OSCARSSON (kd) replik	148
Anf. 220	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	149
Anf. 221	MIKAEL OSCARSSON (kd) replik	149
Anf. 222	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	149
Anf. 223	CAMILLA SKÖLD (v)	150
Anf. 224	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	152
Anf. 225	CAMILLA SKÖLD (v) replik	152
Anf. 226	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	152
Anf. 227	CAMILLA SKÖLD (v) replik	152
Anf. 228	KENT OLSSON (m) replik	153
Anf. 229	CAMILLA SKÖLD (v) replik	153
Anf. 230	KENT OLSSON (m) replik	153
Anf. 231	CAMILLA SKÖLD (v) replik	154

Anf. 232	CARL FREDRIK GRAF (m) replik.....	154
Anf. 233	CAMILLA SKÖLD (v) replik.....	154
Anf. 234	MARGARETA ANDERSSON (c)	154
Anf. 235	CAMILLA SKÖLD (v) replik.....	157
Anf. 236	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	157
Anf. 237	CAMILLA SKÖLD (v) replik.....	157
Anf. 238	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	157
Anf. 239	CHRISTINA AXELSSON (s).....	158
Anf. 240	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	160
Anf. 241	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	160
Anf. 242	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	160
Anf. 243	KARIN SVENSSON SMITH (v).....	162
Anf. 244	CARL FREDRIK GRAF (m).....	164
Anf. 245	PER ROSENGREN (v) replik.....	166
Anf. 246	CARL FREDRIK GRAF (m) replik.....	167
Anf. 247	PER ROSENGREN (v) replik.....	167
Anf. 248	CARL FREDRIK GRAF (m) replik.....	167
Anf. 249	TALMANNEN.....	168
Anf. 250	CLAES STOCKHAUS (v).....	168
Anf. 251	CARL FREDRIK GRAF (m) replik.....	170
Anf. 252	CLAES STOCKHAUS (v) replik	170
Anf. 253	CARL FREDRIK GRAF (m) replik.....	170
Anf. 254	CLAES STOCKHAUS (v) replik	170
Anf. 255	MATS ODELL (kd)	170
Anf. 256	PER ROSENGREN (v) replik.....	172
Anf. 257	MATS ODELL (kd) replik.....	173
Anf. 258	PER ROSENGREN (v) replik.....	173
Anf. 259	MATS ODELL (kd) replik.....	173
Anf. 260	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	174
Anf. 261	MATS ODELL (kd) replik.....	174
Anf. 262	ROLF KENNERYD (c)	174
Anf. 263	CARL FREDRIK GRAF (m) replik.....	175
Anf. 264	ROLF KENNERYD (c) replik	176
Anf. 265	JOHAN PEHRSON (fp).....	176
Anf. 266	MATZ HAMMARSTRÖM (mp).....	178
Anf. 267	MATS ODELL (kd) replik.....	180
Anf. 268	MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	180
Anf. 269	MATS ODELL (kd) replik.....	180
Anf. 270	MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	180
	(forts. prot. 43).....	180
6 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	181
7 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	181
8 §	Kammaren åtskildes kl. 22.55.....	183

Prot. 1998/99:42
20 januari

Elanders Gotab, Stockholm 1999